

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

Published under the Authority of the
Government of His Highness the
Maharaja Gaekwad of Baroda.

PARAS'URĀMAKALPASŪTRA'

PART II

NITYOTSAVA.

Volume XXIII

नित्योत्सवः

उमानन्दापरचितः

NITYOTSAVA

BY

UMĀNANDANATHA

[SUPPLEMENT TO PARASURAMA-KALPA-SUTRA]

EDITED BY

A. MAHADEVA SASTRI, B.A.

DIRECTOR, ADYAR LIBRARY, ADYAR, MADRAS

*Author of the Vedic Law of Marriage, etc., the English translation of Sankara-charya's Commentary on the Bhagavad-Gita and Taittiriya Upanishad
Late Editor of the Mysore Government Oriental Library
Sanskrit Series, Editor of the Adyar Library Series*

BARODA

CENTRAL LIBRARY

1923

Printed by J R Aria at the Vasanta Press, Adyar, Madras and published by Newton
Mohun Dutt, Curator of Libraries, Baroda State, on behalf of the Government
of His Highness the Maharaja Gaekwad, at the Central Library, Baroda

PREFACE

IN the preface to the *Parasurāma-Kalpa-Sūtra*, Part I, all that needs be said with reference to *Nityotsara* has been said. It only remains to mention the MSS. on which this edition of *Nityotsara* is based.

They are as follows:—

1. A grantha manuscript copy of the Adyar Library, No. XXXV B 103; cited as अ
2. Another grantha manuscript copy of the Adyar Library, No. VIII F 18; cited as अ १.
3. A grantha manuscript copy kindly lent by Mr. M. V. Srinivasa Iyer of Triplicane, Madras; cited as अी
- 4—6 Devanagari MS. copies of Central Library, Baroda, Acc. Nos. 183, 4637, 5572; cited as अ १, अ २, अ ३ respectively.
7. A Telugu MS. copy borrowed by Pandit R. Ananta-krishna Sastri from the owner in the Nizam's Dominions, cited as अ.

Of these No. 3 is the most carefully prepared copy. The others are all tolerably correct, except for some clerical errors. Two or three of these MSS. contain each here and there passages not found in the other MSS. Of these the important and useful ones have been embodied in this edition, the source being noted in each case.

A. MAHADEVA SASTRI

विषयसूचिका

विषयः

पुटसङ्ख्या

आरम्भोद्घातः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका	१
दीक्षाकालनिर्णयः	२
गुरुलक्षणम्	६
शिष्यलक्षणम्	६
गुरुवरणम्	७
क्रमप्रवर्तनपूर्वकं शिष्याह्वानम्	७
त्रैपुरतिद्धान्तः	८
मन्त्रोपासनम्	८
उपासकधर्माः	९
सर्वसारभूतौ धर्मः	९
दीक्षाऽऽवश्यकत्वम्	९
शाम्भवी दीक्षा	९
शाली दीक्षा	१०
मान्त्री दीक्षा	१०
दीक्षात्रये मुख्यगौणपक्षौ	११
इष्टमन्त्रदानम्	१२
समवाचारानुशासनम्	१२
कुलधर्मनिष्ठाफलम्	१३
शिष्यस्य परचिद्रूपापादनम्	१३
सर्वमन्त्राधिकारलभः	१३
तत्तत्कमानुष्ठाने दीक्षाव्यवस्था	१३
अधिकारिनिर्णयः	१४

विषयः

पुस्तकख्या

तरुणोल्लासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः	१५
काल्पकृत्याह्निकयोर्विशेषः	१५
चतुरावृत्तितर्पणसंकल्पादि	१५
चतुरावृत्तितर्पणम्	१६
पूजाविधिः	२१
यागमन्दिरागमनादि विधौत्सवणान्तम्	२१
शिखावन्धनादि मातृकान्यासान्तम्	२२
पङ्कगन्यासः	२२
ध्यानम्	२२
अर्घ्यसंस्कारः	२३
पीठं प्राणप्रतिष्ठा	२३
पीठशक्तिपूजा	२४
धर्माष्टकपूजा	२४
महागणपतिपूजा	२४
महागणपतिनर्पणम्	२५
पङ्कगपूजा	२५
ओषधयपूजा	२५
दिव्यौघः	२५
सिद्धौघः	२६
मानवौघः	२६
दिव्यौघपाठान्तरम्	२६
सिद्धौघपाठान्तरम्	२६
मानवौघपाठान्तरम्	२६
आवरणार्चनम्	२८
प्रथमावरणम्	२८
द्वितीयावरणम्	२८
तृतीयावरणम्	२८
चतुर्थावरणम्	२८

विषयः

पुटसङ्ख्या

पञ्चमावरणम्	२९
गणनाथस्य पुनस्तर्पणं, षोडशोपचारपूजा च	३०
अग्निकार्यम्	३०
बलिदानम्	३०
तर्पणजपस्तोत्राणि	३१
सदाशिवप्रोक्त गणेशाष्टकम्	३२
सुवासिनीपूजा	३३
पुरश्चरणविधिः	३३

गौवनोल्लासस्तृतीयः—श्रीक्रमः

१—आह्निकप्रकरणम्	३६
गुरुध्यानम्	३६
प्राणसंयमनम्	३७
चिद्धिमर्शः	३८
हृदा मूलावृत्तिः	३८
रश्मिमालास्मरणम्	३८
अजपागायत्रीभावनम्	३८
भूप्रार्थनादि मुखक्षालनान्तम्	३८
त्वानविधिः	३९
सन्ध्याविधिः	४०
२—सपर्याप्रकरणम्	४१
यागमन्दिरप्रवेशः	४१
श्रीचक्रपरिकल्पनम्	४२
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	४२
मन्दिरार्चा	४३
वर्धनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्	४३
भूतशुद्धिः	४४
आत्मप्राणप्रतिष्ठा	४४
प्रत्यूहोत्सारणम्	४४

विषयः

पुटसङ्ख्या

न्यासजालविधिः	४९
पात्रासादनम्—सामान्यार्घ्यविधिः	४९
विशेषार्घ्यविधिः	४७
अन्तर्यामिः	५१
चतुर्गुण्युपचाराचनम्	५२
पङ्कजार्चनम्	५५
नित्यादेयीयजनम्	५५
गुरुमण्डलाचनम्	५७
१—कादिविद्योपासकानाम्	५७
दिव्यौघः	५७
सिद्धौघः	५८
मानवौघः	५८
२—षोडशुपासकानाम्	५८
दिव्यौघः	५९
सिद्धौघः	५९
मानवौघः	५९
३—हादिविद्योपासकानाम्	६०
दिव्यौघः	६०
सिद्धौघः	६०
मानवौघः	६०
मन्त्रादिविद्याना गुरुपरम्परा	६१
दिव्यौघः	६१
सिद्धौघः	६१
मानवौघः	६१
अज्ञातगुरुपरम्पर्याणां गुरुत्वम्	६२
दिव्यौघः	६२
सिद्धौघः	६२
मानवौघः	६२
आवरणपूजा	६३

विषयः

पुटसङ्ख्या

प्रथमावरणम्	६३
द्वितीयावरणम्	६४
तृतीयावरणम्	६५
चतुर्थावरणम्	६५
पञ्चमावरणम्	६६
षष्ठावरणम्	६७
सप्तमावरणम्	६८
अष्टमावरणम्	६८
नवमावरणम्	६९
मन्त्रपुष्पम्	७१
कामस्तोत्राध्यायम्	७१
होमत्य कृताकृतत्वम्	७२
बलिदानविधिः	७२
प्रदक्षिणाः	७२
स्तोत्रम्	७२
सुवासिन्याः पूजनम्	७५
तत्त्वशोधनम्	७६
देवतोद्भासनम्	७७
शान्तिस्तवः	७८
विशेषार्घ्यविसर्जनम्	७८
सङ्क्षेपार्चाविधिः	७९
सङ्क्षेपार्चनानि	७९
क्रत्वर्थनियमः	८०
श्रीचक्रलेखनोपायः	८०
श्रीचक्रप्रस्तारभेदाः	८२
श्रीचक्रप्रतिप्रापनविधिः	८२
यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधिः	८४
श्रीचक्रमहिमा	८५
३—होमप्रकरणम्	८५

विषयः

पुटसङ्ख्या

४—मुद्राप्रकरणम्	२०
श्रीगुरुवन्दनमुद्राः	२०
अव्ययस्थापनमुद्राः	२१
अर्चने मुद्राः	२१
सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः	२१
न्यासे मुद्राः	२२
जपे मुद्राः	२२
५—न्यासप्रकरणम्	२३
करशुद्धिन्यासः	२५
आत्मरक्षान्यासः	२५
चतुरासनन्यासः	२५
बालापङ्कग्न्यासः	२५
वशिन्यादिन्यासः	२६
मूलविद्यावर्णन्यासः	२६
ध्रीषोडशाक्षरीन्यासः	२६
संमोहनन्यासः	२७
संहान्यासः	२७
सृष्टिन्यासः	२७
स्थितिन्यासः	२७
लघुपौडान्यासः	२८
गणेशन्यासः	२८
ग्रहन्यासः	१०१
नक्षत्रन्यासः	१०२
योगिनीन्यासः	१०३
राशिन्यासः	१०६
पीठन्यासः	१०७
श्रीचक्रन्यासः	१०९
त्रयोक्त्यमोहनचक्रन्यासः	११०
सर्वांशपरिपूरकचक्रन्यासः	११२

विषयः

पुटसङ्ख्या

सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः	११३
सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः	११३
सर्वार्यसाधकचक्रन्यासः	११४
सर्वरक्षाकरचक्रन्यासः	११४
सर्वरोगहरचक्रन्यासः	११५
आयुधन्यासः	११६
सर्वसिद्धिप्रदचक्रन्यासः	११६
सर्वानन्दमयचक्रन्यासः	११७
६—जपप्रकरणम्	११७
जपविधिः	११८
जपोत्तराङ्गगन्ताः	१२२
रश्मिमालामन्त्राः	१२४
रश्मिमालामन्त्राणां ऋध्यादयः	१२९
७—नैमित्तिकप्रकरणम्	१३६
पर्वसु नैमित्तिकाचर्चविधिः	१३६
नित्यक्रमात् नैमित्तिके विशेषः	१३७
निवेदने पक्षभेदाः	१३७
दमनविधिः	१३८
चैत्रपूर्णिमाकृत्यम्	१३९
वैशाखीकृत्यम्	१३९
ज्येष्ठकृत्यम्	१३९
आषाढकृत्यम्	१३९
पवित्रारोपणविधिः	१३९
भाद्रपदकृत्यम्	१४०
अश्वयुजकृत्यम्	१४१
कार्तिककृत्यम्	१४१
मार्गशीर्षकृत्यम्	१४२
पौषकृत्यम्	१४२
माघकृत्यम्	१४२

विषयः

पुटसङ्ख्या

फाल्गुनकृत्यम् १४२

मौढाल्यासश्चतुर्थः—श्यामाक्रमः

उपोदातः	१४४
काल्यकृत्यं आह्निकं च	१४४
यागमन्दिरप्रवेशः	१४४
प्राणायामः	१४५
पङ्कङ्गादिन्यासपञ्चकम्	१४५
मन्दिरार्चनम्	१४७
यन्त्रोद्धारः	१४९
अर्घ्यशोधनम्	१४९
चक्रदेवीपूजा	१५०
गुणौघत्रयपूजा	१५१
दिव्यौघः	१५१
आवरणार्चनम्	१५१
गुरुपादुकापूजा	१५३
देव्या. पुनःपूजा	१५३
बलिदानम्	१५३
मातङ्गीश्वरीमन्त्रजपः	१५४
मातङ्गीस्तुतिः	१५४
मुवासिनीपूनाऽऽदि शेषकृत्यम्	१५६
श्यामोपासकनियमाः	१५७
पुरुश्वरसकलपः	१५७
मन्त्रजपः	१५७
जपकालः	१५८
स्त्रीशूद्रयोः प्रणयप्रत्याघ्रायः	१५८
पुरुश्वरणाङ्गहोमः	१५८
पुरुश्वरणाङ्गं तर्पणम्	१५९
पुरुश्वरणाङ्गं भोजनम्	१५९

विषयः

पुटसङ्ख्या

होमप्रत्याघ्नायो जपः	१५९
सिद्धिपर्यन्तं पुरश्चरणस्य अभ्यासः	१६१
पुरश्चरणप्रत्याघ्नायाः	१६१
कूर्मचक्रक्षणम्	१६३
मालासंस्कारः	१६३
अक्षमालायाः संस्कारानपेक्षा	१६४
रुद्राक्षमालासंस्कारः	१६४
मालान्तरसंस्कारः	१६५
देयताभेदेन सूत्रभेदः	१६६
मालासंस्कारकालः	१६६
मालाभेदेन फलभेदः	१६६
सूत्रजीर्णतादौ प्रायश्चित्तम्	१६६
जपभेदाः	१६६
कुण्डस्थण्डिलयोः परिमाणम्	१६९
होमे इतिकर्तव्यताविशेषः	१७०
काम्यहोमद्रव्याणां मानं फलं च	१७०
पुरश्चरणकाले विहितानि	१७१
निषिद्धानि	१७१
भोज्यानि	१७१
अभोज्यानि	१७२
भोजनपर्यायः	१७२

तदन्तोल्लासः पञ्चमः—दण्डिनीक्रमः

उपोद्घातः	१७३
काल्यकृत्यं आह्निकं च	१७३
याममन्दिरप्रवेशः	१७४
प्राणायामः	१७५
द्वितारीन्यासः	१७५
करघडङ्गन्यासौ	१७५

विषयः

पुटसङ्ख्या

अर्घ्यशोधनम्	१७६
सप्तार्णमन्त्रपञ्चन्यासः	१७६
अष्टगुणन्यासः	१७६
मातृकास्थानेषु मूढपदन्यासः	१७७
तत्त्वाष्टकन्यासः	१७७
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	१७८
पीठपूजा	१७८
आसनपूजा	१७८
मूर्तिकल्पनम्	१७९
देवीध्यानम्	१७९
देव्याः षोडशोपचांगपूजा	१७९
देवतर्पणम्	१८०
ओधधूपजनम्	१८०
आवर्णार्चनम्	१८०
देवपुनःपूजाञ्जलि वलिदानान्तम्	१८४
वाराहीमन्त्रजपः	१८४
वाराहीस्तोत्रम्	१८५
वृन्दाराधनं, गुरुस्नोपणं, शक्तिवटुकपूजा च	१८८
हविःप्रतिपत्तिः	१८८
मन्त्रसाधनम्	१८९

इन्मनोल्लासः षष्ठः—परापद्धतिः

उपोदातः	१९०
कार्त्तिकवृत्त्यर्घ्य आह्निकं च	१९०
यागमन्दिरप्रवेशः	१९१
प्राणायामः	१९१
अङ्गन्यासः	१९२
चिदङ्गो सर्वतत्त्वविलापनम्	१९२
अर्घ्यशोधनम्	१९२

विषयः

पुटसङ्ख्या

तत्त्वकंदम्बस्य हृत्पत्रस्थापनम्	१९३
पराचक्रनिर्माणम्	१९३
चक्रं देव्याः पूजा	१९३
देव्या अखिलतत्त्वहोमभावनम्	१९४
गुर्वोद्यत्रययजनम्	१९४
बलिदानम्	१९५
परास्तुतिः	१९५
परास्तुतिः	१९६
हविःशोपस्वीकरणम्	१९६
मन्त्रसाधनम्	१९७

अनवस्थोद्धातः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्धातः	१९८
काल्यकृत्यं आह्निकं च	१९८
यागमन्दिरप्रवेगः	१९८
प्राणायामः	१९९
मातृकापङ्कगन्यासौ	१९९
अर्घ्यशोधनम्	२००
यन्त्रोद्धारः	२००
चक्रं प्रधानदेवतायाः तदङ्गदेवतानां च पूजा	२००
गुर्वोद्यत्रययजनम्	२०१
आवरणार्चनम्	२०१
देवतायाः पुनःपूजा	२०३
होमः	२०३
प्रदक्षिणनतिमूलमन्त्रजपाः	२०३
देवतास्तुतिः	२०४
मन्त्रसाधनम्	२०५
मन्त्राणां जातिनिर्णयः अधिकारिभेदश्च	२०५
कलौ सिद्धमन्त्राः	२०६

नित्योत्सवः

श्री उमानन्दनाथविरचितः

आरम्भोद्घासः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका

नत्वा नाथपरम्परां शिवमुक्त्वा विघ्नेश्वरं श्रीमहा-

राज्ञीं तत्सचिवां तदीयपूतनानाथां तदन्तःपराम् ।

एषामावृत्तिदेवतां परिचितान् रश्मिज्जानिर्जरान्

वीरांश्च प्रणये निबन्धनमित्रं नाम्नाऽपि नित्योत्सवम् ॥

अन्तेवसता ग्रन्थोरवतारेणाच्युतस्य पद्मेन ।

प्रकृतयति कल्पमूत्रं प्रोक्तं गण्डेन यत्र गदितोऽर्थः ॥

काश्याश्चोळान् समागत्य कावेर्यङ्गविहारिणा ।

नाथेन भासुरानन्दनाथेनाम्मीह योजित ॥

यस्यादृष्टो नास्ति भूमण्डलांशः

यस्यादासो विद्यते न क्षितीशः ।

यस्याज्ञातं नैव द्वाख्यं किमन्यै.

यस्याकारः सा परा शक्तिरेव ॥

सृगुरामसूत्रजालकभग्नप्रसरस्य मे द्विजस्येह ।

अन्धविमोक्तधुरीणं गुरुचरणस्मरणमेव मार्गकरम् ॥

आरम्भ-तरुण-यौवन-प्रौढ-तदन्तोन्मनानवस्थाऽऽख्यैः ।

मृगोदितैस्तु मत्तभिरुल्लासैराश्रितेह विभ्रान्तिः ॥

येषु दीक्षा-गणेश-श्री-श्यामा-कोटी-परा-क्रमाः ।
 सामान्यश्च क्रमोऽन्येषां क्रमेण प्रतिपादिताः ॥
 प्रतिपाद्येषु मुख्यत्वमङ्गताऽन्यच्च यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं श्रीगुरुप्रोक्ते ग्लान्येकेऽभिगम्यताम् ॥
 न्यायोपसंहृतैरङ्गैः प्रयुञ्जानम्य मे क्रमान् ।
 भ्रम'प्रमादात् स्वल्पितं 'समादधतु तद्विदः ॥
 मूत्रसंमूचितानुक्ताविरुद्धाङ्गेनिकार्यता ।
 तन्त्वान्तगतं सम्प्रदायादप्युक्तेन क्वचित् क्वचित् ॥
 इह क्रमाणां सर्वेषां श्रीक्रमः प्रकृतिर्मतः ।
 अतिदिश्य तमन्यत्र विज्ञेयस्तु निरूप्यते ॥
 'क्रमान्तरेषु चाज्ञानां विज्ञेया श्रीक्रमेऽपि च ।
 योर्वापर्यभिदा तत्तत्त्वण्डमूत्रक्रमानुगा ॥
 श्रेयोऽर्थिनः साधकस्य माङ्गे श्रीमुन्दर्गक्रमे ।
 आवश्यकत्वात् प्रथमं दीक्षाविधिरुच्यते ॥

दीक्षाकालनिर्णयः

तस्य च कालनिर्णयो मन्थानभगवतन्त्रे

वैशाखे मिदिदा दीक्षा श्रावणे वृद्धिदा नृणाम् ।
 आश्विनं सर्वमिदि म्यात कार्तिके ज्ञानवृद्धिदा ॥
 शुभदा मार्गशीर्षं च माघे ध्वजफलप्रदा ।
 फाल्गुने सर्वमिदि म्यादन्येऽनिष्टफलप्रदा ॥

रविवारं भवेद्विंशत् सोमं आन्तिर्भवेत् किल ।
 बुधे सौन्दर्यमाप्नोति ज्ञानं स्यात् बृहस्पतौ ॥
 शुक्रे सौभाग्यमाप्नोति ॥ इति ॥
 द्वितीयायां भवेत् ज्ञानं तृतीयायां भवेच्छुचिः ।
 पञ्चम्यां बुद्धिवृद्धिः स्यात् सौख्यं स्यात्सप्तमीदिने ॥
 नवम्यां राजसौभाग्यं एकादश्यां शुचिर्भवेत् ।
 द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात् पूर्णिमा सर्वसिद्धिदा ॥ इति ॥
 अस्वाध्यायं विवर्जेयत् ॥ इति च ॥

अस्वाध्यायं सन्ध्यागर्जितनिर्योषभूकम्पादिनिमित्तकानध्यायदिवसानित्यर्थः ।

अग्निन्यां सुखमाप्नोति रोहिण्यां वापपतिर्भवेत् ।
 पुनर्वसौ धनाढ्यः स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशनम् ॥
 मघायां दुःखहानिः स्याद्रूपदा पूर्वफल्गुनी ।
 ज्ञानं चोत्तरफल्गुन्यां हस्तायां च बली भवेत् ॥
 चित्रायां ज्ञानसिद्धिः स्यात् स्वात्यां शत्रुविनाशनम् ।
 अनूराधा बुद्धिवृद्धयै 'कीर्त्यै' स्यातां ततः परं ॥
 'पूर्वाषाढोत्तराषाढे' 'सर्वसम्पत्तिदायिके' ।
 बुद्धिः शतभिषाया स्यात् पूर्वभाद्रे सुखी भवेत् ॥
 सौख्यं चोत्तरभाद्रपदां रेवत्यां कीर्तिवर्धनम् ॥ इति च ॥
 'योगाश्च प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनं शुभः ।
 सुकर्मा च धृतिर्वृद्धिर्ध्रुवः सिद्धिश्च हर्षणः ॥
 वरीयांश्च शिवः सिद्धो ब्रह्मा चैन्द्रोऽप्यमी शुभाः ॥ इति च ॥
 अवादिषण्डिजान्तानि करणानि शुभास्ये ॥ इति च ॥

वैशम्पायनसंहितायां—

मन्त्राचारम्भणं मेघे धनधान्यप्रदं भवेत् ।
 कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात् कन्या लक्ष्मीप्रदा नृणाम् ॥

^१ मूल सर्वसम्पत्तिदत्त—अ. ^२ एतदर्थं अ. कोष्ठ एव दृश्यते. ^३ भवेतां कीर्तिदायिके—अ.

तुलायां सर्वमिद्धिः स्यात् सर्वलामश्च वृश्चिके ।

मकरं पुत्रदं प्राहुः ^१कुम्भा धनसमृद्धिदः ॥

शुक्लपक्षे शुभा दीक्षा कृष्णेऽप्यापञ्चमीदिनात् ।

भूतिकर्मैः मिते पक्षे शुक्तिकर्मैः सितंतरे ॥ इति ॥

अत्र च गुरुभार्गवमौढ्यं चन्द्रतारानुकूल्यं लग्नस्य ग्रहवलादिकं च विचार्यम् ।
ग्रहचलं तु—

त्रिपडायगताः पापाः शुभाः केन्द्रनिकोणगाः ।

दीक्षाया तु शुभाः सर्वे रन्ध्रस्थाः सर्वनाशकाः ॥

आयः एकादशस्थानम् । पापाः पापग्रहाः रविभौमग्रनिराहुकेतुर्क्षीणेन्दुपापयुक्ताः ।
सौम्याः शुभाः शुभग्रहाः अक्षीणेन्दुपापयोगरहितबुधगुरुभृगवः । केन्द्राणि
प्रथमचतुर्थसप्तमदशमस्थानानि । त्रिकोणे पञ्चमनवमस्थाने । सर्वे पापा शुभाश्च
ग्रहाः उक्तस्थानगता दीक्षायां शुभाग्रहा एव । एत एव रन्ध्रे अष्टमस्थाने स्थिता
यदि सर्वनाशका इति योजना ॥

अथ उक्तकालमन्तरेण दीक्षार्हः कालो यथा तन्तान्तरं—

विपुवेऽप्ययनद्वन्द्वे मङ्क्रान्त्या दमनोत्सवे ।

दीक्षा कार्या त्वकालेऽपि पवित्रे गुरुपर्वणि ॥

विपुवे—मेपतुलामङ्क्रमणयोः इत्यर्थः । अयनद्वन्द्वे—कर्कटमकरसङ्क्रान्त्योः ।
सङ्क्रान्त्या—तदन्त्यासु मङ्क्रान्तिषु इत्यर्थः । दमनोत्सवे—चैत्रपूर्णिमाऽऽदिषु
दमनकरणकदेवापूजादिनेष्वित्यर्थः । पवित्रे—श्रावणपूर्णिमाऽऽदिषु, देव्याः पवित्रारो-
पणदिवसेषु इत्यर्थः । गुरुपर्वणि—गुरो जन्मव्यासिद्दिनयोः । तथा—

पष्टी भाद्रपदे मामि ^२कृष्णाश्विनचतुर्दशी ।

कार्तिके नवमी शुक्ला मागे कृष्णा च पञ्चमी ।

पौषे च पूर्णिमा देवी माघे चैव चतुर्थिका ॥

^१ कुम्भः सर्वमिद्धिदः—अ.

^२ कृष्णेति वास्तविकन्यायेनोभयान्वर्तन—इति टिप्पणी अ, ब०.

^३ देवि—अ, व१, व२, व३.

फाल्गुनैकादशी कृष्णा चैत्र मासि त्रयोदशी ।
 वैशाखेऽक्षयतृतीया ज्येष्ठे ^१दशहरा स्मृता ।
 आपादे द्वादशी कृष्णा अमावास्या च श्रावणी ।
 इमानि देवीपक्षाणि कोटिथङ्गफलानि वै ॥

दीक्षाऽर्हणीति शेषः । ^१दशहरा ज्येष्ठशुक्ल^२दशमी । सोभाग्यचन्द्रोदये^३ अस्मन्नार्थचरणैः
 बहूनि देवीपक्षाणि उक्तानि । यथा—

अमाऽन्तचान्द्रमासेषु चैत्रशुक्लत्रयोदशी ।
 चतुर्दश्यपि शुक्लाऽथ वैशाखे शुक्लपक्षमाः ॥
 तृतीयैकादशीपौर्णमास्यः कृष्णचतुर्दशी ।
 ज्येष्ठे तु शुक्ले दशमी राका कृष्णचतुर्दशी ॥
 आपादे शुक्लपक्षस्थे पञ्चमी च त्रयोदशी ।
 श्रावणे मासि शुक्लैकादशी शुक्लचतुर्दशी ॥
 कृष्णा षष्ठ्यष्टमी च रोहिणीसहिता यदि ।
 नवमी चाथ भाद्रस्य कृष्णपष्टी तथाऽष्टमी ॥
 रोहिणीसहिता चेत स्यादाश्विने सप्तमी सिता ।
 अष्टमी च सिता कृष्णपक्षस्था च चतुर्दशी ॥
 कार्तिके शुक्लपक्षस्थे नवमीद्वादशी तिथी ।
 मार्गशीर्षे तृतीया च पष्टी धवळपक्षगे ॥
 पौषे चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः मिता मता ।
 दशमी त्वसिता माघे चतुर्थ्यैकादशी सिने ॥
 चतुर्दश्यसिता चाथ फाल्गुने शुक्लपक्षगे ।
 पष्टीनवम्यौ कृष्णा तु भवेदेकादशीति च ॥
 ग्लावलीचुत्त्रोद्दृष्टश्यामन्नाद्यर्थसङ्ग्रहे ॥ इति ॥

अन्योऽपि विस्तरः तत एव ज्ञातव्यः ॥

^१ तु दहरा—अ.

^२ नवमी—अ.

^३ इतः प्रथत्युदाहृतवचनानि अ१, ब१, ब२ कोट्येवैवोपलभ्यन्ते.

सर्त्तयिर्ऽर्कविधुग्रामे पुण्यारण्ये वनेषु च ।
मन्त्रदीक्षां प्रकुर्वाणो मासश्चर्द्दीन न शोभयेत् ॥

प्रकारान्तरे च—

मवे वारा ग्रहा. सर्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
यस्मिन्नहनि मन्तुष्टो गुरुः सर्वे शुभावहाः ॥
मन्तुष्टे च गुरौ तस्य मन्तुष्टाः सर्वदेवताः ।
गुरुं सन्तोषयेन् भक्त्या द्वयमेव तदा भवेत् ॥

द्वयं भोगमोक्षौ । एवकारः अप्यर्थः । अधिकारिभेदेन कालो यथा—

मुमुक्षूणा सदा कालः क्वाणा कालस्तु सर्वदा ॥ इति ॥

गुरुलक्षणम्

तन्त्रराजे—

सुन्दरः सुमुखः स्वस्थः सुलभो बहुतन्त्रविन ।
असंशयः संशयच्छिन्निरपेक्षो गुरुर्मत ॥
मौन्दर्यमनवद्यत्वं रूपं मुमुखता पुनः ।
मेगपूर्वाभिभाषित्वं स्वच्छताऽजिगृह्यति ॥
मौलम्यमप्यगर्वित्वं सन्तोषो बहुतन्त्रता ।
असंशयस्तत्त्वबोधः तच्छिन्नतत्प्रतिपादनात् ॥
नैगपेक्ष्यमवित्तेच्छा गुरुत्वं हितवेदिता ।
एवंविधो गुरुर्जयम्वित्तरः शिष्यदुःखदः ॥

अजिगृह्यतिनेति छन्दः । बहुतन्त्रता - बहुतन्त्रवेदिता इत्यर्थः ॥

शिष्यलक्षणम्

तथा—

चतुर्भिराद्यैः सहितः श्रद्धावान् सुस्थिराशयः ।
अनुत्थः स्थिरगात्रश्च प्रेक्ष्यकारी जिनेन्द्रियः ॥

आस्तिको दृढमक्तिश्च गुरौ मन्ते 'सदैवते ।

एवंविधो भवेच्छिष्यः इतरो दुःखकृद्गुरोः ॥ इति ॥

चतुर्भिराद्यैरिति मुन्दरत्वादितिः । अन्यान्यपि तल्लक्षणानि कुलार्णवादितन्त्रेषु बहुलमुपलभ्यमानानि ग्रन्थगौरवमयात् नेह लिखितानि । शिष्यपरीक्षाकालेऽपि तत्रैव—

एकद्वित्रिचतुःपञ्चवर्षाण्यालोच्य योग्यताम् ।

भक्तियुक्तान् गुणांश्चाऽपि क्रमाद्वर्णं मसङ्करं ।

पश्चादुक्तक्रमेणैव वदेद्विद्यामनन्वर्थाः ॥ इति ॥

मसङ्करं, अनुलोमजातिसहितं । वर्णं, ब्राह्मणानिवर्णेषु इत्यर्थः । एकवर्षं ब्राह्मणस्य योग्यतापरीक्षा, क्षत्रियादिषु द्व्यादिमन्त्रस्पर्षपरीक्षा इत्यर्थः ॥

एवमुक्तान्यतमे काले उक्तलक्षणो गुरुः उक्तलक्षणं परीक्ष्य शिष्यं दीक्षयेत् ॥

गुरुवनणम्

तत्र निर्वर्तितस्तनानन्यविधि, माधको वाचघोषपुग्मसं ब्राह्मणै, म्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ मङ्गीर्त्य श्रेयस्कामोऽहं अमुकविद्याग्रहणार्थं अमुकगुरोः दीक्षां ग्रहीष्यामीति मङ्गल्य सोपहागे गुरुमुपमृत्य नष्टवन् प्रणम्य गुरोराज्ञया पुनर्देशकालौ मङ्गीर्त्य अमुकगोत्रोऽमुकग्यास्ताऽध्यायी अमुकशर्मवर्मादिगहं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धयर्थं म्येष्टमनुग्रहाय अमुकगोत्रं अमुकग्यात्वाऽध्यायिनं अमुक-
शर्माणं त्वां गुरुत्वेन वृणो इति क्रमुकादिना गुरुं वृणुयात् ॥

क्रमप्रवर्तनपूर्वकं शिष्याद्धानम्

स च वृत्तोऽर्प्यान्तुक्त्वा सशिष्यः सामयिकैः मह गोमयेनोपलिप्तं गृह्णवाहीपुष्य-
मालावितानाघलङ्कृतं मण्टपं विविक्षं दीक्षाप्रदेशं आयाय पादौ प्रक्षाल्य आचम्य
मण्टपान्तः प्रविश्य वक्ष्यमाणविधिना आसने उपविश्य कृतभृतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठाकथ
वक्ष्यमाणेन प्रकारेण गणपति-ललिता-श्यामा-वार्ताली-पराणां पद्यानामपि देवतानां
पदार्थानुसमयेन काण्डानुसमयेन वा यागमन्दिग्रन्थेशादिचक्रपूजाऽन्त (१), तदादि-

शाक्ती दीक्षा

अथ शिष्यस्यामूलाभारं आ च ब्रह्मन्ध्रं प्रज्वलन्तीं ज्वलद्गुणनिभां परचिद्रूपं
प्रकाशयद्दृग् ध्यात्वा तन्किरणैः तस्य पापपाशान् दहेत् । इयं शक्तिप्रवेशनस्या
शाक्ती दीक्षा द्वितीया ॥

मान्त्री दीक्षा

ततः शुण्ठी मरीचि-पिप्पली-हरीतकी-भार्गवफल-विभीतकज्योत्स्ना-लवङ्ग-पत्र-
नागकेसर-तकोल-मदयन्ती-सहदेवीसंज्ञानां त्रयोदशानां वस्तूनां चूर्णमिश्रेण दूर्वाभस्मभ्यां
गजाक्षशालाचतुष्पञ्चवर्ग्यीकनदीमङ्गमदमोष्ठमगानीताभिः समभिः मृत्तिकाभिश्च
उपेतैः चन्दनकादमीश्वरोचनकर्पूरैः चतुर्भिः सुरभिलेन शृचिना जलेन पूर्णं
नवीनवासोयुग्मेष्टितं दद्यात्ततः शालितण्डुलपुष्पोपरि निहितं गुतनं कलशं
आसेयादिविदिक्षु मध्ये प्रागादिविदिक्षु च बालापट्टेन अस्यर्च्य तदन्तर्ललितास्यामा-
वागहीणां चक्राणि विनिक्षिप्य तत्र पुनः तास्मिन्ने देवता, त्रिः तत्तन्मूलेन
तत्तदावरणानि च तत्तन्मूर्तेः समभ्यर्च्य कुम्भमग्न्येण संश्लेष्य प्रदश्ये भुक्त्यानिभुङ्गे
चक्राणि यथास्थानमवस्थापयेत् ॥

ततः मक्षीणं भिन्दूरकृदकुमादिना चन्दनादिपिष्टे मातृकायन्त्रं विलिख्य तत्र
शिष्यं निवेश्य तेन कुम्भाभ्यामा ललिताश्यामावार्तालीमूलविधाभिः श्रपयेत् ।
मातृकायन्त्रं तु

म्यामेन्द्रोर्मगनार्णवर्षिहमचा हन्तुं मृ.स्तेम

पतान्तर्गतपञ्चवर्ग्यधराणांदित्रिवर्गं क्रमान् ।

आज्ञाम्यक्षिपु लान्तलाङ्गलियुक्ता क्षोणीपुङ्गायुतं

वर्णाङ्गं दिग्भिः स्थित विषमदप्र-धंभिः मृगुत्तयम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः ज्योम हकार । इन्द्र मकार । ओ इति रूपम् । मगनार्णः
विर्गः । एतन्निष्ठः कर्णिकायां यस्य तथोक्तम् । मगान प्राच्यादित इत्यर्थः ।
अचां अकारादिक्रियागन्तानां षोडशानां स्वरणम् । हन्तुं अं आं इत्यादिभिः ।
लिरितर्गिति अथ । मृ.ग्ना वेमरा दह्यत्यग्न्यामा आद्ये यस्य तत्र

तथोक्तम् । पत्राणां दलानां अन्तः अभ्यन्तरं गत्वा लिखिताः पञ्चवर्गाः कचटतपार्दानी पञ्चपञ्चाक्षराणि यशस्त्रादयः यादिवान्तयादिहान्तच्छात्मिकाः त्रिवर्गाः यस्य ततथोक्तम् । आद्यासु प्राच्यादिषु अश्विषु आग्नेयादिकाणेषु च क्रमात् लान्तेन वकारेण लाङ्गलिना ठकाण्य युज्यत इति तथोक्तेन क्षोर्णापुरेण चतुरश्रेण आधृतम् । वर्णाञ्जं मानृकापञ्चम् । धिरमि स्थितं भावितं सदिति शेषः । त्रिपदादप्रध्वंसि विप्रयोगाः प्रध्वंसनशीलम् । अन्ततो मृत्युञ्जयं च भवतीत्यर्थः ॥

एतत्क्षेत्रप्रकारो यथा— चतुरथालङ्कृतं सकेसरमष्टदलकमलं दिलिख्य तत्कर्णिकाया हकारसकारौकारविमर्गात्मकं बीजं, तत्क्षेत्रेण पुं प्राच्यादित अकारादिस्वरद्वन्द्वं, दल्लोद्रेषु कचटतपयशस्त्रात्म्यवर्गाष्टकं, चतुरश्रस्य बाह्यतः प्रागादिदिक्षु वकारं आग्नेयादिविदिक्षु ठवर्णं च लिखेत् । सर्वपामक्षणां सविन्दुत्वं सम्प्रदायादिति ॥

ततः परिहितदुकूलं सुरभिळचन्दनानुलिप्ताङ्गं मल्लिकाऽऽदिमाल्यधारिणं मुप्रसन्नं शिष्यं पार्श्वे निवेश्य वक्ष्यमाणप्रकाशेण तदङ्गेषु अकारादिक्षकारान्तैकपञ्चाशन्मातृकान्यासं विधाय विमुक्तमुग्वन्धवाससं तस्य हस्ते क्रमात् त्रीन् प्रथमसिक्तान् चन्दनोक्षितान् द्वितीयखण्डान् पुष्पखण्डाश्च विनिक्षिप्य वक्ष्यमाणै तत्त्वमन्त्रैः प्राप्तयित्वा गुरुः तस्य 'दक्षिणकर्णे ललिताक्रमं वक्ष्यमाणं श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रमुपदिश्य बालामुपदिशेत् । तत्र अमुकपदस्थानं स्वस्य स्वशक्तेश्च दीक्षानाम्नोक्तः ॥

स्त्रीणां तु बाग्दीक्षैव विहिता नान्येति तन्त्रसागे स्थितम् । बाग्दीक्षमन्त्रोपदेशः ॥

एषा मान्ती दीक्षा ॥

दीक्षात्रये मुख्यगौणपक्षौ

इत्यमुक्तं दीक्षात्रयं एकप्रयोगेण एकस्मिन्नेव काले दद्यादिति मुख्यपक्षः, 'सर्वाश्च कुर्यात्' इति सूत्रात् । कतिपयकालव्यवधानेन क्रमादेकामेकागेव वेति तु गौणः, 'एकैकां वेत्येके' इति सूत्रात् ॥

“ दक्षिणकर्णे दक्षस्तण्डोक्तत्रितारीवातापूर्वक आत्मनः पादुकामन्त्रमुपदिश्य बालामुपदिशेत् ” इत्यपि पाठान्तरम्—अ१, म.

पृथगेव दीक्षा । बालोपासकस्य तु मन्त्रदीक्षाऽऽमतया बालाया उपदेशः, एवं
 इष्टमनुत्वेनाप्युपदेशो ज्ञेयः । ललिताऽऽहत्वेन दयामाऽऽर्दीनां तिमृणामुपास्तेः कृताकृतत्व-
 जापकान् तदकरणपक्षे गणपतेः ललितायाश्च क्रमं प्रवर्त्य उभयोर्गव पात्राण्यामाद्य
 चक्रराजमात्रं कलशे निक्षिप्य श्रीविद्यया केवलं शिष्यं स्वययित्वा तद्वह्नं च परिमृज्य
 शेषमशेषं अनुतिष्ठेत् । गणपतिदयामाऽऽर्दीनां अन्यामां च देवतानां स्यात्तन्त्र्येण
 एकैकोपास्तौ तु तत्तत्क्रममात्रं प्रवर्त्य तत्तत्पात्रे आसाद्य तत्तद्यन्त्रं कुम्भे निक्षिप्य
 तत्तन्मन्त्रेण स्नानाङ्गपरिमार्जने कुर्यात् । अवशिष्टं अविशिष्टमिति विवेकः ॥

अधिकाग्निर्णयः

‘मुन्दरीमहोदये तु—अस्यां च दीक्षायां त्रैवर्णिकस्यैव अधिकारः,
 “सर्वशास्त्रार्थवेदार्थजानिने सुवताय च । दीक्षा देया” इति मूले ज्ञानार्णवतन्त्रे
 अधिकार्युक्ते—इति स्थितम् । शास्त्रादीनां तु ओवत्रयान्तर्गुरुमण्डलान्तर्दर्शनज्ञापकबलान्
 अस्त्येवाधिकार इति रहस्यमिति शिवम् ॥

इति भासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दाबमानमानमन उमातन्दनाथेन निर्मितं अभिनवे
 कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे दीक्षासमारम्भनिर्दिष्टं
 नामारम्भोद्घातः प्रथमः सम्पूर्णः

तरुणोल्लासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्धातः

नत्वा श्रीभामुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
 तनोत्युमाऽऽनन्दनाथस्तरुणोल्लासमादृतः ॥
 यत्रोच्यते जगन्मातुः यावर्ज्जीवार्चनाविधौ ।
 मत्पूद्वापोहनिपुणा पद्धतिर्गणनायकी ॥
 म्यतन्त्रोपास्तिविषया पृथग्दीक्षेह सम्मता ।
 न श्रीक्रमाङ्गमाये साऽप्यप्रम्योल्लास ईगिता ॥
 इह श्रीं ह्रीं कामवीजयोगोऽङ्गमनुषु स्मृतः ।
 अग्नितोऽपि श्रीविद्यार्णवादी कथितो हि सः ॥

काल्यकृत्यादिकयोर्विशेषः

तत्र तावत् काल्यकृत्यादिकयोः वक्ष्यमाणश्रीक्रमतो विशेषो यथा—
 श्रीगुरुपादुकायां आदौ त्रितार्पुत्तरं बाल्यं वाक् स्मोमिति पञ्चवीजयोजनम् ।
 हृदयकमलकर्णिकायां उद्यद्गुणकिरणकोटिपाटलस्य देवस्य करटिवदनस्य ध्यानेन
 परिप्लुष्टनिःशेषद्रोण्यं आत्मनः तत्प्रभाऽरुणतनुत्वभावनं च । रश्मिमगननुस्मरणम् ।
 तत्र तत्र यथोचितं मञ्जुदद्यादीनामूहः । मवितृमण्डले वक्ष्यमाणं देवस्य ध्यानम् ।

तत्पुरुषाय विग्रहे वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्तिः प्रचोदयात् ॥

इति मन्त्रेण त्रिः अर्घ्यदानम् । ऋष्यादिन्यासत्रयमिह वक्ष्यमाणं चेति ॥

चतुराष्टुत्तितर्पणसंस्कृतादि

ततः आचम्य प्राणानायस्य देशकालौ मङ्गीर्त्य मम श्रीमहागणपतिप्रसादमिदं च
 चतुराष्टुत्तितर्पणं करिष्ये इति मङ्गल्यं नद्यादौ हस्तमात्रं चतुश्चमण्डलं पङ्क्ति

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि नै ग्वे ।

नेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति मन्त्रेण मूर्यमभ्यर्च्य

आवाहयामि त्वां देवि तर्पणायैह मुन्दरि ।

गृहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विनं ॥

इति गङ्गां प्रार्थ्य 'ह्रीं ह्रीं ह्रूं ह्रौं ह्रः' इत्युच्चार्य क्रौं इत्यङ्कुशमुद्रया गङ्गाऽऽदि-
तीर्थान्यावाह्य वं इत्यमृतबीजेन यस्तवाग्ममिमन्त्र्य तत्र चतुर्धाष्टदशपट्कोणत्रिकोणाम्भकं
महागणपतियन्त्रं विचिन्त्य स्वदेहं ऋष्यादिन्यामान् न्यस्य यन्त्रे सावर्णं देयमावाह्य

श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये त्वं पुष्टिध्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये हं आकाशात्मकं पुष्पं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये यं वाय्वात्मकं धूपं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये रं वह्न्यात्मकं दीपं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये वं अमृतात्मकं नैवेद्यं कल्पयामि नमः । तदङ्गत्वेन

३ महागणपतये मं सर्वात्मकं ताम्बूलं कल्पयामि नमः । (त्रिवारं)

इति पञ्चोपचारं अर्चयेत् ॥

चतुर्गावृत्तिनर्पणम्

प्रथमं प्रत्यावृत्ति मूलान् महागणपतिं तर्पयामीति द्वादशवारं तर्पयित्वा ततः
म्वहाऽन्तेन मूलमूर्ध्वैकेन वगेन चतुश्चतुर्वारं प्रतिवर्णान्तिमावृत्तेन मूलेन च प्राम्बन्त
चतुश्चतुर्वारं देव, त्रयोदशम् मिथुनेषु श्रीश्रीपत्न्यादिषु एकैका देवतां द्वितीयान्तेन
तत्तन्नाम्ना चतुश्चतुर्वारं प्रतिदेवतमावृत्तेन च मूलेन देवं चतुश्चतुर्वारं तर्पयेत् । यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवन्द सर्वजनं मे वशमानय म्वाहा
महागणपतिं तर्पयामि ॥ द्वादशवारम् ॥

३ ॐ म्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

[illegible]

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ दं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३. वै स्याद्वा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वाङ्म् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वाङ्म् ॥

३ जं स्याद्वा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वाग्म ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्थारम्भः ॥

३ नं म्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ न्तुर्वाग्म् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्थाङ्गम् ॥

३. मे स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वर्ग्य ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ वं श्याहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वर्ग ॥

मूले महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वर्गम् ॥

३. शं म्याहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वाग्य ॥

भूले भद्रागणपति तपयामि ॥ चतुर्वांगम् ॥

३ मा भ्याह्वा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वाग्म ॥

मूलं महागणपति तपश्यामि ॥ चतुर्वाङ्म ॥

३ न म्याहा महागणपति तपयामि ॥ चतुर्वर्गम् ॥

मूल महागणपाते तपयामि ॥ चतुर्वाग्य ॥

३ यं स्वाहा महागणपति तपस्यामि ॥ चतुर्वागम् ॥

मूलं महागन्धपातं तपस्याय ॥ चतुर्वाग्यम् ॥

३ स्वाभ्याह्नि महर्गाज्यपति तपयामि ॥ चतुर्वारम् ॥
 मृदङ्गमृदङ्गि तर्पयामि ॥ तर्पयामि ॥

३. इति मन्त्राणां मन्त्राभ्यां चिन्तामणिः

महागणपतिं तर्पयामि ॥ नमस्तस्य ॥

2010-11-11 11:11:11

३ श्रिय स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चत्वारम् ॥

३ श्रीपतिं ग्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ गिरिजा स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वांस् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ गिरिजापतिं म्याहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वांम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्दशम् ॥

३ रतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ रतिपतिं न्याहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

गुल महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ महीं म्याहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वांरम् ॥

मूल महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्दशम् ॥

३ महीपतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ क्षुवांसम् ॥

गुल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ महालक्ष्मीं म्याहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

गूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ महागणपतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्गन्धर्वम् ॥

३ ऋद्धिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुवारम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ आमोद स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ ममृद्धिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वाङ्म् ॥

मूल महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ प्रमोद स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ कान्तिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ सुमुखं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मद्रनाचर्तौ स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ दुर्मुखं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मद्रद्रवा स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ अविघ्नं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ द्वाविणीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ विघ्नकर्तारं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ वसुधारा स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ ग्रहनिधिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ वसुमतीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ पद्मनिधिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

इत्याहत्य तर्पणग्रह्यापिण्डश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरचतुदशती ४४४ भवति ॥

अथ पुनर्मूलेन देवं उक्त्या रीत्या पञ्चधा उपचर्य आत्मन्युद्गासयेत् ॥
इति चतुरावृत्तिर्पणविधिः ॥

पूजाविधिः

यागमन्दिरागमनादि विप्रोत्सारणान्तम

ततो यागगृहमागत्य स्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य यागमन्दिरं च रत्नवर्ष्णीपुष्प-
मालिकावितानादिभिः अलङ्कृत्य च द्वारस्य दक्षवामभागयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं भद्रकाव्यै नमः ॥ दक्षशाखायाम् ॥

३ भैरवाय नमः ॥ वामशाखायाम् ॥

३ लम्बोदराय नमः ॥ ऊर्ध्वशाखायाम् ॥

इति तिस्रो द्वारि देवताः सम्पूज्य अन्तः प्रविष्टः सपर्यासामग्रीं दक्षभागे निधाय
दीपानमितः प्रज्वाल्य दीपो वा गन्धादिभिः कृतप्रमालङ्करणः ताम्बूलैर्न जार्तापत्र-
फललवणैर्लाकपूराख्यपद्मतिकेन वा सुरभिःकवदनः स्वाम्तीर्णे ऊर्णापट्टुनि शुचिनि
बालानृतीयधीमेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्तोक्षिते आसने ३ आधारशक्तिकमला-
सनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनायन्यतमेनासनेनोपविश्य ३
रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाभिमिष्टा ३
समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो नम इति गूर्धने बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्ष-
पार्श्वयोः क्रमेण श्रीगुरुपादुकया गुरुं मूलेन च देवं प्रणम्य स्वस्य तदैक्यं भावयन्—

श्रीं ह्रीं क्लीं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विप्रकर्तारः ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपार्णिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयकूरदृष्टचबलोकन-
पूर्वकताळत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विप्रानुत्सारयेत् ॥

ताल्लत्रयं नाम दक्षतर्जनीमध्यमाभ्यां अधोमुखाभ्यां वामकर्तलं सशब्दमुपर्युपरि
त्रिरभिधातः ॥

शिखाग्रन्धनादि मातृकान्यामान्तम्

ततो नम इत्यङ्गुष्ठमन्तमुच्चार्य 'अंकुशेन त्रिधा वद्धा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन
प्रकोणेन भूतशुद्धिमात्मनः प्राणप्रतिष्ठा च विधाय त्रिंशत्त्रिधा षोडशधा दशधा सप्तधा
त्रिधा वा मूलेन प्राणानायम्य नेत्रोरूपदेवानन्यं भावयन् आत्मानं ऐं ह्रः अन्नाय फट्
इति मन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य देहे च व्यापकं
कृत्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणं मातृकान्यामं विदध्यान् । तत्र च श्रीं ह्रीं क्लीं इति त्रिवीजं
प्रथमं योजयेत् इति विशेषः ॥

पङ्कजन्यामः

ततः

श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां अंगुष्ठहृदयाय नमः ॥

३ श्रीं गीं तर्जनीशिख्ये स्वाहा ॥

३ ह्रीं गूं मध्यमाशिख्यै वषट् ॥

३ क्लीं गै अनामिकाशिख्याय हुम् ॥

३ ग्लौं गौ कनिष्ठिकानेत्रत्रयाय वौषट् ॥

३ गं गं कर्तलकरपृष्ठाभ्याय फट् ॥

इति पङ्कजमन्त्रानङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च व्याप्य मूलेन त्रिव्यापकं कुर्यान् ॥

ध्यानम्

ततो ध्यानम्—

ततो हृदये शोणाङ्गं वामोत्सङ्गविगूषया ।

सिद्धलक्ष्म्या समाल्लिष्टपार्श्वमधेन्दुशेखरम् ॥

१ 'अङ्गुशेन' इत्यपि वा स्यात्—अङ्गुष्ठमन्त्रेण 'नमः' इत्यनेनेत्यर्थः (कल्पसूत्रे ८ खण्डे
१० सूत्र दर्शनीयम्) —(संपादकः).

वामाधःकरतो दक्षाधःकरान्तेषु पुष्करे ।
 परिप्लुतं मातुलुङ्गगदापुण्ड्रेक्षुकार्मुकैः ॥
 शलेन शङ्खचक्राभ्यां पाशोत्पलयुगेन च ।
 शाल्मिज्जरिकास्वीयदन्ताञ्चलमणीघटैः ॥
 सवन्मणं च सानन्दं श्रीश्रीपत्यादिसंवृतम् ।
 अशेषविघ्नविघ्नंसनिघ्नं विघ्नेश्वरं भ्मोक्तम् ॥

अर्घ्यसंस्कारः

अथ तं मानसैः पञ्चोपचारैः अर्घ्यार्च्यं श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सामान्य-
 विशेषार्घ्ये आसादयेत् । तत्र चोभयोर्गर्भयोरप्युक्तं षडङ्गमाधारस्थापनानिषु क्रमेण—

श्रीं दीं ह्रीं अं अग्निमण्डलाय ऋचकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नमः ॥

३ उं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नमः ॥

३ मं सोममण्डलाय षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नमः ॥

इत्येवं मन्त्राः, गणपतिगायत्र्योक्तया—

गुणानां त्वा गुणर्पतिं हवामहे क्विं र्वतीनार्मुपमर्श्वस्तमम् । ज्येष्ठ-
 राज्ञं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पतु आ नैः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम् ॥

इत्यनया ऋचा चाभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राद्यभिमन्त्रणाभावश्चेति विशेषः । अथ
 सामान्यार्घ्यजलविन्दुभिः आत्मानं पूजोपकरणानि च मन्त्रोक्त्यं विशेषार्घ्यविन्दुभिः
 स्वशिरसि गुरुपादुकां त्रिरिष्ट्वा सपर्यामामग्रीं पावयित्वा ॥

पीठे प्राणप्रतिष्ठा

पुरतो ग्क्तचन्दनादिभिः निर्मिते पीठे कन्धोस्तादिविरचितां महागणपति-
 प्रतिमां वा ध्यानोक्तस्वां चतुरश्राष्टदक्षपटगत्रिकोणात्मकं सिन्दूरादिना लिखितं
 लेखितं वा यन्त्रं, धातुमयं वा निवेद्य—

- ३ दूरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ वरप्रदसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

सिद्धौघपाठान्तरम्

- श्रीं ह्रीं क्लीं विजयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ दुर्जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ कवीश्वरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ प्रह्लादसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ निधीशसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

मानवौघपाठान्तरम्

- श्रीं ह्रीं क्लीं गजाधिराजसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ दुःखारिसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ सद्योजातसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ सुखावहसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ परमात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ सर्वभूतात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ महानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ शुभानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ फालचन्द्रसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

(सुबोधत्रयसंख्या विंशतिः)

आवरणार्चनम्

प्रथमावरणम्

व्यश्रपडश्रयोरन्तराले प्रागादिदिक्षु क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीश्रीपतिश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ गिरिजागिरिजापतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ रतिरतिपतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ महींमहींपतिश्रीपादुका पूजयामि ॥

द्वितीयावरणम्

षडश्रे देवाग्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्येन तद्दशवामपार्श्वयोश्च क्रमेण यजेत्—

श्रीं ह्रीं क्लीं ऋद्ध्यामोदश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ समृद्धिप्रमोदश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ कान्तिमुमुखश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ मदनावर्तादुर्मुखश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ मद्द्रवाविन्नश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ द्राविणाविन्नकर्तृश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ वसुधाराशह्निधिश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ वसुमतीपद्मनिधिश्रीपादुका पूजयामि ॥

तृतीयावरणम्

षडश्रगन्धिपटके प्राप्त्वा षडन्नदेवताऽर्चनम् ॥

चतुर्थावरणम्

अष्टदले पश्चिमादिदिक्षु वायव्यादिविदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं आ ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ ईं माहेश्वरीश्रीपादुका पूजयामि ॥

- ३ ॐ कौमारीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ वैष्णवीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ वाराहीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ माहेन्द्रीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ चामुण्डाश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ अः महालक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि ॥

पञ्चमावरणम्

अथ चतुरश्रस्य रेखायां प्रागाद्यासु अष्टसु दिक्षु क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं क्लीं लां इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये
 ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ रां अम्रयं शक्तिहस्ताय नेत्रोऽधिपतये
 अजवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ टा यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
 महिषवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ दां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये
 नरवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ यां वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
 मकरवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
 रुद्रवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
 अश्ववाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय
 विद्याऽधिपतये वृषभवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥

सर्वा आवरणदेवताः देवस्याभिमुखासीनाः स्वयं तत्तदभिमुखः पूजयामीति भावयेत् ॥

गणनाथस्य पुनस्तर्पणं षोडशोपचारपूजा च

एवं पञ्चावरणीं इष्ट्वा पुनर्देवं दशधा प्राम्दुपतर्प्य षोडशभिः उपचारैः आराधयेत् । [ने च] पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवामोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनद्युत्रचामरपुग-
दर्पणनैवेद्यपानीयताम्रलाम्ब्याः । मन्तास्तु—श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये पाद्यं कल्पयामि
नमः दत्त्यादयः । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्राक्षणम्, बं इति
धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्, मूलेन मसवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कुर्यात् ।
इहापरिगणितान्यपि पूर्वोत्तरापोशनहस्तप्रक्षान्तनगण्डूषपुनराचमनीयानि नैवेद्याह्नयेन
पूर्ववत् कल्पयेत्^१ ॥

अग्निकार्यम्

अथ श्रीक्रमे बक्ष्यमाणेन विधिना स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवतापञ्चोपचारान्तं
कृत्वा

श्रीं ह्रीं क्लीं श्रियै स्वाहा । श्रिया इदं न मम ॥

३ श्रीपतये स्वाहा । श्रीपतये इदं न मम ॥

इत्यादिरीत्या पञ्चमगिथुनवर्जं श्रयादिविन्नकर्तृपर्यन्ता विंशतिदेवता उद्दिश्य चतुर्थ्यन्तैः
धीजत्रयाद्यैः स्वाहाशिरस्कैः तत्तन्नाममन्त्रैः आज्येन एकैकवारं उद्देशत्यागपूर्वकं हुत्वा
अथ प्रधानदेवतायै महागणपतये मूलेन दशवारं हुत्वा बक्ष्यमाणप्रकारेण बलिं प्रदाय
महाव्याहृत्यादिविधिग्रंथं निर्वर्तयेत् ॥

बलिदानम्

होमाकरणपक्षे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—‘पुगत् स्ववामभागे त्रिकोणवृत्त-
चतुरश्रात्मकं मण्डलं कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति गन्धादिभिरभ्यर्च्य
अर्धमक्षपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यम्य ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भ्यः सर्वभूतेभ्यो
हुं फद् स्वाहा इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि
दत्त्वा बाणमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहितं विभाव्य प्रणमेदिति ॥

^१ “ताम्बूलं च” इत्यभिक्तः—अ, भ

^२ यागशृङ्गाद्वहिः वामभागे—अ.

नर्पणजपस्तोत्राणि

अथ प्रक्षालितपाणि^१पाद आचान्त आगत्य देवं मूलेन त्रिधा सन्तर्प्य पुष्पाञ्जलिं दत्वा प्रदक्षिणनुतीर्विधाय जपेत्—

अस्य श्रीमहागणपतिमहामन्त्रस्य गणकृत्तयं नम इति शिरसि । नृचद्वायत्रीछन्दसं नम इति मुखे । महागणपतये देवतायै नम इति हृदये । गं वीजाय नम इति गुह्ये । स्वाहाशक्त्यै नम इति पादयोः । ॐ कौलकाय नम इति नाभौ । मम अभीष्टसिद्धयै विनियोगाय नम इति करसम्पुटे च न्यम्य । उक्तैः पङ्क्तमन्त्रैः अङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च न्यासं विधाय । पूर्वोक्तमङ्गया ध्यात्वा । दयामाकमे वक्ष्यमाणप्रकाशेण संस्कृतां मालामात्राय श्रीक्रमे वक्ष्यमाणविधिना मूलमष्टोत्तरशत-
वारानावर्त्य पुनरपि न्यासादि कृत्वा

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणाम्मत्कुर्वं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति सामान्याध्यौदकेन जपं देवस्य दक्षक्रे ममर्पितं विभाव्य म्नुवीत । यथा—

श्रीभगवानुवाच ।

गणेशस्य स्तवं वक्ष्ये कलौ ज्ञातिति सिद्धिदम् ।

न न्यासो न च संस्कारो न होमो न च तर्पणम् ॥

न मार्जनं च ^२पञ्चाङ्गं सहस्रजपमात्रतः ।

सिध्यत्यर्चनतः पञ्चशतब्राह्मणभोजनात् ॥

अस्य श्रीगणपतिस्तोत्रमालामन्त्रस्य भगवान् श्रीमन्नाथिव ऋषिः । ^३उष्णिक् छन्दः ।

श्रीगणपतिदेवता । श्रीगणपतिप्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ।

ध्यानम्—

चतुर्भुजं रत्नतनुं त्रिणेत्रं पाशाङ्कुशी मोदकपात्रदन्ती ।

करैर्दधानं सरसीरूढस्थं गणाधिनाथं शशिचूडमीडे ॥ इति ॥

^१ पादमाचान्तमागत्य—इति पाठः बहुषु कोशेषु दृश्यते.

^२ पयस्व—अ.

^३ अष्टिः—४१, ४२, ४३, ४४.

सुरासुरोधयोस्सदा जयग्रदं भयग्रदं

समस्तविघ्नघातिनं स्वभक्तपक्षपातिनम् ॥

कराम्बुजाक्षकङ्कणः पदाब्जकिङ्किणीगणो

गणेश्वरो गुणार्णवः फणीश्वराङ्गभूषणः ।

जगत्त्रयान्तरायशान्तिकारकोऽस्तु तारको

भवार्णवादनेकदुर्महाचिदेकविग्रहः ॥

यो भक्तिप्रवणः परावरगुरोस्त्वोत्रं गणेशाष्टकं

शुद्धस्संयतचेतसा यदि पठेन्नित्यं त्रिसन्ध्यं पुमान् ।

तस्य श्रीरतुला स्वसिद्धिसहिता श्रीशारदा सारदा

स्यातां तत्परिचारिके किल तदा काः कामनानां कथाः ॥

सुवासिनीपूजा

ततः श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सुवासिनीपूजनद्विःप्रतिपत्तिदेवतोद्गासनादिशेषं समापयेत् । अत्र च सुवासिन्या साकं बटुकार्चनगपि । तत्र मन्त्रः—३ बं बटुकाय नमः इति । मम निर्विघ्नं मन्त्रसिद्धिर्भूयादिति तौ प्रति प्रार्थनाया तथाऽस्त्विति तत्परिवचनम् । मूलान्ते अमुक्तत्वं शोधयामि नमः स्वाहेति तत्त्वत्रय-शोधनं चेति विशेषः ॥

पुरश्चरणविधिः

एवं नित्यक्रमं प्रवर्तयन् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन विधिना अष्टाविंशतिसहस्र-ङ्खापुरश्चरणजपः । प्रकृते कलियुगत्वात् तच्चतुर्गुणितम् । प्रथमेऽह्नि सहस्रं ततः प्रत्यहं त्रिसहस्रसङ्ख्यं च कृत्वा जपदशाग्रहोम-तद्दशांशतर्पण-तद्दशांशब्राह्मणभोजनानि विदध्यात् । होमद्रव्याणि च—

मोदकैः पृथुकैलांजैः सक्तुभिश्चैत्रपर्वभिः ।

नारिकेलैस्तिलैः शुद्धैः सुपकैः कदलीफलैः ॥

इत्युक्तान्यष्टौ । एतेषां प्रमाणं तु—मोदका अस्वण्डिता त्रासमिताः । शृथुकलाजसक्तवो मुष्टिपरिमिताः । इक्षुप्रमाणं श्लोक एवोक्तम् । नारिकेलं अष्टधा स्वण्डितम् । तिला-

चुलुकप्रमाणाः शतसङ्ख्याका वा । कदलीफलमल्पं यद्यखण्डितम्, पृथुचेदधारुचि
खण्डितम् । अमीषां द्रव्याणां मधुक्षीरघृतसिक्तानां पृथक्पृथग्गाहुतयो होमसङ्ख्या-
पिण्डाष्टमभागमिताः ३५० श्लोकपाठक्रमेण भवन्ति । अष्टद्रव्यहोमात् प्रागावरण-
देवतानां एकैकाहुतिः प्रधानदेवतायाश्च 'यादृग्गाहुतयः ताः आज्येनैव भवन्ति ।
तर्पणपूर्वाङ्गं तु चतुरावृत्तितर्पणवदेव ॥

इत्थं पुरश्चरणेन सिद्धमनुः, स्वातन्त्र्येणोपास्तौ च श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण
नैमित्तिकार्चनपरः, काम्यापेक्षी चेत् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन तत्तत्कामानुगुणेन
द्रव्येण इष्टा सिद्धसङ्कल्पः सुखी विहरेत् ॥ इति शिवम् ॥

इति धीमासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन निर्मिते
कल्पसूत्राशुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे महागणपतिक्रमनिरूपण नाम
तत्पणोल्लासो द्वितीयः समाप्तः

यौवनोद्भासः तृतीयः—श्रीक्रमः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
युनक्त्युमानन्दनाथो यौवनोद्भासमद्भुतम् ॥
महात्रिपुरसुन्दर्या मत्तोऽत्र यजनक्रमः ।
कीर्त्यन्ते गणपत्यादिक्रमाः यदुपजीविनः ॥
आधाय श्रीभासुरानन्दनाथाचायांयास्मद्गुरवे शुमानन्दनाथः ।
थेयोमूलं साधकानां तनोति यौवनोद्भासं श्रीक्रमोपक्रमेण ॥
■ सप्तप्रकरणान्याहिकेन सपर्यया ।
होममुद्रान्यासजपनैमित्तिकसमर्चनैः ॥
आहिके श्रीगुरुध्यानं प्राणसंयमनं ततः ।
चिद्विमर्शो हृदा मूलावृत्ती रश्मिसरस्मृतिः ॥
स्नानं सन्ध्याविधानं च पूजाप्रकरणे पुनः ।
द्वारपूजाऽऽत्मनैषध्यं आसनस्थितिक्रमः ॥
दीपनाथसपर्या च श्रीचक्रपरिकल्पनम् ।
मन्दिरार्चा भूतशुद्धिः प्रत्यूहोत्सारणं ततः ॥
न्यासजालविधिः पात्रासादनं मातुरर्चनम् ।
सुद्रावृत्तिः षडङ्गार्चा नित्याश्रीगुरुपूजनम् ॥
नवावृत्तिसपर्या च श्रीदेवीपुनरर्चनम् ।
अथ कामकलाध्यानं सौभाग्यहृदयस्मृतिः ॥
कृताकृतत्वं होमस्य बलिदानविधिस्तथा ।
जपस्तोत्रे सुवासिन्याः पूजनं तत्त्वशोधनम् ॥

देवतोद्दामनं चाथ विशेषार्घ्यविसर्जनम् ।
 सङ्क्षेपाचाविधिस्तद्वत् कृत्यार्थनियमास्ततः ॥
 श्रीचक्रलेखनोपायस्तत्प्रतिष्ठाविधिस्तथा ।
 होमादिप्रक्रियास्तत्तद्विधिज्ञानप्रयोजनाः ॥
 सन्तु पद्धतयो लोके कल्पसूत्रानुगाः पराः ।
 अनन्यसन्ध्यपेक्षेयं प्रायेणेति विभाव्यताम् ॥
 कादिहाचोः पञ्चदश्यायं साधारणा मता ।
 श्रीषोडश्या विशेषस्तु तत्र तत्र निरूपितः ॥
 सर्वश्रीक्रममन्त्रेषु त्रितायां योजनं पुर ।
 ऐं ह्रीं श्रीमित्यात्मिकायास्ता च तत्पूर्वकेषु न ॥
 श्रीमान् प्रोक्तगुणो लब्ध्वा दीक्षामुक्तगुणाद्गुरो ।
 इष्टा महागणपतिमारभेत श्रियः क्रमम् ॥

आदिकप्रकरणम्

गुरुध्यानम्

गुरुं तं ब्राह्म उवाच निषण्ण शयने निजे ।
 अपलाशाय पापानामादायेव समानेन ॥
 मन्त्रमन्त्रगाम्भोजकर्णिकार्पाठवासिनम् ।
 शिवरूपं शैववस्त्रमाल्यभूषानुलेपनम् ॥
 दयाऽऽर्द्रदृष्टिं स्नेहस्यं वराभयरुगम्बुजम् ।
 वामाङ्गमनया पीनवपुषाऽग्रण्येपया ॥
 पद्मवत्या वामरूपे शस्या दक्षभुजावृतम् ।
 गौं श्रीभासुं नाथं गानन्दं चिन्तयेन् मुषी ॥

ततः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वैर्ह्रस्वक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयां 'ह्र्मां म्हाः अमुकाम्बासहितश्रीं
अमुकानन्दनाथगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति मन्त्रान्ते सुमुखमुवृत्तचतुरश्रमुद्वारयोन्वा-
ख्याभिः पञ्चभिः मुद्राभिः तं प्रणमेत् । मुद्राप्रकारस्तु तत्प्रकरणे वक्ष्यते ।

ततः—

नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय गुरुरूपिणे ।
विषाड्यतारसंसिद्धयै स्वीकृतानेकविग्रह ॥
नवाय नवरूपाय परमार्थस्वरूपिणे ।
सर्वाज्ञानतमोर्मेदभानये चिद्विधनाय ते ॥
स्वतन्त्राय दयाकृतविग्रहाय शिवात्मने ।
परतन्त्राय भक्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे ॥
विवेकिनां विवेकाय विमर्शाय विमर्शिनाम् ।
प्रकाशानां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरूपिणे ॥
पुरस्तात् पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कृत्यामुपर्यधः ।
सदा मञ्चितरूपेण विवेहि भवद्रासनम् ॥
भूत्येवं पञ्चभिः श्लोकैः स्तुर्वात यतमानसः ।
प्रातः प्रभोधसमये जपात् सुदिवसं भवेत् ॥

प्राणसंयमनम्

अथ तत्परणकमलयुगलविगच्छदमृतरसविसर्पगिण्डुताखिलाङ्गं आत्मानं भावयन्
शिवादिश्रीगुरुभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः त्रिः प्राणानायच्छेत् । तत्प्रकारस्तु
—एकवारमावृत्तया मूलविद्यया पिङ्गलापयेन पूरकं, त्रिरावृत्तया तथा मूलाधारा-
नाहताज्ञासंज्ञेषु कमलेषु क्रमेण शोणपीतधेतकृत्त्रयविभाधनापूर्वं मुपुष्पायां कुम्भकं,
सकृदावृत्तया च तथा इदानीडीवर्त्मना रेनकमिति । इह पूरकगेचकयोः पिङ्गळेद्वयोः
व्यत्ययोऽपि दृष्टोऽन्यत्र ॥

^१ ह्र्मां म्हाः—अ १.

^२ धीतरमगुप्तरमेष्टिगुप्त्री—अ १.

^३ त्वत्प्रनादादहं देव कृतहृत्त्वोऽस्मि सर्वदा । मायामृत्युमहापातात् विमुक्तोऽस्मि त्रिषोऽस्मि
च ॥ (इत्यधिकः भ, पुनर्के).

चिद्विमर्शः

नेन च नियमितपवनमनःस्पन्दः आगुल्फाधारं आ च ब्रह्मरन्ध्रमुदृतं नटिलता-
मदशाकृतिं तस्यास्यापिङ्गवनेजयं ज्वलन्तीं सर्वकारणभूतां परां संविदं विचिन्त्य

हृदा मूलाश्रयः

तद्विश्वनिकरभूमिनामकलकदमलजालं मूलं मनसा दध्यागमावर्त्य

शक्तिमालासमन्वयम्

वक्ष्यमाणान् शक्तिमालामन्वाद्य एकवारमावर्तयेन् । शक्तिमलावर्तनं तु
त्रैवर्णिकविषयम् ॥

यदि प्रबोधममकालमावदयकोपाधिस्तदा तन्निर्गमनपूर्वमुक्तमनुनिष्ठेन् ॥

इति कान्त्यवृत्त्यम् ॥

अजपागायत्रीभावनम्

‘[इति देवीं प्रार्थ्य गुरुपदेशेन ज्ञातं महजमिदं अजपाजपं निवेदयेन् ।
मया पूर्वद्युग्जपा पट्टनाधिक-एकविंशतिमाह्निका निःश्वासेच्छ्वासरूपिणीं मूला-
धारादिब्रह्मरन्ध्रान्तमसचक्रनिवाभिर्नाभ्यो देवताभ्यो निवेदयामीति सङ्कल्प्य हंस-
स्तोऽहं इति मन्त्रं पञ्चविंशतिवारं जप्त्वा तदुपरि निःश्वासोच्छ्वासादिकं गायत्री-
रूपं भावयित्वा ॥

प्रातः प्रभृतिमायान्तं मायादिप्रातरन्तः ।

यत्करोमि जगद्योने तदस्तु तव पूजनम् ॥]

भूप्रार्थनादि सुखशालनान्तम्

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डिते ।

विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादचारं क्षमस्व मे ॥

१ [] एतन्निहमध्यगतो भागः (श्री. अ१) पुस्तकयोरेव दृश्यते.

इति भूमिं प्रार्थ्य घर्णीतिलन्यस्तवद्दन्ताडीपार्श्वपादमुत्थाय ग्रामात् बहिः स्मात्तेन विधिना निर्वर्तितशौचक्रियः

आयुर्वलं यशो वर्चः प्रजाः पशुवसूनि च ।

ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च त्वं नो देहि वनस्पते ॥

इति मन्त्रेण दन्तपावनकाष्ठमभिमन्त्र्य, ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं कामदेवाय सर्वजनप्रियाय नमः
इति मन्त्रेण दन्तपावनं, ऐं ह्रीं श्रीं हृल्लेसया जिह्वोल्लेखनं च विधाय, कफविमोचन-
नासाशोधनदुषिकानिरसनपूर्वकं विहितविज्ञनिगण्डूयः, ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं—ऐं ह्रीं श्रीं ॐ
श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ महालक्ष्म्यै नमः—
ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं—ऐं ह्रीं श्रीं 'सहकल्ह्रीं श्रीं—इति मन्त्रचतुष्टयेन मुखं
प्रक्षाल्य यथास्मृत्याचामेत ॥

रहानविधिः

ततो नद्यादौ वैदिकखानोत्तरं श्रीललिताप्रतीत्यर्थं तान्त्रिकखानं करिष्ये इति
सङ्कल्प्य, जले पुरतो हस्तमात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य, तत्र—

ब्रह्माण्डोदस्तीर्थानि कर्तुः सृष्ट्यानि ते स्वे ।

तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति सूर्यमभ्यर्च्य,

• आवाहयामि त्वां देवि स्नानार्थमिह मुन्दरि ।

ॐ नमः शिवाय नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते ॥

इति गङ्गामर्थयित्वा ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रौं ॥ कौं इत्यङ्कुशमुद्रया सूर्यमण्डलं भित्त्वा, ततो गङ्गाऽऽदिमर्षवीर्यावाहनोत्तरं वं इति सलिलबीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, मुहुर्मूलमावर्तयन्, मूर्धनि त्रीमुदकाजलीन् दत्त्वा, त्रिरपथ पीत्वा, मूलपूर्वं धील्लित्वां तर्पयामीति त्रिस्तर्पणं, मूलेन त्रिः प्रोक्षणं च आत्मनो योनिमुद्रया विदध्यात् ॥

गृहे तु विना तर्पणम् । अग्रक्तौ च मूर्तेन पथा मन्त्रभस्मप्राणयोरन्यतरं
निर्वर्त्य मूलेन त्रिगचमनप्रोक्षणे केवलं कुर्यात् ॥

मन्त्र्याविधिः

अथ धौने चागसी परिधाय विवृतपुण्ड्रः वैदिकीं सन्ध्यामभिवन्द्य
तान्त्रिकीमाचरेत् । यथा—मूलेन त्रिगचम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य चक्षुषी
नासिकं श्रोत्रे अंसे नाभिं हृदयं शिखाभिर्मृजेत् । 'एवं त्रिगचम्य, पूर्ववत्
प्राणानायम्य, त्रिगत्मानं च प्रोक्ष्य, अञ्जलिना सन्निमादय गं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं ह्रूं
सः मांताण्डभैरवाय प्रकाशशक्तिमहिताय स्वाहेतिमन्त्रेण उदयने विवम्यने त्रिरर्घ्यं
दत्वा तन्मण्डले श्रीचक्रमनुचिन्त्य तत्र ध्यायेत्—

ध्यायेत् कामेश्वराङ्गस्था कुरुविन्दमणिप्रभाम् ।

शोणाम्बरमगालेयां सर्वाङ्गीणभिभूषणाम् ॥

मौन्दर्यशेवधिं मेपुचापपाशाङ्कुशोज्ज्वलाम् ।

स्वभाभिगणिमाद्याभिः मेव्या मर्वनियामिकाम् ॥

सच्चिदानन्दवपुषं मदयापाहविभ्रमाम् ।

मर्वलोकैकजननीं म्मेराम्यां ललिताऽम्बिकाम् ॥

अत्रायुधानां क्रमः स्वरूपं च सपर्याप्रकरणे वक्ष्यते ॥

ततः—ऐं ह्रीं श्रीं क ण टं ल ह्रीं त्रिपुरमुन्दरि विग्रहे ऐं ह्रीं श्रीं ह स क
ह ल ह्रीं पीठकामिनि धीमहि ऐं ह्रीं श्रीं मकलह्रीं तत्र क्लृप्ते प्रचोदयात्—इति
मन्त्रेण महेश्वरं त्रिर्घ्यं दत्वा मूलेन त्रिः सन्तर्प्य मूलेन पूर्ववदाचम्य जपप्रकरणे
वक्ष्यमाणान् ऋष्यादीन् न्यम्य मूलमष्टोत्तरशतवारं आवर्तयेत् । ततः पुनः

^१ गोदशयुगामनाया तु मूलत्रये दशमीत्रसम्पुटितेन प्रभयादिमण्डत्रयेण तत्त्वशोधनम् । सर्वेण
मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं चेति विशेषः । मन्त्रमुत्तरवापि मण्डत्रयेण ज्ञेयम् ।—इत्यधिकः (अ) पुस्तके.

^२ परदेवता—अ, अ१, भ

^३ ह्रां ह्रीं ह्रूं मं मांताण्डभैरव नमस्यामि त्रिः । मूलेन साक्षात् सायुधां सशक्तिकां सर्वोदनां
सपरिवारां श्रीललितामहात्रिपुरमुन्दरीं नमस्यामीनि त्रिः सन्तर्प्य आचम्य—इत्यधिकः (अ) पुस्तके.

कराङ्गन्यासादिकं कृत्वा जपं वक्ष्यमाणमन्त्रेण श्रीदेव्यै समर्प्य जावम्य मण्डलस्थं तीर्थं विसर्जनमुद्रया सूर्ये विसृजेत् ॥

इयमेकैव प्रातःसंध्याऽनुष्ठेया सूत्रकारमते नान्या माध्याह्निकादयः ॥

अथ सपर्यासाधनानि सम्पाद्य ब्रह्मयज्ञादि निर्वर्तयेत् इति शिवम् ॥

आह्निकप्रकरणं प्रथमं समाप्तम्

सपर्याप्रकरणम्

यागमन्दिरप्रवेशः

अथ मौनवान् यागमन्दिरमागत्य, गोमयेनोपलिप्तद्वारस्थण्डिलान्मन्तरस्य रङ्गवल्त्याघलङ्कृतस्य धूपधूपितस्य बद्धवितानकुसुमस्रजो मण्डपस्य पश्चिमद्वारे तिष्ठन् दक्षवामशास्त्रयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं भद्रकाव्यै नमः, ३ भैरवाय नमः, ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिमो द्वारदेवताः सम्पूज्य, भन्तः प्रविष्टश्चावम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य मम श्रीललिताप्रसादसिद्धयर्थं यथाशक्ति क्रमं निर्वर्तयिष्ये इति सङ्कल्प्य, विधृताखणवसना-भरणानुलेपनमाख्यः, सङ्कल्पमात्रकल्पिताकल्पो वा, ताम्बूलेन जातीपत्रफलवज्रैला-कर्पूराख्यपद्मतिक्तेन वा मुरभिञ्जद्वनः समास्तीर्णं ऊर्णावसनमृदुनि शुचिनि शाला-तृतीय^१बीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते गूलमन्त्रोक्षिते चित्रकम्यञ्जायन्यतमे आसने ॐ ह्रीं श्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति पुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेन आसनेन उपविशेत् ॥

^१[कुलार्णवे—

यदाशाऽभिमुखो मन्त्री त्रिपुरां परिपूजयेत् ।

देवीपश्चात्तदा प्राची प्रतीची त्रिपुरापुरः ॥

इति पूज्यपूजकयोः गार्थ्यं प्रतीचीति नियमः ॥]

^१ बीजद्वयसम्प्राप्त्या—अ.

^२ अयं भागः (श्री) कोश एव.

१[शक्तिसङ्गततन्त्रे नित्यनैमित्तिकपुष्पश्रवणादित्र्यतिगिक्तेषु काम्येषु जपेषु गजाश्वादीनि चरासनान्युक्तानि । तदलमं मृत्प्रकृतिकानि कुशप्रकृतिकानि वा आन्दोलिकादीनि वृक्षविशेषरूपाणि च कथितानि । विस्तरमिषा न तद्वचनलेखः ॥]

ततः ॐ ह्रीं श्रीं रक्तद्वन्द्वशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति भूमौ पुष्पाञ्जलिं दद्यात् । ततः ॐ ह्रीं श्रीं समस्तगुणप्रकटमिद्वयोगिर्नाचक्रश्रीपादुकाभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिं स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण पूर्ववन् श्रीगुरुपादुकामनुमुच्चार्य, पद्मसुत्राणि श्रीगुरुं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रः अन्नाय फट् इत्यम्बमन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अंगुष्ठान्दिकनिष्ठान्तं कर्तव्योः कृष्णयोः देहे च व्यापकं कुर्यात् ॥

श्रीचक्रपरिकल्पनम्

अथ पुरतश्चतुर्विंशत्यङ्गुलिमितां भूमिमपहाय, गोमयेनोपलिप्ते शुचिनि समे हस्तमात्रस्थण्डिले यथायोग्यपरिमाणे मुवर्णरूप्यनाम्नादिपट्टे वा क्षीरमिश्रितेन सिन्दूर-रजसा कुङ्कुमेन वा हेमादिलेखिनीगृहीतेन विन्दुत्रिकोणवमुकोणद्वारायुग्मचतुर्दशा-रकर्णिकावृत्ताष्टदलपुन कर्णिकावृत्तपोद्गदलमर्यादावृत्तत्रयचतुरश्रत्रितयात्मकं श्रीचक्रं विलिखेत्, विलेखयेद्वा । स च प्रकार एतद्व्यकरणावसाने कथयिष्यते ॥

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ सूत्रानुक्तमपि साम्प्रदायिकसम्प्रदाया तन्त्रान्तरोदितां यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—ॐ ह्रीं श्रीं श्रीचक्रस्य प्राणा इह प्राणा, श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीचक्रस्य वाङ्मन प्राणा इह आयान्तु स्वाहा इति । एवमेव आत्मप्राणप्रतिष्ठाऽऽदौ सम्प्रदायः शरणीकार्यः ॥

यद्वा—काञ्चनरूप्यपञ्चलोहरलस्फटिकगण्डकीशिलाद्युत्कीर्णं वक्ष्यमाणेन प्रतिष्ठा-विधिना प्रतिष्ठापितं तत्त्वास्तीर्णपट्टवसाने श्रीचण्डचन्दनादिनिमित्ते पीठे निवेशयेत् ॥

मन्दिरार्चा

अथ तत्र चक्रराजे मन्दिरपूजां कुर्यात् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृताम्भोनिधये नमः,—रत्नद्वीपाय, नानावृक्षमहोद्या-
नाय, कल्पवाटिकायै, सन्तानवाटिकायै, हरिचन्दनवाटिकायै, मन्दारवाटिकायै,
पारिजातवाटिकायै, कदम्बवाटिकायै, पुष्परागवृक्षप्राकाराय, पद्मरागवृक्षप्राका-
राय, गोमेदकरवृक्षप्राकाराय, वज्ररत्नप्राकाराय, वैदूर्यरत्नप्राकाराय, इन्द्रनीलरत्न-
प्राकाराय, मुक्तारत्नप्राकाराय, मरकतरत्नप्राकाराय, विद्रुमरत्नप्राकाराय,
माणिक्यमण्डपाय, सहस्रस्तम्भमण्डपाय, अमृतवापिकायै, आनन्दवापिकायै,
विमर्शवापिकायै, बालातपोद्वाराय, चन्द्रिकोद्वाराय, महाशृङ्गारपरिषादयै,
महापद्माटल्यै, चिन्तामणिमयगृहराजाय, पूर्वांशायमयपूर्वद्वाराय, दक्षिणांशाय-
मयदक्षिणद्वाराय, पश्चिमांशायमयपश्चिमद्वाराय, उत्तरांशायमयउत्तरद्वाराय,
रत्नप्रदीपबलयाय, मणिमयमहासिंहासनाय, ऋषयैकमञ्चपादाय, विष्णुमयै-
कमञ्चपादाय, रुद्रमयैकमञ्चपादाय, ईश्वरमयैकमञ्चपादाय, सदाशिवनयै-
कमञ्चफलकाय, हंसतूलतलिमाय, हंसतूलमहोपधानाय, कौसुम्भास्तरणाय,
महावितानकाय,—ऐं ह्रीं श्रीं महावनिक्कायै नमः ॥

इति चतुश्चत्वारिंशन्मन्दिरमन्त्रैः तत्तदस्त्रिलं भावयन् कुसुमाक्षतैरभ्यर्चयेन् । एवमेव
सर्वत्र अर्चने तत्तद्वाचना श्रेयसी ॥

वर्षनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्

ततो जलपूर्णं वर्षनीपात्रं स्ववामभागे, गन्धपुष्पाक्षतादिकां सपर्यासाभ्यां
समप्रां स्थदक्षदेशं, क्षीरकलशादिकं देव्याः पश्चाद्भागे च निधाय, दीपानभितः
प्रज्वालयेत् । असम्भवे तु दीपौ दीपं वा । इह च विशेषः—

घृतदीपो दक्षिणे स्यात्तैलदीपस्तु वामतः ।

सितवर्तियुतो दक्षे वामतो रक्तवर्तिकः ॥

दक्षवामभागौ देव्या एव ॥

भूतशुद्धिः

ततो ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन श्रीचक्रे पुष्पाञ्जलिं दत्वा, ३ क ग ई ल ह्रीं नमः
 इति त्रिकोणस्य स्वाम्रकोणं, ३ ह स क ह ल ह्रीं नमः इति ईशानकोणं,
 ३ स क ल ह्रीं नमः इति आग्नेयकोणं अभ्यर्च्य भूतशुद्धिं विदध्यात् । यथा—
 श्वाससमीरं पिङ्गलया नाड्या अन्तराकृष्य ३ मूलशृङ्गाटकात् सुपुष्पापयेन जीवशिवं
 परमशिवपदे योजयामि स्वाहा इति मन्त्रेण मूलाधारस्थितं जीवात्मानं सुपुष्पावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं
 नीत्वा परमशिवेनैकीभूतं भावयित्वा इडया वायुं रेचयेत् । एवमेवोत्तरत्र शोषणादिष्वपि
 प्रातिस्विकं पूरकरचने । ३ यं सङ्कोचशरीरं शोषय शोषय स्वाहेति ^१निजशरीरं
 शोषितं विभाव्य, ३ रं सङ्कोचशरीरं दह दह पच पच स्वाहेति प्लुष्टं भस्मीकृतं
 च विभाव्य, ३ वं परमशिवामृतं वर्षय वर्षय स्वाहेति तद्ब्रह्म सहस्रगेन्दुमण्डल-
 विगलदमृतरसेन सिक्तं च विभाव्य, ३ लं शाम्भवशरीरं उत्पादयोत्पादय स्वाहेति
 तद्ब्रह्मनो दिव्यशरीरमुत्पन्नं च विभाव्य, ३ हं सः सोऽहमवतरावतर शिवपदात्
 जीवं सुपुष्पापयेन प्रविश मूलशृङ्गाटकमुल्लसोल्लस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल हंसः
 सोऽहं स्वाहेति परमशिवेनैकीकृतं जीवं पुनः सुपुष्पावर्त्मना मूलाधारे स्थापितं
 विचिन्तयेत् । सङ्कोचशरीरं नाम पाञ्चगौतिकं परिच्छिन्नमिदमेवाहम् ॥ इति
 भूतशुद्धिः ॥

आत्मप्राणप्रतिष्ठा

अथ आत्मप्राणप्रतिष्ठा अनुष्ठेया । नस्याश्च तन्त्वान्तरेषु विस्तरेऽपि सूत्रकारस्य
 सङ्कुचितप्रयोगप्रियत्वात् ज्ञानार्णवोक्त एव तत्प्रकारो ग्राह्य । यथा—इदि दक्षकरतलं
 निधाय ३ आ सोऽहमिति त्रिं पठेत् इति ॥

प्रत्यूहोत्सारणम्

तत प्राग्वन् विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य,

ऐं ह्रीं श्रीं—अपसर्पन्तु ने भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विप्रकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

^१ मूष्मशरीर—अ, भ.

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, युगपद्दामपाणिभूतलाघातत्रय-करास्फोटत्रय-कूरट्टयवलोकन-पूर्वं तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिन्यान् भेदावगासकान् विज्ञानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम दक्षतर्जनीमध्यमाभ्यां अधोमुखाभ्यां वामकरतले सञ्जन्दं उपर्युपरि त्रिरभिधातः ॥

न्यासजालविधिः

अथ नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चारयन् अङ्कुशेन शिखा बद्ध्वा, श्रीदेवीरूपं भावयन् आत्मानं स्वदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचं विदधीत । न्यासाश्च—

मातृकान्यासः, करशुद्धिन्यासः, आत्मरक्षान्यासः, चतुरासनन्यासः, बालापङ्कजन्यासः, वशिन्यादिन्यासः, मूलविद्यावर्णन्यासः, पोढान्यासः, चक्र-न्यासः ॥

तेषु विद्यावर्णन्यासः कादिहादिभेदेन द्विविधोऽपि तत्तदुपामकस्यैकैक एव । पोढा-चक्रन्यासौ कृताकृतौ । करणे त्वभ्युदय एव । श्रीपोडश्यासकस्य पञ्चविधो मूल-वर्णन्यास इति विशेषः । न्यासानामितिकर्तव्यता न्यासप्रकरणे व्यक्तीभविव्यति ॥

पात्रासादनम्—सामान्यार्घ्यविधिः

स्वासनस्य द्वादशाङ्गुलमितात् प्रदेशात् परतो भुवि शुचिनि स्थले स्वस्य वामतो देव्याः पुरतो गन्धाक्षतकुमुदसमर्चितेन सप्तवारं त्रिवारं वा मूलमन्त्राभिमन्त्रितेन वर्धनीपात्रगतेन शुद्धेनाम्भसा बिन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया निर्माय पुष्पैरम्यर्च्य चतुरश्रस्याग्रीशामुरवायुकोणेषु मध्ये पूर्वादिदिक्षु च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं हृदयाय नमः । आग्नेये ।

३ ह्रीं शिरसे स्वाहा । ईशान्ये ।

३ सौः शिखायै वषट् । नैर्ऋतौ ।

३ ऐं कवचाय हुम् । वायव्ये ।

३ ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । मध्ये ।

३ सौः अस्त्राय फट् । प्रागादिचतुर्दिक्षु ॥

इति पुण्यैः षडङ्गं विन्यमेत् । अत्र पूर्वादिवचनुद्दिगधिकरणकं मङ्कदेकमेवास्त्रं ज्ञेयम् । एवमुत्तरत्रापि । अथ तत्र मण्डले ऐं ह्रीं श्रीं अम्नाय फडिति ध्यालितं चतुरङ्गुल-विस्तारोत्मेधं स्वर्णरूप्यताम्रादिमयं त्रिपदं चतुष्पदं षट्पदमष्टपदं वा आधारं ३ अं अग्निमण्डलाय ^१दशकलाऽऽमने अर्घ्यपात्राधाय नम इति निधाय अग्निमण्डलत्वेन विभावितस्य तस्य पश्चिमादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं धूम्राचिण्ये नमः, ऊष्मायै, ज्वलिन्यै, ज्वालिन्यै, विस्फुलिकिन्यै, सुश्रियै, मुरुपायै, कपिलायै, हव्यवाहायै, कव्यवाहायै नमः ॥

इति दशवहिकला सम्पूज्य, आधारेपरि अम्नेण ध्यालितं दशङ्गं ३ अं सूर्यमण्डलाय ^२द्वादशकलाऽऽमने अर्घ्यपात्राय नम इति प्रतिष्ठाप्य सूर्यमण्डलात्मकतया ध्यातव्यं तस्य पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं कं भं तपिन्यै नमः, खं वं तापिन्यै, गं फं धूम्रायै, घं पं मरीच्यै, डं नं ज्वालिन्यै, चं धं रुच्यै, छं दं सुपुष्पायै, जं थं भोगदायै, झं तं विश्वायै, वं णं बोधिन्यै, टं ढं धारिण्यै, ठं डं क्षमायै नमः ॥

इति द्वादशसूर्यकला समभ्यर्च्य, तस्मिन् शंखे ३ मं सोममण्डलाय ^३षोडशकलाऽऽमने अर्घ्यामृताय नम इति कर्पूरादिवामितं वर्धनीसलिलमापूर्य क्षीरविन्दुं दत्त्वा, सोममण्डलत्वेन सञ्चिन्तिने तत्र अर्घ्यगलिले पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृतायै नमः, मानदायै, पूषायै, तुष्ट्यै, पुष्ट्यै, रत्यै, धृत्यै, शशिन्यै, चन्द्रिकायै, कान्त्यै, ज्योत्स्नायै, श्रियै, प्रीत्यै, अह्नदायै, पूर्णायै, पूर्णामृतायै नमः ॥

इति षोडशेन्दुकला यजेत् । तत्र पूर्ववत् विदिक्षु मध्ये दिक्षु च, ३ क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नम हृदयशक्तिर्थापादुका पूजयामि इत्यादिरीत्या त्रितारीयुतकूटत्रयं दिगवर्त्य पुण्यै षडङ्गानि समर्चयत् । श्रीषोडशाक्षर्या तु यथास्थितेन कूटपट्टकेनैव । एवमुत्तरत्रापि ॥

^१ 'धर्मप्रद' इत्यधिकः—अ.

^२ 'अर्थप्रद' इत्यधिकः—अ.

^३ 'कामप्रद' इत्यधिकः—अ.

अथ अस्त्राय फडिति अस्त्रमन्त्रेण संरक्ष्य, ३ कवचाय हुमिति अवकुण्ठनमुद्रया अवकुण्ठ्य, धेनुयोनिमुद्रे प्रददर्य, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्सलिलपृथैः आत्मानं पूजोपकरणानि चाबोक्ष्य, शङ्खगतजलात् किञ्चिद्वर्धन्यां क्षिपेत् ॥ इति सामान्यार्घ्यविधिः ॥

विशेषार्घ्यविधिः

अथ सामान्यार्घ्योदकेन तदक्षिणतो बिन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया परिकल्प्य, बिन्दौ सानुस्वारं तुरीयस्वरमालित्य ^१(विद्यया मध्यमम्यर्च्य) चतुरश्रे प्राग्बत् पटङ्गं विन्यस्य कूटत्रयेण त्रिकोणकोणानन्यर्च्य पुरोभागादिप्रादक्षिण्येन कूटत्रयद्विरावृत्त्या पट्कोणस्य कोणांश्च क्रमेण कुसुमादिभिः अभ्यर्चयेत् । अथ तत्र मण्डले ३ गें, अग्निमण्डलाय ^२दशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति उक्तलक्षणमाधारमादाय, प्राग्बत् विचिन्त्य तस्मिन्नुक्तदिशासु दशकृशानुकलाः संमृश्य, तदुपरि सुवर्णरूप्यशङ्खमुकाशुक्तिमहाशङ्खनारिकेलश्वत्थपलाशादिनिर्मितमुक्त-विस्तारोत्सेपं त्रिकोणचतुरश्रवर्तुलाद्यन्यतमाकारं पात्रं ३ क्लौं सूर्यमण्डलाय ^३द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नम इति मन्त्रेण निधाय, पूर्ववत् विभाविते तत्र ३ ह्रीं ऐं महालक्ष्मि ईश्वरि परमस्वामिनि ऊर्ध्वशून्यप्रवाहिनि सोमसूर्याग्निभक्षिणि परमाकाश-भासुरे आगच्छ आगच्छ विश विश पात्रं प्रतिगृह् प्रतिगृह् हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रेण पुण्याञ्जलिं विकीर्य, दर्शितक्रमेण द्वादशदिनेशकलाः सम्भाव्य, तत्र पात्रे सौः सोममण्डलाय ^४षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नम इति मन्त्रेण कलशगतं कस्तूरिकाऽऽद्यधिवासितं क्षीरमभिपूर्य प्राग्बत् अवमृष्टे तत्र चन्दनागरुकर्पूरकचोर-कुङ्कुमरोचनाजटामांतिशिलारसास्याहगन्धपङ्कलोलितं यथासम्भवं गन्धकर्दमह्लिन्नं वा सुरभिर्द्धं कुसुमं निक्षिप्य मूलशकलान्यार्द्रकनागरादिस्वण्डानि च सम्मिश्र्य प्रागुक्तभङ्गया षोडशसोमकलाः सम्पूज्य, तत्र विशेषार्घ्यामृते स्वाप्नादिप्रादक्षिण्येन अकथादिषोडश-वर्णात्मकरोखात्रयं त्रिकोणं विलिख्य, तदन्तः स्वाप्नादिकोणेषु प्रादक्षिण्येन दृष्टवान् विलिख्य, बहिःश्च मूलस्वण्डत्रयं, बिन्दौ सविन्दुं तुरीयस्वरं, तद्दामदक्षयोः क्रमेण हं

^१ कुण्डलितो मागः (श्री) कोश एव वर्तते.

^२ 'अर्थप्रद' इत्यधिक—अ.

^३ 'धर्मप्रद' इत्यधिक—अ.

^४ 'कर्मप्रद' इत्यधिक—अ.

सः इति च वर्णां विलिख्य, ३ हं सः नम इति मन्त्रेण आराध्य, त्रिकोणस्य परितो वृत्तं निर्माय तद्वहिश्च पट्कोणं निर्माय स्वाग्रकोणादिप्रादक्षिण्येन प्रागुक्तैः षडङ्गमन्त्रैः षडङ्गयुवतीरभिपूज्य, ३ मूल्यान्ने तां चिन्मयीं आनन्दलक्षणां अमृतकलगपिशितहस्त-द्वयां प्रसन्नां देवीं पूजयामि नमः म्याहेति मुधादेवीमभ्यर्च्य, तदर्घ्यं किञ्चित् पात्रान्तरेण ३ वषट्कारयुद्धृत्य, पुनः ३ स्वाहेति मन्त्रेण तत्रैव अर्घ्यामृते निक्षिप्य, ३ हुं इत्ययमुण्डव, ३ योपद् इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, ३ फट् इति संरक्ष्य, ३ नम इति पुष्पं दत्त्वा, गालिन्या मुद्रया ३ मूलेन निरीक्ष्य, योनिमुद्रया नत्वा, मूलेन सन्नितारकेण सप्तवाग्मभिमन्त्र्य, गन्धाक्षतपुष्पधूपदीपान् दत्त्वा, विज्ञेयार्घ्यपृषद्विः समुक्षितसपर्यासाधनः सर्वं विद्यामयं विधाय विज्ञेयार्घ्यपात्रं करेण संस्पृश्य चतुर्नवत्या मन्त्रैः अभिमन्त्रयेत् । मन्त्राश्च—त्रितारीनमः सम्पुटिताः धूम्राचिपे इत्याद्या मूलविद्याऽन्ताः । तत्र वदिसूर्यसोमकन्या अष्टत्रिंशत् पूर्वं उक्ता गयेह ग्राह्याः । ततः—

ॐ ह्रीं श्रीं सृष्टये नमः, ऋध्वै, मृत्यै, मेधायै, कान्त्यै, लक्ष्म्यै, द्युत्यै, स्थिरायै, स्थित्यै, सिद्धये नमः ॥

इति ब्रह्मदशकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं जरायै नमः, पालिन्यै, शान्त्यै, ईश्वर्यै, रत्यै, कामिकायै, वरदायै, ह्लादिन्यै, प्रीत्यै, दीर्घायै नमः ॥

इति विष्णुदशकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं तीक्ष्णायै नमः, रोद्रायै, भयायै, निद्रायै, तन्द्रायै, क्षुधायै, क्रोधिन्यै, क्रियायै, उद्रायै, मृत्यवे नमः ॥

इति दश रुद्रकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं पीतायै नमः, श्वेतायै, अरुणायै, असितायै नमः ॥

इति चतस ईश्वरकलाः सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं निवृत्त्यै नमः, प्रतिष्ठायै, विधायै, शान्त्यै, इन्धिकायै, दीपिकायै, भेचिकायै, मोचिकायै, परायै, सूक्ष्मायै, मूक्ष्मामृतायै, ज्ञानायै, ज्ञानामृतायै, आप्यायिन्यै, व्यापिन्यै, व्योमरूपायै नमः ॥

इति सदाशिवयोदशकलाः सम्पूज्य,—अत्र ब्रह्मविष्णुरुद्राणां प्रत्येकं दशकलाः,
ईश्वरस्य चतस्रः, सदाशिवस्य षोडशेति विवेकः । आहत्य कलाः अष्टासीतिः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वशुचिषदसुरन्तरिक्षसद्भोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसद्वतराद्वचोमसदब्जा गोना ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं प्रतद्विष्णुस्तवने वीर्याय मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु अविक्षयन्ति भुवनानि विश्वा ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं व्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्ध-
नान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव
चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः सभिन्धते । विष्णोर्यत्परमं
पदम् ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पित्र्यशु । आसिञ्चतु
प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरम्भति ।
गर्भं ते अश्विनौ देवावाधत्तां पुष्करस्रजा ॥ नमः ॥

एतेषु पञ्चमन्त्रेषु अन्यो द्वौ द्विद्विक्रगात्मकौ ॥

मूलविद्या च—

ऐं ह्रीं श्रीं क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीम् ॥ नमः ॥

आहत्य षट् । पूर्वमुक्ता अष्टत्रिंशत्, ततः पञ्चाशत्, ततः षट्, आहत्य
मन्त्राः चतुर्नवतिः ॥

केपां चिन्मते—

अखण्डैकरसानन्द^१करे परमुधा^२त्मनि ।

स्वच्छन्दस्फुर^३णामत्र निवेहि कुलनायिके ॥ नमः ॥

अनुल्लस्थामृताकारे शुद्धज्ञानकरे परे ।

अमृतत्वं निर्धनस्मिन् वस्तुनि क्लिन्नरूपिणि ॥ नमः ॥

^१ परे—अ, बरे, म.

^२ त्तिके—अ.

^३ णमातः—अ.

त्वद्रूपिण्यैकरस्यत्वं कृत्वा ह्येतत्स्वरूपिणि ।

भूत्वा परामृताकारा मयि चित्स्फुरणं कुरु ॥ नमः ॥

ॐ व्हं झूं जुं सः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणि अमृतं
सावय सावय स्वाहा ॥ नमः ॥

ॐ वद वद वाग्वादिनि ३ ॐ झूं झिल्ले झेदिनि झेत्य झेदय
महाशोभं कुरु कुरु ३ झूं सौ मांभं कुरु कुरु ह्मां ह्मौः ॥ नमः ॥

इत्येतैरपि मन्त्रैः पञ्चभिरभिमन्त्रणम् । आहृत्य मन्त्रपिण्डसङ्ख्या एकोनशतम् ॥

एतदर्थ्यसंशोधनम् ॥

एवमभिमन्त्रणेन ज्योतिर्मयीकृतात् विशेषार्घ्यामृतात् पात्रान्तरे किञ्चिदुद्धृत्य
तद्विन्दुभिः त्रिवारं श्रीगुरुपादुकामन्त्रेण शिरसि श्रीगुरुं यजेत । सन्निहिताय तु
निवेदयेत् । स्वयं च—

श्रीं ह्रीं श्रीं आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमग्निम् । ज्योतिर्ज्वलति
ब्रह्माहमग्निम् । योऽहमग्निं ब्रह्माहमग्निम् । अहमग्निं ब्रह्माहमग्निम् । अहमेवाहं
मां जुहोमि स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिनीरूपे चिद्रमौ होमबद्ध्या जुहुयात् । विशेषार्घ्यपात्रात्
किञ्चिन् क्षीरं ^१कारणकलशे निक्षिपेत् ॥

कलशलक्षणं श्यामारहस्ये—

^२पञ्चाक्षरङ्गुलो व्यास उच्छ्रायो द्वादशाङ्गुलः ।

कलशानां प्रमाणं तु सुस्तमष्टाङ्गुलं स्मृतम् ॥

कलशः कांस्यजोऽपि स्यात् । स च देवतायाः पृष्ठे स्थाप्य इति । आविसर्जनं शङ्खं
विशेषार्घ्यपात्रं च न चालयेत् । इदं पात्रद्वयमेव मूवरीत्या श्रीक्रमे नान्यत् ॥ इति
विशेषार्घ्यस्थापनविधिः ॥

^१ कारण पद (अ, श्री) कोट्ययोरिव

^२ पञ्चदशाङ्गुलो—अ.

अन्तर्यामिः

स च ज्ञानार्णवे दृष्टः । यथा—मूलाधारादा ब्रह्मबिलं विलसन्ती विसतन्तु-
तनीयसीं विद्युत्पुञ्जपिञ्जरां विवस्वद्युतभास्वत्प्रकाशां परश्शतमुषामयूखशीतलतेजो-
दण्डरूपां परचितिं भावयेदिति । अथ हृदि श्रीचक्रं विमात्र्य तत्र तामेव
स्वीकृतप्रागुक्तरूपां श्रीदेवीं ध्यात्वा वक्ष्यमाणैः गन्यादिताम्बूलान्तं षडुपचारमन्त्रैः
उपचर्य तां पुनस्तेजोरूपेण परिणतां परमशिवज्योतिरभिन्नप्रकाशात्मिकां वियदादिवि-
श्वकारणां सर्वावभासिकां स्वान्माभिनां परचितिं सुपुष्पापयेन उद्गमय्य विनिर्मितविधि-
विलविलसद्मलदशगतदलकमलाद्वह्वासापुटेन निर्गतां त्रिखण्डामुद्रामण्डितशिखण्डे
कुसुमगर्भिते अञ्जलौ समानीय ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः श्रीललिताया अमृतचैतन्यमूर्तिं
कल्पयामि नमः इति मन्त्रमुच्चारयन् निजलीलाऽङ्गीकृतललितवपुषं विचिन्त्य—ऐं ह्रीं
श्रीं ह्रैं ह्रस्वर्लीं ह्रलौः ।

महापद्मवनान्तःस्थे कारणानन्दविग्रहे ।

सर्वभूतहिते मातरेद्येहि परमेश्वरि ॥^१

इति मन्त्रेण बिन्दुपीठगतनिर्विण्णब्रह्मात्मकश्रीमत्कामेश्वराङ्गे परदेवतामावाहयेत् ॥

अथ नित्याऽऽदिकमणिमाऽन्तं श्रीकामेश्वराङ्गोपवेशनं विना श्रीदेवीसमानाकृति-
वेषभूषणायुभशक्तिचक्रं ओषधयगुरुमण्डलं च वक्ष्यमाणेषु आवरणेषु निजस्वामिन्यभि-
मुखोपविष्टमवमृश्य मूलेन आवाहनसंस्थापनसन्निधापनसन्निरोधनसम्मुखीकरणावगुण्ठन-
वन्दनधेनुयोनिमुद्राः प्रदर्शयन्तदखिलं भावयेत् ॥

अत्र—

मेरुमन्त्रात्मकं चक्रं श्रीखिपस्तत्र देवताः ।

कामेश्वरः प्रकाशात्मा श्रीविमर्शस्तदङ्गः ॥

^१ एद्येहि देवदेवेशि त्रिपुरे देवपूजिते ।

परामृतप्रिये शीघ्रं सान्निध्यं कुरु सिद्धिदे ॥

देवेशि भक्तिमुलभे सर्वावरणसंहृते ।

यावत्त्वां पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुखिष्यसि भव ॥

इति अधिकः 'अ' कोशे.

इत्येतद्वासनारूपं अभेदं च परस्परम् ।

ज्ञात्वा श्रीगुरुवक्त्राब्जात् कृता पूजा महाफला ॥

मेरुमन्त्रश्च चतुरश्रादिचक्रनवकविशेषणगतैः लकारादिभिः अवयवैः ज्ञातव्यः ॥

चतुष्पष्ट्युपचारार्चनम्

अथ श्रीपरदेवतायाः चतुष्पष्ट्युपचारानाचरेत् । तेषु अशक्तानां भावनया सामान्यार्थोदकात् किञ्चित्किञ्चिदम्बाचरणाम्बुजे अर्पणबुद्ध्या पात्रान्तरे निक्षिपेत् । पुष्पाक्षतान्द्या समर्पयेत् । ^१भूषावरोपणाभ्यङ्गरूपमुपचारद्वयमपि मण्टपान्तर एव भावनीयम्, मज्जनादिषु तथा दर्शनात्, औचित्याच्च । अनयोः मण्टपादिशब्दस्य मन्त्रावयवत्वेन प्रवेशो न सम्भवति, अनुक्तत्वात् । मज्जनमण्टपप्रवेशादिषु मध्येमार्गं पीठे च मृदुलदुकूलस्तृतिश्च भावयितुमुन्नितम् । धीनकादवरोहणमपि, उत्तरत्रारोहण-
कथनात् । अभ्यङ्गादिषु यवनिकाभावनं च । उपनागमन्त्रशरीरं तु—अत्रादौ त्रितारी, ततश्चतुर्थ्यन्तं ललितेति पदं, अथागुक्तं कल्पयागि नमः इति । ललिता कामेश्वरी त्रिपुरसुन्दरी इति देवतानामपर्यायेषु सत्त्वपि सूत्रकाणं ललितापदग्रहणात् ललिता-
पदप्रयोगः कार्यः । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं ललितायै पाद्यं कल्पयामि नमः, आभरणावरोपणं, सुगन्धतैलाभ्यङ्गं, मज्जनशालाप्रवेशनं, मज्जनमण्टपमणिपीठोपवेशनं, दिव्यस्नाना-
नीयोद्वर्तनं, उष्णोदकस्नानं, कनककलशच्युतमकलतीर्थाभिषेकं (इह श्रीतूत्ता-
दीनामावृत्तिः), धौतवस्त्रपरिमार्जनं, अरुणदुकूलपरिधानं, अरुणकुचोत्तरायं,
आलेपमण्टपप्रवेशनं, आलेपमण्टपमणिपीठोपवेशनं, चन्द्रनागरुकुङ्कुममृगमद-
कर्पूरकस्तूरीगोगेचनादिदिव्यगन्धसर्वाङ्गीणविलेपनं, केशभारम्य कालागरुधूपं,
मल्लिकामान्तीजानीचम्पकाशोकशतपत्रपूगकुहलीपुञ्जागकल्हारमुख्यसर्वर्तुकुसुम-
मालाः, भूषणमण्टपप्रवेशनं, भूषणमण्टपमणिपीठोपवेशनं, नवमणिमकुटं,
चन्द्रशकलं, सीमन्तमिन्दूरं, तिलकरत्नं, कालाञ्जनं, पाळीयुगळं, मणिकुण्डल-

^१ तस्मान्मन्त्रमात्रं वा जपेत् । तथाच तन्त्रेण “चतुष्पष्ट्युपचाराणां अभावे तु मनुं जपेत् तत्तद्वै फलं विन्द्यात् साधकः स्थिरमानसः ॥” इति (भ) कोशे अधिकः ॥

युगळं, नासाभरणं, अधरयावकं, प्रथमभूषणं (माङ्गल्यसूत्रं), कनकचिन्ताकं
 (एतच्च आन्ध्रपुरन्ध्रीजनेन ध्रियमाणः कर्ण[कण्ठ] भूषणविशेषः), पदकं,
 महापदकं, मुक्तावळि, एकावळि, छत्रवीरं (इदं चोभयतो वैक्लव्यदामात्मकं
 भूषणम्), केयूरयुगळचतुष्टयं, बलयावळि, ऊर्मिकावळि, काञ्चीदाम,
 कटिरसूत्रं, सौम्याभरणं, (अधश्च जघनालम्बी भूषणविशेषः), पादकटकं,
 रत्ननूपुरं. पादाङ्गुलीयकं. एककरे पाशं, अन्यकरे अङ्कुशं, इतरकरे
 पुण्ड्रेक्षुचारं, अपरकरे पुष्पबाणान् [तत्रोर्ध्वयोः वामदक्षयोः करयोः
 पादाङ्कुशौ । अधःस्थितयोः चापबाणाः । (पाशो वैद्युतः अङ्कुशो
 रूप्यमयः) एते च क्रमेण रागरोपमनस्तन्मात्रात्मकवासनारूपाः इति च
 ज्ञेयम्.] श्रीमन्माणिक्यपादुके, स्वसमानवेषाभिः आवरणदेवताभिः सह
 महाचक्राधिरोहणं, कामेश्वराङ्गपर्यङ्कोपवेशनं, (अत्र इतरासां निजनिजस्थाना-
 वस्थितिभावनामात्रम्), अमृतासवचपकं, आचमनीयं, कर्पूरबीटिकां कल्पयामि,
 नमः ॥

तल्लक्षणं तु—

एलालवङ्गकर्पूरकस्तूरीकेतरादिभिः ।

जातीफलदलैः पूगैः लाङ्गल्युषणनागैः ।

चूर्णैः स्वादिरसैश्च युक्ता कर्पूरबीटिका ॥

आदिपदेन ताम्बूलीदलतल्लोलग्रहणम् ।

ऐं ह्रीं श्रीं लळितायै आनन्दोल्लासविलासहासं, मङ्गलारार्तिकं कल्पयामि

नमः ॥

तत्प्रकारस्तु—कलधौतादिभाजने कुङ्कुमचन्दनादिलिखितस्याष्टपदचतुर्दशाद्यन्यतमस्य
 कमलस्य चन्द्राकार^१चत्वारोत्कृत्यां ^२चणकमुद्गजुषि वा कर्णिकायां दलेषु च पयः-
 शर्करापिण्डीकृतयक्मोधूमादिपिष्टोपादानकानि त्रिकोणशिरस्कडम्बाकृतीनि चतुरङ्गुलो-
 त्मेधानि घृतपाचितानि नवसप्तपञ्चान्यतमसङ्ख्यानि दीपपात्राणि निधाय तेषु गोघृतं प्रत्येकं

^१ चारु—अ, अ.

^२ एकमुदाजुषि—अ.

कर्पूरमिश्रं आपूर्य कर्पूरगर्भिता वर्तिका हृत्स्त्रया प्रज्वाल्य ३ श्रीं ह्रीं मूं. मूं. मूं. पूं
 मूं. ह्रीं श्रीं इति नवाक्षर्या रत्नेधरीविद्यया अभिमन्त्र्य चक्रमुद्रां प्रदर्श्य मूलेनाभ्यर्च्य
 जगद्धुनिमन्त्रमातः स्वाहा इति मन्त्रपूर्वकं गन्धाक्षनादिना घण्टां सम्पूज्य तां
 वादयन् जानुचुम्बितभूतलस्तत्पात्रं आमस्तकमुद्धृत्य, ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै आरात्तिकं
 कल्पयामि नम इति कल्पयित्वा,

समस्तचक्रचक्रेऽग्रीयुने देवि नवात्मिके ।

आरात्तिकमिदं तुभ्यं गृहाण सम यिद्वयं ॥

इति नववारं श्रीदेव्या आचूडं आचरणाञ्जं परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् । ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै छत्रं कल्पयामि नमः, चामरयुगलं, तालवृक्षं.

गन्धं, पुष्पं, कल्पयामि नमः ॥

विविधानि पुष्पाणि कल्पयेत् । एतत्प्रकारश्च मत्स्ये अनवस्थान्योल्लामे द्रष्टव्यः ॥

अथ धूपपात्रभरिनेषु अङ्गरेषु दशाङ्गादि निक्षिप्य—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै धूपं कल्पयामि नमः ॥

इति श्रीदेवीचरणान्तिके समर्प्य तत्पात्रं श्रीदेव्या वामभागे निदध्यात् । दशाङ्गानि तु—

श्वेतकृष्णागारं लाक्षा गुग्गुलुश्चन्दनं धृतम् ।

मधुशिल्वफलं गन्धं कर्पूरश्च दशाङ्गकम् ॥

इति वचनोक्तानि । ततो दीपभाजने अर्पितं गोघृततैलाद्यक्तं कर्पूरगर्भितं व्यादिविषम-
 सह्यचाकं वर्तिजातं प्रज्वाल्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै दीपं कल्पयामि नमः ॥

इति देव्या वक्षस्तन्मणिनि ऋदूर्ध्वं तत्पात्रं दक्षिणभागे निवेदय.

देव्यमृतं स्वदक्षिणे अधिकनुरग्रमण्डलं आधारोपरि निहितकनकरोप्यादि-
 भाजनभरितं फलविशेषखण्डसितालङ्कुकादिनैवेद्यं मूलेन प्रोक्ष्य. वं इति धेनुमुद्रया
 अमृतीकृत्य मूलेन त्रिवारमभिमन्त्र्य,

ॐ ह्रीं श्रीं ललितायै आपोशनं कल्पयामि नमः ॥

इति नैवेद्याङ्गत्वेन आपोशनं दत्त्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं ललितायै नैवेद्यं कल्पयामि नमः ॥

इति निवेदयेत् ॥

गन्धादिनैवेद्यान्तं उपचारवस्तुपञ्चकं तु पृथिव्यादिमहाभूतपञ्चकरूपं क्रमेण भावयेत् । सर्वभूतात्मकत्वं च कर्पूरवीटिकायाः ॥

अथ पानीयोत्तरापोशनहस्तप्रक्षालनगण्डूपाचमनकर्पूरवीटिकाश्चोपचारमन्त्रैः कल्पयित्वा—ॐ ह्रीं श्रीं द्रां द्रीं ह्रीं ह्रूं सः को हस्त्र्यं ह्रसौः ॐ सर्वसाक्षो-
मिष्यादिनवमुद्राः प्रदर्श्य, षोडशुपासनायां तु ॐ इति त्रिसण्डामपि प्रदर्शयेत् ॥

सतो ३ मूलान्ते ललिताश्रीपादुकां पूजयामि इति तत्त्वमुद्रासन्दष्ट^१द्वितीय-
शकलगृहीतविशेषार्घ्यविन्दुसहापिंतेः दक्षकरोपात्तज्ञानमुद्राधृतकुसुमाक्षतैः श्रीदेवीं त्रिः
सन्तर्पयेत् । अनेनैव प्रकारेण सर्वासामावरणदेवतानां तर्पणं ज्ञेयम् ॥ इति देवीपूजनम् ॥

पङ्क्तार्चनम्

अथ श्रीदेव्यङ्गे अमीशादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च पूर्वोक्तविधिना मूलेन पङ्क्तयुवतीः पूजयेत् ॥

नित्यादेवीयजनम्

सतो मध्यत्रिकोणस्य दक्षिणरेखायां वारुण्याद्याग्नेयान्तं क्रमेण अं आं ईं ईं
उं इति, पूर्वरेखायां आग्नेयादीशानान्तं ऊं ऋं ॠं लृं लृं इति, उत्तररेखायां
ईशानादिवारुण्यन्तं एं ऐं ओं औं अं इति, पञ्चपञ्चस्वरान् विभाव्य तेषु वामावर्तेनैव
प्रागुक्तस्वरूपाः कामेश्वर्यादिनित्या यजेत् । विन्दो च षोडशं स्वरं अः इति विचिन्त्य
महानित्याम् । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं अं ॐ स क ल ह्रीं नित्यकृत्ते मदद्रवे सौः अं कामेश्वरी-

नित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ आं ऐं भगभुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भग-
गुह्ये भगयोनि भगनिपात्तिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे
नित्यक्षिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे दानय वरदे
रेने सुरते भगक्षिन्ने क्षिन्नद्रवे क्षेत्र्य द्रावय अमोघे भग-
विच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं ॐ जें ॐ
भं ॐ मों ॐ हें ॐ हें क्षिन्ने सर्वाणि भगानि मे
वशमानय स्तीं हर ॐ ह्रीं आं भगमालिनीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ इं ओं ह्रीं नित्यक्षिन्ने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यक्षिन्नानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ईं ओं क्रों ओं क्रों ओं छौं ओं स्वाहा ईं भेरुण्डानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उं ओं ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः उं वह्निवासिनीनित्याश्रीपा-
दुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऊं ह्रीं क्षिन्ने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ँं ह्रीं शिवदृत्यै नमः ँं शिवदृतीनित्याश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ँं ओं ह्रीं हुं खे च छे क्षं स्तीं हुं क्षं ह्रीं फट् ँं
त्वरितानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ऐं ह्रीं सीं लं कुलमुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ह स क ल र डै ह स क ल र डीं ह स क ल र डोः
लं नित्यानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ णं ह्रीं फ्रें सुं क्रों आं ह्रीं ऐं ॐ नित्यमदद्रवे हुं फ्रें ह्रीं
णं नील्यताकानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥

- ३ ऐं म म र य औं ऐं विजयानित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ ओं स्वीं ओं सर्वमङ्गलानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ ओं ओं नमो भगवति ज्वालगमालिनि देवदेवि सर्वभूतसं-
हारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल
प्रज्वल ह्रीं ह्रीं हूं र र र र र र र ज्वालामालिनि हुं
फट् स्वाहा ओं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुकां पूज-
यामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं च्छ्रौं अं चित्रानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अः फ ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं अः
ललितामहानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

गुरुमण्डलार्चनम्

१. कादिविद्योपासकानाम्

ततो देव्याः पश्चात् मूलत्रिकोणपूर्वरेखायाः तदव्यवहितप्रागग्रत्रिकोणपश्चिम-
रेखायाश्चान्तरे विमलाजयिन्योर्मध्ये अरुणावाग्देवतासन्निधौ दक्षिणोत्तरायतं रेखात्रयं
विभान्य दक्षिणसंस्थाक्रमेण दिव्यसिद्धमानवाह्यमोषत्रयं शुभिवेदवसुसहस्रं समर्चयेत् ।
यथा—

दिव्यौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पराशक्त्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ आं ऐं भगमुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भग-
गुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे
नित्यकिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे
रेते सुरेते भगकिन्ने किन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भग-
विच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं व्हूं जें व्हूं
भें व्हूं मो व्हूं हें व्हूं हें किन्ने सर्वाणि भगानि मे
वशमानय स्त्रीं हर व्लें ह्रीं आं भगमालिनीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ इं ओं ह्रीं नित्यकिन्ने मद्रद्रवे स्वाहा इं नित्यकिन्नानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ई ओं क्रो ओं कौ ज्ञो छों ज्ञों स्वाहा ई भेरुण्डानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उं ओं ह्रीं बहिवासिन्यै नमः उं बहिवासिनीनित्याश्रीपा-
दुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऊं ह्रीं किन्ने ऐं क्रों नित्यमद्रद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऋं ह्रीं शिवदूत्यै नमः ऋं शिवदूर्तानित्याश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ॠं ओं ह्रीं हुं खं च छे क्षं स्त्रीं हुं क्षें ह्रीं फट् ॠं
त्वरितानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ऐं ह्रीं सोः लं कुलमुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ लृं ह स क ल र डै ह स क ल र डीं ह स क ल र डौः
लृं नित्यानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ एं ह्रीं फ्रें मूं क्रों आं ह्रीं ऐं व्हूं नित्यमद्रद्रवे हुं फ्रें ह्रीं
एं नील्यताकानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥

- ३ ऐं म म र य ओं ऐं विजयानित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ ओं स्वीं ओं सर्वमङ्गलानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ औं ओं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसं-
हारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल
प्रज्वल ह्रीं ह्रीं हूं र र र र र र ज्वालामालिनि हूं
फट् स्वाहा ओं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुकां पूज-
यामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं च्कौं अं चित्रानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अः क , ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं अः
ललितामहानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

गुरुमण्डलार्चनम्

१. कादिविद्योपासकानाम्

ततो देव्याः पश्चात् मूलत्रिकोणपूर्वरेखायाः तदव्यवहितप्रागग्रत्रिकोणपश्चिम-
रेखामाश्रान्तरे विमलाजयिन्योर्मध्ये अरुणाबाधेवतासन्निधौ दक्षिणोत्तरायतं रेखात्रयं
विभाव्य दक्षिणसंस्थाक्रमेण दिव्यसिद्धमानवास्यमोषत्रयं मुनिवेदवसुसहस्रं समर्चयेत् ।
यथा—

दिव्यौषः

- ऐं ह्रीं श्री परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पराशक्त्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ कौलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शुक्लदेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कुलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं भोगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ झिलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ समयानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सहजानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं गगनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विधानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ मदनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ भुवनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ लीलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ म्यात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रियानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एतन् काटिविषोपासकानां दक्षिणामूर्तिमभ्यर्चयानुमारि गुरुपागम्यर्यम् । इदमेव
 षोडश्यामर्पयति ज्ञानार्णवमतम् । अम्मादेव ज्ञापकान् अयमेव पूजनमम
 तत्राप्युपयुज्यते ॥

८. षोडश्यामर्पणम्

दिव्यौषः

ऐं ह्रीं श्रीं ज्योमतीताम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ज्योमेक्ष्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ज्योमकाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ज्योमचारिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ज्योमस्थाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

ऐं ह्रीं श्रीं उन्मनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ समनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ व्यापकाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शक्त्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ध्वन्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ध्वनिमात्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ अनाहताकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ बिन्द्वाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ इन्द्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

ऐं ह्रीं श्रीं परमात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शाम्भवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ चिन्मुद्रानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ वाग्भवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ लीलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ सम्प्रमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ प्रसजानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ विधानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३. हादिविद्योपासकानाम्

हादिपञ्चदशुपासकानां गुरुक्रमो यथा—

दिव्यौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं परमशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ दिव्यौषानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ महौषानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रज्ञादेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं दिव्यानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कैवल्यानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अनुदेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ महोदयानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१मिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^२विश्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^३रामानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ पद्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ अथ पञ्चाङ्गः (श्री)शंभो एव दृश्यते

^२ विश्वनाथानन्द—अ, ब३, म.

- ३ मनोहरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ स्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ प्रतिमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मन्वादिविद्यानां गुरुपरम्परा

अथ सूत्रकृतानुक्तानामपि श्रीविद्यात्मनोपलक्षितानां मन्वादिविद्यानां गुरुपरम्परं यथा—

दिव्यौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं परमकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परविमर्शानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ कामेश्वर्यम्भानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ मोक्षानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अमृतानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पुरुषानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अधोरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ सदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ सिद्धौघानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उत्तमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं उत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ धरमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ सर्वज्ञानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ लयं पर्यायः केपुचित्कोशेषु लोपलभ्यते.

^२ 'उद्भयानन्द' इति पर्यायः अधिकः (अ) कोशे.

- ३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ 'सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ गोविन्दानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शङ्करानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

कल्पसूत्रस्य कार्त्तिकमतान्तर्गतत्वात् इदं पारम्पर्यत्रयं तदनुगमेव । विद्यार्णवोक्तश्रीषोड-
 शाक्षरीगुरुपादुकापारम्पर्यस्य कादिकाञ्जुभयमतसम्मतत्वं ज्ञेयम् ॥

अज्ञातगुरुपारम्पर्याणां गुरुक्रमः

अथ प्रासङ्गिकः अज्ञातगुरुपारम्पर्याणां गुरुक्रमो यथा—

दिन्यौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं गुरुभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं गुरुपादुकाभ्यो नमः ॥

सिद्धौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं परमगुरुभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं परमगुरुपादुकाभ्यो नमः ॥

मानवौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं आचार्येभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं आचार्यपादुकाभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं पूर्वसिद्धेभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः ॥

एवं स्वस्योपास्यविद्यौघत्रयसपर्यां विधाय स्वशिरसि पूर्वोक्तरूपं श्रीगुरुं ध्यात्वा,
 पूर्वोक्तेन श्रीगुरुपादुकाभ्यन्तेन श्रीगुरुं स्पर्शयेत् ॥

इति गुरुमण्डलार्चनम् ॥ एतावद्व्याप्तपूजनमित्युच्यते ॥

आवरणपूजा

प्रथमावरणम्

एतदेवतास्वरूपं तु प्रागुक्तमेव । क्रमेण शुक्लारुणपीतवर्णरेखात्रयस्य लकारप्रकृतिकपृथिव्यात्मकस्य चतुरश्रस्य प्रवेशरीत्या प्रथमरेखायां पश्चिमादिद्वार-चतुष्टयदक्षिणभागेषु वाय्वादिकोणेषु च पश्चिमनैर्ऋतयोः पूर्वशानयोश्च मध्ये क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धिशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, लहिमा, महिमा, ईशित्व, वशित्व, प्राकाम्य, मुक्ति, इच्छा, प्राप्ति, सर्वकामसिद्धि-
शीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति स्वस्य तत्तदाभिमुख्यं भावयन् पूजयेत् । एवं उत्तरत्रापि । अत्र देव्याः पुरतः पश्चिमादिदिक् । पश्चिमनैर्ऋतयोर्मध्ये अवोदिक् । पूर्वशानयोर्मध्ये चोर्ध्वदिक् इति विवेकः ॥

अथ चतुरश्रमध्येरेखायां प्रागुक्तद्वारवामभागेषु कोणेषु च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्मीमातृदेवीशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, माहेश्वरी, कौमारी, वैष्णवी, वाराही, माहेन्द्री, चामुण्डा, महालक्ष्मीमातृदेवीशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

ततः चतुरश्रान्त्यरेखायां प्रथमरेखोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्राशक्तिशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्वविद्राविणी, सर्वाकर्षिणी, सर्ववशङ्करी, सर्वोन्मादिनी, सर्वमहाङ्कुशा, सर्वखेचरी, सर्वबीज, सर्वयोनि, सर्वत्रिखण्डमुद्राशक्तिशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति पूजयित्वा,

एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्वित्ति तासामेव समष्ट्यर्चनं पुष्पाञ्जलिना कृत्वा अणिमासिद्धेः पुरतो ३ अं आं सौः त्रिपुराचक्रे-

श्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्पूज्य, द्वां इति सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥

इति प्रथमावरणम्

द्वितीयावरणम्

श्वेतवर्णं सकारप्रकृतिकषोडशकलाऽऽत्मके चन्द्रस्वरूपे स्रवदमृतरसे षोडशदल-
कमले देव्यप्रदलमारभ्य वामावर्तेन (अप्रादक्षिण्येन)

ऐं ह्रीं श्रीं कामाकर्षिणीनित्याकला^१देवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, बुद्ध्याकर्षिणी, अहङ्काराकर्षिणी, शब्दाकर्षिणी, स्पर्शाकर्षिणी,
रूपाकर्षिणी, रसाकर्षिणी, गन्धाकर्षिणी, चित्ताकर्षिणी, धैर्याकर्षिणी,
स्मृत्याकर्षिणी, नामाकर्षिणी, बीजाकर्षिणी, आत्माकर्षिणी, अमृताकर्षिणी,
शरीराकर्षिणीनित्याकलादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इत्यभ्यर्च्य, पृताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सबाह्वना सपरिवारा सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय कामाकर्षिण्याः पुरतो ऐं ह्रीं सौ. त्रिपुरेशीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नम इत्यवमृश्य, द्रीं इति सर्वविद्राविणीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ॥

इति द्वितीयावरणम्

^१ 'देवी' इति (श्री) कोश एव दृश्यते.

तृतीयावरणम्

हकारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यात्मकशिवामिते जपाकुसु^१ममित्रे ^२अष्टपत्रे श्रीदेव्याः
पृष्ठदक्षमारम्य पूर्वादिविधु आग्नेयादिविदिक्षु च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, अनङ्ग-
मेखला, अनङ्गमदना, अनङ्गमदनातुरा, अनङ्गरेखादेवी, अनङ्गवेगिनी,
अनङ्गाङ्कुशा, अनङ्गमालिनीदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसङ्क्षो^३भिणीचक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय अनङ्गकुसुमाया अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः त्रिपुरसुन्दरीचक्रेधरी-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति संविभाव्य, ह्रीं इति सर्वाकर्षिणीमुद्रां
उन्मुद्रयेत् ॥

अमीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम् ॥

इति तृतीयावरणम् ॥

चतुर्थावरणम्

हकारप्रकृतिकचतुर्दशभुवनात्मकमहामाया रूपे दाडिमीप्रसूनसहोदरे चतुर्दशारे
देव्यग्रकोणमारम्य वामस्वर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणी^४श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
सर्वविद्राविणी, सर्वाकर्षिणी, सर्वाह्लादिनी, सर्वसम्भोहिनी, सर्वस्तम्भिनी,
सर्वजृम्भिणी, सर्ववशङ्करी, सर्वरञ्जिनी, सर्वोन्मादिनी, सर्वार्थसाधिनी, सर्वसम्पत्ति-
पूर्णी, सर्वमन्त्रमयी, सर्वद्वन्द्वक्षयङ्करीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ ममित्रे—अ. माभे—अ.

^२ अष्टपत्रे पत्रे—अ.

^३ मणे—अ, अ१, अ२, अ३, अ.

^४ अक्षयपत्रयिषु 'शक्ति' इत्यधिकः—श्री.

पुताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्विति
तासामेव समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वसङ्क्षोभिण्याः पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं है ह्क्लीं ह्सौः
त्रिपुरवासिनीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । ॐ इति सर्ववशङ्करीमुद्रां
समुन्मीलयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं चतुर्धावरणार्चनम् ॥

इति चतुर्धावरणम् ॥

पञ्चमावरणम्

एकारमङ्कृतिकदशावतारात्मकविष्णुस्वरूपे प्रभापराभूतसिन्दूरे बहिर्दशारे
देव्यप्रकोणाद्यमादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वमिद्विप्रदा^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्व-
सम्पत्प्रदा, सर्वप्रियङ्गरी, सर्वमङ्गलकारिणी, सर्वकामप्रदा, सर्वदुःखविमोचिनी,
सर्वमृत्युप्रशमनी, सर्वविघ्ननिवाग्िणी, सर्वाङ्गमुन्दरी, सर्वसौभाग्यदायिनीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

पुताः कुलोत्पीर्णयोगिन्यः सर्वाङ्गमायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय सर्वमिद्विप्रदाया धुरि ऐं ह्रीं श्रीं है ह्क्लीं ह्सौः
त्रिपुरार्धाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति समभ्यर्च्य, सः इति
उन्मादिर्नामुद्रा उद्घाटयेत् ॥

^१ सर्वमिद्विप्रु अथ 'देवी' इत्यर्थः — श्री

^२ प्रदायिन्यः पुरतः — अ.

अमीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्चनम् ॥

इति पञ्चमावरणम्

षष्ठावरणम्

रेफप्रकृतिकदशकलाऽऽत्मकवैधानराभिजे जपासुमनस्सहचरे अन्तर्दशारे देव्य-
प्रकोणमारभ्य वामावर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वज्ञा^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्वशक्ति,
सर्वैश्वर्यप्रदा, सर्वज्ञानमयी, सर्वव्याधिविनाशिनी, सर्वाधारस्वरूपा, सर्वपापहरा,
सर्वानन्दमयी, सर्वरक्षास्वरूपिणी, सर्वेप्सितफलप्रदाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

एताः निर्गमयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्त्यः
सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचरैः सम्पुजिताः संतर्पिताः सन्तिवति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वज्ञायाः पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं व्लें त्रिपुरमालिनीचक्रेश्वरी-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यर्चयित्वा, क्रौं इति सर्वमहाङ्कुशमुद्रां
^२अङ्कुशयेत् ॥

अमीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं षष्ठमावरणार्चनम् ॥

इति षष्ठावरणम्

सप्तमावरणम्

ककारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यात्मककामेश्वरस्वरूपे पञ्चरागरुचिरे अष्टारे देव्यग्रकोणाद्य-
प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं ङं ऐं ओं औं अं अः
ब्द्धं वशिनीवाम्देवता^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, कं खं गं घं ङं
क्लह्नीं कामेश्वरी, चं छं जं झं ञं ञ्ळीं मोदिनी, रं ठं डं ढं णं ञ्ळं विमला,
तं थं दं धं नं ज्झीं अरुणा, पं फं बं भं मं ह्स्त्ल्यूं जयिनी, यं रं लं वं
इद्ध्यं सर्वेश्वरी, ङं षं सं हं लं क्षं क्ष्मीं कौञ्जिनीवाम्देवताश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि कथितचरम् । वशिण्याः
पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः त्रिपुरासिद्धाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इति सम्पूज्य ह्स्त्ल्येन इति ग्वेचरीमुद्रां उररीकुर्यात् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं सप्तमावरणार्चनम् ॥

इति सप्तमावरणम्

अष्टमावरणम्

महाव्यश्रवाद्यतः पश्चिमादिदिक्षु प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं द्रा द्रीं क्लीं ॠं सः सर्वजम्भनेभ्यो बाणेभ्यो नमः बाणशक्ति-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ धं सर्वसम्प्राप्तनाय धनुषे नमः धनुश्शक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

‘देवी’ इति पूर्ववत् अधिक—श्री.

३ ह्रीं सर्ववशीकरणाय पाशाय नमः पाशशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

३ कों सर्वस्तम्भनाय अङ्कुशाय नमः अङ्कुशशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इत्याधुधार्चनं विधाय नादप्रकृतिकगुणत्रयप्रधानत्रिशक्तिरूपरेखायात्मके बन्धूकपुष्प-
बन्धुकिरणे त्रिकोणे अग्रदक्षवामकोणेषु बिन्दौ च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं मूलप्रथमखण्डं कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ मूलद्वितीयखण्डं वज्रेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ मूलतृतीयखण्डं भगमालिन्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥

३ मूलं ललिताऽम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः अतिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे समुद्रा इत्यादि स्पष्टम् । कामेश्वर्या
अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रै ह्रस्वौ ह्रस्वौः त्रिपुराऽम्बाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इत्यवमृश्य ३ ह्रस्वौः इति सर्वबीजमुद्रां विनिर्दिशेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं अष्टमावरणार्चनम् ॥

इति अष्टमावरणम्

नवमावरणम्

बिन्दुभिन्नपरब्रह्मात्मके बिन्दुचक्रे ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ललिताऽम्बाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः इति श्रीदेवीं पूजयेत् । ततः एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानन्दमये
चक्रे समुद्रा ससिद्धिः सायुधा सशक्तिः सबाहना सपरिवारा सर्वोपचारैः
सम्पूजिता संतर्पिताऽस्तु इत्यभ्यर्च्य, पुनः—ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीललितामहाचक्रेश्वरी-

श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यभिपूज्य ऐं इति योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् ।
पोडश्यापासनायां तु ऐं इति त्रिखण्डामपि ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं नवमावरणार्चनम् ॥

इति नवमावरणम् ॥

इयं नवावरणीपूजा अत्यावश्यकी । चतुराग्रायदेवताऽऽदिचतुस्समयदेवता-
ऽन्तानां सपर्याऽपि तन्तान्तरोक्ता क्रियमाणा श्रेयस एव ॥

अथ पुनरपि श्रीदेव्यै पूर्ववत् धूपदीपौ कल्पयित्वा सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः
सबीजाः प्रदर्श्य, मूलेन त्रिवारं सन्तर्प्य महानैवेद्यं समर्पयेत् । यथा—श्रीदेव्यग्रे
चतुरश्रमण्डलं सामान्योदकेन विधाय तत्र आधारोपरि स्थापितं सौवर्णरौप्यकांस्यादि-
स्थालीचपकभरितं भक्ष्यभोज्यचोप्यलेखपेयात्मकं सद्रव्यशुद्ध्यादिरसवद्व्यञ्जनमञ्जुलं
प्राज्यकपिलाज्यं दधिदुग्धमुग्धं यथासम्भवं वा नैवेद्यं विधाय, (“स्विन्नं वामे
आमं दक्षिणे निदध्यात्” इति श्यामारहस्ये दृष्टम् । सुन्दरीमहोदये तु—
“देव्या वामे दीपो दक्षिणे नैवेद्यम्” इत्युक्तम्), ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन त्रिः
प्रोक्ष्य, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, सप्तवारं मूलेनाभिमन्त्र्य, पूर्ववत् आपोशनं
कल्पयित्वा,

हेमपात्रगतं देवि परमान्नं मुसंस्कृतम् ।

पञ्चधा षड्सोपेतं गृहाण परमेश्वरि ॥

इति प्रार्थ्य, पूर्वोक्तनैवेद्योपचारमन्त्रेण निवेद्य, तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं पञ्चप्राणाहुतीः
कल्पयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं प्राणाय स्वाहा, ३ ह्रीं अपानाय स्वाहा, ३ सौः
व्यानाय स्वाहा, ३ सौः उदानाय स्वाहा, ३ ऐं ह्रीं सौः समानाय स्वाहा,
ब्रह्मणे स्वाहा ॥

ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं क ण ई ल ह्रीं नमः आत्मतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं नमः विद्यातत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

३ स क ल ह्रीं नमः शिवतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

ऐं ह्रीं श्रीं क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं
नमः सर्वतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

इति निमीलितनयनः क्षणमवस्थाय, श्रीदेवीं भुक्तवतीं विभाव्य, पूर्ववत् उपचारमन्त्रैः पानीयोत्तरापोशनकरमंलाञ्जनगण्डूषपाद्यादि कल्पयित्वा, भोजनपात्रं नैर्ऋत्यां निरस्य, अस्त्रेण स्थलं संशोध्य, ततः पुनः प्राम्बदाचमनीयकर्पूरवीटिकादक्षिणाकर्पूरनीराजनानि दत्त्वा, सुवर्णादिभाजनलिखितं कुङ्कुमपङ्कजरेखाऽऽमकं अष्टदन्तकमलकर्णिकास्थापितमणिमयचक्रपूरितं प्रथमं प्रज्वाल्य, पुष्पाश्चैतैरभ्यर्च्य, उपचारमन्त्रपूर्वकं—

अन्तस्तेजो बहिस्तेज एकीकृत्यामितप्रभम् ।

त्रिधा दीपं परिभ्राम्य कुलदीपं निवेदये ॥

इति चतुर्दशधा नवधा त्रिधा वा परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् ॥

मन्त्रपुष्पम्

अथ अञ्जलीं पुष्पाण्यादाय मन्त्रपुष्पम् । यथा—

शिवे शिवसुशीतलामृततरङ्गगन्धोल्लस-

त्तवावरणदेवते नवनवामृतस्यन्दिनि ।

गुरुकमपुरस्कृते गुणशरीरनित्योज्ज्वले

षडङ्गपरिवारिते कलित एष पुष्पाञ्जलिः ॥

इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । इत्येते कतिचिच्चतुष्पष्टशुपचारातिरिका उपचारास्तु पूर्ववत् धूपदीपेतिस्त्रगतेनादिपदेन गृह्यन्ते ॥

कामकलाध्यानम्

अथ बिन्दुना मुखं बिन्दुद्वयेन स्तनौ सपरार्धेन योनिरिति कामकलाऽऽत्मिकां ध्यात्वा, सौः इति देवीशक्तिबीजं श्रीदेव्या हृदयत्वेन भावयेत् ॥

होमस्य कृताकृतत्वम्

अथ होमः । स च “यद्यभिकार्यसम्पत्तिः” इति सूत्रगतेन यदिशब्देन कृताकृतः सूचितः । तस्य च करणपक्षे तदितिकर्तव्यता होमप्रकरणे ज्ञातव्या । तत्र च महाव्याहृतिहोमादवांगेव बलिदानम् । ^१होमाकरणपक्षे तु बलिदानमात्रम् ॥

बलिदानविधिः

यथा—देव्या दक्षमागे सामान्योदकेन त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, ३ ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति गन्धाक्षतैरभ्यर्च्य, अर्धभक्तपूरितोदकं सर्शरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ३ ॐ ह्रीं सर्वविमलकृद्भ्यः सर्वभूतेभ्यो हुं फद् स्वाहा, इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं सलिलं बल्युपरि दत्त्वा वामपाणिघातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदधितवक्तो बाणमुद्रया बलिं भूतैः प्रासितं विभाव्य प्रणमेत् ॥ इति बलिदानविधिः ॥

प्रदक्षिणाः

अजेशशक्तिगणपभास्कराणां कमादिमाः ।

वेदार्धचन्द्रवहघट्टिसङ्ख्या म्यु. सर्वसिद्धये ॥

प्रदक्षिणनमस्कारानन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना जपं निर्वर्त्य स्तुवीत—

स्तोत्रम्

ॐ गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीं गगिरूपिणीम् ।

देवी मन्त्रमयीं नौमि मातृका पीठरूपिणीम् ॥ १ ॥

प्रणमामि महादेवीं मातृका परमेश्वरीम् ।

कालहृद्गोहृद्गोलकलनाशमकारिणीम् ॥ २ ॥

^१ तदितिकर्तव्यतानिदिष्टहोमकरणासक्तस्य लघुपक्ष उक्तो ज्ञानाण्वि—

सङ्कल्प्य परमेशानि नित्यहोम समाचरेत् ।

मूलेन प्राणगहिता आहुतीः पञ्च होमयेत् ॥

पञ्चाहुतीण्यहोम नित्यहोम प्रकीर्तितः ।

इत्यधिकः (अ१)श्लोको.

यदक्षरैकमात्रेऽपि संसिद्धे स्पर्धते नरः ।
रषिताक्षर्येन्दुकन्दर्पशङ्करानलविष्णुमिः ॥ ३ ॥
यदक्षरशशिज्योत्स्नामण्डितं भुवनत्रयम् ।
वन्दे सर्वेश्वरीं देवीं महाश्रीसिद्धमातृकाम् ॥ ४ ॥
यदक्षरमहासूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयम् ।
ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं तां वन्दे सिद्धमातृकाम् ॥ ५ ॥
यदेकादशमाधारं बीजं कोणत्रयोद्भवम् ।
ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं जगदद्यापि दृश्यते ॥ ६ ॥
अकचादिततोन्नद्धपयसाक्षरवर्णिनीम् ।
^१ज्येष्ठाक्षराहुहृत्पृष्ठकटिषादनिवासिनीम् ॥ ७ ॥
तानीकाराक्षरोद्धारं सारात् सारां परात् पराम् ।
प्रणमामि महादेवीं परमानन्दरूपिणीम् ॥ ८ ॥
अद्यापि यस्या जानन्ति न मनागपि देवताः ।
केयं कस्मात् क केनेति सारूपारूपभावनाम् ॥ ९ ॥
वन्दे तामहम^२क्षर्यां क्षकाराक्षररूपिणीम् ।
देवीं कुलकलो^३त्त्रासप्रोल्लसन्तीं परां शिवाम् ॥ १० ॥
धर्मानुक्रमयोगेन यस्यां मात्रपृष्ठं स्थितम् ।
वन्दे तामष्टवर्गोत्थमहासिद्धयष्टकेश्वरीम् ॥ ११ ॥
कामपूर्णजका^४राख्यश्रीपीठान्तर्निवासिनीम् ।
चतुराज्ञाकोशभृतां नमि श्रीत्रिपुरामहम् ॥ १२ ॥
इति द्वादशभिः श्लोकैः स्तवनं सर्वसिद्धिद्वयम् ।
देव्यास्त्वखण्डरूपायाः स्तवनं तव ^५तथ्यतः ॥
भूमौ स्वल्पितपादानां भूमिरेवावलम्बनम् ।
त्वयि जातापराधानां त्वमेव शरणं शिवे ॥

^१ ज्येष्ठाक्षराहुयादायमध्यस्वान्तर्निवासिनीम् इति पाठान्तरम्.

^२ क्षर्याक्ष—इति पाठान्तरम्.

^३ लोचप्रो—इति पाठान्तरम्.

^४ राख्य—इति पाठान्तरम्.

^५ तथ्यतः—इति च पाठः.

जपो जल्पः शिल्पं सकलमपि मुद्राविरचना

गतिः प्रादक्षिण्यक्रमणमशनाद्याहुतिविधिः ।

प्रणामः संवेशः सुखमखिलमात्मार्पणदृशा

सपर्यापर्यायस्तव भवतु यन्मे विलसितम् ॥

पिता माता आता गुरुरथ सुहृद्भान्धवजनः

प्रभुस्त्यर्थं कर्माविकलमिह चासुत्रं च हितम् ।

विशुद्धा विद्या वा पदमपि च तत्प्राप्यमसि मे

त्वमेव श्रीमातः स्वपिमि गतशङ्कः सुखतमः ॥

दृशा द्राघीयस्या दरददितनीलोत्पलरुचा

दवीयांसं दीनं स्तपय कृपया मामपि शिवे ।

अनेनायं धन्यो भवति न च ते हानिरियता

वने वा हर्म्ये वा समकरनिपातो हिमकरः ॥

हे सद्रूपिणि हे चिदचिरुदये हे कामराजप्रिये

हे भग्डासुरहन्त्रि हेऽद्भुतनिधे हेऽनङ्गसङ्गीविनि ।

हे विश्वमसवित्रि हे सकरुणे हे दीनरक्षामणे

हे श्रीमल्लालिताऽम्ब हे परशिवे मां पाहि डिम्भं निजम् ॥

नमो हेमाद्रिस्थे शिवमति नम श्रीपुरगते

नमः पद्माटव्या कुतुकिनि नमो गङ्गागृह्ये ।

नम श्रीनगरस्थेऽखिलमयि नमो बिन्दुनिलये

नम कामेशाङ्गस्थितिमति नमस्तेऽम्ब ललिते ॥

जय जय जगदम्ब भक्तवदये जय जय मान्द्रूपारवशान्तरङ्गे ।

जय जय निमिगार्धदानशोण्डे जय जय हे ललिताम्ब चित्सुखान्धे ॥

षट्पद्मदेवता नित्या दिव्याचोषत्रयीगुरुन् ।

नमाम्यायुधदेवींश्च शक्तीश्चावर्णम्यिता ॥

पद्मवन्धुविकाश्रीनवामाहाय शिवाम्बने ।

भामुगनन्दनाथाय मम श्रीगुरवे नमः ॥

सुन्दर्यम्बासमाश्लेषमुखिताय नमो नमः ।

प्रकाशानन्दनाथाय गुरवे परमाय मे ॥

मिश्राम्बानयनोत्सासविश्रान्तमनसे नमः ।

आनन्दानन्दनाथाय गुरवे परमेष्ठिने ॥

यदिदं श्रीगुरुस्तोत्रं ^१स्वस्वरूपोपलक्षणम् ।

बालभावानुसारेण ममेदं हि विचेष्टितम् ।

मातृवात्सल्यसदृशं त्वया देवि विधीयताम् ॥

एवमादिभिः अन्याभिश्च यथाऽवकाशं स्तुतिभिः अखिललोकमातरमभिष्टूय, शक्तिं पूजयेत् ॥

सुवासिन्याः पूजनम्

यथा—प्राङ्निमन्वितां षोडशाब्दपरत आत्रिंशद्वर्षदेशीयां सुवासिनीमभ्यक्तां गौरीरूपिणीं लक्षण्यां दीक्षितां भक्तां अन्यैरप्युक्तगुणैरलङ्कृतां कुलाष्टकपरिगणितां अलाभे चातुर्वर्ण्यान्तर्गतां परकीयां शक्तिं स्वीयां वा समानीय प्रक्षालितपादां आसने समुपवेशयेत् । सा चेददीक्षिता तदैव शोधनविधिः । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः त्रिपुरायै नमः इमां शक्तिं पवित्रीकुरु नमः शक्तिं कुरु स्वाहा । इत्यभिषेकमन्त्रपूर्वं सामान्यसलिलेन त्रिः शक्तिं प्रोक्ष्य, ३ ॐ,

शान्तिरस्तु शिवं चास्तु प्रणश्यत्वशुभं च यत् ।

यत् एवागतं पापं तत्रैव प्रतिगच्छतु ॥

इत्युच्चार्य तस्याः कर्णे हस्तेष्वं जपेत् । अथ तां देवीरूपां विभाव्य ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः शक्त्यै अमुकं कल्पयामि नम इति मन्त्रेण हरिद्राकुङ्कुमचन्दनपट्टवातःपुष्पभूपदीप-नैवेद्यताम्बूलानि दद्यात् । सति विभवे वसनाभरणादीनि च । ततो मूलेन वक्ष्यमाणेन समष्टिमन्त्रेण च क्रमेण श्रीदेव्यै आवरणदेवताभ्यश्च दत्तपुष्पाञ्जल्यास्तस्याः करे सोपादिममध्यममुद्राचुलुकमितक्षीरपात्रं समर्पयेत् । साऽप्युत्थाय तत्कपालमुद्रया

समादाय. द्वितीयतृतीयं च ^१दक्षक्रेणादाय. पात्रं दक्षक्रे निधाय. तत्त्वमुद्रागत-
द्वितीयशकलगृहीतैः क्षीरबिन्दुभिः गिरसि ^२श्रीगुरुपादुकामनुना त्रिरिष्ट्वा. हृदि च
श्रीदेवीं त्रिः सन्तर्प्य मूलेन पुनः पात्रं वामक्रे कृत्वोत्थाय. होष्यामीति श्रीगुरुज्येष्ठान्य-
तरानुज्ञां प्रार्थ्य. जुहुधीति तदनुज्ञया दक्षक्रेण व्यवधाय. मूलान् सर्वतत्त्वं
शोधयामि नमः स्वाहेति मन्त्रेण सर्वतत्त्वं शोधयेत् । ^३‘एतस्या ऐच्छिकानि विना
मन्त्रं पात्रान्नराण्यपि दद्यात् । अथ पुनः कर्ता पूर्ववत् पात्रमादाय. ऐं ह्रीं श्रीं,

अस्त्रिपात्रमिदं तुभ्यं दीयते पित्रिताम्बितम् ।

स्वीकृत्य सुभगे देवि यशो देहि रिपून् दह ॥

इति मन्त्रेण शक्त्यै समर्पयेत् । साऽपि तन्माधक्षेपं स्वीकृत्य. ऐं ह्रीं श्रीं,

वत्स तुभ्यं मया दत्तं पीतश्रेष्ठं कुलामृतम् ।

न्यच्छन्नून् संहरिष्यामि तवार्माष्ट्रं ददाम्यहम् ॥

इति मन्त्रेण प्रनिदद्यात् । साधकस्तदुररङ्गकृत्य शक्तिं चतुष्टयेन भोजयित्वा समर्पित-
ताम्बुलो यथाविधि ता पञ्चमेनापि सन्तोष्य विनृजेत् ॥ इति सुवासिनीपूजा ॥

तत्त्वशोधनम्

अथ सन्निहिते गुरौ तं पादुकामन्त्रेणाभिपूज्य पात्राणि समर्प्य समाहूतैः शिष्यैः
शृन्दात्मना अवस्थितैः सामयिकं साकं पाणी प्रक्षाल्य. श्रीदेव्यै मूलेनोपचारमन्त्रेण च त्रि-
पुष्पाञ्जलिं समर्प्य. १. समन्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलकौलनिगर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
परातिरहस्ययोगिर्माध्रीपादुकाभ्यो नम इति समष्टिमन्त्रेण आवरणदेवतानां एकं पुष्पाञ्जलिं
दत्त्वा. पूर्ववत् पात्रं पुनः पुनरादायाचमनोक्तैः मन्त्रैः तत्त्वानि शोधयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं आत्मतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं विद्यातत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

३ म क ल ह्रीं शिवतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

^१ ‘दस’ इत्येनत् ‘वाम’ इति शोधितम्—अ१

^२ श्रीगुरु पादुका—अ, श्रीगुरुपादुका तन्मनुना—अ.

^३ अर्दीक्षितायाम्नु बालयैव—इत्यधिक (अ) कोशे

पोडशुपासकस्य तु त्रयोदशबीजपुटितैः प्रत्येकखण्डैः तत्त्वत्रयशोधनं सर्वेण मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं च विशेषः ॥

अत्र प्रथमपात्रस्वीकार एवोत्थानम् । यथासम्प्रदायं सर्वपात्रस्वीकारोऽपि । स्त्रीणां तूत्थायैव । अत्र च बालोपास्तावेकं पात्रं सर्वतत्त्वशोधनम् । पञ्चदशुपासनायां तु पात्रत्रयम् । श्रीपोडशाक्षर्युपास्तौ तु तच्चतुष्टयम् । निवृत्ते पूर्णाभिपेके तत्पञ्चकं, यथाऽधिकारमैच्छिकानि वा । विश्वस्तायाः कुमार्याः सुवासिन्याश्चैकं पात्रमिति विवेकः ॥

किं च 'श्रीगुरोस्तच्छक्तिमुतज्येष्ठकनिष्ठानां स्वज्येष्ठस्य' सामयिकानां स्त्रीणां चोच्छिष्टं द्रव्याद्युपादेयम् । तेभ्यस्तु न देयम् । स्वकनिष्ठशिष्ययोस्तु प्रदेयम् । वीराणां तूच्छिष्टं चर्वणमात्रमादेयम् ॥

उल्लासास्तु—आरम्भतरुणयौवनमौदतदन्तोन्मनानवस्थाऽऽस्त्याः सप्त । तेष्वर्घ्यसंशोधनमारम्भः । तरुणयौवनमौदेपु सपर्याविधिः । ततो देवताविसर्जनम् । अवशिष्टं अवस्थात्रयं सिद्धानां वीराणां न तु साधकानां इति तत्त्वम् । इति हविःप्रतिपत्तिः ॥

देवतोद्धारसनम्

ततः सामान्योदकात् किञ्चिदादाय—

साधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया ।

तत् सर्वं कृपया देवि गृहाणाराधनं मम ॥

इति देव्या वामहस्ते पूजां समर्प्य शङ्खमुद्धृत्य देव्युपरि त्रिः परिभ्राम्य तज्जलं हस्ते समादाय सामयिकानात्मानं च मूलेन श्रोत्रं शङ्खं प्रक्षाल्य निदध्यात् । ततो मूलेन तीर्थनिर्मात्ये स्वीकृत्य.

ज्ञानतोऽज्ञानतो वाऽपि यन्मयाऽऽचरितं भिवे ।

तव कृत्यमिति ज्ञात्वा क्षमस्व परमेश्वरि ॥

इति क्षमाप्य सर्वासामावरणदेवतानां श्रीदेव्यङ्गे विलयं विभाव्य, ज्वेचरीं बद्धोद्धारस्य, तेजोरूपेण परिणतां श्रीदेवीं पूर्ववत् हृदयं नीत्वा तत्र च मूर्तिं पञ्चधा उपचर्य पुनरात्माभिवसंविद्रूपेण विभावयेत् । इति विसर्जनम् ॥ ततः—

शान्तिस्तवः

सम्पूजकानां परिपालकानां यत्नेन्द्रियाणां च तपोधनानाम् ।
 देशस्य राष्ट्रस्य कुलस्य राज्ञां करोतु शान्तिं भगवान् कुलेशः ॥
 नन्दन्तु साधककुलान्यणिमाऽऽदिसिद्धाः
 शापाः पतन्तु समयद्विषि योगिनीनाम् ।
 सा शाम्भवी स्फुरतु काऽपि ममाऽप्यवस्था
 यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम् ॥
 शिवाद्यवनिपर्यन्तं ब्रह्मादिस्तम्बसंयुतम् ।
 कालाद्यादिशिवान्तं च जगद्यज्ञेन नृप्यतु ॥

इत्यादिशान्तिश्लोकान् पठित्वा,

विशेषार्घ्यविसर्जनम्

विशेषार्घ्यपात्रं मूलेन आमस्तकमुद्धृत्य तत् श्रीं पात्रान्तरेणादाय—

आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि ।
 योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि
 स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा शेषं प्रियशिष्याय दत्त्वा तत्पात्रमन्यानि
 च हविश्शेषप्रतिपत्तिपात्राणि प्रक्षाल्य अग्नौ प्रताप्य अवस्थापयेत् ॥

अथ यथाशक्ति ब्राह्मणान् सुवासिनीश्च भोजयित्वा, स्वयमपि भुञ्जीत ॥
 इति नित्यक्रमविधिः ॥

अयं च नित्यक्रमः मूलकेऽपि कर्तव्यः । अत्र वचनानि श्यामाक्रमे
 लिखितानि । तत्र च सकामैर्मनसा, निष्कामैर्यथोक्तमिति विशेषः । बालवृद्धस्त्रीमूढैः
 यथाप्रज्ञं कृता सपर्या 'दौर्बोधित्युच्यते ।

स्वयं सम्पाद्य सर्वाणि श्रद्धया साधनानि यः ।

पूजयेत् तत्परो देवीं स लभेताखिलं फलम् ॥

पूजनेन फलार्थं स्यादन्यदचैस्तु साधनैः ।
यथाकथंचिद्देव्यर्चा विधेया श्रद्धयाऽन्वितैः ॥

पक्षान्तराणि च—

अशक्तः कारयेत् पूजां दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।
दानाशक्तः सपर्याऽन्तं पश्येत्त्परमानसः ॥

इति कल्पसूत्रप्रकारः परदेवतायाः नित्यक्रमविधिः समाप्तः ॥

सङ्क्षेपार्चाविधिः

नित्यक्रमो मुख्यालाभे प्रतिनिधिनाऽपि निर्वर्त्यः । तत्र प्रथमस्य प्रतिनिधिः
—तक्रं दधि वा गुडमिश्रं, ससैन्धवं पयः, क्षौद्रं गव्यं सर्पिः क्षीरं वा ताम्रपात्रगतं,
तिलाः शर्करा वा सलिलमिश्राः, तैलं आरनाळं कांस्यपात्रस्थं तप्तं वा नारिकेलोदकं
च । अथ द्वितीयस्य मूलकम् । तृतीयस्य तु लवणार्द्रकपिण्याकनागरगोधूमविकार-
मापलघुनानि । चतुर्थं तु मुख्यमेव । पञ्चमस्यापराजितापुष्पं करवीरकुसुमं वेति ।
एतन्मिश्रणं ॥ सूत्रकारेण अनुपातम् । डामरे तु—

मांसानुकल्पोऽपूपः स्यान्मत्स्यस्य च कदल्यपि ।
मैथुनस्य कलत्रे स्वे तदलाभे तु यत्नतः ॥

पाठान्तरम्—

द्वितीयस्य त्वपूपः स्यात्तृतीयस्य कदल्यपि ।
पञ्चमस्य कलत्रे स्वे तदलाभे तु यत्नतः ॥ इति ॥

नित्यक्रमस्य प्रमादादिना अतिक्रमे मूलशतं जपः प्रायश्चित्तमाप्नातम् । नित्यनैमित्तिकौ
च क्रमौ सुतशिष्यादिभिरपि कारयितुं शक्यते ॥

सङ्क्षेपार्चनानि

तानि च विस्तराश्चक्ष्णानां राजवनिताऽऽदीनां राज्यक्षोभदुर्भिक्षज्वराद्यापस्तु
त्र कर्तव्यानि । तत्र चतुर्दशाराधावरणपट्कसमर्चनं कुर्यादित्येकः पक्षः । (१) क्रमो

निर्वर्त्यः १) अष्टाराधावृत्तित्रयसपर्येति द्वितीयः । आयुधार्चनसहितकामेश्वर्यादिचतुष्टयार्हणं तृतीय इति । पक्षान्तराणि च—

अशक्तः कारयेत् पूजां दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।

दानाशक्तः सपर्याऽन्तं पश्येत्तत्परमानसः ॥ इति ॥

अनापदि तु कृतान्येतान्यनिष्ठापादकानि ॥

क्रत्वर्थनियमः

कृष्णाष्टमीतच्चतुर्दश्यमापूर्णिमासङ्क्रान्तिसंज्ञेषु पर्वसु पञ्चसु सविशेषैः साधनैः आराधयेत् । तत्प्रकारस्तु नैमित्तिकप्रकरणे वदयते । नित्यनैमित्तिकक्रमौ च शिष्यसु-
तादिभिरपि कारयितुं शक्येने ॥

श्रीललितोपासको नेक्षुखण्डं भक्षयेत् । न दिवा स्मरेद्वातालीन् । न जुगुप्सेत् सिद्धद्रव्याणि । न कुर्यात् स्त्रीषु निष्ठुरतान् । वीरस्त्रियं न गच्छेत् । न तं हन्यात् । न तद्व्यमपहरेत् । नात्मेच्छया मपञ्चक्रमुरीकुर्यात् । कुलभ्रष्टैः सह नासीत् । न बहु प्रलपेत् । योपितं सम्भाषमाणामप्रतिसम्भाषमाणो न गच्छेत् । कुलपुस्तकानि गोपायेत् ॥ गृहे क्रत्वर्थनियमाः अकरणे क्रतुवैगुण्यापादकाः साधकेन अवश्यमनुष्ठेयाः । अन्यांश्च दीक्षाक्रमोक्तान् सामयिकानामाचारान् अनुतिष्ठेत् । अनिशमात्मानं कामकळाऽऽमकं श्रीदेवीरूपं भावयेत् । एवं वर्तमानस्य कुलनिष्ठस्य सर्वतः कृतकृत्यता । शरीरविमोके च श्वपचगृहकाश्योर्नान्तरम् । स एव जीवन्मुक्तः सुखी विहरेदिति ॥

श्रीचक्रलेखनोपायः

अथ प्राक्सूचितः श्रीचक्रलेखनप्रकारः सुवोधतमो लिख्यते ॥

अत्रेयं परिभाषा— ईशानाद्याग्नेय्यन्ता वायव्यादिर्नैर्ऋत्यन्ता वा रेखा तिर्यग्ने-
वेत्युच्यते । तस्या एवाग्रद्वयाद्वाकृष्टे प्रतीच्यां प्राच्यां वा मेळिते च पार्श्वरेखे इत्युच्यते ।
रेखोपरि रेखाऽन्तरम्यागेहे तथोयोगस्थानं सन्धिः । ईदृश रेखात्रययोगो मर्मः ।
साधको यदाशाऽभिमुखः सैव प्राची । तदितरा प्रतीची । प्रत्यग्रं त्रिकोणं शक्तिः ।
प्राग्रं तु शिवो वह्निश्चेत्युच्यते इति ॥

प्रथमं ईशानाद्यामेयान्त-तदादिवारुण्यन्त-तदादीशानान्तां रेखामभिलिख्य शक्तिं निष्पादयेत् । इदं मध्यत्रिकोणं भवति । यन्मध्यं हि बिन्दुस्थानमामनन्ति । अथास्य मध्यतः पार्श्वरेखाद्वयनिर्भेदपूर्वकं प्राग्बच्छवत्यन्तरं कल्पयेत् । अत्र सन्धिद्वयं जायते । ततो द्वितीयशक्तिमध्यतः तत्पार्श्वरेखाद्वयं निर्भिद्य च तां प्रथमशक्त्यप्रसंलमां तिर्यग्रेखामालिख्य तदग्राकृष्टाभ्यां पक्षरेखाभ्यां सन्धिद्वयभेदचपं शिवत्रिकोणं कुर्यात् । एतावता अष्टकोणं सम्पद्यते । एतदेव मध्यत्रिकोणेन सह नवगोनिचक्रमिति कीर्त्यते । इह सन्धयः षट् मर्मणी द्वे च सिध्यन्ति । अथ प्राचीं तिर्यग्रेखामुभयतोऽप्यभिवर्ध्य तदग्राकृष्टाभ्यां प्रथमवह्निपक्षकोणाप्रसंलमाभ्यां पार्श्वरेखाभ्यां शक्तिं जनयेत् । एवं प्रतीचीं तिर्यग्रेखामुभयतोऽप्यभिवर्ध्य तदग्राकृष्टाभ्यां प्रथमशक्तिपक्षकोणाप्रसृष्टाभ्यां पार्श्वरेखाभ्यां शिवं साधयेत् । ततो मध्यत्रिकोणपार्श्वरेखे ऐशान्यामाग्रेय्यां चाभिवर्ध्य तदग्रयोः प्रथमलिखितबह्यग्रे च संसक्तं तिर्यग्रेखामालिखेत् । एवं प्रथमलिखितबह्वरेपि पार्श्वरेखे अभिवर्ध्य तदग्रयोः द्वितीयशक्त्यग्रे च संसक्तं तिर्यग्रेखां विलिखेत् । तदिदमन्तर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि षट् सन्धयो द्वादश च निष्पद्यन्ते । अथ विद्यमानासु पञ्चसु तिर्यग्रेखासु प्रथमां चरमां च उभयतोऽप्यभिवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टाभिः पार्श्वरेखाभिः तृतीयशक्तिपक्षकोणशिखावर्जं इतरकोणाष्टकाप्रस्पर्शिनौ शक्तिशिवौ समुत्पादयेत् । ततः प्रथमवर्धिता मध्यशक्तिप्रथमवह्निपार्श्वरेखास्तत्तद्विदिक्षु संवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टे अन्तर्दशारीयप्राक्प्रत्यकोणशिखासम्भृक्ते रेखे समालिखेत् । तदेतद्वहिर्दशारं भण्यते । इह मर्माणि दश सन्धयोऽष्टादश चोन्मीलन्ति । अथ सप्तसु तिर्यग्रेखासु षष्ठद्वितीये पूर्वसंवर्धित एव रेखे उभयतः संवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टाभिः बहिर्दशारस्य प्राक्प्रत्यक्षिकोणशिखरसंसर्गवर्जमितरकोणाष्टकशिखरसम्भृक्ताभिः पार्श्वरेखाभिः शक्तिं शिवं च समुन्मीलयेत् । ततश्चतुर्थशक्तिपार्श्वरेखे सर्वप्राचीनां तिर्यग्रेखां चोभयतोऽप्यभिवर्ध्य मेळयेत् । एवं तृतीयवह्निपार्श्वरेखे सर्वप्रतीच्यां तिर्यग्रेखां चोभयतस्संवर्ध्य मेलयेत् । ततः प्रथमशक्तिप्रथमशिवयोः पार्श्वरेखे द्वे तत्तद्विदिक्षु समभिवर्ध्य तत्तदग्रतश्चतुर्थशक्तिनृतीयशिवशिखरचुम्बितिर्यग्रेखागुञ्जमालिखेत् । तदिदं चतुर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि अष्टादश, सन्धयः चतुर्विंशतिः, शक्तयः पञ्च, बह्यश्चत्वारः, पार्श्वयोः डमरवोऽष्टौ, त्रिकोणानि च संहत्य त्रिचत्वारिंशत् सम्पद्यन्ते । अथास्य परितः कर्णिकावृत्तं विलिख्य तत्संसक्तान्यसन्धीनि दहान्यष्टौ

कल्पयेत् । तदिदमष्टद्वयमिति व्यवहियने । असन्धित्वं नाम केसराभावत्वम्, श्रीचक्रराजे केसरनिषेधदर्शनात् । अथ तदभितः पुनःकर्णिकावृत्तं निष्पाद्याऽसन्धीनि पत्राणि षोडश निर्मिमीत । तदिदं षोडशद्वयं सञ्चक्षते । अथ तद्वहिर्मर्यादावृत्तत्रयं परिकल्प्य तत्परितः चतुरश्ररेखात्रयेण चतुर्द्वारं भूपुरं समुद्रावयेत् ॥ इति श्रीचक्र-लेखनप्रकारः ॥

श्रीचक्रप्रस्तारभेदाः

एतत्प्रतिष्ठापनमन्त्रः प्रागुक्त एव । सुवर्णादिनिर्मितस्य यन्त्रस्य तु द्वौ प्रस्तारौ— भौमो, भैरवश्चेति । तत्र पलद्वयपरिमाणे चतुरङ्गुलविस्तृतपट्टे ऊर्ध्वरेखाऽऽत्मको विन्द्वादिभूपुरान्तर्चनाक्रमो भूप्रस्तारः । भैरवप्रस्तारस्त्रिविधः । तत्र भूपुरमारभ्य चक्रत्रिकत्रिकं सृष्टिस्थितिसंहारपदैः व्यपदिश्यते । तेषु सृष्टिचक्रान् स्थितिचक्रमुन्नतम् । ततोऽपि संहारचक्रमुच्छिद्यतम् । इत्येकः पक्षः । भूपुरात् पद्मद्वयमुन्नतम् । तस्मात् चतुर्दशाराविषद्वयं उदग्रमिति द्वितीय । भूपुरादिबिन्द्वन्तानि नवापि चक्राणि पूर्वपूर्वस्मादुत्तरोत्तरं उन्नतानीति तृतीयः । अत्र—

चतुरश्रं समारभ्य नवचक्राण्यनुक्रमात् ।

उन्नतोन्नतमामध्याचक्रं स्यान्नधनेधनम् ॥ इति ॥

चरमपक्षप्रतिपादके तन्त्रराजवचनगते “निधनेधनं” इति पदे “उरसिलोम” इत्यादिवत् व्यधिकरणबहुव्रीहिः । चरमे वयसि धनप्राप्तिरित्यर्थः । सम्पदनुभव-दशायामेव निधनमाप्नोति न तु तद्व्यामकाले इति यावत् । प्राञ्चस्तु धनलाभोत्तं निधनं भवतीति सप्तमीद्वितीययोः व्यन्ययं विधाय निन्दापरतया व्याचक्षते । तत्र मूलं त एव जानत इति दिक् ॥

श्रीचक्रप्रतिष्ठापनविधिः

दीक्षाप्रकरणोक्ते शुभे दिवसे कृताहिकः माधको गणपतिमाराध्य ब्राह्मणैः स्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकगोत्रोऽमुकशर्म-वर्मादिगृहं महात्रिपुरमुन्दरीमाराधयिष्यन् श्रीचक्रराजप्रतिष्ठापनं करिष्य इति सङ्कल्प्य

दुग्धदधिघृतस्रवृन्मूत्रात्मकं पञ्चगव्यमानीय सम्मिश्र्य ह्येति मन्त्रेण अष्टोत्तरशत-
वारानभिमन्त्र्य तत्र प्रणवेन यन्त्रं निक्षिप्य तत उद्धृत्य पात्रान्तरे निधाय, मिश्रितेन
गोदुग्धदधिघृतमधुशर्कराऽऽत्मकेन पञ्चामृतेन संस्त्राप्य घूपयेत् । अथ प्रत्येकं दुग्धादिभिः
क्रमेण अन्तरान्तरा घूपनपूर्वकं स्त्रपयित्वा पुनर्मित्यितैश्च तैः स्त्रपयेत् । ततोऽष्टासु
दिक्षु शाल्मिलपुलपुञ्जोपरि निहितैः नूतनवसनवेष्टितैः गन्धपुष्पाञ्चितैः कुङ्कुमरोचना-
चन्दनकस्तूरीसुरभिःशततल्लसल्लिपूर्णैः कुक्ष्याग्रेण स्पृष्ट्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमन्त्रितैः
सौवर्णादिमार्त्तिकास्तान्यतमैरष्टभिः कलशैरभिषिञ्चेत् । इह सर्वमपि पञ्चगव्यादिकं
स्नानं मूलमन्त्रकरणकमेव । अथ यन्त्रं घौतेन वाससा परिमृज्य पीठे निधाय
कुक्ष्याग्रेः स्पृशन्—ऐं ह्रीं श्रीं ॐ यन्त्रराजाय विद्महे महायन्त्राय धीमहि । तन्नो यन्त्रः
प्रचोदयात् ॥ इति—यन्त्रगायत्री अष्टोत्तरशतवारानावर्त्य आत्मनो भूतशुद्ध्यादिमातृ-
कान्यासान्तं कृत्वा यन्त्रं करेण संस्पृश्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—

अस्य श्रीयन्त्रराजप्राणप्रतिष्ठामहामन्त्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ।

ऋषयजुस्सामाथर्वाणि छन्दांसि । चैतन्यं देवता । आं बीजम् । ह्रीं शक्तिः ।

क्रौं कीलकम् । मम श्रीचक्रप्राणप्रतिष्ठायै जपे विनियोगः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आं अंगुष्ठान्

नमः ॥

३ इं चं छं जं झं अं द्रव्यस्पर्शरूपरसगन्धात्मने ईं तर्जनीभ्यां

नमः ॥

३ उं ऋं एं ऌं डं णं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्निह्वाप्राणात्मने कं मध्यमाभ्यां

नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐं अनामिकाभ्यां

नमः ॥

३ ॐ षं फं बं मं सं वचनादासविहरणविसर्गानन्दरूपेण ओं

कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यें रं लं वं शं पं सं हं छं क्षं मनोबुद्ध्यहङ्कारचित्तान्त

करणात्मने अः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

८६ हृदयादिन्यासः ॥

ध्यानम्—

रक्ताम्बोधिस्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढा करान्नैः

पाशं कोदण्डमिश्रद्वचमस्त्रिमुणमप्यङ्कुशं पञ्चवाणान् ।

विभ्राणाञ्जृक्पालं त्रिणयनलसिता पीनचक्षोस्त्राह्या

देवी बालार्कवर्णा भवतु सुखकरा प्राणशक्तिः परा नः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ आं ह्रीं क्रौं यं रं लं वं शं पं सं ह्रीं हं सः श्रीचक्रस्य

प्राणाः इह प्राणाः ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य बाह्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा
इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा ॥ इति ॥

यन्तान्तरप्राणप्रतिष्ठायां तत्तन्नाम्न ऊहःकार्यः । अथ तत्र श्रीक्रमोक्तेन विधिना देवीमावाह्य अभ्यर्च्य यन्तं कुशाग्रैः स्पृशन् मूलमष्टोत्तरं सहस्रं शतं वा वारानावर्त्य होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण अष्टोत्तरशतमाज्याहुतीः मूलेन हुत्वा सम्पाताज्यं मध्ये मध्ये यन्त्रे अवर्तीय मध्यजनेन अक्षेण सर्वभूतवर्तिं प्रदाय होमशेषं समाप्य गुरवे सुवर्णशृङ्गालङ्कृता गा वसनाभरणानि च प्रदाय देवीमुद्रास्य कुमारीं योगिनीं ब्राह्मणांश्च भोजयेत् । इमा च यन्त्रप्रतिष्ठां गुवादिना वा कारयेत् ॥ इति वामकेश्वर-तन्त्रीयो यन्त्रप्रतिष्ठापनविधिः ॥

यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधिः

मौवर्णे यावज्जीवं, शीघ्रे द्वाविंशतिवत्सराः, ताम्रे द्वादश, भूर्जपत्रे लिखिते तु षट् । पुनरेषा द्रुक्कालातिक्रमे पुनः प्रतिष्ठा । स्फटिकादौ तु सृष्टेदेव प्रतिष्ठापनं सर्वदा पुरुषपरम्परयाऽभ्यर्चनं चेति । यन्त्रस्य श्वचण्डालाद्यमृदयस्पर्शाद्युपधाने पुनः प्रतिष्ठापनम् । प्रगादादिना यन्त्रे दग्धे स्फुटिने नष्टे चोराद्यपहने वा एकदिनोपवासं अयुतमूलमन्त्रजपं तद्दशांशं होमादिकं च कृत्वा पुनर्यन्त्रान्तरं प्रतिष्ठापयेत् । लुप्तचिह्नस्फुटितार्धदम्भादींस्तु तीर्थोदके निक्षिपेत् ॥ इति ॥

श्रीचक्रमहिमा

श्रीचक्राभिषेकोदकेन शिरःशोषणं पानं च ब्रह्माण्डोदरगतगङ्गाऽऽदितीर्यसहस्र-
खानकोटिफलवत् । श्रीचक्रदर्शिनस्तु—

सम्यक् शतकतूत् कृत्वा यत्फलं समवाप्नुयात् ।

तत्फलं लभते कृत्वा भक्त्या श्रीचक्रदर्शनम् ॥

इति वचनादुक्तं फलं भवति । इत्यलं विस्तरेणेति शिवम् ॥

सप्तश्लोकं द्वितीयं समाप्तम्

होमप्रकरणम्

तत्र पूजामण्डपस्य ईशानभागे चतुरश्रकुण्डं अथवा हस्तायाममङ्गुष्ठोक्तं
स्थण्डिलं कृत्वा, सामान्यार्घ्योदकेन शोष्य, उदक्संस्थाः प्राचीस्तिस्रो रेखाः तदुपरि
प्राक्संस्था उदीचीश्च लिखित्वा तासु रेखासु क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ब्रह्मणे नमः, यमाय, सोमाय, रुद्राय, विष्णवे,

इन्द्राय नमः ॥

इति गन्धाक्षतपुष्पैरभ्यर्च्य

ऐं ह्रीं श्रीं सहस्रार्चिणे हृदयाय नमः, स्वस्तिपूर्णाय शिरसे स्वाहा,

उच्छिष्टपुरुषाय शिखायै वषट्, धूमव्यापिने कवचाय हुम्, सप्तजिह्वाय

नेत्रत्रयाय वौषट्, धनुर्धराय अस्त्राय फट् ॥

इति स्वाङ्गेषु षडङ्गं न्यसेत् । तेनैव षडङ्गेन अग्नीशामुरवायव्येषु मध्ये दिक्षु च
कुण्डमभ्यर्च्य तत्र अष्टकोणषट्कोणत्रिकोणात्मकमग्निचक्रं प्रवेशरीत्या विलिख्य त्रिकोणे
दिगष्टकं विभाव्य तत्र स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येन दिक्षु मध्ये च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः, श्वेतायै, अरुणायै, कृष्णायै, धूम्रायै, तीत्रायै,
स्फुलिङ्गिन्यै, रुचिरायै. ज्वालिन्त्यै नमः ॥

इति पीठशक्तीः समर्च्य, पीठमध्य पत्र—

ऐं ह्रीं श्रीं तं तमसे नमः, रं रजसे, सं सत्वाय, आं आत्मने,
अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, ज्ञं ज्ञानात्मने नमः ॥

इत्युपर्युपरि पूजयेत् । ततः तत्र त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं वागीश्वरीवागीश्वराभ्यां नमः
इति मन्त्रेण जनिष्यमाणस्य बहेः पितरो वागीश्वरीवागीश्वरौ सम्पूज्य, तयोर्मिथुनीमावं
भावयित्वा, अरणेः सूर्यकान्ताद्वा बहिमुत्पाद्य द्विजगृहाद्वा आनीय मृत्पात्रे साम्रपात्रे
वा अग्निं आग्नेय्यां नैर्ऋत्यां वा दिशि निधाय, तस्मात्कव्यादांशमेकमग्निशकलं
नैर्ऋत्यां निरस्य मूलेन निरीक्षणप्रोक्षणे अक्षेण कुक्षौ ताडनमवकुण्ठनामृतीकरणे
चेत्येतैः विशोध्य, ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताश्व सर्वकर्माणि साधय
स्वाहेति मूलाधारोद्गतं संविद्रग्निं ललाटनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं बाह्यामियुक्तं वागीश्वर-
बीजस्य वागीश्वरीयोण्यां प्रवेशयुद्ध्या बहिचक्रे पातयेत् । ततः कवचाय हुं इति
मन्त्रेण हन्धनैः आच्छाद्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातवेदं हुताशनम् ।

मुवर्णवर्णमनलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इत्युपस्थाय, ३ उत्तिष्ठ पुरुष हरितपिङ्गल लोहिताश्व सर्वकर्माणि साधय मे देहि
दापय स्वाहा इति बहिमुत्पाप्य. ३ चित्पिङ्गल हन हन दह दह पच पच सर्वश
आज्ञापय स्वाहा इति प्रज्वालय, वागीश्वरीगर्भे धृतं ध्यात्वा, ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं
नमः अस्य होमाग्नेः पुंसवनकर्म कल्पयामि नमः । तथा अस्य होमाग्नेः सीमन्तकर्म,
जातकर्म, श्रीललिताग्निरिति नाम्ना नामकरणकर्म कल्पयामि नमः । एवं तत्तत्कर्मेषु
बहेः तत्तद्देवतानाम् योज्यम् । अस्य होमाग्नेरितिपदस्य एतावत्पर्यन्तमनुवृत्तिः, इतः परं
ललिताग्नेरिति । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौ ऐं नमः श्रीललिताग्नेः अन्नप्राशनकर्म
कल्पयामि नमः, चौत्तरकर्म, उपनयनकर्म, गोदानकर्म, विवाहकर्म कल्पयामि नमः ।
इति तत्तत्कर्माणि भावनया विदध्यात् । ततः सामान्यजलेन परिपेचनम्,
पागमैरुदगमैश्च कुक्षौः परिस्तरणम्, त्रिमि. परिधिभिः प्राग्बर्जं परिधानं च कृत्वा,

त्रिणयनमरुणजटाबद्धमौलिं सशृङ्गा-

शुकमरुणमनेकाकल्पमम्भोजसंस्थम् ।

अभिमतपरशक्तिं स्वस्तिकाभीतिहस्तं

नमत कनकमालालङ्कृतांसं कृशानुम् ॥

इति ध्यायेत् ॥

शारदातिलके—

वैश्वानरं स्थितं ध्यायेत् समिद्धोमेषु देशिकः ।

शयानमाज्यहोमेषु निषण्णं नेषवस्तुषु ॥

इति ध्यानविशेष उक्तः । अथाष्टकोणे स्वाग्नादिमादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं जातवेदसे नमः, सप्तजिह्वाय, हव्यबाहनाय, अश्वोदराय,

वैश्वानराय, कौमारतेजसे, विश्वमुखाय, देवमुखाय नमः ॥

इति षट्कोणे च पूर्ववत् षडङ्गं अभिपूज्य, त्रिकोणे—ॐ वैश्वानर जातवेद
इहायह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा इति मन्त्रेण—अग्निमर्चयेत् । अथाज्यं
मूलेन सप्तवारं अभिमन्त्रणेन संशोध्य पुरतो दर्भेषु निधाय सुवं च मूलेन प्रक्षाल्य
तदुत्तरतो निवेद्य अग्निं पुष्पाक्षतैः अलङ्कृत्य सुवेण आज्यमादाय,

ऐं ह्रीं श्रीं हिरण्मायै नमः स्वाहा । हिरण्माया इदं न मम ॥ *

कनकायै, रक्तायै, कृष्णायै, सुप्रभायै, अतिरक्तायै, बहुरूपायै, नमः स्वाहा ।

बहुरूपाया इदं न मम ॥

इति अग्नेः सप्तजिह्वासु एकैकानाज्याहुतिं कुर्यान् नमोज्ञताम् । पादुकाञ्जतानिति
सूत्रं तु प्रकरणान्तरमन्तान्तिमनमःपदापोहकं न तु वह्निजिह्वामन्तनमतः, अन्यत्र
विनियोगादर्शनात् । जिह्वास्थानानि तु—

रुद्रेन्द्रवह्निमांसादवरुणानिलदिमताः ।

हिरण्मायाः क्रमान्मध्ये बहुरूपा व्यवस्थिता ॥ इति ॥

बहुरूपाऽऽस्यजिह्वायां होमः सर्वार्थसाधकः ।

इतरासु हुनेत् कूरकर्मस्यभिमतेषु च ॥ इति कादिमते ॥

३ ॐ भूर्भुवः सुवश्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च
स्वाहा । चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यो महत इदं न मम ॥

इति चतुर्भिः मन्त्रैः महाव्याहृतिहोमं आज्येन कृत्वा, गे. ह्रीं श्रीं ॐ इतः पूर्वं
प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतो जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थामु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां
पद्मचामुदरेण शिक्षा यत् स्मृतं यत् कृतं यदुक्तं तत् सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा इति
मन्त्रेण ब्रह्मार्पणाहुतिं विधाय, परब्रह्मण इदं न मम इत्युक्त्वा, परिस्तरणपरिधीनपसार्य,
परिपेचनालङ्कारेण कृत्वा, प्रागुक्तेन—

अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातयेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इति मन्त्रेणोपस्थाय चिदाग्निं देवतां च आत्मन्युद्गासयामि नमः इत्युद्गास्य तद्भूतितिलकं
धारयेत् व्यायुपमिति मन्त्रेणेति त्रिवम् ॥

इति होमप्रकरणं तृतीयं समाप्तम्

मुद्राप्रकरणम्

श्रीगुरुवन्दनमुद्राः

विकसितकल्प उत्तानाञ्जलि मुमुक्षुम् । इदमेव मुष्टीकृतं सुवृत्तम् । ऊर्ध्वाधः-
स्थितयोः दक्षवामकरतल्यो अंगुलीनां मियो मणिवन्धसम्बन्धे चतुरश्रम् ।
अधरोत्तरस्य वामदक्षमुष्टियुगम्य स्वाभिमुख्येन योजने मुद्रर । तिर्यङ्मिळिताग्रयोः
मध्यमयोः पश्चात् ऊर्ध्वाधः स्थिते वामदक्षानामिके तिरः प्रसारिते तर्जनीभ्यां निपीड्य
वामकनिष्ठां दक्षिणया धृत्वा अङ्गुष्ठाग्रयो मध्यमापुरीमध्यपर्वद्वयसम्बन्धे यो निः ॥
इति श्रीगुरुवन्दनमुद्रा ॥

अर्घ्यस्थापनमुद्राः

अधोमुखप्रसारितं वामदक्षकरतलयुगमधरोत्तरं विधायाङ्गुष्ठद्वयचालने मत्स्यः । लक्ष्यमभितः छोटिकां दत्त्वा दक्षमध्यमातर्जनीभ्यां ^१अधिवामकरतलं त्रिस्तादने अस्त्रम् । अधोमुखस्य दक्षवाममुष्टिद्वयस्य प्रसारितयोः तर्जन्योः स्वस्वभागमारभ्य क्रमेण लक्ष्यं परितः प्रादक्षिण्यवामावर्ताभ्यां परिभ्रमणे अ व कुष्ठ नम् । अभिमुखमन्योन्यप्रथितानां दक्षवामकराङ्गुलीनां क्रमेण कनिष्ठानामे तर्जनीमध्यमे च संयोज्य अधोमुखीकरणे धेनुः । यो नि रुक्तैव । उत्तानस्य वामकरस्य विरलं आकुञ्चितैः अनामामध्य-मातर्जन्यग्रैः अधोमुखस्य दक्षस्य वकीकृतानि तानि संयोज्य कनिष्ठाङ्गुष्ठाग्राणां मिथः सन्धन्वे गालिनी ॥

अर्चने मुद्राः

विततोत्तान ऊर्ध्वाधोव्यापारितोऽञ्जलिः आवाहनी । तथाविधो न्युब्जाञ्जलिः ^२संस्थापनी । उदङ्गुष्ठयोः मुष्टघोरभिमुखयोगे संनिधापनी । सैवाकनिष्ठानूलं अन्तःप्रविष्टाङ्गुष्ठमिथःस्पृष्टनखा संनिरोधिनी । संनिधापन्येव तिरः प्रयोजिता सन्मुखी करणी । अ व कुष्ठनी उक्तैव । उदङ्गुलिनोः करतलयोः योजने वन्दनं प्रसिद्धम् । धेनुयोनी उक्ते एव । वामानामाङ्गुष्ठयोगे तत्त्वमुद्रा । दक्षाङ्गुष्ठ-तर्जनीयोगो ज्ञानमुद्रा ॥

सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः

उत्तानयोः करतलयोः प्रसारिततर्जनीकं संहतकनिष्ठानामामध्यमाग्राभ्य-न्योन्याभिमुख्येन संयोज्य स्वस्वकनिष्ठोपर्यङ्गुष्ठाग्रसन्धन्वे सर्वसङ्क्षोभिणी । सैव प्रसारितमध्यमाऽपि सर्वविद्राविणी । इयमेव मध्यमातर्जन्योराकुञ्चने ^३सर्वाकर्षणी । परस्परप्रथिताङ्गुलिस्पृष्टनखाग्राङ्गुष्ठयोः मुष्टयोः योगे सर्ववशङ्करी । अधरोत्तरं तिर्यक्प्रसारिते वामदक्षिणकनिष्ठे मध्यमाम्यां धृत्वा तथोरग्रे अंगुष्ठाभ्यां निपीड्य अनामातर्जन्यग्राणां पार्श्वतो मिथः संस्पृशे सर्वोन्मादिनी । एषैव अनामयोराकुञ्चने तर्जन्योः किञ्चित् मुमत्वे च सर्वमहाङ्कुशा । दक्षभुजमध्यसन्धिस्थापितवाम-

^१ अधोमुखाभ्यां वाम—धी.

^२ संस्थापिनी—अ, अ१.

^३ सर्वाकर्षिणी—अ, अ३.

ध्यानम्—

पञ्चाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोःपादयुक्क्षिवक्षो-

^१देशां भास्वत्कपर्दाकलितशशिकलामिन्दुकुन्दावदाताम् ।

अक्षरकुम्भचिन्तालिखितवरकरां त्रीक्षणामब्जसंस्था-

मच्छाकल्पामतुच्छस्तनजघनभरां भारतीं तां नमामि ॥

दक्षोर्ध्वकरमारभ्य दक्षाधःकरपर्यन्तं प्रादक्षिण्येन आयुधस्थितिः । चिन्तालिखितं नाम पुस्तकम् । इति ध्यात्वा मनसा पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, मातृकाः त्रितारीबालापूर्विकाः स्वाङ्गेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं अं नमः गिरसि, आं नमः मुखवृत्ते, ईं नमः दक्षनेत्रे, ईं नमः वामनेत्रे, उं नमः दक्षकर्णे, ऊं नमः वामकर्णे, ऋं नमः दक्षनासापुटे, ॠं नमः वामनासापुटे, लृं नमः दक्षगण्डे, लृं नमः वामगण्डे, एं नमः ऊर्ध्वोष्ठे, ऐं नमः अधरोष्ठे, ओं नमः ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ, औं नमः अधोदन्तपङ्क्तौ, अं नमः शिरसि मुखान्ततः जिह्वाग्रे, अः नमः मुखान्ते कण्ठे, कं नमः दक्षबाहुमूले, खं नमः तन्मध्यसन्धौ दक्षकूर्परं, गं नमः तन्मणिवन्धे, घं नमः तदङ्गुलीमूले, ङं नमः तदङ्गुल्यग्रे, चं नमः वामबाहुमूले, छं नमः तन्मध्यसन्धौ, जं नमः तन्मणिवन्धे, झं नमः तदङ्गुलीमूले, ञं नमः तदङ्गुल्यग्रे, टं नमः दक्षोरूमूले, ठं नमः तज्जानुनि, डं नमः तज्जङ्घापादसंधौ तद्रुक्ते, ढ नमः तदङ्गुलीमूले, णं नमः तदङ्गुल्यग्रे, तं नमः वामोरूमूले, थं नमः तज्जानुनि, दं नमः तज्जङ्घापादसंधौ तद्रुक्ते, ध नमः तदङ्गुलीमूले, न नमः तदङ्गुल्यग्रे, पं नमः दक्षपार्श्वे, फं नमः वामपार्श्वे, बं नमः पृष्ठे, भं नमः नाभौ, मं नमः जटोरं, यं नमः हृदि, रं नमः दक्षकक्षे, दक्षस्कन्धे, ले नमः अपगगले, गलपृष्ठे, ककुदि, वं नमः वामकक्षे, वामस्कन्धे, शं नमः हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तं, षं नमः हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं, सं नमः हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं, हं नमः हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं, लं नमः

^१ देशां—अ.

हृदयादिगुह्यान्तं (नित्यापोडशिकार्णवे कट्यादिषादाङ्गुल्यन्तं), क्षं नमः
हृदयादिमूर्धान्तं (नित्यापोडशिकार्णवे कट्यादिब्रह्मरन्धान्तम्) ॥

अत्र मातृकाणां विन्दुमत्त्वं—वाग्देवताऽष्टकन्यासस्थान् सविन्दूनचः सर्वत्र वर्गाणां
विन्दुयोग इति ज्ञापकात्—सिद्धम् ॥

इति मातृकान्यासः । अयमेक एव सूत्रोक्तः ॥

करशुद्धिन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं मध्यमाभ्यां नमः, आं अनामिकाभ्यां, सौः कनिष्ठि-
काभ्यां, अं अङ्गुष्ठाभ्यां, आं तर्जनीभ्यां, सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

आत्मरक्षणन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः महात्रिपुरसुन्दरि आत्मानं रक्ष रक्ष, इति
हृदये अञ्जलिं दद्यात् ॥

चतुरासनन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः देव्यात्मासनाय नमः । इति स्वस्य मूलाधारे
न्यस्य ॥

३ हूं हूं हूं हूं श्रीचक्रासनाय नमः ।

३ ह्रैं ह्रैं ह्रैं ह्रैं सर्वमन्त्रासनाय नमः ।

३ ह्रीं ह्रीं व्लैं साध्यसिद्धासनाय नमः ।

इति त्रिभिः मन्त्रैः मुहुर्मुहुः पुष्पश्रेण चक्रमन्त्रदेवताऽऽसनानि श्रीचक्रे न्यसेत् ॥

वालापडङ्गन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं हृदयाय नमः, ह्रीं शिरसे स्वाहा, सौः शिखायै वषट्,
ऐं कवचाय हुम्, ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट्, सौः अस्त्राय फट् ॥

वशिन्यादिन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लं लृं णं ऐं ओं औं अं अः ॠं

वशिनीवामदेवतायै नमः । शिरसि ॥

३ कं खं गं घं ङं कर्द्दी कामेश्वरीवामदेवतायै नमः । ललाटे ॥

३ चं छं जं झं ञं ञ्जी मोदिनीवामदेवतायै नमः । भ्रूमध्ये ॥

३ टं ठं डं ढं णं ग्यं विमलावामदेवतायै नमः । कण्ठे ॥

३ तं थं दं धं नं ज्जी अरुणावामदेवतायै नमः । हृदि ॥

३ पं फं बं भं मं हस्त्व्यूं जयिनीवामदेवतायै नमः । नाभौ ॥

३ यं रं लं वं इच्च्यूं सर्वेश्वरीवामदेवतायै नमः । लिङ्गे ॥

३ शं षं सं हं लं क्षं क्षीं कौलिनीवामदेवतायै नमः । मूलाधारे ॥

इति न्यमेत् ॥

मूलविद्यावर्णन्यासः

अस्य च ऋष्यादिन्यासस्तु कृतावृत्तः । करणे तु तत्प्रकारो जपप्रकरणे
द्रष्टव्यः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं कं नमः शिरसि, णं नमः मूलाधारे, ईं नमः हृदि, लं नमः
दक्षनेत्रे, ह्रीं नमः वामनेत्रे, हं नमः भ्रूमध्ये, सं नमः दक्षश्रोत्रे, कं नमः
वामश्रोत्रे, हं नमः मुखे, लं नमः दक्षभुजे, ह्रीं नमः वामभुजे, सं नमः पृष्ठे,
कं नमः दक्षजानुनि, ले नमः वामजानुनि, ह्रीं नमः नाभौ ॥

इति कादिपञ्चदशीवर्णन्यासः । एवमेव हादिपञ्चदश्यपि ॥

श्रीषोडशाक्षरीन्यासः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलविद्या नमः इति दक्षमध्यमानाम्नाभ्यां शिरसि न्यसेत् ।
अथ तत्र तां दीपाभां स्वक्तमुधारसां महासौभाग्यदां ध्यात्वा, पुनस्तथैव तामुच्चार्य
महासौभाग्यं मे देहि परसौभाग्यं दण्डयामीति सौभाग्यदण्डिन्या मुद्रया वामकर्णास-
वेष्टनपूर्वकं आमस्तकचरणं वामाङ्गे न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य मम शत्रून्

निगृह्यामीति रिपुजिह्वाग्रया मुद्रया वामपादाधो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य त्रैलोक्यस्याहं कर्तेति त्रिखण्डां फाले न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य वदने वेष्टनत्वेन न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य दक्षकर्णादिवामकर्णान्तं मुखवेष्टनत्वेन न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य गळोर्ध्वमाशिरो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामाद्यन्तप्रणवमुच्चार्य मस्तकात् पादपर्यन्तं पादादामस्तकं च न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया मुखे न्यस्य, पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया ललाटे न्यसेत् ॥

सम्मोहनन्यासः

ततः श्रीविद्यां स्मृत्वा तत्प्रभया जगदरुणं विभावयन् अनामिकां ऊर्ध्वं परिभ्राम्य, उच्चार्य मुहुर्मुहुः मूलविद्यां ब्रह्मरन्ध्रे मणिवन्धद्वितये फाले च विन्यसेत् ॥ एष सम्मोहनो नाम न्यासोऽन्वर्थः ॥

संहारन्यासः

अथ चतुस्तारीनमस्मम्पुटितान् मूलविद्यापोडशार्णान् क्रमेण पादयोः जङ्घयोः जान्वोः कटिभागद्वये पृष्ठे लिङ्गे नाभौ पार्श्वयोः स्तनयोः अंसयोः कर्णयोः मूर्ध्नि मुखे नेत्रयोः कर्णयुगसन्निधौ कर्णवेष्टनयोश्च न्यसेत् । अत्र कूटत्रयस्य वर्णत्रयत्वेन षोडशार्णत्वव्यपदेशः । पादादिषु प्रथमं दक्षः ततो वाम इति बोध्यम् ॥

सृष्टिन्यासः

पुनस्तथैव विद्याऽर्णान् क्रमेण ब्रह्मरन्ध्रे फाले हृगोः कर्णयोः घ्राणपुरयोः गण्डयोः दन्तपङ्क्तयोः ऊर्ध्वाधरोष्ठयोः जिह्वायां चोरकूपे पृष्ठे सर्वाङ्गे हृदि स्तनयोरुदरे लिङ्गे च न्यस्य मूलेन व्यापकं कुर्यात् ॥

स्थितिन्यासः

अथ पूर्वक्रमेणैव अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तकराङ्गुलिषु मूर्ध्नि मुखे हृदि नाभेः तादृश्यावधि कण्ठादानाभि मूर्ध्नि आकण्ठं पूर्ववत् पादाङ्गुलिषु च न्यसेत् । अत्र दक्षवामकरचरणाङ्गुलिषु द्वयोर्द्वयोरैकैकमक्षरम् ॥

एते पञ्चैव ज्ञानार्णवमते । तन्त्रान्तरेषु तु अन्येऽपि पञ्च उपलभ्यन्ते ॥

लघुपोढान्यासः

अस्य श्रीलघुपोढान्यासस्य दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः—शिरसि । गायत्र्यै छन्दसे नमः—मुखे । गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीगशिपीठरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरमुन्दर्यै देवतायै नमः—इति हृदि । श्रीविद्याऽङ्गत्वेन न्यामे विनियोगाय नमः—इति करसम्पुटे ॥

ॐ ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं आं ऐं अट्गुष्ठाभ्यां नमः ॥

३ इं चं छं जं झं ञं ईं क्लीं तर्जनीभ्यां नमः ॥

३ उं टं ठं डं ढं णं ऊं सौः मध्यमाभ्यां नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं ऐं ऐं अनामिकाभ्यां नमः ॥

३ ओं पं फं बं भं मं औं क्लीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यं रं लं वं ञं पं सं हं लं क्षं अः सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

एवं हृदयादिन्यासः । ध्यानम्—

उद्यत्सूर्यसहस्राभां पीनोन्नतपयोधराम् ।
रक्तमाल्याम्बरालेपां ^१रक्तभूषणभूषिताम् ॥
पाशाङ्कुशधनुर्बाणभाम्बत्पाणिचतुष्टयाम् ।
लसन्नेत्रत्रयां स्पर्णमकुटोद्भासिमस्तकाम् ॥
गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम् ।
देवीं पीठमयीं ध्यायेन्मातृकां सुन्दरीं पराम् ॥

आयुधक्रमस्तु सपर्याप्रकरण एवोक्तं इहानुसन्धेयः । इति श्रीदेवीं समष्टिरूपेण यात्वा, गणेशादिव्यष्टिरूपेण च ध्यायेत् ॥

गणेशन्यासः

तरुणादित्यसङ्काशान् गजवक्त्रांमिलोचनान् ।
पाशाङ्कुशवराभीतिकरान् शक्तिसमन्वितान् ॥

तास्तु सिन्दूरवर्णाभाः सर्वालङ्कार^१भूषिताः ।

एकहस्तधृताम्भोजा इतरालिङ्गितप्रियाः ॥

वामोर्ध्वकरमारम्य वामाधःकरपर्यन्तं गणेशानां पाशादिध्यानम् । शर्कराणां तु वामकरे कमलं दक्षिणे च प्रियाश्लेष इति ध्यात्वा, मातृकास्थानेषु त्रितारीमातृकापूर्वकं गणेशान् न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं श्रीयुक्ताय विघ्नेजाय नमः । शिरसि ॥

३ आं ह्रीयुक्ताय विघ्नराजाय नमः । मुखवृत्ते ॥

३ इं तुष्टियुक्ताय विनायकाय नमः । दक्षनेत्रे ॥

३ ईं शान्तियुक्ताय शिबोत्तमाय नमः । वामनेत्रे ॥

३ उं पुष्टियुक्ताय विघ्नहृते नमः । दक्षकर्णे ॥

३ ऊं सरस्वतीयुक्ताय विघ्नकर्त्रे नमः । वामकर्णे ॥

३ ऋं रतियुक्ताय विघ्नराजे नमः । दक्षनासापुटे ॥

३ ॠं मेधायुक्ताय गणनायकाय नमः । वामनासापुटे ॥

३ ऌं कान्तियुक्ताय एकदन्ताय नमः । दक्षगण्डे ॥

३ ॡं कामिनीयुक्ताय द्विदन्ताय नमः । वामगण्डे ॥

३ एं मोहिनीयुक्ताय गजवक्त्राय नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥

३ ऐं जटायुक्ताय निरञ्जनाय नमः । अधरोष्ठे ॥

३ ओं तीव्रायुक्ताय कपर्दभृते नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥

३ औं ज्वालीनियुक्ताय दीर्घमुखाय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥

३ अं नन्दायुक्ताय शङ्खकर्णाय नमः । जिह्वाग्रे ॥

३ ऌः सुरसायुक्ताय वृषध्वजाय नमः । कण्ठे ॥

३ कं कामरूपिणीयुक्ताय गणनाथाय नमः । दक्षबाहुमूले ॥

३ खं सुभ्रयुक्ताय गजेन्द्राय नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ गं जयिनीयुक्ताय शूर्पकर्णाय नमः । दक्षमणिवन्धे ॥

३ घं सत्यायुक्ताय त्रिलोचनाय नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले ॥

- ३ ङं विघ्नेर्नायुक्ताय लम्बोदराय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं सुरूपायुक्ताय महानादाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ छं कामनायुक्ताय चतुर्भूतये नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मदविह्वलायुक्ताय सदाशिवाय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं विकटायुक्ताय आमोदाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं पूर्णायुक्ताय दुर्मुखाय नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं भूतिदायुक्ताय सुमुखाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं भूमियुक्ताय प्रमोदाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं शक्तियुक्ताय गङ्गापादाय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढं रमायुक्ताय द्विजिह्वाय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं मानुषीयुक्ताय शूराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं मकरध्वजायुक्ताय वीराय नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं वीरिणीयुक्ताय पद्मगवाय नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं भ्रुकुटीयुक्ताय वरदाय नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं लज्जायुक्ताय वामदेवाय नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं दीर्घघाणायुक्ताय वक्रतुण्डाय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं धनुर्धरायुक्ताय द्विगण्डकाय नमः (नित्यापोडशिकार्णवे
 —द्वितुण्डकाय नमः) । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ फं यामिनीयुक्ताय मेनान्ये नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वं गर्त्रायुक्ताय ग्रामण्ये नमः । शृष्टे ॥
 ३ भं चन्द्रिकायुक्ताय मत्ताय नमः । नाभौ ॥
 ३ मं शशिप्रभायुक्ताय विमत्ताय नमः । जठरे ॥
 ३ य लोलायुक्ताय मत्तवाहनाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं चपलायुक्ताय जटिने नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं ऋद्धियुक्ताय मुण्डिने नमः । गलशृष्टे—ककुदि ॥
 ३ वं दुर्भगायुक्ताय खड्गिने नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं शुभगायुक्ताय वगेण्याय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तम् ॥

- ३ यं शिवायुक्ताय वृषकेतनाय नमः । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ सं दुर्गायुक्ताय भक्ष्यप्रियाय नमः । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ हं ^१कालीयुक्ताय गणेशाय नमः । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ लं कालकुब्जिकायुक्ताय मेघनादाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तं ॥
 ३ क्षं विम^२हारिणीयुक्ताय गणेश्वराय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

ग्रहन्त्यासः

ध्यानम्—

रक्तं श्वेतं तथा रक्तं श्यामं पीतं च पाण्डरम् ।
 कृष्णं धूम्रं धूमधूम्रं भावयेद्भविपूर्वकान् ॥
 कामरूपधरान् देवान् दिव्याभरणभूषितान् ।
 वामोरुन्यस्तहस्तांश्च दक्षहस्तवरप्रदान् ॥
 शक्तयोऽपि तथा ध्येयाः वराभयकराम्बुजाः ।
 स्वस्वमियाङ्गनिलयाः सर्वभरणभूषिताः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं भं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः
 रणुकायुक्ताय सूर्याय नमः । हृदयाधः, हृज्जठरसन्धौ ॥

- ३ यं रं लं वं अमृतायुक्ताय चन्द्राय नमः । श्रूमध्ये ॥
 ३ कं सं गं घं ङं धर्मायुक्ताय भौमाय नमः । नेत्रयोः ॥
 ३ चं छं जं झं ञं यशस्विनीयुक्ताय बुधाय नमः । ^१श्रोत्रकूपाधः ॥
 ३ टं ठं डं ढं णं शाङ्करीयुक्ताय बृहस्पतये नमः । कण्ठे ॥
 ३ तं थं दं धं नं ज्ञानरूपायुक्ताय शुक्राय नमः । हृदि ॥
 ३ पं फं बं मं मं शक्तियुक्ताय शनैश्वराय नमः । नाभौ ॥
 ३ शं षं सं हं कृष्णायुक्ताय राहवे नमः । मुखे ॥
 ३ लं क्षं धूमायुक्ताय वेत्रवे नमः । शूदे ॥

^१ कालिका—अ१.

^२ चोरकूपाधः—ध, ब२, ब३, धी, म.

नक्षत्रन्यासः

ध्यानम्—

ज्वलत्कालानलप्रख्या वरदाभयपाणयः ।

नतिपाण्योश्चिनीपूर्वाः सर्वाभरणभूषिताः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं अश्विन्यै नमः । ललाटे ॥

३ इं भरण्यै नमः । दक्षनेत्रे ॥

३ ईं उं ऊं कृत्तिकायै नमः । वामनेत्रे ॥

३ कं कं लं लं रोहिण्यै नमः । दक्षकर्णे ॥

३ एं मृगशिरसे नमः । वामकर्णे ॥

३ ऐं आर्द्रायै नमः । दक्षनासापुटे ॥

३ ओं औं पुनर्वसवे नमः । वामनासापुटे ॥

३ कं पुष्याय नमः । कण्ठे ॥

३ खं गं आश्लेषायै नमः । दक्षस्कन्धे ॥

३ घं ङं मघायै नमः । वामस्कन्धे ॥

३ चं पूर्वफल्गुन्यै नमः । पृष्ठे ॥

३ छं जं उत्तरफल्गुन्यै नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ झं ञं हस्ताय नमः । वामकूर्परे ॥

३ टं ठं चित्रायै नमः । दक्षमणिवन्धे ॥

३ डं स्वात्यै नमः । वाममणिवन्धे ॥

३ ढं णं विशाखायै नमः । दक्षहस्ते ॥

३ तं थं दं अनूराधायै नमः । वामहस्ते ॥

३ धं ज्येष्ठायै नमः । नाभौ ॥

३ नं पं फं मूलाय नमः । कटिवन्धे ॥

३ बं पूर्वाषाढायै नमः । दक्षोरौ ॥

३ भं उत्तराषाढायै नमः । वामोरौ ॥

- ३ मं श्रवणाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ यं रं धनिष्ठायै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ लं शततारकायै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ वं शं पूर्वभाद्रपदायै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ षं सं हं उत्तरभाद्रपदायै नमः । दक्षपादे ॥
 ३ ङं क्षं अं अः रेवत्यै नमः । वामपादे ॥

योगिनीन्यासः

ध्यानम्—

कण्ठस्थाने विशुद्धौ नृपदलकमले श्वेतवर्णौ त्रिनेत्रौ
 हस्तैः स्रट्याङ्गस्वङ्गौ त्रिशिखमपि महाचर्म सन्धारयन्तीम् ।
 वक्त्रेणैकेन युक्तां पशुजनभयदां पायसान्नैकसक्तां
 त्वक्स्थां वन्देऽमृताद्यैः परिवृतवपुषं डाकिनीं वीरवन्ध्याम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं हां ह्रीं ह म ल व र यूं डाकिन्यै नमः । ३ अं आं इं ईं
 उं ऊं ऋं ॠं लृं लृं एं ऐं ओं औं अं अः मां रक्ष रक्ष त्वगात्मानं नमः ॥

इति मन्त्रेण कण्ठस्थपोडशदलविशुद्धिकमलकर्णिकायां डाकिनीं न्यस्य, तद्वलेपु
 पुरोभागादिमादक्षिण्येन तदावरणशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं अमृतायै नमः, आं आकर्षिण्यै, इं इन्द्राय्यै,
 ईं ^१ईशान्यै, उं उमायै, ऊं ऊर्ध्वकेश्यै, ऋं ऋद्धिदायै, ॠं ^२ऋकारायै,
 लृं लृकारायै, एं एकारायै, ऐं ऐश्वर्यात्मिकायै, ओं
 ओङ्कारायै, औं औपधायै, अं अम्बिकायै, अः अक्षरायै नमः ॥ इति ॥

ततः ध्यानम्—

हस्तत्रे भागुपत्रे द्विवदनलसितां दंष्टिणीं श्यामवर्णां
 अक्षं शूलं कपालं डमरुमपि भुजैर्धारयन्तीं त्रिनेत्राम् ।

^१ ईश्वर्यै—अ१, अ२, अ३.

^२ ऋषायै—धी.

^३ लृषायै—धी.

पङ्कजो मञ्जसंस्थां त्रिगयनलसितां हंसवत्यादियुक्तां
हारिद्रार्चकसक्तां सकलसुखकरीं हाकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं हां ह्रीं ह म ल व र यूं हाकिन्यै नमः ३ हं क्षं मां रक्ष
रक्ष मञ्जात्मानं नमः ॥

इति भ्रूमध्यगतद्विदलाज्ञाकमलकर्णिकायां हाकिनीं न्यस्य तद्दक्षवामदलयोः क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं हं हंसवत्यै नमः, क्षं क्षमावत्यै नमः ॥

इति तच्छक्तिद्वयं न्यसेत् । तदनु —

मुण्डल्योमम्भपद्मे दशगनदलके कर्णिकाचन्द्रसंस्थां
गोनिष्ठा समन्तायुधकलितकणां सर्वतोवक्त्रपद्मां ।
आदिक्षान्तार्णशक्तिप्रकरपरिवृता सर्ववर्णा भवानीं
मवांलामक्तचित्ता परशिवरमिका याकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा -

ॐ ह्रीं श्रीं या यी य म ल व र यूं याकिन्यै नमः । ३ अं . . . क्षं
(५१) मा रक्ष रक्ष शुकात्मानं नमः ॥

इति ब्रह्मरन्ध्रगनसहस्रदलमग्निकर्णिकाया याकिनीं न्यस्य तद्दक्षेपु प्रतिविंशतिदलं
तदावरणशक्तीं अमृताद्या क्षमावन्त्यन्ता पुर्योक्ता प्राप्स्यन् न्यसेत् ॥

राक्षिन्यासः

रक्तभेनतस्त्रिपाण्डुनिद्रकृष्णपिण्डकान् ।
कपिशचभुक्तिर्भ्रातृकृष्णभूमान् कमान् स्मरन् ॥

राक्षीमिति शेषः । इति ध्यात्वा

ॐ ह्रीं श्रीं ल आ इ ई मषाय नमः । दक्षपादे ॥
३ उ उ गृध्राय नमः । लिङ्गदशभागे ॥

- ३ ऋं ऋं लं लं मिथुनाय नमः । दक्षकुक्षौ ॥
 ३ एं ऐं कर्काय नमः । हृदयदक्षभागे ॥
 ३ ओं औं सिंहाय नमः । दक्षबाहुमूले ॥
 ३ अं अः शं षं सं हं लं कन्यायै नमः । दक्षशिरोभागे ॥
 ३ कं खं गं घं ङं तुलायै नमः । वामशिरोभागे ॥
 ३ चं छं जं झं ञं वृश्चिकाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ टं ठं डं ढं णं धनुषे नमः । हृदयवामभागे ॥
 ३ तं थं दं धं नं मकराय नमः । वामकुक्षौ ॥
 ३ पं फं बं भं मं कुम्भाय नमः । लिङ्गवामभागे ॥
 ३ यं रं लं वं क्षं मीनाय नमः । वामपादे ॥

पीठन्यासः

सितासिताल्लस्यामहरित्पीतान्यनुक्रममात् ।

पुनः क्रमेण देवेशि पञ्चाशत्पीठसङ्घयः ॥

इति भावयित्वा, मातृकामिः समं पूर्वोक्तिषु तासां स्थानेषु पीठानि क्रमेण विन्यसेत् ।

पथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं कामरूपाय नमः । शिगसि ॥

- ३ आं वाराणस्यै नमः । मुखवृत्ते ॥
 ३ इं नेपालाय नमः । दक्षनेत्रे ॥
 ३ ईं यौण्ड्वर्धनाय नमः । वामनेत्रे ॥
 ३ उं पुरस्थिरकाश्मीराय नमः । दक्षकर्णे ॥
 ३ ऊं कान्यकुब्जाय नमः । वामकर्णे ॥
 ३ ऋं पूर्णशैलाय नमः । दक्षनासापुटे ॥
 ३ ॠं अर्बुदाचलाय नमः । वामनासापुटे ॥
 ३ लं आग्रातमेष्वराय नमः । दक्षगण्डे ॥
 ३ लृं एकाम्राय नमः । वामगण्डे ॥

- ३ णं त्रिस्रोतसे नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥
 ३ णें कामकोटये नमः । अधरोष्ठे ॥
 ३ ओं कैलासाय नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ ओं भृगुनगराय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ अं केदाराय नमः । जिह्वाग्रे ॥
 ३ अः चन्द्रपुष्करिण्यै नमः । कण्ठे ॥
 ३ कं श्रीपुराय नमः । दक्षबाहुमूले ॥
 ३ खं ओङ्काराय नमः । दक्षकूर्परे ॥
 ३ गं जालन्धराय नमः । दक्षमणिवन्धे ॥
 ३ घं मालवाय नमः । दक्षकराहुलिमूले ॥
 ३ ङं कुलान्तकाय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं देवीकोटाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ छं गोकर्णाय नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मारुतेश्वराय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं अट्टासाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं विरजायै नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं राजगेहाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं महापथाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं कोलापुराय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढं एलापुराय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं कालेश्वराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं जयन्तिकायै नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ य उज्जयिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं चित्रायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं क्षीरिकायै नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं हस्तिनापुराय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं उड्डीनाय नमः । दक्षपाश्वे ॥

- ३ फं प्रयागाय नमः । वामपार्श्वे ॥
- ३ वं पटीगाय नमः । पृष्ठे ॥
- ३ मं मायापुर्यै नमः । नामौ ॥
- ३ मं जलेशाय नमः । जठरे ॥
- ३ यं मलयाय नमः । हृदये ॥
- ३ रं श्रीशैलाय नमः । दक्षस्कन्धे ॥
- ३ लं मेरवे नमः । गलपृष्ठे ॥
- ३ वं गिरिवराय नमः । वामस्कन्धे ॥
- ३ शं महेन्द्राय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तम् ॥
- ३ पं वामनाय नमः । हृदयादिवागकराङ्गुल्यन्तम् ॥
- ३ सं हिरण्यपुराय नमः । हृदयादिदक्षपदाङ्गुल्यन्तम् ॥
- ३ हं महालक्ष्मीपुराय नमः । हृदयादिवामपदाङ्गुल्यन्तम् ॥
- ३ लं ओब्बाणाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तम् ॥
- ३ क्षं छायाछत्राय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

इति पञ्चवक्त्रकः षोडान्यासः समाप्तः

महाषोडान्यासस्तु श्रीषोडशाक्षरीविषयकः । तदुपासकैः तत्कर्तव्यतापक्षे
तन्मान्तरात् शातव्यः । इह ग्रन्थविस्तरमिमां न लिखित ॥

श्रीचक्रन्यासः

अस्य श्रीचक्रन्यासेत्यनन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना ऋष्यादीन्
न्यस्य, आह्निकप्रकरणोक्तवत् घ्यात्वा, श्रीदेव्या उपचारमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा,

शरीरं चिन्तयेदादौ निजं श्रीचक्ररूपकम् ।

त्वगाधाकारनिर्मुक्तं ज्वलत्कालाग्निसन्निभम् ॥

ऐं ह्रीं श्रीं समस्तप्रकटगुप्तगुप्तरसम्प्रदायकुलकौलनिगर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
पररहस्ययोगिनीचक्रदेवताभ्यो नमः—इति सर्वाङ्गे व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं गं गणपतये नमः । दक्षोसे ॥

३ क्षं क्षेत्रपालकाय नमः । दक्षांसे ॥

३ यां योगिनीभ्यो नमः । वामांसे ॥

३ वं वटुकाय नमः । वामोरो ॥

३ लं इन्द्राय नमः । पादाङ्गुष्ठद्वयाग्रे ॥

३ रं अग्नये नमः । दक्षजानुनि ॥

३ टं यमाय नमः । दक्षपार्श्वे ॥

३ क्षं निर्ऋतये नमः । दक्षांसे ॥

३ वं वरुणाय नमः । मूर्ध्नि ॥

३ यं वायवे नमः । वामांसे ॥

३ सं सोमाय नमः । वामपार्श्वे ॥

३ हं ईशानाय नमः । वामजानुनि ॥

३ हं सः ब्रह्मणे नमः । मूर्ध्नि ॥

३ अं अनन्ताय नमः । मूलाधारे ॥

त्रैलोक्यमोहनचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं आ सो त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः —इति व्यापकं न्यस्य,

सतः ३ आद्यचतुरश्रेस्वायै नमः — इति दक्षांमष्टपादिवक्ष्यमाणेषु स्थानेषु अञ्जलिना
व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अणिमामिद्धयै नमः । दक्षांमष्टपदे ॥

३ लघिमामिद्धयै नमः । दक्ष'पाण्यङ्गुल्यग्रेषु ॥

३ महिमामिद्धयै नमः । दक्षोस्तन्धौ ॥

३ ईशित्वसिद्धयै नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥

- ३ वशित्वसिद्धयै नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
- ३ प्राकाम्यसिद्धयै नमः । वामोरुसन्धौ ॥
- ३ मुक्तिसिद्धयै नमः । वामपाण्डङ्गुल्यग्रेषु ॥
- ३ इच्छासिद्धयै नमः । वामांसपृष्ठे ॥
- ३ प्राप्तिरसिद्धयै नमः । शिखामूले ॥
- ३ सर्वकामसिद्धयै नमः । शिरःपृष्ठे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरश्रमध्यरेखायै नमः—इति वक्ष्यमाणान्त्रेषु व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्म्यै नमः । पादाङ्गुलद्वये ॥

- ३ माहेश्वर्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
- ३ कौमार्यै नमः । मूर्ध्नि ॥
- ३ वैष्णव्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
- ३ वाराह्यै नमः । वामजानुनि ॥
- ३ इन्द्राण्यै नमः । दक्षजानुनि ॥
- ३ चामुण्डायै नमः । दक्षान्ते ॥
- ३ महालक्ष्म्यै नमः । वामान्ते ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरश्रान्त्यरेखायै नमः—इति वक्ष्यमाणान्त्रेषु व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसदक्षोभिण्यै नमः । पादाङ्गुलद्वये ॥

- ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
- ३ सर्वाकारिण्यै नमः । मूर्ध्नि ॥
- ३ सर्ववशङ्कर्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
- ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
- ३ सर्वमहाङ्कुशायै नमः । दक्षजानुनि ॥
- ३ सर्ववैचर्यै नमः । दक्षान्ते ॥
- ३ सर्ववीज्यै नमः । वामान्ते ॥
- ३ सर्वपोन्यै नमः । द्वादशान्ते ॥

३ सर्वत्रिखण्डायै नमः । पादाङ्गुष्ठद्वये ॥

३ अं आं मीः त्रैलोक्यमोहनचक्रेश्वर्यै त्रिपुरायै नमः । हृदये ॥

एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सवाहनाः सपरिवाराः सर्वाः न्यस्ताः सन्तिवति हृदि चक्रसमर्पणं न्यस्य ॥

सर्वाशापरिपूरकचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं सौं सर्वाशापरिपूरकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं कामाक्षिण्यै नित्याक्षर्यै नमः । दक्षकर्णपृष्ठे ॥

३ बुद्ध्याक्षिण्यै नमः । दक्षाम्ने ॥

३ अहङ्काराक्षिण्यै नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ शब्दाक्षिण्यै नमः । दक्षकरपृष्ठे हस्ततलपृष्ठयोः ॥

३ स्पर्शाक्षिण्यै नमः । दक्षोरौ, दक्षस्फिजि ॥

३ रूपाक्षिण्यै नमः । दक्षजानुनि ॥

३ रसाक्षिण्यै नमः । दक्षगुल्फे ॥

३ गन्धाक्षिण्यै नमः । दक्षपादतले, दक्षप्रपदे ॥

३ चित्ताक्षिण्यै नमः । वामपादतले, वामप्रपदे ॥

३ धैर्याक्षिण्यै नमः । वामगुल्फे ॥

३ स्मृत्याक्षिण्यै नमः । वामजानुनि ॥

३ नामाक्षिण्यै नमः । वामोरौ, वामस्फिजि ॥

३ बीजाक्षिण्यै नमः । वामकरपृष्ठे, वामकरतलपृष्ठयोः ॥

३ आत्माक्षिण्यै नमः । वामकूर्परे ॥

३ अमृताक्षिण्यै नमः । वामाम्ने ॥

३ शरीराक्षिण्यै नमः । वामकर्णपृष्ठे ॥

३ ऐं ह्रीं सौं सर्वाशापरिपूरकचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राप्नुवन् ॥

सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं सौः सर्वसङ्क्षोभणचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमायै नमः । दक्षशङ्खे ॥ (शङ्खो नाम ललाटास्थि)
 ३ अनङ्गमेखलायै नमः । दक्षजत्रुणि ॥ (जत्रु नाम बाहुमूलसन्धिः)
 ३ अनङ्गमदनायै नमः । दक्षोरो ॥
 ३ अनङ्गमदनतुरायै नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गरेखायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गवेगिन्यै नमः । वामोरो ॥
 ३ अनङ्गाङ्कुशायै नमः । वामजत्रुणि ॥
 ३ अनङ्गमालिन्यै नमः । वामशङ्खे ॥
 ३ ह्रीं क्लीं सौः सर्वसङ्क्षोभणचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वचक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्वत् ॥

सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्र्क्लीं ह्रसोः सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिण्यै नमः । ललाटमध्ये ॥
 ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । ललाटदक्षभागे ॥
 ३ सर्वाङ्गिण्यै नमः । दक्षगण्डे ॥
 ३ सर्वाङ्गादिन्यै नमः । दक्षाम्ने ॥
 ३ सर्वसम्भोहिन्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ सर्वस्तम्भिन्यै नमः । दक्षोरो ॥
 ३ सर्वजृम्भिण्यै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्ववशङ्कर्यै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्वरञ्जिन्यै नमः । वामोरो ॥
 ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ सर्वार्थसाधिन्यै नमः । वामाम्ने ॥
 ३ सर्वसम्पत्तिपूरिण्यै नमः । वामगण्डे ॥

- ३ सर्वमन्त्रमय्यै नमः । ललाटवामभागे ॥
 ३ सर्वद्वन्द्वक्षयङ्कर्यै नमः । शिरःपृष्ठे ॥
 ३ हँ ह्क्लीं ह्सौः सर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वर्यै त्रिपुरवासिन्यै नमः ।
 हृदये ॥

एताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः इत्यादि समर्पणं न्यसेत् ॥

सर्वार्थसाधकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रँ ह्र्क्लीं ह्सौः सर्वार्थसाधकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसिद्धिप्रदायै नमः । दक्षनेत्रे, दक्षनासापुटे ॥
 ३ सर्वमम्पत्प्रदायै नमः । नासामूले, दक्षमृकिणि ॥
 ३ सर्वप्रियङ्कर्यै नमः । वामनेत्रे, दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वमङ्गलकारिण्यै नमः । वामबाहुमूले, दक्षवृषणे ॥
 ३ सर्वकामप्रदायै नमः । वामोरुमूले, सीबिन्द्या दक्षभागे ॥
 ३ सर्वदुःखविमोचिन्यै नमः । वामजानुनि, सीबिन्द्या वामभागे ॥
 ३ सर्वमृत्युप्रशमन्यै नमः । दक्षजानुनि, वामस्तने ॥
 ३ सर्वविघ्नविनाशिन्यै नमः । गुदे, वामवृषणे ॥
 ३ सर्वाङ्गसुन्दर्यै नमः । दक्षोरुमूले, वाममृकिणि ॥
 ३ सर्वसौभाग्यदायिन्यै नमः । दक्षबाहुमूले, वामनासापुटे ॥
 ३ ह्रँ ह्र्क्लीं ह्सौः सर्वार्थसाधकचक्रेश्वर्यै त्रिपुराश्रियै नमः ।
 हृदये ॥

एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् ॥

सर्वशक्ताकरचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ सर्वशक्ताकरचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं सर्वज्ञायै नमः । दक्षनासापुटे ॥
 ३ सर्वशक्त्यै नमः । दक्षमृकिणि (ओष्ठप्रान्तः) ॥

- ३ सर्वेश्वर्यप्रदायिन्यै नमः । दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वज्ञानमय्यै नमः । दक्षमुष्के ॥
 ३ सर्वज्याधिपिनाशिन्यै नमः । 'सीविन्याम्, सीविन्या दक्षभागे ॥
 (सीविनी—अण्डद्वयमध्यवर्तिनी सिरा) ॥
 ३ सर्वाधारस्वरूपायै नमः । वाममुष्के (वामवृषणे), सीविन्या
 वामभागे ॥
 ३ सर्वपापहरायै नमः । वामस्तने ॥
 ३ सर्वानन्दमय्यै नमः । वामसूक्तिणि ॥
 ३ सर्वरक्षास्वरूपिण्यै नमः । वामनासापुटे ॥
 ३ सर्वोप्सितफलप्रदायै नमः । नासाग्रे ॥
 ३ ह्रीं ह्रीं ॐ सर्वरक्षाकरचक्रेश्वर्यै त्रिपुरमाशिन्यै नमः । हृदि ॥

पूजाः निर्गर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राम्बत् ॥

सर्वरोगहरचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः सर्वरोगहरचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ॐ . . . अ० (१६) ॐ वशिनीवामदेवतायै नमः ।
 दक्षचिबुके ॥

- ३ फं . . . डं (५) क्लृह्रीं कामेश्वरीवामदेवतायै नमः । दक्षकण्ठे ॥
 ३ चं . . . झं (५) क्लृह्रीं मोदिनीवामदेवतायै नमः । हृदयदक्षभागे ॥
 ३ टं . . . णं (५) क्लृह्रीं विमलावामदेवतायै नमः । नाभिदक्षभागे ॥
 ३ तं . . . नं (५) क्लृह्रीं अरुणावामदेवतायै नमः । नाभिवामभागे ॥
 ३ पं . . . मं (५) क्लृह्रीं जयिनीवामदेवतायै नमः । हृदय
 वामभागे ॥
 ३ यं . . . लं (४) क्लृह्रीं सर्वेश्वरीवामदेवतायै नमः । वामकण्ठे ॥

^१ एतदादिषु स्थानेषु तत्र तत्र कोशेषु न्यस्यासौ दस्यते.

३ शं . . . क्षं (६) क्षीं कौलिनीवामदेवतायै नमः । वामचिबुके ॥

३ ह्रीं श्रीं सौः सर्वरोगहरचक्रेश्वर्यै त्रिपुरासिद्धायै नमः । हृदि ॥

एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् ॥

आयुधन्यासः

अथ हृदि त्रिकोणं विभाव्य तत्र प्रागादिदिक्षु क्रमेण आयुधानां चतुष्टयं न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं द्रां द्रीं झीं ञ्चं सः सर्वजम्भनेभ्यो वाणेभ्यो नमः ।

त्रिकोणपृष्ठे ॥

३ धे सर्वमम्बोहनाय धनुषे नमः । त्रिकोणदक्षे, वामे ॥

३ ह्रीं सर्ववर्गाकरणाय पाशाय नमः । त्रिकोणाम्रे, ऊर्ध्वभागे ॥

३ श्रौं सर्वस्तम्भनाय अङ्कुशाय नमः । त्रिकोणवामे, दक्षभागे ॥

सर्वसिद्धिप्रदचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वे ह्रस्वौ ह्रस्मौ सर्वसिद्धिप्रदचक्राय नमः -- इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं मूलप्रथमकूटं कामरूपपीठस्थायै महाकामेश्वर्यै नमः ।

त्रिकोणाम्रकोणे ॥

३ मूलद्वितीयकूटं पूर्णगिरिपीठस्थायै महावज्रेश्वर्यै नमः ।

तदक्षकोणे ॥

३ मूलतृतीयकूटं जालन्धरपीठस्थायै महाभगमात्मिन्यै नमः ।

तद्वामकोणे ॥

३ मूल ओष्ठानपीठस्थायै महात्रिपुरमुन्दर्यै नमः । तन्मध्ये ॥

अथ तदन्तस्मरण्यां प्रसरणोत्तप्रकारेण षोडशस्वगन् विभाव्य षोडशनिन्या न्यसेत् । यथा कामेश्वरानिन्यामन्वमुच्चार्य कामेश्वरानिन्यायै नमः । एवं प्रकारेण अवशिष्टाश्चतुर्दश निन्या विन्यस्य मध्ये मूलमुच्चार्य षोडशीं न्यसेत् ॥

काम्यकर्मप्रसक्तानां तावन्मात्रं भवेत् फलम् ।

निष्कामं भजतां देवमखिलामीष्टसिद्धयः ॥ इति ॥

देवेत्युपलक्षणं देव्या अपि । काम्यकर्मविधिश्च दुस्माधश्चेत् कस्यचित्काम्यफललिप्सा, तेन तदा श्यामाक्रमोक्तं पुरश्चरणादिकं काम्यहोमद्रव्यं च अनुसन्वेयम् । आभिचारादौ कर्तव्यं तु सामान्यक्रमोक्तं मन्तारित्वादिकं च ॥

जपविधिः

श्रीविद्याजपपूर्वाङ्गमन्त्राः । जपोपयुक्ता मुद्रास्तु उक्तपूर्वा एव । तत्रादौ श्रीदेव्यै उपचारमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा पूर्ववत् प्राणानायम्य ऋष्यादि न्यसेत् । यथा—

अस्य श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपञ्चदशाक्षरीमहामन्त्रस्य ३ आनन्दभैरवाय ऋषये नमः—शिरसि । ३ पङ्क्त्यै छन्दसे नमः—मुखे । ३ श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै नमः—हृदि । ३ ऐं बीजाय नमः—गुह्ये । ३ सौ. शक्त्यै नमः—पादयोः । ३ क्लीं कीलकाय नमः—नाभौ । (उक्तबीजशक्तिकीलकानि नाभिगुह्यपादेषु प्रायशो न्यस्तव्यानीति, मूलविद्याखण्डत्रयेणापि न्यस्तव्यानीति च केषांचिदभिमतम्) । ३ श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीप्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः—करसम्पुटे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं मूलविधया सर्वाङ्गे त्रि व्यापकम् ॥

३ क ए ई ल ह्रीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं तर्जनीभ्यां स्वाहा ॥

३ स क ल ह्रीं मध्यमाभ्यां वषट् ॥

३ क ए ई ल ह्रीं अनामिकाभ्यां हुं ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ॥

३ स क ल ह्रीं करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् ॥

एवं हृदयादिन्यासः, यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नमः ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं शिरसे स्वाहा ॥

- १ सकल ह्रीं शिखायै वषट् ॥
- २ क ए ई ल ह्रीं कवचाय हुम् ॥
- ३ हसकहल ह्रीं नेत्रत्रयाय चौषट् ॥
- ३ सकल ह्रीं अस्त्राय फट् ॥
- ३ भूर्भुवस्सुवरो इति दिग्बन्धः ॥

अथ ध्यानम् । तच्च पूर्वोक्तमेव ॥

श्रीषोडशाक्षर्यास्तु—दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । करपङ्कन्यासयोः तत्कृतपदकमिति विशेषः ॥

ततः शक्त्युत्थापनमुद्रया स्वदेहे शून्यतां विभाव्य बिन्दुत्रयसपरार्धरूपां कामकलां विचिन्त्य तस्याः स्वात्मतया परिणामं श्रीगुरुमुखागतं विभाव्य श्रीगुरु-
देवतामन्त्रात्मनामैक्यं भावयेत् । अथ मूर्ध्नि शिरोमुद्रां न्यस्य ३ ऐं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरे
भगवति स्वाहा इति द्वादशाक्षरीं कुरुकुलाविद्यां ततो हृदयमुद्रया (हृदि हस्तं दत्त्वा)
३ ॐ इत्येकाक्षरं सेतुं, अथ कण्ठे न्यासमुद्रया ३ ह्रीं इत्येकाक्षरं महासेतुं, तदग्रे
नामो पूर्वमुद्रयैव ३ ॐ अं मूलं ऐं अं . . . क्षं (५१) ॐ इति सप्तत्यक्षरं
निर्वाणमन्त्रं च त्रिखिः जपेत् ॥

१ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं इति कामेश्वरीमन्त्रं स्वाधिष्ठाने त्रि. जपेत् ॥

१३ ई इति कामकलामन्त्रं मूलाधारे त्रिः जपेत् ॥

१३ समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलोत्तीर्णनिगर्भहस्यातिरहस्यपरा-
पररहस्ययोगिनीभ्यो नमः । इति समष्टिमन्त्रम् ॥

३ ई एँकल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं सकल ह्रीं ॥ इति पञ्चदशाक्षर-
मुक्तीलनं सप्तवारं जपेत् ॥

३ विबुद्धक्षीं परां विद्यां कालिकां देशभाषिणीम् ।

खड्गमुण्डविकाराख्यां न्याप्रचर्मविभूषिताम् ॥

रक्तमाल्याम्बरधरां घोररूपां चतुर्भुजाम् ।

खड्गं शूलं कपालं च दधती तीक्ष्णनासिकाम् ॥

सिद्धार्थं चिन्तयेद्देवीं सर्वविद्यासु जीविनीम् ॥

इति सज्जीविनीं ध्यात्वा पञ्चधोपचर्ये, ३ श्रीं ह्रीं क्लीं हैं है क ठ ह्रीं सौः ल स क ह्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं इति सप्तदशाक्षरं सज्जीविनीमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

१०. ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं हं सः क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं हं सः ह्रीं श्रीं इति त्रयोविंशत्यक्षरं प्राणमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

३ ॐ श्रीं ऐं क्लीं ह्रीं क ण ई ल ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं ह स क ह ल ह्रीं ॐ ऐं श्रीं क्लीं ह्रीं ह क ल ण ह्रीं ह क ह ल ह्रीं ह ण क ल ह्रीं ॐ ऐं क्लीं श्रीं ह्रीं क ह ल ण ह्रीं क ह ण ल ह्रीं क ह ह ल ह्रीं हं सः ॐ ह्रीं श्रीं हं सः सोहं स क ल ह्रीं इति सप्तत्यक्षरं^(१) दीपिनीमन्त्रं च प्रत्येकं सप्तवारं जपेत् ॥

इमे मन्त्राः पञ्चदशीषोडशीनां साधारणाः ॥

षोडशाक्षर्या असाधारणा पञ्च मन्त्रा । यथा—

१०. ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौ ॐ ह्रीं श्रीं ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र यूं य र ल व क्ष म ल व र यूं ॐ ॐ ह्रीं श्रीं ॐ सौः क्लीं ऐं इति महाकामेश्वरमन्त्रं दशवारं जपेत् ॥

३ (पञ्चदशी) क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥

३ (षोडशी) श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं म क ल ह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥

३ ऐं क्लीं सौं बालयै नम । ऐं क्लीं उच्छिष्टचाण्डालि मुमुक्षि देवि महापिशाचिनि ह्रीं ठ ठ ठः स्वाहा—त्रिवारं जपेत् ॥

^१ अस्य मन्त्रस्य विविधाः पाठाः ईपद्रिभाः तत्तन्कोशेषु दृश्यन्ते.

३ ॐ ह्रीं स्त्रीं ह्रूं क्रीं श्रीं उग्रतारे सौः ह्रीं ह्रीं श्रीं स्वाहा—
त्रिवारं जपेत् ॥

एते पञ्च मन्त्राः पञ्चरत्नपदेन उच्यन्ते ॥

ततः सूतकनिवारणाय प्रणवसम्पुटितां मूलविद्यां (पञ्चदशीं) दशवारमावर्त्य
अनन्तरं विघ्नहरान् षण्मन्त्रान् त्रिस्त्रिजपेत् ॥ यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं इ रि मि लि कि रि कि लि य रि मि रोम् ॥

३ ॐ ह्रीं नमो भगवति महात्रिपुरभैरवि मम त्रैपुररक्षां कुरु कुरु ॥

३ संहर संहर विघ्नरक्षोविभीषकान् कालय हुं फट् स्वाहा ॥

३ क्लृं रक्ताभ्यो योगिनीभ्यो नमः ॥

३ सां सारसाय बह्मशनाय नमः ॥

३ हु मु लु पु मु लु पु ह्रीं चामुण्डायै नमः ॥

एते कुल्लुकाद्या विघ्नहरान्ता जपस्य पूर्वार्द्धमन्त्राः । त्रितारीपूर्वकत्वं तु सर्वेषां सिद्धमेव ॥

ततः पेशीछन्नां सुवर्णरत्नस्फटिकमणिपुत्रजीवरुद्राक्षाद्यन्यतमनिर्मितां मालां
श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन संस्कारविधिना संस्कृतामादाय, कचित्पात्रे वामपाणौ वा
निधाय, सामान्याप्योदकेन शुद्धोदकेन वा मूलेनाभ्युक्ष्य,

ॐ मां माले महामाये सर्वशक्तिस्वरूपिणि ।

चतुर्वास्त्वयि न्यस्तस्तस्मान्मे सिद्धिदा भव ॥

इति प्रार्थ्य, ह्रीं सिद्धये नमः इति मन्त्रेण पुनः पुनः आवृत्तेन गन्धादिभिः पद्मभिः
गन्धपुष्पाभ्यामेव वा सम्पूज्य, ऐं ह्रीं श्रीं गं

अविघ्नं कुरु माले त्वं करे गृह्णामि दक्षिणे ।

जपकाले तु सततं प्रसीद मम सिद्धये ॥

इति दक्षिणहस्तेन मालां गृहीत्वा, मध्यमामध्यपर्ववल्ग्विनीं तां तर्जन्या वामहस्तेन
चास्पृशन् एकमणिग्रहणे अन्यमनुपाददानः क्रमादङ्गुष्ठप्रेण मणीन् परिवर्तयन्
जृम्भाक्षुताद्यकुर्वन् अनिद्राणः, एतेषां सम्भवे आवश्य देवताऽऽत्मत्वं भावयन्, मान्दा

मपातयन् प्रमादपतितायामुक्तसंस्कारं कृत्वा खटखटाशब्दमकुर्वाणः अक्षिष्टमनुच्चारयन्
 असम्भाषमाणो मालामप्रदर्शयन् अन्यदप्युक्तमाचरन् श्रीगुरुमुखादवगतं पडार्थाद्यन्यतममर्थं
 चतुर्विधैक्यशून्यपट्कावस्थापञ्चकविषुवत्सप्तकमन्त्रचैतन्यादिरहस्यजातं . चानुसन्दधानो
 यथाऽधिकारं मनसोपांशुना वा सहस्रं त्रिगतं शतं वा मूलविद्यामारम्भे प्रोक्तसङ्ख्याऽ-
 वधौ च प्रणवपुटितां सकृज्जपित्वा उत्तराहमन्त्रान् जपदशमांशमावर्तयेत् ॥

जपोत्तराङ्गमन्त्राः

ने तु त्रिपुराद्यष्टचक्रेश्वरीमन्त्रा अष्टौ—

ॐ ह्रीं श्रीं अं आं सौः. ३ ॐ ह्रीं सौः, ३ ह्रीं ह्रीं सौः, ३ ह्रीं ह्रीं
 ह्रीं, ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं, ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं, ३ ह्रीं श्रीं सौः, ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं
 ह्रीं सौः ॥

मूलमंत्रं—ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥

तत्तत्तिथिनित्याविद्या— ताश्च शुक्लपक्षे कामेश्वर्यादिचित्राऽन्ता . । कृष्णपक्षे तु
 चित्राऽऽदिकामेश्वर्यन्ता । तिथिवृद्धापेका नित्यां दिनद्वये, तिथिपक्षे एकस्मिन् दिवसे
 नित्याद्वयं, इति क्रमेण जप्या । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं अं ॐ स क ल ह्रीं नित्यक्लिप्ते मदद्रवे सौः ॥

३ आ ॐ भग भुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये
 भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशङ्करि भगरूपे नित्यक्लिप्ते
 भगम्बरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रते सुरते
 भगक्लिप्ते क्लिप्तद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भगविन्दे शुभ
 क्षोभय सर्वमत्त्वान् भगेश्वरि ॐ व्हूं जें व्हूं मे व्हूं मां
 व्हूं हें व्हूं हें क्लिप्ते सर्वाणि भगानि मे वशं आनय न्नी
 हर व्लें हीम् ॥

३ इं ॐ ह्रीं नित्यक्लिप्ते मदद्रवे स्वाहा ॥

३ ईं ॐ को ओं क्रौ श्रौ ह्रौ औं स्वाहा ॥

- ३ उं ॐ ह्रीं वहिवासिन्यै नमः ॥
 ३ उं ह्रीं क्लिप्ते ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ॥
 २ क्रं ह्रीं शिवदूत्यै नमः ॥
 ३ क्रं ॐ ह्रीं हुं ले च चे क्षः स्त्रीं हुं धें ह्रीं फद् ॥
 ३ लं ऐं ह्रीं सौः ॥
 ३ लं हसकलरडैहसकलरडौहसकलरडौः ॥
 ३ पं ह्रीं फें सूं क्रों आं ह्रीं ऐं व्लं नित्यमदद्रवे हुं फें हीम् ॥
 ३ ऐं भ्र्यौं ॥
 ३ ओं स्वीं ॥
 ३ ओं ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहार-
 कारिके जातवदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल मज्वल
 हां ह्रीं ह्रूं ररररररर ज्वालामालिनि हुं फद् ॥
 ३ अं च्कौम् ॥

अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गीभूता बाला अन्नपूर्णा अश्वारूढा मन्त्रास्त्रयो वश्यमाणा इति च
 त्रयोदश ॥

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः सौः ह्रीं ऐं ऐं ह्रीं सौः । इति श्रियोऽङ्गपाला ॥
 ३ ह्रीं श्रीं ह्रीं ॐ नमो भगवति अन्नपूर्णेश्वरि ममामिलपितमन्नं
 देहि स्वाहा । इति श्रिय उपाङ्गमन्नपूर्णा ॥
 ३ ॐ आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा । इति
 श्रीप्रत्यङ्गमश्वारूढा ॥

कालनित्या ॥ सूत्रकृताऽनुपात्ता ॥

अथ पुनः ऋष्यादिमानसपूजाऽन्तं विधाय, सर्वाङ्गाः सर्वसङ्क्षोभिष्यादिमुद्राः
 आयुधमुद्राश्च प्रदर्श्य,

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति श्रीदेव्या वामकरे सामान्यार्च्यसलिलप्रक्षेपेण जपं निवेद्य—

त्वं माले सर्वदेवानां प्रीतिदा शुभदा मम ।

शुभं कुरुष्व मे भद्रे यशो वीर्यं च सर्वदा ॥

इति मालां प्रार्थ्य. निगूढं निधाय. श्रीगुरुपादुकामन्त्रं मुहुरुच्चारयन् गुरुपद्मगुरु-
पद्मेष्टिगुरुन् तत्तन्नामपूर्वं प्रणमेत् ॥ इति जपविधिः ॥

गडिममालामन्त्राः

(तत्र वैदिकेषु स्वरपूर्वं पाठः)

ॐ भूर्भुवः सुवः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो
यो नः प्रचोदयात् ॥ इति त्रिजद्वर्णां गायत्री ॥ मूलाधारः ॥ १ ॥

यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृषि ।

मघवच्छन्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृधो जहि ॥

म्वस्तिदा विद्वम्पतिर्वृत्रहा विमृधो वर्णा ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः म्वस्तिदा अभयङ्करः ॥

इत्यैन्द्री विद्या सप्तपट्टघर्णा सङ्कटे भयनाग्निर्ना ॥ हृदयं ॥ २ ॥

ॐ वृणिः सूर्य आदित्योम् ॥ इत्यष्टाणां सौरी नैजोदा ॥ फाले ॥ ३ ॥

ॐ ॥ इति प्रणवः केवलो ब्रह्मविद्या मुक्तिप्रदा ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ ४ ॥

ॐ पङ्कजं सावदोम् ॥ इति नवार्णां तुर्गीयगायत्री स्वैक्यविमर्शिना ॥

द्वादशान्ते ॥ ५ ॥

गडिमपञ्चकमेतत् मूलाधारहृत्कालविधिविलद्वादशान्तस्थानर्वाजतया
भावनीयम् । द्वादशान्तस्थानं तु ललाटस्योत्तरभागः ॥

ॐ सूर्याक्षिनेजमे नमः । श्वेचराय नमः । अस्तो मां सद्रमय ।
तममो मा ज्योतिर्गमय । मृत्योर्मांममृतं गमय । उष्णो भगवान् शुचिरूपः ।
हंसो भगवान् शुचिप्रतिरूपः ॥

विश्वरूपं वृणिनं जातवेदस हिरण्मयं ज्योतिर्गं तपन्तम् ।

महसरश्मिः शतधा वर्तमानः प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥

ॐ नमो भगवते सूर्याय । अहोवाहिनि वाहिन्यहोवाहिनि वाहिनि स्वाहा ॥

वयस्सुपर्णा उपमेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाथमानाः ।

अपघ्वान्तमूर्ध्नि पूर्षिचक्षुर्मुमुग्धस्यानिषयेव बद्धान् ॥

पुण्डरीकाक्षाय नमः । पुष्करेक्षणाय नमः । अमलेक्षणाय नमः । कमलेक्षणाय नमः । विश्वरूपाय नमः । श्रीमहाविष्णवे नमः । इति षोडशमन्तसप्तष्टिरूपिणी चक्षुष्मतीविद्या ह्यष्टष्टिसिद्धिप्रदा ॥ मूलाधारे ॥ ६ ॥

ॐ गन्धर्वराज विश्वावसो ममाभिलषितां कन्यां प्रयच्छ स्वाहा ॥
इत्युत्तमकन्याविवाहदायिनी ॥ हृदये ॥ ७ ॥

ॐ नमो रुद्राय पथिपदे स्वस्ति मां मंषारय ॥ इति मार्गसङ्कट-
हारिणी ॥ फाले ॥ ८ ॥

ॐ तारे वृषारे सुरे स्वाहा । इति जलापच्छमनी ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ ९ ॥

अच्युताय नमः । अनन्ताय नमः । गोविन्दाय नमः ॥ इति
महान्यायिशमनी नामत्रयीविद्या ॥ द्वादशान्ते ॥ १० ॥

एतद्रश्मिपञ्चकं मूलाधारादिपरिकरतया ज्ञेयम् ॥

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वर बरव सर्वजनं मे वक्ष्यमानय
स्वाहा ॥ इति महागणपतिविद्या प्रत्युद्गमनी ॥ मूलाधारे ॥ ११ ॥

ॐ नमः शिवाय । ॐ नमः शिवाय ॥ इति द्वादशार्णां
शिवतत्त्वविमर्शिनी ॥ हृदये ॥ १२ ॥

ॐ जुं सः मां पालय पालय ॥ इति दशार्णां सृत्थोरपि सृत्थुरेषा
विद्या ॥ फाले ॥ १३ ॥

ॐ नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयित्वा भूयस्तं कर्णवोः
श्रुतं मा च्योद्वं ममासुप्य ॐ ॥ इति श्रुतिधारिणी विद्या ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ १४ ॥

ॐ . . हूं (५१) ॥ इति सक्न्दुरकारादिक्षारान्तवर्णात्मिका
मातृका सर्वज्ञताकरी द्वादशान्ते ॥ १५ ॥

पञ्चमा रश्मयो मूलादिरक्षात्मकतया द्रष्टव्याः ॥

ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ इति ओषामुद्राविद्या
स्वस्वरूपविमर्शिनी ॥ मूलाधारे ॥ १६ ॥

क्षीं हे हसौः स्तौः हे क्षीं ॥ इति षट्कूटा सम्पत्करी विद्या ॥
हृदये ॥ १७ ॥

सं सृष्टिनित्ये स्वाहा हं स्थितिपूर्णे नमः रं महासंहारिणि कृजे
चण्डकालि फट् रं हस्त्ये महाभाग्ये अनन्तभास्करि महाचण्डकालि फट् रं
महासंहारिणि कृजे चण्डकालि फट् हं स्थितिपूर्णे नमः सं सृष्टिनित्ये स्वाहा
हस्त्ये महाचण्डयोगेश्वरि ॥ इति विद्यापञ्चकरूपिणी कालमङ्गर्पिणी
परमायुःप्रदा ॥ फाले ॥ १८ ॥

ऐं ह्रीं श्रीं हस्त्ये हसौः अहमहं अहमहं हसौः हस्त्ये श्रीं ह्रीं ऐं ॥
इति शुद्धज्ञानदा शाम्भवी विद्या ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ १९ ॥

सौ. ॥ इयं पराविद्या । द्वादशान्ते ॥ २० ॥

एताः पञ्च रश्मयो मूलाद्यधिष्ठानतया कल्मषाः ॥

ऐं क्षीं सौ सौ क्षीं ऐं ऐं क्षीं सौ. ॥ इति नवाक्षरी श्रीदेव्यङ्गभूता
बाला ॥ २१ ॥

ह्रीं श्रीं क्षीं ॐ नमो भगवति अन्नपूर्णे ममाभिलषितं अन्नं देहि
स्वाहा ॥ इति श्रीदेव्या उपाङ्गभूता अन्नपूर्णा ॥ २२ ॥

ॐ आ ह्रीं क्रौं एहि परमेश्वरि स्वाहा ॥ इयं श्रीदेवीप्रस-
ङ्गभूता अश्वारूढा ॥ २३ ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रस्तु आहिकप्रकरणे एवोक्त इह पठितव्यः ।
तद्यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं हस्त्ये ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र
यीं हसौं स्तौ अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुका पूजयामि नमः ॥ २४ ॥

अथ मूलविद्या । सा च गुरुमुखादवगता कादिनाम्नी—क ए ई ल ह्रीं
ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ २५ ॥

बाला अन्नपूर्णा अश्वारूढा श्रीपादुका चेत्येताभिश्चतमृभिः युक्ता
मूलविद्या साम्राज्ञी मूलाधारे विन्येचनीया ॥

^१ परमार्थप्रदा—अ१, अ, व२, व३.

^२ चतुर्दशार्णां शु—अ, व२, व३.

ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि सर्ववशङ्करि स्वाहा ॥ इति
श्यामाङ्गभृता लघुश्यामा ॥ २६ ॥

ऐं ह्रीं सौः वदवद वाग्वादिनि स्वाहा ॥ इयं श्यामोपाङ्गभृता
वाग्वादिनी ॥ २७ ॥

ॐ ओष्ठापिधाना नकुली दन्तैः परिवृता पविः ॥

सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥ २८ ॥

इयं श्यामाप्रत्यङ्गभृता नकुलीविद्या ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकैव प्रथमबीजत्रयस्थाने बालासहिता श्यामागुरुपादुका
भवति । यथा—

ऐं ह्रीं सौः ह्रस्वैः ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व
र यीं ह्रसौं स्तौः अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामि
नमः ॥ २९ ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ॐ नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजन-
मनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि ह्रीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशङ्करि सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करि
सर्वदुष्टमृगवशङ्करि सर्वसत्त्ववशङ्करि सर्वलोकवशङ्करि अमुकं मे वशमानय स्वाहा
सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं ॥ ३० ॥

इत्यष्टनवतिवर्णा रानश्यामला पूर्वोक्ताभिः अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गपादुकेत्येता-
भिश्चतसृभिः विद्याभिः सहिता हृत्तके यष्टव्या ॥

लृं वाराहि-लृं उन्मत्तभैरविपादुकाभ्यां नमः ॥ इयं वार्ताल्यङ्गभृता
लघुवार्ताली ॥ ३१ ॥

ॐ ह्रीं नमो वाराहि घोरं स्वप्नं ठः ठः स्वाहा ॥ इयं स्वप्ने शुभाशुभवक्त्री
वार्ताल्या उपाङ्गभृता स्वप्नवाराही ॥ ३२ ॥

ऐं नमो भगवति महामाये पञ्चजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुरु कुरु हुं
फट् स्वाहा । इयं वार्तालीप्रत्यङ्गभृता तिरस्करिणी ॥ ३३ ॥

ऐं ह्रीं ह्रस्वैः ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र यीं
ह्रसौं स्तौः अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः ॥ एषा वार्ताली-
गुरुपादुका ॥ ३४ ॥

ॐ ग्लौं ॐ नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि
 वराहमुखि अन्ये अन्धिनि नमः । रुन्धे रुन्धिनि नमः । जम्भे जम्भिनि
 नमः । मोहे मोहिनि नमः । स्तम्भे स्तम्भिनि नमः । सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वपां
 सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु ग्रीष्मं वश्यं ॐ ग्लौं ठः ठः ठः
 ठः हुं अस्त्राय फट् ॥ इति द्वादशोत्तरगताक्षरो महावाराहीमन्त्रः ॥ ३५ ॥
 पूर्वोक्ताभिश्चतसृभिः युक्ता इयं महावाराही आज्ञाचक्रे परिपूज्या ॥
 प्रथमद्वितीयकृतयो ह्येखावर्ज पञ्चदश्येव त्रयोदशाक्षरी श्रीपूर्तिविद्या
 ब्रह्मरन्ध्रे यष्टव्या । तद्यथा—

क ए ई ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं—इयं कादिपूर्ति-
 विद्या ॥ ह म क ल ह म क ह ल स क ल ह्रीं—इयं दादिपूर्ति-
 विद्या ॥ ३६ ॥

प्रथमत्रिकस्थाने त्रितारीकुमारीवाक् ग्लौं इत्यष्टबीजपूर्वा श्रीगुरुपादुकेव
 महापादुका सर्वमन्त्रसमष्टिरूपिणी स्वैक्यविमर्शिनी महासिद्धिप्रदायिनी
 द्वादशान्ते वरिवस्या । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं ॐ ग्लौं ह्रस्वैकं ह स क्ष म ल व र यूं स
 ह स म ल व र धीं ह्रौं ह्रौं अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां
 पूजयामि नमः ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमाला सम्पूर्णा ॥

आहत्य रश्मिमालामन्त्रा सप्तत्रिंशत् । एते ब्राह्मे मुहूर्ते सकृदा-
 वर्तनीया इत्युक्तमेव प्राक् । श्रीक्रमोक्ता सर्व एते अन्ये च मन्त्राः
 साधकेषु परमप्रेम्णा प्रकटीकृत्य लिखिताः श्रीगुरुमुत्पादवगम्यैव पठिताः
 महते श्रेयसे नान्यथेति श्रीशिवशासनम् ॥

पुस्तके लिखितान् मन्त्रानवलोक्य जपेत्तु यः ।

स जीवन्नेव चण्डालो मृतः स्थानो भविष्यति ॥

इति साङ्ख्यायनतन्त्रवचनेन गुरुमुखागमं विना जपस्य निषेधात् ॥

१ रश्मिमालामन्त्राणां ऋष्यादयः

अथ रश्मिमालायाः ऋष्यादयो लिख्यन्ते—

तत्र प्रथमं गायत्र्याः ऋष्यादयस्तु आगतपूर्वा एव ॥ १ ॥

अभयंकरमन्त्रस्य गृत्समद ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अभयंकरो देवता ।

तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आरूढो वारणेन्द्रं दशशतनयनश्यामलः कोमलाङ्गः

यमीं वीरः प्रतापी प्रतिमदह्नप्रज्वलच्चक्रपाणिः ।

दोर्भिर्दिध्यायुधाह्वैर्मणिगणस्त्रचित्तैर्देवमन्तीसनाथो

दत्त्वाऽभीष्टानि शश्वत् परिहृतदुरितः पातु विश्वं महेन्द्रः ॥ २ ॥

सौरमन्त्रस्य देवभार्गव ऋषिः । गायत्री छन्दः । सूर्यो देवता । तत्प्रसाद

सिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

धृतपद्मद्वयं भानुं तेजोमण्डलमध्यगम् ।

सर्वाधिभ्याधिगमनं छायाभिरष्टतनुं भजे ॥ ३ ॥

प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परमात्मा देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थं

जपे विनियोगः । ध्यानम्—

ओंकारवाच्यमुच्चण्डचण्डांशुसदृशप्रभम् ।

वासुदेवाभिर्भ्रम विश्वगर्भमुपाम्महे ॥ ४ ॥

तुरीयगायत्रीमन्त्रस्य विश्वामित्र ऋषिः । गायत्री छन्दः । सविता देवता ।

तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देवीं तुरीयगायत्रीं तुर्यातीतपदाश्रयाम् ।

परोरजःप्रकाशात्मचितिरूपामहं भजे ॥ ५ ॥

१ सर्वोऽप्ययं सङ्घः एकरिम् (४) कोस एतोपलब्धः तत्र तत्र अपपाठप्रवृत्तपातादिरोपा-
शक्तितोऽपि प्रमेयाविशयदृष्ट्या अत्र संयोजित इत्यावेद्यते.

चक्षुष्मतीमन्तस्य भार्गव ऋषिः । नाना छन्दांसि । चक्षुष्मती देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चक्षुस्तेजोमयं पुष्पकन्तुकं विप्रतीं करैः ।

गेष्वासिंहासनारूढां देवीं चक्षुष्मतीं मजे ॥ ६ ॥ .

विश्वावसुमन्त्रस्य संमोहन ऋषिः । गायत्री छन्दः । विश्वावसुर्देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

रक्ताङ्गगगारुणभूषणाढ्यं वीणाधरं वीटिकयोद्गसन्तम् ।

गन्धर्वकन्याजनगीयमानं विश्वावसुं सद्गृह्णी नमामि ॥ ७ ॥

पथिविद्रुमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिद्वन्द्वः । पथिविद्रुद्रो देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आतसज्यधनुर्वाणं कणं वृषमसंस्थितम् ।

अन्नपूर्णाममाक्षिष्टं पथिविद्रुद्रमाश्रये ॥ ८ ॥

नागमन्त्रस्य मन्त्र्य ऋषिः । विगद् छन्दः । नागम्वा देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नोकम्बिहासनारूढां शम्भुदर्शनदेवताम् ।

जलापच्छमनीं वन्दे ताग वाग्दिमेचकाम् ॥ ९ ॥

नामत्रयमन्त्रस्य काश्यपात्रिभगद्वाजा ऋषयः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीमहाविष्णु-
देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मममन्दुस्तगव्याधिमंघध्वंमपटीयमे ।

अच्युतानन्तगोविन्दनाम्ने भास्त्रे नमो नमः ॥ १० ॥

महागणपतिमन्त्रस्य गणक ऋषिः । नृचट्टास्यत्री छन्दः । श्रीमहागणपतिदेवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वीजापरगर्दक्षुर्कार्मुकरुजा चक्राब्जपाशोत्पल-

र्वाद्यग्रम्बविषाणगन्धकलशप्रोद्यत्कगम्भोरुदः ।

ध्येयो वल्लभया सपन्नकरया श्लिष्टोज्ज्वलद्रूपया

विश्वोत्पत्तिविपत्तिसंस्थितिकरो विघ्नेश्वरोऽभीष्टदः ॥ ११ ॥

शिवशक्त्यात्मकपञ्चाक्षरमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिद्वन्द्वः । उमामहेश्वरो

देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वामांसन्यस्तवामेतरकरकमलायास्तथा वामहस्त-

न्यस्तारक्तोत्पलायाः स्तनभरविलसद्गमहस्तः प्रियायाः ।

सर्पाकल्पाभिरामः श्रितपरशुमृगोष्टः करैः काञ्चनाभः

ध्येयः पद्मासनस्थः स्मरललितवपुः संपदे पार्वतीश ॥ १२ ॥

अमृतमृत्युञ्जयमन्त्रस्य कहोळक ऋषिः । विराट् छन्दः । अमृतमृत्युञ्जय-

सदाशिवो देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्फुटितनलिनमुस्थं मौलिवद्वेन्दुरेखा-

लवदमृतरसार्द्रं चन्द्रबह्वर्कनेत्रम् ।

स्वकरकलितमुद्रापाशवेदाक्षमालं

स्फटिकरजतमुक्तागौरमीशं नमामि ॥ १३ ॥

श्रुतधारिणीमन्त्रस्य भार्गव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । ब्रह्मा देवता ।

तत्प्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चतुराननमम्भोजनिपण्णं भारतीससम् ।

अक्षमालावरामीतिक्रमण्डलुधरं भजे ॥ १४ ॥

मातृकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । मातृकासरस्वती देवता ।

तत्प्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पद्माशता मातृकया धारसाखिलदेहया ।

समस्तविद्यारूपिण्या धन्योऽहं मातृकाम्बया ॥ १५ ॥

श्रीहादिलोषामुद्रामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिद्वन्द्वः । श्रीमहा-

त्रिपुरसुन्दरी देवता । ॥ ५ बीजं, ह ६ शक्तिः, स ४ कालकम् । तत्प्रसादमिद्धयर्थं

जपे विनियोगः । मालया षडङ्गम् । ध्यानम्—

र्थादेर्वाभूषितोत्सङ्गं सान्द्रमिन्दुररोचिषम् ।

हकारादिमनोर्वाच्यं वन्दे कामेश्वरं हरम् ॥ १६ ॥

संपत्करीमन्तस्य कण्ठ ऋषिः । गायत्री छन्दः । संपत्सरस्वती देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अनेककोटिमातङ्गतुरङ्गरथपत्तिभिः ।

सेवितामरुणाकारां वन्दे सम्पत्सरस्वतीम् ॥ १७ ॥

चण्डयोगेश्वरीमन्तस्य ईश्वर ऋषिः । नाना छन्दांसि । चण्डयोगेश्वरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मृष्टिस्थितिभ्या संहत्या नाख्यया भासया श्रिताम् ।

कूलकन्धा(१)कपालाब्जां चण्डयोगेश्वरीं भजे ॥ १८ ॥

परशंभुनाथमन्तस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । परशंभुनाथो देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पूर्णाहिन्तास्यरूपाय तस्मै परमशंभवे ।

आनन्दताण्डवोद्दण्डपण्डिताय नमो नमः ॥ १९ ॥

परामन्तस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परा मरस्वती देवता । तत्प्रसाद-
सिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अकलङ्कशशाङ्काभा त्र्यक्षा चन्द्रकलावती ।

मुद्रापुम्तलसद्बाहा पातु मा परमा कला ॥ २० ॥

बालामन्तस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । गायत्री छन्दः । बाला श्रीपुरसुन्दरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अरुणकिरणजालैश्चिमाशावकाशा

विधृतजपवटीका पुस्तकाभीतिहस्ता ।

इतरकरवराब्जा फुल्लकल्हारसंस्था

निवसतु हृदि बाला नित्यकल्याणशीला ॥ २१ ॥

अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अन्नपूर्णेश्वरी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आदाय दक्षिणकरेण सुवर्णद्वीं
दुग्धान्नपूर्णमितरेण च रत्नपात्रम् ।
अन्नप्रदाननिरतां नवहंमवर्णां
अभ्यां भजे कनकभूषणमाल्यशोभाम् ॥ २२ ॥

अश्वारूढामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अश्वारूढा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

बद्धा पाशेनाङ्कुशेन कृष्यमाणाश्चसाध्यकम् ।
मन्तीं येत्रेण फालस्तपपाणिमश्वासनां भजे ॥

ध्यानान्तरम्—

अश्वारूढा कराम्णे नवकनकमयीं येत्रयष्टिं दधाना
दक्षेऽन्ये धारयन्ती स्फुरति धनुर्लतापाशहस्ता मुसाध्या ।
देवी नित्यप्रसन्ना शशिशकलस्तत्केशपाशा त्रिनेत्रा
दद्याद्धानवद्यां श्रियमखिलसुखप्राप्तिहृद्यां श्रियै नः ॥ २३ ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीविद्या-
गुरुपादुका देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

तेजोमयमहाविद्यां ज्ञेस्वराधितमस्तकाम् ।
रक्तां चतुर्भुजां वन्दे श्रीविद्यागुरुपादुकाम् ॥ २४ ॥

श्रीललिताया ॥ २५ ॥

लघुश्यामामन्त्रस्य मतङ्ग ऋषिः । विराट् छन्दः । श्रीलघुश्यामान्धा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्मरेत् प्रथमपुष्पिणीं रुधिरबिन्दुशोणाम्बरां
गृहीतमधुपात्रिकां मदविघ्ननेत्राञ्चलाम् ।

घनस्तनभरालसां गञ्जितचूटिकां श्यामलां

करस्फुरितवलकीविमलगङ्गताटद्विनीम् ॥

माणिक्यदीणामुपललयन्तीं मद्रालसां मञ्जुलवाम्बिलासाम् ।

माहेन्द्रनीलच्युतिकोमलाङ्गीं मातङ्गकन्यां मनसा स्मरामि ॥ इति वा ॥ २६ ॥

वागीश्वरीमन्तस्य कण्व ऋषिः । विगद् छन्दः । वागीश्वरी देवता ।

तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अमलकमलसंस्था लेखिनीपुस्तकोद्यन्-

करयुगलसरोजा कुन्दमन्दारगौरा ।

धृतशशधरखण्डोल्लासिकोटीरचीटा

भवतु भवभयानां भङ्गिनी भारती नः ॥ २७ ॥

नकुलीवागीश्वरीमन्तस्य कहेळक ऋषिः । गायत्री छन्दः । नकुलीवागीश्वरी

देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नकुली वज्रदन्ताङ्गी साध्यजिह्वाऽहिर्दंशिनी ।

भक्तवक्त्रवृत्तजननी भावनीया सरस्वती ॥ २८ ॥

श्यामागुरुपादुकामन्तस्य मतङ्ग ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्यामागुरुपादुका

देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वन्दे गुर्वङ्घ्रिमकुटा श्यामला शुक्रपाणिनीम् ।

समन्तसिद्धिजननीं श्यामलागुरुपादुकाम् ॥ २९ ॥

श्रीराजश्यामलामन्तस्य स्पष्टम् ॥ ३० ॥

लघुवागहीमन्तस्य नारद ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । लघुवाराही देवता ।

तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

महार्णवे निपतितामुदरन्तीं वसुंधराम् ।

महार्द्रा महाकाया नमाम्युन्मत्तभैरवीम् ॥ ३१ ॥

स्वप्नवाराहीमन्तस्य अग्निः ऋषिः । गायत्री छन्दः । स्वप्नवाराही देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्वप्ने शुभाशुभं भावि शासन्ती भक्तकार्ययोः ।

दुःस्वप्नहारिणीं वन्दे वाराहीं स्वप्ननायिकाम् ॥ ३२ ॥

तिरस्करिणीमन्तस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । तिरस्करिणी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मुक्तकेशीं विवसनां सर्वाभ्यङ्गभूषिताम् ।

स्वयोनिदर्शनान्मुह्यत्सगुर्वारौ नमाम्यहम् ॥ ३३ ॥

वाराहीगुरुपादुकामन्तस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । वाराहीगुरुपादुका
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देशिकाङ्गिलमन्मौलिं खड्गिनीं च कपालिनीम् ।

भावयामि घनच्छायां पञ्चमीगुरुपादुकाम् ॥ ३४ ॥

श्रीमहावाराहीमन्तस्य स्पष्टम् ॥ ३५ ॥

श्रीपूतिविद्यामन्तस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । षड्क्षिच्छन्दः । श्रीपूतिविद्या
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ॥ ३६ ॥

महापादुकामन्तस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । षड्क्षिच्छन्दः । श्रीमहापादुकाम्बा
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

सर्वविद्यामयीं सर्वशक्तिपीठस्वरूपिणीम् ।

कराग्रे हृदये मूले देशिकाङ्गिगुणत्रयम् ॥

दधती दीप्तभूषाढ्यां श्रीमहापादुकां नमः ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमालाया ऋष्यादयः ॥

इति अष्टप्रकरणं पठं समाप्तम्

नैमित्तिकप्रकरणम्

पर्वसु नैमित्तिकार्चनविधः

उक्तेन क्रमेण नित्यक्रमनिरतः साधकः प्रतिमासं पञ्चपर्वसु नैमित्तिकमर्चन-
माचरेत्—

नित्यार्चनरतैः सिद्धैः कार्यं नैमित्तिकार्चनम् ॥

इति तन्त्रराजवचनात् । तच्च नित्यार्चनाधिकसाधनविशेषकरणकम् । पक्षाणि तु
कृष्णाष्टमी कृष्णचतुर्दशी दर्श पूर्णिमा मङ्कान्तिश्चेति तुल्यार्णवोक्तानि । तत्र कालस्य
कर्तव्यतायाश्च निर्णयः । मङ्कान्तित्रयतिरिक्तपर्वार्चनं मूर्ध्नास्तमयोत्तरं दशघटिकाऽऽम्भके
रात्रिपूर्वभागे कार्यम् । सङ्क्रमणमपर्यां तु तत्तत्सङ्क्रान्तिपुण्यकालोपलक्षितासु
घटिकासु । तदुक्तम्—

प्रागूर्ध्वं च दशैव मेघतुल्योः सिद्धे वृषे वृश्चिके

कुम्भं षोडशपूर्वतोऽथ मिथुने मीने धनु कन्ययो ।

ऊर्ध्वा षोडश कीर्तिता प्रथममग्निशतु कर्काटके

चत्वारिंशदधो परास्तु मकरं पुण्यप्रदा नाडिका ॥ इति ॥

नाडिका घटिका । अष्टमीचतुर्दशीदर्शपूर्णमासां स्वस्वदिने पूजाकालव्याप्तौ न
विवादः । दिनद्वये एकदशव्याप्तौ यत्राधिका सा तिथिप्राग्भा । समव्याप्तौ
परैव । तिथिवृद्धिद्वास्तवशेन चतुर्दशीदर्शयो एकस्मिन्नेव दिने पूजाकालव्याप्तौ
नैमित्तिकद्वयस्य तन्वेणानुष्ठानम् । तदा मङ्कान्तियोगे तु तत्र तस्यापि दिवासङ्क्रमणे
मति नित्यार्चनस्य प्रामाणिकी सिद्धिः । यत्र चतुर्णां नैमित्तिकार्चनानां एकस्मिन्नेव
काले सन्निपातः सम्भाव्यते तत्र नेषामप्येकतन्त्रैव । यथा दमनममर्पणस्य मुख्यकाले
चैत्र्यां पूर्णिमायामममर्पणे तत्कृष्णचतुर्दशीदर्शदिज्येष्ठकृष्णचतुर्दशीदर्शान्ते गौणकाले ।
यथा च पवित्रारोपणस्य श्रावण्यामलामे आ मिथुनसङ्क्रमणं आ च तुलासङ्क्रान्ति
प्रोक्तासु तिथिषु आश्विनशुक्लाष्टमीनवमीचतुर्दशीपूर्णासु च तत्कृष्णचतुर्दशीदर्शयोश्च
तादृशि विषये पूजाद्वयं त्रयं चतुष्टयं वा कर्ग्य इति मङ्गलपदेदिति दिक् ॥

नित्यक्रमात् नैमित्तिकं विशेषः

तत्र परिगणितेषु पर्वसु प्रातः नित्यक्रमं निर्वर्त्य रात्रौ अमुकपर्वप्रयुक्तं नैमित्तिकमर्चनं करिष्य इति सङ्कल्प्य यथाविभवं समारम्भविशेषेण मपञ्चकरणक एव क्रमो निर्वर्तनीयः । न तु “मपञ्चकालमेऽपि नित्यक्रमप्रत्यवगृष्टिः” इति सूत्रेण नित्यक्रम इव प्रतिनिधिनाऽपि वा । चैत्राद्यासु पौर्णमासीषु तु वक्ष्यमाणेन विधिना तन्त्रान्त-रोक्तेन दमनकादिसमर्पणमपि । सति सम्भवे आश्वयुज्यां तत्प्रतिपदादिपर्वान्तप्रयोगोऽप्यनुष्ठेयः, “पञ्चपर्वसु विगेषार्चा” इति सूत्रस्य नानाविधाऽङ्गनाल्यर्चाबोधकत्वात्, विविधाः शेषाः कालद्रव्यक्रियाऽऽदिरूपाण्यङ्गानि यस्यां तादृश्यचेति विग्रहात् ॥

निवेदने पञ्चभेदाः

तत्र द्रवद्रव्यनिवेदने त्रयः पक्षा भवन्ति । पृथक् पृथक् पात्रस्थं हिमोदकादिकं ऐं ह्रीं श्रीं अमुकदेवताया अमुकं कल्पयामि नम इति तत्तन्नामघटितेनोपचारमन्त्रेण प्रधानदेव्यादिभ्यो नवमचक्रेश्वर्यन्ताभ्यस्त्रिपञ्चाशदुत्तरशतसङ्ख्याकाभ्यो देवताभ्यः प्रत्येकं निवेदयेत् । इह प्रधानदेव्या सह नित्याः षोडश, महाकामेश्वर्यादयश्चतस्रः, त्रिपुरादयः चक्रेश्वर्यो नव, कामेश्वरायुधदेव्यः चतस्र इति विवेकः । यदि वा प्रधानदेवता-निवेदनोत्तरं ३ अङ्गदेवीभ्यो नित्याभ्यो अमुकौघायौघत्रयाय अणिमाऽऽदिभ्यो मातृभ्यो मुत्रादेवीभ्यो अणिमाऽऽदिभ्यो वा कामेश्वर्यादिनित्याकलाम्यः अनङ्गकुसुमादिभ्यः सर्वसङ्क्षोभिण्यादिभ्यः सर्वसिद्धिप्रदाभ्यः सर्वज्ञादिभ्यो वशिण्यादिभ्यः आयुधदेवीभ्यो महाकामेश्वर्यादिभ्यः त्रिपुरादिचक्रेश्वरीभ्योऽमुकं कल्पयामीति तत्समष्टौ निवेदयेत् । अथवा प्रधानदेवतायै पृथङ् निवेद्य ऐं ह्रीं श्रीं हृदयदेव्यादिभ्यो नवचक्रेश्वर्यन्ताभ्योऽमुकं कल्पयामीति सर्वसमष्टौ निवेदयेदित्येकः ॥

अनेकपात्रासम्भवे अष्टादश चतुर्दश वा पात्राणि तत्तद्द्रव्यसम्भूतानि उपहृत्य पूर्वोक्तान्यतमेन प्रकारेण निवेदयेदिति द्वितीयः । अत्रौघत्रयसिद्धिमातृमुद्राणां पार्थक्यतदन्यत्वाभ्यां पात्राणामष्टादशत्वं चतुर्दशत्वं च ज्ञेयम् ॥

तत्राप्यसम्भवे प्रथमद्वितीययो प्रकारयो महति पात्रे सम्भृतं हिमोदकादि-कमुपपात्रेण आदायादाय निवेद्य निवेद्य पात्रान्तरं निक्षिपेत् । अन्ये तु प्रकारे महापात्रस्थं सर्वाभ्यो देवताभ्यो युगपन्निवेदयेदिति तृतीयः ॥

कठिनद्रव्यनिवेदने पक्षद्वयम् । तत्र फलादिकमुक्तदेवतासमसङ्ख्याकमुक्तान्यतमेन प्रकाशेण तत्तद्देवतायै निवेदयेदित्येकः । तदशक्तौ यथासम्भवमुपहृत्येति द्वितीयः ॥

पवित्रारोपणे दीपदाने च प्रथमपक्षीयः प्रथमप्रकार एव नान्यो हिमोदकादौ । मङ्गोचपक्षाश्रयणे वीजमशक्तिरवसराभावो वा । तन्त्रान्तरोक्तानां चतुरास्त्रायपञ्चसिंहासन-
पञ्चपञ्चिकापद्मदर्शनाङ्गदेवीभृतशक्तिमयदेवतानामप्यर्चने अभ्युदय ण्वेति दिक् ॥

दमनविधिः

अधादौ दमनार्चनम् । चैत्रशुक्लचतुर्दश्यां सायं स्वयं दमनारामं गत्वा—

ॐ शिवप्रसादसम्भूत अत्र सन्निहितो भव ।

देवीकार्यं समुद्दिश्य नेतव्योऽसि शिवाज्ञया ॥

इति दमनमामन्त्र्य अक्षमन्त्रेण समूलं दमनन्ताः सपर्यापर्याप्ता उत्साह्य, तदलाभे तद्दुच्छान्याः शस्त्रेण छित्वा स्वातन्त्र्याभावे 'विकेतुरनुमत्या कयक्रीता वा आनीयानाथ्य वा पवित्रे वंशाविषात्रे निधाय मूलविधया शुद्धागिरद्वि अभ्युक्ष्य मं ह्रीं श्रीं दमनाय अमुके कल्पयामि नमः' इत्यादिगीत्या उपचारमन्त्रं गन्धपुष्पधूपदीपनयेद्याव्यान् पद्मोपचारान् आचर्य, सूक्ष्मनववस्त्रेण आच्छाद्य, यागमन्दिर एव कचन शुचिनि स्थले निधाय जागृत्यान् । जागर्णं त्वभ्युदयाय । इत्यधिवामनम् । इदं च सद्योऽपि वा कार्यम् । समानमेतदुत्तरत्रापि कुमुमानाम् । दुग्धानादिनिवेद्यस्य तु सद्य एवोचितमधिवामनम् । अथ पूर्णिमाया गत्रो प्रधानदेवीपूजोत्तरं आवरणार्चने—

पांडुराणं जगन्मात वाञ्छितार्थफलप्रदे ।

हृत्स्थानं पृथ्ग्य मं कामान देवि कामेश्वरेश्वरि ॥

इति देवीं प्रार्थ्य, नित्यार्चनक्रमेणैव श्रीदेव्याद्या देवताः चतुरास्त्रायादिसमया-
न्तदेवताश्च दमनं समभ्यर्च्य नित्यहोमत्रिगुणित होमं कृत्वा मूलमन्त्रं च तथा जम्बा अङ्गमन्वाश्च तद्दशांशं श्रीगुरुमभिपूज्य शक्तिमामयिकान् सम्भाव्य तैः सह अन्यैश्च ब्रान्णैः भुङ्गीत । एतस्य मुख्यकाले कर्तुमममये चैत्रचैशासज्येष्ठानां कृष्णाष्टमीकृष्णचतुर्दश्यो वैशाखज्येष्ठयोश्च वा कुर्यात् ॥ इति दमनविधिः ॥

१ अतीरक्यवर्जितावा आनीय—भ

चैत्रपूर्णिमाकृत्यम्

अस्यामेव पूर्णिमायां वसन्तोत्सवोऽपि विहितः । तत्र दमनार्पणवसन्तोत्सवौ तन्त्रेण करिष्ये इति सङ्कल्प्य तत्कालसम्भवानि सकल्हाराणि कर्पूरचन्दनोक्षितानि कुसुमानि पूर्ववत् अधिवास्य तैर्दमनकैश्च युगपदर्चयेत् ॥ इति चैत्रपूर्णिमाकृत्यम् ॥

वैशाखीकृत्यम्

अथ वैशाख्यां पूर्णिमायां नैवेद्यावसरे प्राग्वदधिवासितं हेमन्तकाले सङ्गृहीतं तुषारोदकं तदलामे कर्पूरगृगनाभिसुरभिः शीतलं सलिलं वा पूर्वोक्तान्यतमेन पक्षेण सावरणायै देवतायै निवेदयेत् । अवशिष्टं प्राग्वत् ॥ इति वैशाखकृत्यम् ॥

ज्येष्ठकृत्यम्

अथ ज्येष्ठायां प्राग्वदधिवासितानि कदलीपनसाम्रादीनि फलानि उक्त्या रीत्या कयाचित् उक्तमन्त्रैः प्रधानदेव्यादिभ्यो निवेदयेत् । तैः अर्चयेदिति केचित् । अन्यत् समानम् ॥ इति ज्येष्ठकृत्यम् ॥

भाषाढकृत्यम्

अथाषाढ्यां प्राग्वदधिवासनपूर्वकं श्रीदेव्यै कुङ्कुममिश्रं चन्दनं समर्प्य जाती-कुसुमैः सावरणामभ्यर्च्य ताम्बूलावसरे लवङ्गैलाकङ्गोलानि उक्तेन प्रकारेण केनापि निवेदयेत् । शेषं पूर्ववत् ॥ इत्याषाढकृत्यम् ॥

पवित्रारोपणविधिः

तदनु श्रावण्यां पूर्णिमायां पवित्रारोपणम् । तानि च सुवर्णरोप्यताम्रान्यतम-तन्त्रुषट्^१ सूत्रसरीपद्मदर्भमुद्गशाणवल्लकार्पासान्यतमसूत्रविनिर्मितानि । कार्पाससूत्रं^१ सुवासिनीकर्तृकम् । उक्तान्यतमेन नवगुणितेन सूत्रेण निर्मितैः षोडशाङ्गुलायामैः तावत्सङ्ख्याकैः सरैः सम्पन्नं तावत्सङ्ख्याग्रंथिमदेकं पवित्रमित्येकः पक्षः । नवाङ्गुलायामसरग्रन्थिकं वेति द्वितीयः । तत्तदावरणगतशक्तिसमसङ्ख्याकाङ्गुलायामसर-

^१ सूत्रत्रिसरी—अ१. सूत्रसरी—व१, व२, ग.

ग्रन्थिकं वेति तृतीयः । आदिमपक्षद्वये पवित्राणि सर्वेषां साधारणानि । अन्तिमे तु पक्षे मूलदेव्याः षोडशनवान्यतगङ्गुल्यायाममग्रग्रन्थिकम्. महाकामेश्वर्यादीनां तिमृणा व्यङ्गुल्यायामादिकम्, अद्वन्द्वीनां पण्णां तन्मद्गुचाकाङ्गुल्यायामादिकम्. नित्यानां पञ्चदशानां पञ्चदशाङ्गुल्यायामादिकम्. गुरुपट्टनित्यत्रयस्य नत्तदोद्यमममद्गुचाङ्गुल्यायामादिकम्. आयुधदेवीनां चतुर्गुल्यायामादिकमिति विशेषः । पक्षत्रयेऽपि व्याप्तस्य श्रीगुरोः प्रधानदेवीवत् । जीवतन्मस्य स्वस्य च क्रमागमज्ञातिव्यशक्ति-सामयिकानां च कण्ठादिनाभ्यन्तायाममर्द्धाकृतपञ्चान्यतममद्गुचमग्रग्रन्थिकं एकग्रन्थिकं वा । क्रमः कालनित्याक्षरक्रमः । आगम, कादिकार्यमतादिः । अन्येषां शक्तिमान-यिकानां कण्ठादिनाभ्यन्तमान नवममर्द्धग्रन्थिकं च । विनानादेवनाविष्टगयाममष्टोत्तर-शतमग्रग्रन्थिकम् । शक्यवनागकं नाम मण्डपस्य तत्पवित्रममप्रमाणमंकमग्रग्रन्थिकम् । होमामेः षोडशनवान्यतगङ्गुल्यायाममंकममर्द्धग्रन्थिकं च पवित्रं कुर्यात् । ग्रन्थिः सूत्रवेष्टनरूपः । वेष्टनमद्गुचा नूतमादिभेदेन षट्त्रिंशच्चतुर्विंशतिद्वन्द्वशक्ति-गोचिच्छकी वा । तन्मन्त्रस्तु बाला वा कवच वा । उक्तपक्षत्रयं एकनमर्द्धवाश्रयणीयत्वं, मानमाकर्ष्य अनिष्टापादकं सर्वथा नाचरेदिति स्थितिः । दृश्यमुपकल्पितानि गौरीचन-कुङ्कुमरक्तचन्दनमृगमदपङ्कालिमानि लक्षागंगिकान्यनगचित्रितग्रन्थिकानि पवित्राणि प्राग्वदधिवास्य श्रावण्या गत्रो शक्यवनागकं पवित्रं विनानाल्मयित्वा मण्डपं तत्सूत्रेणावेष्ट्य प्रधानदेवीपूजान्ते ज्ञानमुद्रापात्तं पुष्पं ममं धीदेव्याद्यावरणान्तदेव-ताभ्य तत्तत्पादुकया पृथक् पृथक् ममर्ष्य अग्रयं च पुगे निधाय श्रीगुरुशक्ति-सामयिकेभ्यः प्रदाय स्वयं धृत्वा शिष्येभ्यो दद्यात् । एतावत्कर्तुममम्भवे पण्णवत्यङ्गुल्यायाममग्रग्रन्थिकानि त्रीणि पवित्राणि कृत्वा धीदेव्यै समर्पयेत् । शेषं पूर्ववत् । एतन्मुख्यकालातिक्रमे मिथुनादितुलान्तमङ्कान्तिगतासु कृष्णाष्टमीकृष्ण-चतुर्दशीपूर्णिमासु वा कार्यम् ॥ इति पवित्रारोपणविधिः ॥

भाद्रपदकृत्यम्

ततो भाद्रपद्या पूर्ववदधिवासितेनैवैकेन केतर्कापुष्पेणान्तामे पत्रेण वा ज्ञानमुद्रया सर्वाः देवता अर्चयेत् । पुष्पं तु निष्कामितकेसरमिति श्रीगुरुमुखागमः । शेषं समानम् ॥ इति भाद्रपदकृत्यम् ॥

आश्वयुजकृत्यम्

अथाश्वयुज्यां पुष्पविशेषं निवेद्य विशेषकरणकः क्रमः प्रवर्तनीयः । अथवा—

आश्वयुज्यां विशेषस्तु दर्शान्तप्रतिपदिभ्यम् ।

आरभ्य पूजयेत् देवीं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥

इति तन्त्रराजवचनात् तच्छुक्लप्रतिपदादिपूर्णावधिकः प्रयोगोऽनुष्ठेयः । तत्र प्रतिपद्रात्रौ विशेषतः पुष्पं नैवेद्याद्युपचारैः क्रमं प्रवर्त्य प्रधानदेवतायै शतमाज्याहुतीः आवरण-
देवताभ्यः तद्दर्शांशं हुत्वा जपं होमसमसङ्ख्याकं विधाय अविवाहिताक्षतां प्राङ्निमन्त्रितां
कन्यामेकां अभ्यक्तज्ञातां आसने उपवेश्य तस्यां देवीं आवाह्य बालया पञ्चधा
उपचर्य यथाविभवं वसनाभरणानि दद्यात् । एवं द्वितीयादिचतुर्दश्यन्तं द्विशतादि-
होमजपकन्याद्वयादिपूजनानि कृत्वा पूर्णिमायां वृद्ध्या शतेन सह षोडशशतहोम-
जपषोडशकन्यापूजनानि कुर्यादिति एकः पक्षः । प्रतिपदि प्रकृतिहोमः शतमाहुतयो
वृद्धिहोमश्च शतं एवं जपः कन्यकै द्वे । द्वितीयादिषु त्रिशतादिहोमजपौ श्यादिकन्यका
इत्यपरः । एनयोरैकमाश्रयेत् । तिथिवृद्धौ प्रतिपदादिकमेणं शतादिहोमादिकम् ।
तिथिहासे तु तस्मिन्नेव दिने तद्विषयकृत्यं, एकस्मिन्नेव काले होमादिकं च कुर्यात् ।
अवशिष्टमविशिष्टम् । एवं कृते विद्या सिद्धा भवति । राजा च साधकस्य अर्चको
भवति । अथवा—कुलार्णवोक्तनवरात्रपक्षोऽपि एकोऽपरवृद्ध्या वा तदसम्भवे यथोक्त-
क्रमेणैव वा कर्तव्यः । अयं स्वतन्त्रो न तु पूर्णिमाऽहम् । तत्पक्षे पूर्णिमापूजाऽपि
प्रत्येकमुत्तरीत्या कर्तव्येति दिक् ॥ इत्याश्वयुजकृत्यम् ॥

कार्तिककृत्यम्

अथ कार्तिकया प्राम्बदधिवासितं कुङ्कुमं सावर्णायै देव्यै समर्प्य गोधूमादि-
पिष्टप्रकृतिकैः घृतपूरितैः प्रज्वालितकर्पूरवर्तिभिः प्रदीपैः नित्यहोमक्रमेण तत्तदेवताभ्यो
हुत्वा देव्याः पुरः शुचिनि भूतलं षोडश दीपान् दत्वा अन्नदेवीभ्यो नित्याभ्यः
ओषत्रयगुरुभ्यः तत्तत्स्थाने निवेद्य तदभितसिक्रोणादिचतुरश्रान्ताकृत्या च निधाय
प्रतिदेवतमेकैकं दीपं निवेदयेत् । एतावदसम्भवे एकस्मिन्नेव भाजने मध्ये एकं
तदभितो नव वा नवयोनिचक्राष्टदलकमलान्यतमालङ्कृते वा तत्र मध्ये एकं कोणेषु

दलेषु वाऽष्टौ दीपान् प्रज्वाल्य देव्यै मूलेन सप्रसूनं निवेदयेत् । श्रेयमभिहितवत् ॥
इति कार्तिककृत्यम् ॥

मार्गशीर्षकृत्यम्

अथ मार्गशीर्षपूर्णिमायां सावरणां श्रीदेवीं सुगन्धिभिः कुसुमैरभ्यर्च्य
मापपिष्टापूपान् कर्पूरसुरभिलं नारिकेलोदकं च प्रागुक्तान्यतमया भङ्गया सर्वाभ्यो
देवताभ्यो निवेदयेत् । अन्यद्विशेषम् ॥ इति मार्गशीर्षकृत्यम् ॥

पौषकृत्यम्

ततः पौष्यां प्राग्वदधिवासपूर्वकं शर्करया गुडेन वा साकं गव्यं दुग्धं उत्तेन
केनचिद्विकारेण निवेदयेत् । अन्यद्विशेषम् ॥ इति पौषकृत्यम् ॥

माघकृत्यम्

तदनु माघ्यां प्राग्वदधिवामितैः शुक्लैर्मिलितैः अलाभे रक्तकृष्णैर्वा शुद्धैस्सकुसु-
मैरभ्यर्च्य शर्करादुधापूपान् निवेदयेत् । अत्रापूपाः गोधूमादिपिष्टप्रकृतिका इति
सम्प्रदायः । इतरत् समानम् ॥ इति माघकृत्यम् ॥

फाल्गुनकृत्यम्

अथ फाल्गुन्यां सौवर्णराजतपुष्पैः पङ्कजैः कल्हारैः आम्रकुसुमैः मधुकैश्च
यथासम्भवं मिलितैः प्राग्वदधिवामितैः सावरणां श्रीदेवीं वरिवस्येत् ॥
इति फाल्गुनकृत्यम् ॥

अयमेव नैमित्तिकार्चनविधिः गणपतिश्यामावास्तालीना सामान्यक्रमोक्तानां
देवतानाम् । सर्वत्रामुकपौर्णिमाया अमुकेन द्रव्यविशेषेण अमुकदेवतां पूजयिष्ये
इति सङ्कल्पः ॥

अत्राधिकमासापाने एकमासकृत्यस्य मासद्वये आवृत्तिः । क्षयमासप्रसक्तौ
त्येकस्मिन् मासे मासद्वयकृत्यमपि कार्यं भवति । नैमित्तिकार्चनमुख्यगौणकालातिक्रमे
मूलविधासहस्रजपः प्रायश्चित्तमाभ्यातं तन्तरात्रे—

नैमित्तिकातिक्रमणे सहस्रं प्रजपेत्तयेति ॥ इति ॥

इति पञ्चपर्वार्चनविधिः ॥

तन्तान्तरोक्तेषु युगमन्वादिषु विशेषदिवसेष्वपि श्रीदेव्यर्चनं अभ्युदयायैव ।
स्त्रकारेण काम्यहोमस्यैवोक्तत्वात् तत्पूजाऽनुक्तिरिति शिवम् ॥ इति यौवनोद्भासे
नैमित्तिकप्रकरणम् ॥

यथामति मयाऽकारि स्वयं श्रीक्रमपद्धतिः ।

अमं प्रमादस्त्वल्लितं क्षमयन्त्विह साधवः ॥

इति श्रीमद्भास्करानन्दनाथचरणारविन्दमिलिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
विरचिते कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे
अभिज्ञे यौवनोद्भासः तृतीयः सम्पूर्णः

प्रौढोद्घासः चतुर्थः—श्यामाक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा धीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
प्रधीरुमानन्दनाथः प्रौढोद्घातं तनोत्यनुम् ॥
यत्र धीमन्महाराज्ञीमन्तिष्या क्रम ईरितः ।
प्रधानानुसृतिद्वारा न्याय्यं हि नृपमेव नम् ॥
त्रितायां बालया चेह बालया वाऽऽदितोऽन्विता ।
मन्ताः क्रमजुषो दीक्षा त्वारम्भोद्घास ईरिता ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् माधक श्यामला देवीं आग्निधयिषु धीक्रमोक्तक्रमेण काल्यकृत्या-
ह्निके निर्वर्तयेत् । अत्र विंशतिं श्रीगुरुपादुकायामादौ त्रितारीस्थाने बालायोगः ।
सर्वकारणभृताया संविदधिन्तनं मूलाभागादिदादशान्ताख्यललाटोर्ध्वभागावधिकमेव ।
रश्मिस्रगननुस्मरणम् । तत्र तत्र यथोचितं सम्बुद्ध्यादीनामूहः । आदित्यमण्डले
वक्ष्यमाणया भङ्ग्या सङ्गीतयोगिन्या भावनम् । मूलेन अर्घ्यदानम् । वक्ष्यमाणगुण्या-
दिन्यासत्रयं चेति । इदं चाह्निकं स्वतन्त्रोपास्ती पुरश्चरणकाले च. न तु धीःक्रमाङ्गत्वेन
सहानुष्ठाने ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथापराद्धे यागमन्दिरमागत्य द्वाग्मधुष्टिलं गोमयेनोपलिप्य यागगृहं च
रङ्गवर्तीपुष्पमालावितानकादिभिश्चालद्भृत्य द्वागस्य दक्षायामशालयोः ऊर्ध्वभागे च
क्रमेण—

ॐ ह्रीं सौः भद्रकाल्यै नमः, ३ भैरवाय. ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिष्ठो द्वारदेवताः सम्पूज्य अन्तः प्रविष्टः ३ रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाभाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा सपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षभागे निधाय दीपानभितः प्रज्वालय गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन जातीपत्रफललवङ्गैः कर्पूराख्यपञ्चतिक्तेन वा सुरमिलकदनः सुप्रसन्नमनः स्वास्तीर्णं ऊर्णामृदुनि शुचिनि शालातृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ३ आधारशक्ति-कमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेन आसनेनोपविश्य ३ समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाभ्यां नमः इति मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः स्वयामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुरुपादुकया श्रीगुरुं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ३ ॐ ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कर्परयोश्च विन्यस्य देहे च व्यापकं कृत्वा स्वम्य देवतैक्यं भाषयन्—

ॐ ह्रीं सौः अपसर्पन्तु ने भूता ये भूता भुवि संस्थिता ।

ये भूता विप्रकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्ग्रामपाणिभूतलत्रिराघातकराम्फोटत्रयक्रूरहृष्टघबलोकनपूर्वकं तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम दशतर्जनीमध्यमाभ्यामधोमुखाभ्यां वामकरतले सगज्जमुपर्युपरि त्रिरभिघात ॥

प्राणायामः

अथ ३ नम इत्यङ्गुष्ठमन्तमुच्चार्य अंकुजेन शिखां बद्ध्वा श्रीरुमोक्तप्रकाशेन भूतशुद्धि आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन विद्यतिधा षोडशधा दशधा मसधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

पङ्गादिन्यासपञ्चकम्

नेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं निजदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचं आमुधेन् ।

यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौः ॐ सर्वजनमनोहरि हृदयाय नमः ॥

७ सर्वमुखरञ्जिनि शिरसे म्बाढा ॥

एतानेव प्रतिलोममूलमन्त्रस्वण्डान् मूलाधारम्बाधिष्ठाननाभिदामस्तनदक्षस्तन-
हृदयवामदक्षांसकण्ठवामदक्षश्रोत्रमुखवामदक्षनेत्रभ्रूमध्यललाटत्रशरन्ध्रेषु क्रमान् न्यमेत् ।

यथा—

- ॐ ह्रीं सौः सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ॐ नमः । मूलाधारं ॥
३ स्वाहा नमः । स्वाधिष्ठाने ॥
३ अमुकं मे वशमानय नमः । नाभौ ॥
३ सर्वलोकवशङ्करि नमः । वामस्तने ॥
३ सर्वसत्त्ववशङ्करि नमः । दक्षस्तने ॥
३ सर्वदुष्टमृगवशङ्करि नमः । हृदये ॥
३ सर्वर्षापुरुषवशङ्करि नमः । वामांसे ॥
३ सर्वराजवशङ्करि नमः । दक्षांसे ॥
३ श्रीं नमः । कण्ठे ॥
३ ह्रीं नमः । वामश्रोत्रे ॥
३ ह्रीं नमः । दक्षश्रोत्रे ॥
३ सर्वमुखरज्जिनि नमः । मुखा ॥
३ सर्वजनमनोहरि नमः । वामनेत्रे ॥
३ श्रीमातङ्गीश्वरि नमः । दक्षनेत्रे ॥
३ भगवति नमः । भ्रूमध्ये ॥
३ ॐ नमो नमः । ललाटे ॥
३ ॐ ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः नमः । शरन्ध्रे ॥

इति प्रतिलोममूलमन्त्रस्वण्डन्यासः ॥ ५ ॥

मन्दिरार्चनम्

अथामृताम्भोनिषिन्ध्यम्भमण्डिपमध्यगाने कदम्बोद्याने मुक्तातुमुममान्द्रिका
हरितपट्टवितानास्तरणन्दनमान्द्रिकापद्मद्वयं धूपधूपितं प्रज्यन्त्यर्द्राक्षरंगं चतुर्शीं
मरकतमण्डपं विचिन्त्य तस्य प्रागादिषु द्वांगु—

ॐ क्लीं सौं सां मरस्वत्यै नमः, लां लश्म्यै, शं शङ्खनिधये, पं पद्मनिधये नमः ॥

इति सम्पूज्य—

- ॐ क्लीं सौं ला इन्द्राय वज्रहस्ताय मुराधिपतये
 ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नमः । पूर्वे ॥
- ३ ग अग्नये अग्निहस्ताय नेत्रोऽधिपतये
 अजवाहनाय सपरिवाराय नमः । आग्नेये ॥
- ३ 'टा यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
 महिषवाहनाय सपरिवाराय नमः । दक्षिणे ॥
- ३ धा निर्ऋतये ऋग्गहस्ताय रक्षाऽधिपतये
 नग्वाहनाय सपरिवाराय नमः । निर्ऋते ॥
- ३ वा वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
 मङ्गवाहनाय सपरिवाराय नमः । पश्चिमे ॥
- ३ या वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
 रुरुवाहनाय सपरिवाराय नमः । वायव्ये ॥
- ३ मा सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
 अश्ववाहनाय सपरिवाराय नमः । उत्तरे ॥
- ३ हा ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याधिपतये
 वृषभवाहनाय सपरिवाराय नमः । ऐशान्ये ॥

इति प्रागादिषु अष्टानु दिक्षु शक्रार्दनभ्यर्च्यं.

- ॐ क्लीं सौं ॐ ब्रह्मणे पद्महस्ताय लोकाधिपतये हंमवाहनाय सपरिवाराय
 नमः । इति इन्द्रेक्षान्त्यो मध्ये ॥
- ३ श्रीं विष्णवे चक्रहस्ताय नामाधिपतये गरुडवाहनाय सपरि-
 वाराय नमः । इति निर्ऋतिवरुणयो दिगन्तरे ॥
- ३ ॐ वास्तुपतये ब्रह्मणे नमः । इति वास्तुनि चार्चयेत् ॥

यन्त्रोद्धारः

अथ चन्दनपद्मप्रकृतिके मण्डले क्षीरमिश्रितेन सिन्दूरादिना बिन्दुत्रिकोण-
पञ्चकोणाष्टदशदशदलाष्टपत्रचतुष्पत्रचतुरथात्मकं चक्रं विलिख्य विलेख्य वा
सुवर्णरजतताम्रस्फटिकमरकतरुवाद्युत्कीर्णं वा तत्समांस्तीर्णपट्टवसने श्रीस्वण्डरक्तचन्द-
नादिनिर्मिते पीठे निवेद्य यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—

ऐं ह्रीं सौः श्यामायन्त्रस्य प्राणा इह प्राणा..

३ श्यामायन्त्रस्य जीव इह स्थित ,

३ श्यामायन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि,

३ श्यामायन्त्रस्य वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण लिखितयन्त्रप्राणप्रतिष्ठा विदध्यात् । सुवर्णादिकृतस्य यन्त्रस्य तु
प्राणप्रतिष्ठा श्रीक्रमोक्ता अत्राप्यनुसन्वेया । अत्र देवतानामाधुहस्त्वावश्यक एव ।
एवं देयताऽन्तरक्रमेष्वपि । ततो मूलेन चक्रे गुप्ताञ्जलि विकीर्य ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तक्रमेण सामान्यविशेषार्घ्यं आमादयेत् । अत्र चोभयोरर्घ्ययो
प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिविन्दुन्तमण्डलकरणम् ॥

ऐं ह्रीं सौः अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्ये वौषट् इत्याधारस्थापनम् ॥

३ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम् ॥

३ मं शिवतत्त्वाय मोममण्डलाय नमः इति शुद्धजलापूर्णमेकत्र ॥

त्रय्याण्डस्फुटमम्भुतमङ्गपङ्कसमम्भृतम् ।

आपूरितं म्हापात्रे पायूपरममावह ॥

इति क्षीरपूरणमन्त्रत्र । उक्तं पटङ्गं मूलेन दशधा अभिमन्त्रयम् , चतुर्गवतिमन्त्रा-
भिमन्त्रणाभावश्च विशेष । ततो विशेषार्घ्ये बिन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरियम्भावगन्तुनि ॥

चक्रदेवीपूजा

ॐ क्लीं मौः आधारशक्तिकमलामनाय नमः इति पीठं पुण्यैर्गन्धैः विन्दुमध्यं
 ३ श्रीमातङ्गीश्वरीमूर्तये नमः इति देव्या मूर्तिं भावयित्वा हृदि वक्ष्यमाणरूपां देवीं
 मन्त्रित्य ३ श्रीमातङ्गीश्वर्यै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नमः इत्यादिताम्बूलान्तं
 मानसोपचारैर्गन्धैः तां त्रैलोक्येण पण्डिता ब्रह्मगन्धं प्रापय्य बहन्नासापुटद्वारा
 कृतविनिर्गमा कुसुमगर्भितं अञ्जलौ मन्त्रिहिता देवीं ३ श्रीमातङ्गीश्वरि अमृतचै
 तन्यमावाहयामाति चक्रे भाविताया मूर्त्या आवाह्य मूलान्तं श्रीमातङ्गीश्वरि आवाहिता
 भव्य इत्यादिरीत्या आवाहन-संस्थापन-मन्त्रिधापन-मन्त्रिगन्धन-संमुखीकरणावकुण्ठनानि
 तत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं विधाय वन्दनधेनुयोनिसुद्राश्च प्रदर्शयेत् । तत्प्रकारश्च श्रीक्रमतो
 ज्ञातव्यः । ततः ॐ क्लीं मौः श्रीमातङ्गीश्वर्यै पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिब्रह्मघा
 पाद्याध्यांचमनीयम्बानवासोगन्धपुष्पभूपर्वापर्यङ्गजनछत्रचामरगुणलक्ष्मणनैवेद्यपानीयता -
 म्बूलान्तान् षोडशोपचारान् परिकल्पयेत् । नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
 गण्डूपाचमनीयानि च दत्त्वा ताम्बूलं समर्पयेत् । नैवेद्ये त्रिंशोऽवृतचतुरश्रमण्डलकरणम् ।
 मूलमन्त्रेण प्रोक्षणम् । वामिन्यमृतबीजनाभिमन्त्रणपूर्वं वेनुमुद्रया अमूर्तीकरणम् । मूलेन
 सप्तवाग्मभिमन्त्रणं प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कार्यम् । अथ मूलमन्त्रान्ते श्रीमातङ्गीश्वरी-
 श्रीपादुका पूजयामाति वामकर्तृत्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीतक्षीगविन्दुसहस्रमर्पितैः
 दक्षकरोपात्तैः कुसुमैः देवीं त्रिमन्त्रार्थं देव्या अर्घ्याशामुरवायव्यभागेषु मौलौ
 प्रागादिदिक्षु च प्रागुक्तषडङ्गमन्त्रान्ते क्रमेण

ॐ क्लीं मौः हृदयाय नमः हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शिख्ये स्वाहा शिख्यशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शिखायै वषट् शिखाशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ कवचाय हु कवचशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ नेत्रत्रयाय वीषट् नेत्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ अस्त्राय फट् अस्त्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति लयाङ्गत्वेन अङ्गदेवता आराध्य ॥

पञ्चारस्याराणामग्रेषु च—

ऐं ह्रीं सौं ह्रीं कामराजश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः. ह्रीं मन्मथ. ऐं कन्दर्प. ॐ मकरकेतन. स्त्रीं मनोभवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति द्वितीयावर्णम् ॥

अष्टदलस्य दलानां मूलेषु पूर्ववत्—

ऐं ह्रीं सौं आ ब्रह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः. ईं माहेश्वरी. ॐ कौमारी. ॐ वैष्णवी. लृ वागर्दी. ऐं माहेन्द्रा. औ चासुण्डा. अः चण्डिकार्थपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

अष्टदलस्य दलानां अग्रेषु च —

ऐं ह्रीं सौं लक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . सरस्वती. रति. प्रीति कीर्ति दान्ति. पुष्टि तुष्टिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम. ॥ इति तृतीयावर्णम् ॥

षोडशदले प्राग्वत् —

ऐं ह्रीं सौं वामाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . ज्येष्ठा. रौद्री. शान्ति. श्रद्धा सगम्बनी. क्रियाशक्ति. लक्ष्मी. नृष्टि. मोहिनी. प्रमथिनी. आश्वामिनी वीचि. विद्युन्मालिनी. सुगानन्दा. नागवृद्धिकार्थपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति चतुर्थावर्णम् ॥

द्वितीयाष्टदले प्राग्वत्

ऐं ह्रीं सौं अ अमिताभभैरवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . ईं मल. उ चण्ड. ॐ क्रोध. लृ इन्मत्त. ण 'कपालि. ओ भीषण. अं महाभैरवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति पञ्चमावर्णम् ॥

चतुर्दले प्राग्वत्

ऐं ह्रीं सौं मानर्दीश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . सिद्धलक्ष्मी. महामानर्दी. महामिदललक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति षष्ठावर्णम् ॥

चतुरश्रस्यान्तराग्नेयादिकोणेपु क्रमेण—

ऐं ह्रीं सौः गं गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, दुं दुर्गा,
वं वटुक, क्षं क्षेत्रपालश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

देव्यग्रादिद्वारेषु प्रागाद्यास्वेकादशसु दिक्षु च—

ऐं ह्रीं सौः सां सरस्वत्यै नमः इत्यादि ऐं वास्तुपतये ब्रह्मणे नमः
इत्यन्तैः मन्त्रैः प्रागुक्तैः वास्तुपतिपर्यन्तदेवताः समभ्यर्च्य, पूर्वेस्त्रायां च—

ऐं ह्रीं सौः हंसमूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, परप्रकाश,
पूर्ण, नित्य, करुणश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्प्रदायगुरुंश्च
पूजयेत् ॥ इति सप्तमावरणम् ॥

सर्वा अप्यावरणदेवताः देव्या अभिमुखासीनाः स्वयं तत्तदभिमुखः पूजयामीति
भावयेत् ॥

गुरुपादुकापूजा

अथ स्वगिरसि ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं मौं ऐं ह्रीं हस्त्यैः ह स क्ष म ल व र यूं
स ह क्ष म ल व र यीं हसौं स्तौः श्रीशिवादिगुरुश्रीपादुकाः पूजयामीति सामान्य-
पादुकया शिवादिगुरुन्. ऐं ह्रीं सौः हस्त्यैः ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र
यीं हसौं स्तौः अमुकाम्बासहितामुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति च
स्वगुरुमभ्यर्च्य ॥

देव्याः पुनःपूजा

पुनर्देवीं त्रिः सन्तर्प्य प्राग्बत् षोडशया चोपचरेत् ॥

वलिदानम्

ततः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण होमं कृत्वा कागयित्वा वा (अकृत्वा वा इति
पाठान्तरम्) शुद्धजलेन त्रिकोणवृत्तचतुष्प्रमण्डलत्रयं विधाय ऐं व्यापक्रमण्डलाय नमः
इति पुन्यैः समभ्यर्च्य अर्घालसलिलपूर्णं सञ्जीरोपादिमध्यमं मगन्धकुसुमं माधारं
पात्रं निधाय ऐं ह्रीं मौः श्रीमानङ्गीश्वरि उमं वलि गृह्य गृह्य हुं फट् स्वाहा. ऐं ह्रीं

सो. श्रीमातङ्गीश्वरि शरणागतं मां त्राहि त्राहि हुं फट् स्वाहा, ऐं ह्रीं मौः
क्षेत्रपालनाथ इमं वलिं गृह्ण गृह्ण हुं फट् स्वाहा.—इति मन्त्रान् क्रमेण पठन् देव्या
दक्षिणभागे बलित्रयं प्रदाय नत्त्वमुद्राम्पुष्टं श्रीं वल्युपरि निषिन्ध. वामपार्श्विघात-
करास्फोटान् कुर्वाणः समुदधितक्वतो नाराचमुद्रया वलिं भूर्तः प्राहयित्वा, पार्णी
प्रक्षाल्य देव्यं प्रदक्षिणनतीः विधाय पुष्पाञ्जलिं समर्प्य जपेत् ॥

मानङ्गीश्वरीमन्त्रजपः

यथा—अस्य श्रीमातङ्गीश्वरीमहामन्त्रस्य दक्षिणामूर्त्युपये नमः—शिरसि ।
गायत्रीछन्दसे नमः—मुखे । श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतार्थं नमः—हृदये । ऐं बीजाय नमः
—गुह्ये । सो. शक्तये नमः—पादयोः । ह्रीं कीलकाय नमः—नाभौ । मम
अभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः—इति कर्मसम्पुटे न्यस्य मूलेन त्रिध्यापकं कृत्वा
न्यामोक्तैरङ्गमन्त्रैः कराङ्गन्यासो कृत्वा ध्यानम्—

मानङ्गी भूपिताङ्गी मधुमदमुदिता नीपमालावर्णेणी
मर्द्वाणां शोणचेली मृगमदतिलकामिन्दुरेखाज्वलताम् ।
कर्णोद्यच्छङ्खपत्रां म्मितमधुगृह्णा माधकस्येष्टव्रात्री
ध्यायेद्देवीं शुकाभा शुक्रमखिलकलारूपमस्याश्च पार्श्वे ॥

इति ध्यात्वा मनसा पञ्चधोपचर्य पुरश्चरणं वक्ष्यमाणपूर्वोत्तराङ्गमन्त्रसहितं मूलं
श्रीक्रमोक्तेन विधिना यथाशक्ति जप्त्वा पुनः न्यामादि विधाय

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणाम्मल्लतं जपम् ।
सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति देव्या वामहस्ते सामान्यार्घ्यमलिलेन जपं समर्प्य स्तुवीत् ॥

मातङ्गीस्तुतिः

यथा—

मातङ्गि मातरीशे मधुमदमथनाराधिने महामाये ।
मोहिनि मोहप्रमथिनि मन्मथमथनप्रिये नमस्तेऽस्तु ॥

स्तुतिषु तव देवि विधिरपि विहितमतिर्भवति विहितमतिः ।
 तदापि तु भक्तिर्मांमपि भवतीं स्तोतुं विभोगमयति ॥
 यतिजनहृदयनिवासे वासववरदे वराज्ञि मातङ्गि ।
 वीणावादनोदिनि नारदगीते नमो देवि ॥
 देवि प्रसीद सुन्दरि शीनस्तनि कम्पुकण्ठि घनकेशि ।
 मातङ्गि विद्रुमोष्ठि स्मितमुग्धाश्चम्व मौक्तिकाभरणे ॥
 भरणे त्रिविष्टपस्य प्रभवसि तत एव भैरवी त्वमसि ।
 त्वद्भक्तिलब्धविभवो भवति क्षुद्रोऽपि भुवनपतिः ॥
 पतितः कृष्णो मूकोऽप्यम्भ भवत्याः प्रसादलेणेन ।
 पूज्यः सुभगो वाम्नी भवति जडश्चापि सर्वज्ञः ॥
 ज्ञानात्मिके जगन्मयि निरञ्जने नित्यगुह्यपदे ।
 निर्वाणरूपिणि शिष्ये त्रिपुरे शरणं प्रपन्नस्त्वाम् ॥
 त्वां मनसि क्षणमपि यो ध्यायति मुक्तामणीवृतां श्यामाम् ।
 तस्य जगत्त्रितयेऽस्मिन् कास्ता ननु याः स्त्रियोऽस्ताध्याः ॥
 माध्याक्षरेण गर्भितपञ्चनक्त्यक्षराश्रिते मातः ।
 भगवति मातङ्गीश्वरि नमोऽस्तु तुभ्यं महादेवि ॥
 विद्याधरसुरकिन्नरगुह्यकगन्धर्वयक्षसिद्धवरैः ।
 आराधिते नमस्ते प्रसीद कृपयैव मातङ्गि ॥
 वीणावादनवेलावर्तद्दलाबुधमिदमामकुचम् ।
 इयमलकोमलमात्रं पादलनयनं स्मरामि महः ॥
 अवटुतटघटितदूरीताडिततालीपलासताटङ्काम् ।
 वीणावादनवेष्टाकण्ठितशिरसं नमामि मातङ्गीम् ॥
 माता भरकतश्यामा मातङ्गी मदशालिनी ।
 कटाक्षयतु कलमाणी कन्दम्वनवासिनी ॥
 वामे विस्तृतिशालिनि स्तनतटे विन्यस्तर्वाणामुखं
 तन्ती तारविशकिणीमसकलैरस्फालयन्ती नरैः ।

अर्धोन्मालदपाङ्गमंगवन्तिर्ग्रावं मुन्य विभ्रती

माया काचन मोहिनी विजयने मानद्वन्द्यामयी ॥

वीणावाद्यविनोद^१गीतनिग्ना लालाशुकोलामिनी

विम्बोष्ठीं नवयावसादचणामार्कणरेशा^२ञ्जिराम् ।

दद्याद्भीं गिनद्यद्गुण्डन्धग शृङ्गारवेपोज्ज्वला

मातङ्गीं प्रणतोऽस्मि मुस्मितमुखीं देवीं शुकदयामलाम् ॥

मस्तं केमन्दामभि बलयिनं धम्मिन्दमाविभ्रती

तार्लापत्रपुटान्तर्गु घटिनंन्ताटदिनी मौक्तिकैः ।

मूले कल्पतरोर्महामणिमये सिंहामने मोहिनी

काचिन् गायनदेयता विजयने वीणावनी वामना ॥

वेणीमूलविगजिनेन्दुशकला वीणानिनात्रप्रियां

क्षोणीपालसुरेन्द्रपद्मगवर्गगराधिताद्भिद्वयाम् ।

गुणीच्चञ्चललोचनां मुखसना वाणीं पुराणोज्ज्वला

श्रोणीभारभरालमामनिमिया [प] पश्यामि विश्वेश्वरीम् ॥

मातङ्गीस्तुतिगियमन्वहं प्रजप्ता

जन्तूना वितरति कौशलं क्रियायाम् ।

वामित्वं श्रियमधिका च गानशक्तिः

मौभाग्यं नृपतिभिरर्चनीयता च ॥

इति मन्त्रकोशे तृतीयपटलायो मातङ्गीस्तव सम्पूर्ण ॥

मुवाभिनीपूजाऽऽदि शेषकृत्यम्

अथ श्यामलां शक्तिमाहूय श्रीक्रमोक्तक्रमेण पञ्चमवर्जं तामुपचर्य
तच्छेषमुररीकृत्य हवि प्रतिपत्त्यादिक्रमशेषं समापयेत् । हविःप्रतिपत्तौ मूलेन सर्वेण
तत्त्वत्रयशीघ्रं विशेषः ॥

श्यामोपासकनियमाः

एतदुपासकस्यावश्यानुष्ठेयाः नियमाः यथा—

कदम्बतरुं न छिन्द्यात् । वाचा 'कालीति पदं नोच्चारयेत् । वीणावेणुवादन-
नर्तनगाथागोष्ठीषु प्रवर्तमानासु पराङ्मुखो न भवेत् । गायकान् न निन्द्यात् इति ॥

पुरश्चरणसंकल्पः

एवं नित्यसपर्यो निर्वर्तयन् पुरश्चरणमाचरेत् । तच्च जपहोमतर्पणब्राह्मणभोजना-
ख्याङ्कचतुष्टयसमष्टिरूपम् । तत्प्रकारस्तु—दीक्षाप्रकरणोक्तकाले श्रीगुरुनुज्ञातो ब्राह्मणैः
त्वत्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य अमुकशर्मवर्मादिरहं श्यामामन्त्रसिद्धिकामो
लक्षसङ्ख्याकं जपं, प्रकृते कलियुगत्वात् तच्चतुर्गुणितं, तद्दशांशहवन-तद्दशांशतर्पण-
तद्दशांशब्राह्मणभोजनानि च करिष्ये इति संकल्पयेत् । एवं तत्तन्मन्त्रेषु तत्र तत्र
भोक्तृजपसङ्ख्याऽऽदिसङ्कल्पो ज्ञेयः ॥

मन्त्रजपः

अथ सति सम्भवे तन्त्रान्तरदृष्टेन विधिना ग्रामात् बहिः क्रोशे नगराच्च
क्रोशद्वये क्षेत्रं परिगृहीयात् । अथवा समुद्रमहानदीतीरयोः पश्चिमाभिमुखवृष-
शून्यशिवायतनयोः विष्णुगृहपुण्यक्षेत्रतीर्थारण्यपर्वतशिखराश्वत्यविल्वमूलविविक्तनिज-
गृहगोष्ठानां श्रीगुरुस्येष्टदेवतासन्निध्योद्धान्यतमं देयमासाद्य दीपस्थानविन्यस्ते
ज्यात्रचर्ममृगाजिनचित्रकम्बलकुक्षकटारक्तपटपट्टवसनोर्णावसाद्यन्यतमे आसने उपविश्य
विभ्रानुत्सार्य प्राणानायम्य सङ्कल्प्य वक्ष्यमाणलक्षणया अक्षमालया वक्ष्यमाणसंस्कारया
रुद्राक्षायन्यतमया वा मालया पूर्वाङ्गमन्त्रपूर्वकं प्रत्यहं सहस्रसङ्ख्याकं मूलमन्त्रं
तद्दशांशान् उत्तराङ्गमन्त्रांश्च जप्त्वा पुनर्न्यासादिकं कृत्वा । पूर्वाङ्गमन्त्रो यथा—

१ कमलिनीपदं—अ.

२ भोजनतर्पणं श्यामाभोजनानि च करिष्ये इति संकल्पयेत् । जपसंख्या १००००,
तद्दशांशहोमसंख्या १००००, तद्दशांशतर्पणसंख्या १०००, तद्दशांशब्राह्मणभोजनसंख्या १००,
तद्दशांशमार्जनसंख्या १० ॥ एवं—४२.

३ संख्याऽऽदिसङ्कल्पो—अ१.

हसन्ति हसितालापे मातङ्गिपरिचारिके । मम भयविघ्ननाशं कुरु कुरु
ठः ठः ठः हुं फट् स्वाहा ॥ इति ॥

मूलमन्त्रश्च—न्यासोक्तमस्तद्वत्खण्डममष्टिरूपः ॥

उत्तराङ्गमन्त्रास्तु—ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि (हुं फट् स्वाहा इति
पाठान्तरम्) सर्ववशङ्करि स्वाहा—इति श्यामाङ्गं लघुश्यामा ॥

ऐं ह्रीं सौं वद वद वाग्वादिनि स्वाहा—इति तदुपाङ्गं वाग्वादिनी ॥

ॐ ओष्ठापिधाना नकुली दन्तं परिवृता पवि ।

सर्वम्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥

इति तत्प्रत्यङ्गं नकुली ॥

जपफालः

अयं च जपो अपराद्धे कर्तव्यः. अपराद्धे श्यामेति मूत्रेण अपराद्धस्य
पूजाकालविविधानान् । अन्ये त्वामध्यन्दिनमेव । देशोपश्रवादिसम्भावनायामासायाह-
मपीति स्थितिः ॥

त्रीशद्वयोः प्रणवप्रत्यास्रावः

द्विजार्तानां जपाद्यन्तयां प्रणवोच्चारः । त्रीशद्वयोस्तु सविन्दुकचतुर्दशस्वर
उच्चार्यः ॥

पुरश्चरणांगहोमः

एवं जपोत्तरं तस्मिन्नेवाहनि श्रीक्रमोक्तेन विधिना कुण्डस्थण्डिलान्यतर-
प्रतिष्ठापितेऽग्नौ देव्या उपचारान्ते सर्वामामावरणदेवतानां एकैकाहुतिं तत्तन्मन्त्रैः
प्रधानदेवतायां दशाहुतीश्च स्वाहाऽन्तमूलेन उद्देशत्यागपूर्वकं एकैकेन त्रिमध्वकेन
पलाशकुमुमेन हुत्वा अथ जपदशाशं च हुत्वा होमशेषं समापयेत् ।

मन्त्रान्ते या वह्निजाया मा तु मन्त्रस्वरूपिणी ।

तदन्तेऽन्यां प्रयुञ्जीत सा होमाङ्गतया मता ॥

इति शक्तिसङ्गमतन्त्रवचनान् स्वाहाऽङ्गमन्त्रेष्वपि पुनः स्वाहाप्रयोगः कार्यः ॥

इदं च द्रव्यं इह इन्द्रियकामाभिहोत्राद्गदधिवन्नित्यं काम्यं च, संयोग-
पृथक्त्वात् । तिलैः शान्त्या इत्यादिविधीनामन्यतःसिद्धहोमाश्रयेण, गोदोहनस्य
तादृशप्रणयनाश्रयेणेव, फलायगुणविधिरूपत्वात्, सत्यां कामनायां अयमेव होमो
द्रव्यान्तरैरपि वक्ष्यमाणैः कार्यः. काम्यस्य नित्यबाधकत्वात् ॥

पुरश्चरणांगं तर्पणम्

ततो नद्यादौ चतुरश्रमण्डलं विधाय तत्र चिन्तिने श्यामायन्ते देवीमावाह्य
पञ्चधा उपचर्य मुरभिलेन सुवर्णरजतताम्रादिपात्रगृहीतेन सलिलेन मूलान्ते श्रीमातङ्गी-
श्वरीं तर्पयामीति होमदशांशं तर्पयेत् । सत्यानुकूल्ये जपस्थान एव वा पूजाचक्रे
तर्पयेत् । "तर्पणेऽपि तथैव स्वात्ममसोन्ते पुनर्नमः" इति शक्तिसङ्गमतन्त्रोक्तेः
नमोन्तेष्वपि मन्त्रेषु पुनः नमस्तर्पयामीति प्रयोगः । तन्त्रान्तरानुसारिणो मार्जनपक्षेऽपि
नमोयोजनं तत्रैवोक्तम् ॥

पुरश्चरणांगं भोजनम्

ततः तर्पणदशांशसङ्ख्याकानेतद्विधाद्रीक्षितानलाभे यथासम्भवं तत्तन्मन्त्रदीप्ति-
तान्वा सदाचारान् प्रातः निमन्त्रिताभ्यञ्जितान् ब्राह्मणान् सुवासिनीः शुमारीश्च
यथाविभवं वस्त्रगन्धादिभिः देवताधियाऽभ्यर्च्य मृष्टान्नेन भोजितान् ताम्बूलद्रक्षिणा-
परितोषितान् प्रदक्षिणीकृतनमस्कृतानाग्निषो गृहीत्वा वित्तजेत् ॥

तर्पणदशांशब्राह्मणभोजनाशक्तौ तु तर्पणोक्तवज्जले देवतामावाह्य उपचर्य च
मूलान्ते आत्मानमभिषिञ्चामि नम इति कुम्भमुद्रया तर्पणदशांशवारं मूर्धन्यभिषेकं वा
कुक्षौः मार्जनं वा विधाय तद्दशांशं ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥

इत्येकः पक्षः । प्रतिलक्ष्णान्ते सर्वान्ते वा होमादि कुर्यादित्यपरो ॥

होमप्रत्याज्ञायो अपः

होमाशक्तौ ब्राह्मणानां पुरश्चरणजपसङ्ख्याद्विगुणो जप इति मुख्यः पक्षः ।
होमसङ्ख्याद्विगुणो जप इति गौणः । क्षत्रियादीनां त्रयाणां त्रिगुणादिर्जपः । एवं

तर्पणेऽपि । द्विजभक्तस्य शूद्रस्य द्विजस्त्रीणामपि होमप्रतिनिधिः जप एव । तेषां होमे तु नाधिकारः । ब्राह्मणभोजनस्य तु न कापि प्रतिनिधिः ॥

आरब्धस्य पुरश्चरणादेः आशौचेऽपि कार्यत्वम्

इदं च पुरश्चरणमारब्धं सत् आशौचप्राप्तावपि कार्यम् । नित्यार्चनादि च ।
तदुक्तम्—

जपो देवार्चनविधिः कार्यो दीक्षान्वितैर्नरैः ।
नास्ति पापं यतस्तेषां सूतकं वा यतात्मनाम् ॥

इति देवीयामले ।

मृतकं मृतके चैव नित्यं विष्णुमयम् च ।
सानुष्ठानम्य विम्रेन्द्र सद्यः शुद्धिः प्रजायते ॥

इति नारदपाञ्चगने ।

शिवविष्ण्वर्चने दीक्षा यम्य चाग्निपरिग्रहः ।

इति तत्स्येति शेषः ।

ब्रह्मचारियतीनां च शरीरे नास्ति मृतकम् ॥

इति विष्णुयामले ।

ब्राह्मणस्यैव पूज्योऽहं शुचैरप्यशुचैरपि ।
पूजां गृह्णामि शूद्राणां स्वाचारनिरतात्मनाम् ॥
यज्ञप्रतविवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे ।
आरब्धे मृतकं न म्यादनारम्भे च सूतकम् ॥
आग्नेयो वरणं यज्ञे सङ्कल्पो व्रतजापयो ।
नान्दीमुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रिया ॥

इति विष्णुवचनम् । ब्राह्मणस्येत्युपलक्षणं क्षत्रियवैश्ययोः ।

ग्रहणकालीनस्य जपस्य समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा होमं, 'तद्दशांशं तर्पणं, तत्समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं च कुर्यात् । यद्वा—ग्रहणपुण्यकाल एव मन्तानुसारेण जपस्य तत्समांशस्य तद्दशांशस्य वा होमस्य तदनुगुणस्य तर्पणस्य च कालं विभज्य जपाद्याचरेत् । परेषु तर्पणममसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं कारयेदित्येकः प्रकारः ॥

कृष्णाष्टम्यां प्रातः कृतनित्यक्रियः पूर्ववत् सङ्कल्प्य अयुतचतुष्टयं जपं सप्तधा विभज्य प्रत्यहं चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रपञ्चकसङ्ख्यया (५७१४) तत्कृष्णात्रयोदशीपर्यन्तं (६×५७१४=३४.२८४) जप्त्वा चतुर्दश्यां षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रपञ्चकं (५७१६; ५७१६+३४२८४=४००००) जपेत् । सङ्कल्पे चाद्य कृष्णाष्टमीमारभ्य एतच्चतुर्दशीपर्यन्तमिति विशेषः । होमादिविधिस्तु तद्दशांशं ग्येत्यन्यः ॥

प्रातः नित्यक्रियोत्तरं प्राग्भूत् सङ्कल्प्य अकारादिक्रकागन्तान् मातृकावर्णान् आनुलोम्येनोच्चार्य मूलं च सष्टुच्चार्य पुनर्मातृकावर्णान् विलोमानुच्चारयेत् । इत्येवंरीत्या प्रत्यहमष्टोत्तरशतसङ्ख्यया माममात्रं जप्त्वा होमादि कुर्यात् । सङ्कल्पस्तु एतदनुगुण एवोक्तः इत्यपरः ॥

यथामम्भवं अनयोः प्रत्याम्नाययो जपस्य चतुर्गुणितत्वं तर्पणादेश्च तद्दशांशत्वं बोध्यम् । प्रत्यहं गत्रौ त्रिकालं मर्षोपचारैरिष्टदेवतां साक्षां सावरणा अर्चयेत् । एवं पण्मासान् ^१माममात्रं वा पूजयितुं पुग्ध्वर्णमन्तर्गणापि विद्यासिद्धिः भवति । सङ्कल्पश्चैतदनुरूप एवोक्त इति चापरः ॥

मूर्त्योदयं ममारभ्य यावत्सूर्योदयावधि ।

तावज्जप्त्वा निरातङ्कः सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥

महत्कारे गुरो पादपद्मं ध्यात्वा प्रपूज्य च ।

कैवलं देवभावेन जप्त्वा सिद्धीश्वरो भवेत् ॥

इति चान्यः ॥

प्रकारान्तराणि च ग्रन्थान्तरेषु द्रष्टव्यानीति दिक् ॥

^१ तन्त्रासम्भवात् तद्दशांशं वा तर्पण—अ.

^२ मासत्रय इत्यधिकः—भ.

कूर्मचक्रलक्षणम्

समीकृते भूतले प्राक्प्रत्यगायताः दक्षिणोत्तरायताश्चतस्रश्चतस्रो रेखा विलिख्य नवकोष्ठानि विधाय तत्र पूर्वादिप्रादक्षिण्यक्रमेण अष्टसु कोष्ठेषु क च ट त प य श ङा स्यान् अष्टवर्गान् अकारादिस्वरद्वयं च विलिख्य मध्यकोष्ठे श्रीकारं विलिखेत् । इदं च कूर्मचक्रं क्षेत्रग्रामगृहभेदात् त्रिविधम् । तत्र क्षेत्रग्रामयोः तत्तन्नामाद्यक्षरयुक्तं कोष्ठं मुखं कूर्मस्य । एतदेवास्य दीपस्थानमुच्यते । गृहे तु गृहपतेः नामाद्यक्षरयुक् कोष्ठं मुखम् । तत्पार्श्वद्वयगतकोष्ठद्वयं हस्तौ । तदधःस्थितं कुक्षिः । तदधःस्थितौ च चरणौ । कुक्षिमध्यगतं कोष्ठं पृष्ठम् । चरणमध्यगतं कोष्ठं च पुच्छं इति विवेकः । एवमुक्तप्रकारस्य क्षेत्रादौ विभावितस्य कूर्मस्य मुखे पृष्ठे वा जपे होमे च सर्वार्थसिद्धिः । करयोः तनौ कोष्ठान्तराणि अनुपयुक्तानीति कूर्मचक्रानावश्यकतोक्ता कतिपयेषु स्थलेषु । यथा—

कुरुक्षेत्रे प्रयागे च गङ्गासागरसङ्गमे ।

महाकाले च काश्यां च दीपस्थानं न चिन्तयेत् ॥

इति । दीपस्थानोपलक्षितत्वात् कूर्मचक्रमपि दीपस्थानमित्युक्तम् । इह चक्रे चोक्तेषु कोष्ठेषु रिपुस्थानं विचिन्त्य तत्त्यागपूर्वकमवशिष्टं मित्रस्थानमुपादेयम् । अरिमित्रविचारो यथा—

अद्वयस्य ठकारेण ठकारस्यापि तेन च ।

लद्वयस्य पकारेण पकारस्यापि तेन च ॥

ओद्वयस्य पकारेण पकारस्यौयुगेन च ।

जकारस्य टकारेण शकारस्य सकारतः ॥

उकारस्य लकारेण फकारस्य पकारतः ।

भकारस्य तु रेफेण यकारस्य सकारतः ॥

अरित्वमेषां वर्णानां अन्येषां मित्रभावना ॥ इति ॥

मालासंस्कारः

ताश्च अकारादिस्कारान्तमातृकावर्णसूत्राक्षमुक्ताफलश्याणिक्यस्फटिकप्रवाहस्यर्ण-
रजतशङ्करक्तचन्दनोपादानकयणिपुत्रजीवपद्मबीजकुटामन्त्र्यादिमन्त्रः ॥

अक्षमालायाः संस्कारागनपेशा

अक्षमाला हि ब्रह्मन्त्रस्य दक्षभागादिनागिमभिज्याप्य वामभागपर्यन्तमवरोह-
रोहणक्रमेण ब्रह्मनाड्यां अन्योन्याभिमुखत्वेन ग्रथितैः आनुपूर्व्येणोच्चारितैः अकारादिभिः
ऋकारान्तैः पुनः प्रातिलोभ्येनोच्चारितैः च ऋकारादिभिः अकारान्तैः वर्णैः
शतबीजात्मिका भवति । क्षकारस्य मेरुस्थानीयस्य ऋकारद्वयस्य मध्य उच्चारणमात्रम् ।
न तु जपमङ्गल्यस्तर्गणना । अत्रानुलोभ्येन अवरोहारोहयोः प्रथमं मातृका ततो मन्त्रः ।
प्रातिलोभ्येन अवरोहारोहयोस्तु प्रथमं मन्त्रः ततो मातृकेति तत्त्वम् । शतान्तं
अ क च ट त प य शान्यवर्गाष्टकादित्वेन जपस्य अष्टोत्तरशतत्वं ज्ञेयम् । एवं
सहस्रादीं च । अस्या मालाया न संस्कारापेशा ॥

रुद्राक्षमालासंस्कारः

अष्टोत्तरशतं रुद्राक्षान् पङ्गुणिनं वक्ष्यमाणान्यतमे मूत्रे सप्रणवैकं कमा-
तृकोच्चारणपूर्वकमन्तरान्तग सप्रन्धिकं अन्योन्याभिमुखं गोपुच्छाकाङ्गं सर्पाकाङ्गं वा
ग्रथयित्वा स्थूलमेकं रुद्राक्षमेकाङ्कनं मूत्राग्रद्वये मेरुत्वेन ग्रथयित्वा नवसङ्ख्याकैः
अश्वत्थपत्रैः अष्टदलपद्म विरच्य तत्र माला निवेश्य मूलमन्त्रान्तं गोमूत्रगोमय-
गव्यदुग्धदधिवृतामृत्येन पङ्कगव्येन, ॐ सद्यो ज्ञानं प्रपद्यामि सद्यो जाताय वै
नमो नमः । भवे भवे नाति भवे भवस्य मा भवोद्भवाय नमः ॥—इति मन्त्रान्ते
कुशोदकेन च प्रक्षाल्य, ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः
कालाय नमः कलविकर्णाय नमो बलविकर्णाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय
नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः—इति मन्त्रान्ते चन्द्रनागरुर्कपूरादिभि-
राघर्षणं विधाय, ॐ अघोर्गभ्योऽथ घोर्गभ्यो घोरघोरतरेभ्यः सर्वेभ्यः सर्वशेर्वेभ्यो नमस्ते
अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥—इति मन्त्रेण धूपयित्वा, ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय
धामहि । तन्नो रुद्र प्रचोदयात् ॥—इति मन्त्रेण चन्दनकस्तूरीकुङ्कुमकर्पूरैः
लेपयित्वा, अक्षमाला वामकरपुटे निधाय, ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वर सर्वभूतानां
ब्रमाधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु मदाशिवोम् ॥—इति मन्त्रेण अष्टोत्तर-
शतवारमभिमन्त्र्य, रुद्राक्षमालाया प्राणाः इह प्राणाः । रुद्राक्षमालायाः जीव इह
स्थितः । रुद्राक्षमालायाः सर्वेन्द्रियाणि रुद्राक्षमालायाः वाङ्मनःप्राणाः इह आयान्तु

स्वाहा ॥—इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा, उपास्यदेवतां तत्रावाह्य, मूलेन पञ्चधा उपचर्य, तेन मातृकावर्णैश्चाभिमन्त्र्य, होमप्रकरणोक्तरीत्या अग्निमुखं विधाय, मूलेन अष्टोत्तरशताज्याहुतीः हुत्वा, सम्पाताज्यं मालायां निक्षिपेत् । अशक्तौ तु होमसङ्ख्याद्विगुणं मूलमन्त्राभिमन्त्रणं इति ॥

मालाऽन्तरसंस्कारः

अथान्यासां मालानां संस्कारः—उक्तरीत्या ग्रथितां मालां प्रासादमन्त्रेण पञ्चगव्यं क्षणं निक्षिप्य, तस्मादुद्धृत्य, कुशोदकेन प्रक्षाल्य, चन्दनादिभिरुपलिप्य, पात्रे निधाय, पञ्चायतनदेवताः तत्तन्मन्त्रेणावाह्य, पञ्चधोपचर्य, प्रासादेन शतवारानभिमन्त्र्य, सूर्यादीन् महानिन्द्रादीन् दिक्पालांश्च तत्तन्मन्त्रेण सम्पूज्य, सवृतैः तिलैः यथाशक्ति-वारं मूलेनामौ जुहुयात् । अशक्तौ अभिमन्त्रयेत् । ततो यथाविभवं काञ्चनं गुरवे दक्षिणां दत्त्वा, ब्राह्मणांश्च भोजयेत् । इति ॥

संस्कारान्तरं यथा—सूत्रं मणींश्च पञ्चगव्ये दिनत्रयं संस्थाप्य, चतुर्थदिने उद्धृत्य, अस्त्रेण प्रक्षाल्य, हृन्मन्त्रेण स्वेष्टमन्त्रेण वा प्रत्येकं आवृत्तेन मणीनन्योन्याभि-मुखं ग्रथयित्वा, स्थण्डिले स्वेष्टदेवतामपर्यामण्डलं विधाय, तत्र तामभ्यर्च्य, मूलमष्टोत्तरशतसङ्ख्यं जप्त्वा, तत्तत्कल्पोक्तपुरश्चरणहोमद्रव्येण घृतेन वा यथाशक्ति हुत्वा, मण्डले मालां निधाय, तस्यामलमन्त्र-मूलमन्त्र-पङ्क्तमन्त्रांश्च विन्यस्य, तां स्वेष्टदेवतारूपां विभाव्य, सम्पूज्य, सर्वभूतबलिं दत्त्वा, आचार्यं दक्षिणाऽऽदिभिः परितोष्य ब्राह्मणान् भोजयदिति ॥

उक्तसंस्कारविधिः त्रैवर्णिकविषयः । स्त्रीशूद्राणां तु उपास्यमूलमन्त्रेणैव सर्वं कार्यम् ॥

यन्मन्त्रजपार्थं वा माला संस्कृता तया तस्यैव अप-कार्यो नान्यस्य । अत्र च विशेषः—

शिवमन्त्रेण संग्रह्य शक्तिमन्त्रं जपेदपि ।

शक्तिमन्त्रेण संग्रह्य शिवमन्त्रं जपेच्छिवे ॥

ध्रुवेण मातृकाभिर्वा ग्रथ्यन्ते मणयो यदि ।

तदा सर्वेऽपि जप्तव्या मनवो मालया तया ॥ इति ॥

ध्रुवः प्रणवः ॥

देवताभेदेन सूत्रभेदः

देवताभेदेन सूत्रभेद उक्तः । यथा—देव्या रक्तपट्टमूत्रम् । शिवस्योर्णाभवं श्वेतं वा बल्कलं वा । सूर्यगणेशयोः कार्पासजम् । तच्च सुवासिन्या ब्राह्मण्या कर्तितम् । स्वसमानजातीययोपि कर्तितं वा । त्रिगुणं त्रिगुणीकृतम् । यत्र ब्राह्मणीकर्तितं न मिलति तत्र वर्णान्तरीयकेवलसुवासिनीकर्तितं ब्राह्मम् । अन्येषु सूत्रेषु त्वच्छिष्टकं गुणस्थौल्यं मानं च ॥

मालासंस्कारकालः

मालासंस्कारकालस्तु—विष्णोः द्वादश्या पूर्वाह्णः । शक्तेः अष्टमीनवमी-चतुर्दशीनां रात्रिः । शिवस्य त्रयोदशीदिवा । सूर्यस्य सप्तमीदिवा इति ॥

मालाभेदेन फलभेदः

मालाभेदेन फलभेदो यथा—मातृकाऽक्षमाला क्षिप्रं मन्त्रसिद्धये । रुद्राक्षमाला मोक्षाय । मौक्तिकमाणिक्यमय्यो माम्राज्याय । स्फाटिकी सर्वेभ्यः कामेभ्यः । पुत्रजीवमयी सम्पत्सारस्वतावास्थै । पद्मबीजमयी श्रीयशोभ्याम् । रक्तचन्दनमयी वश्यभोगाभ्याम् । इत्यन्यासामपि फलानि ग्रन्थान्तरेषु द्रष्टव्यानि ॥

सूत्रजीर्णतादौ प्रायश्चित्तम्

सूत्रे जीर्णे नयेन ग्रथयित्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमन्त्रयेत् । जपसमये ममादात् करगलिताया छिन्नायां वा मालायां निषिद्धस्पर्शे वा अष्टोत्तरशतमूलमन्त्रजपः प्रायश्चित्तम् ॥

जपभेदाः

अथ जपभेदाः । ज्ञानार्णवे—

निगदेनोपाशुना वा मानमेनाथवा जपेत् ।

निगदः परमेशानि स्पष्टं वाचा निगद्यते ॥

अव्यक्तश्च स्फुरद्भक्त उपाशुः परिकीर्तितः ।

मानसस्तु वरारोहे चित्तेनान्तरूपवान् ॥

निगदेन तु यज्जप्तं लक्षमात्रं वरानने ।
उपांशुस्मरणेनैव तुल्यं भवति शैलजे ॥
उपांशुलक्षमात्रं तु यज्जप्तं कमलेश्वरे ।
मानसस्मरणेनैव तुल्यमेकेन सुन्दरि ॥ इति ॥

स्वच्छन्दतन्त्रसारे तु—

जपस्तु षड्विधः प्रोक्तस्तत्प्रकारोऽयमुच्यते ।
वाचिकं मानसं चैव यौगिकं योगवाचिकम् ॥
योगमानसिकं चैव बाह्यमानसिकयौगिकम् ।
वाचा केवलयोच्चार्य मन्त्रं 'देवीं विमान्य च ॥
जपेद्यत् परमेशानि वाचिकं तत्प्रकीर्तितम् ।
देव्या रूपं च सच्चिन्त्य सावधानेन चेतसा ॥
मन्त्रस्याप्यनुसन्धानं मानसं परिकीर्तितम् ।
त्रिस्थानेन त्रिवीजानि क्रमात् सच्चिन्त्य मार्गतः ॥
आरोहो यौगिकं प्रोक्तमुच्यते योगवाचिकम् ।
लक्ष्ये मनः ममायोज्य वाचा मन्त्रं जपेच्छिवे ॥
योगवाचिकमेतत् स्याद्योगमानसिकं शृणु ।
लक्ष्येण मानसं पूर्वं संयोज्य मनसा जपम् ॥
योगमानसिकं विद्यादधान्यदपि चोच्यते ।
मनसाऽपि जपेन्मन्त्रं बीजानारोहणक्रमात् ॥
बाह्यमानसिकयोगाख्यं जपमेतदनुत्तमम् ।
वाचिकेन जपेनैव केवला वाक् प्रवर्तते ॥
मानसाच्छ्रित्यमाप्नोति योगिकायोगसिद्धयः ।
बाह्यमानसजपेनैव वाज्ज्ञानैश्वर्यसिद्धयः ॥
भवन्ति परमेशानि योगमानसिकेन तु ।
अणिमादीनि चान्यानि सर्वाणि लभते ध्रुवम् ॥

वाङ्मानसिकयोगाख्यजपेन परमेश्वरि ।
 वागाद्यकुलपर्यन्तमचिरालम्बने नरः ॥
 येन केन जपेनैव ह्रस्वदीर्घप्लुतक्रमात् ।
 जप्ता विद्याश्च मन्त्राश्च सर्वे सर्वार्थदायिनः ॥
 भवन्ति गुरुवक्त्रेण लब्धा. सर्वाङ्गसुन्दरि ।
 स्वयं निरीक्ष्य ये कोशं मन्त्रं विद्यामथापि वा ॥
 गृहीयुषं ब्रजेयुष्मे गौरवं नरकं शिवे ।
 तस्मादात्मिक्यसंयुक्तः साधको देशिकाज्ञया ॥
 शिवागमात्रिरीक्षेत नान्यथा वीग्वन्दिने ॥ इति ॥

होमे बह्विस्थितिविचारः

तत्र मुहूर्तचिन्तामणौ -

सैका तिथिर्वाग्युता कृताप्ता शेषे गुणेश्चे भुवि बह्विवासः ।
 मौज्याय होम शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ॥

अम्यार्थ - - शुक्रप्रतिपदादिहोमदिनमङ्गल्यैकमधिकमङ्गमादित्यादिवारसङ्ख्या च
 मेलयित्वा चतुर्भिर्होमैः त्रये शिष्टे शून्ये वा बह्विभुवि वसति । तदा होमः सुखाय
 भवति । एकस्मिन् द्वये वा शेषे क्रमादिवि पाताले च बह्विवासः । तदानीं होमेन
 प्राणार्थनाशौ भवत इति ॥

तत्रैव अष्टविचारे गृह्यामलं

नेषा म्भितिक्रम वश्ये नक्षत्रेषु यथा स्थिता ।
 गूर्यो बुधो भृगुश्चैव शनिश्चन्द्रो महीमुत ॥
 जीवो गुरुश्च केतुश्च नैवेने देवि स्वचरा ।
 गूर्यभास्त्रभं यावन्त गणयेच्च महेश्वरि ॥
 त्रीणि त्रीणि च क्रमाणि गविभार्तानि ^१दापयेत् ।
 गूर्यादीना फल देवि शृणु वश्ये यथाक्रमम् ॥

आदित्ये तु भवेच्छोको बुधे चैव धनागमः ।
शुके लाभं विजानीयाच्छनौ पीडा न संशयः ॥
चन्द्रे लाभो महान् देवि भौमे चैव तु बन्धनम् ।
गुरुणा च धनप्राप्तिः राहौ हानिस्तथैव च ॥
केतुना जायते मृत्युः फलमेवं महेधरि ।
क्रूरहोमस्तथा देवि क्रूरग्रहमुखो भवेत् ॥ इति ॥

सूर्यं सूर्याक्रान्तं नक्षत्रं, चन्द्रं तद्विषयनक्षत्रम् । दापयेत् सूर्यादिभ्यः इति शेषः ।
सूर्यनक्षत्रादिचन्द्रनक्षत्रपर्यन्तं नक्षत्राणां त्रयं त्रयं सूर्यादिस्वामिकमित्यर्थः । क्रूरहोमो
मारणोच्चाटनादिफलकः । शेषं सुगमम् । एवं बहिस्थितिं ग्रहांश्च विचार्य, सौम्यहोमः
सौम्यग्रहेषु क्रूरश्च क्रूरग्रहेषु कार्यः ॥

कुण्डस्थण्डिलयोः परिमाणम्

तत्र एकोनपञ्चाशत्सङ्ख्याकाहुतिपर्यन्तं स्थण्डिलमेव । तच्च अष्टादशाङ्गुल-
प्रमाणं परितः अङ्गुष्ठोन्नतम् । अग्रे कुण्डेन सह विकल्पोऽशक्तिशक्तिभ्यां
व्यवस्थितिः । पञ्चाशदादिनवनवतिसहस्राहुतिपर्यन्तं मुष्टिमात्रम् । मुष्टिः अरत्तिः ।
शतादिनवनवत्यधिकनवशत्याहुतिपर्यन्तं अरत्तिमितम् । निष्कनिष्ठमुष्टिहस्तोऽरत्तिः ।
सहस्रादिहोमे हस्तमात्रम् । अमुतादौ द्विहस्तम् । लक्षादौ चतुर्हस्तम् । दशलक्षादौ
पङ्कहस्तम् । कोटिहोमादौ अष्टहस्तं दशहस्तं वा । चतुर्विंशत्यङ्गुलैः हस्तः । अङ्गुलं तु
तिर्यङ्निहिताष्टयप्रमाणं स्वमध्यमामध्यपर्वमितं वा ज्ञेयम् । मुष्ट्या वा चतुरङ्गुलानि ।
अर्धयवोनचतुस्त्रिंशताङ्गुलैः द्विहस्तम् । सार्धकचत्वारिंशता त्रिहस्तम् । अष्टचत्वारिंशता
चतुर्हस्तम् । पादोनचतुःपञ्चाशता पञ्चहस्तम् । पादोनेकोनपष्ट्या पङ्कहस्तम् ।
सार्धत्रिपष्ट्या सप्तहस्तम् । अष्टपष्ट्या यवोनवा अष्टहस्तम् । द्विसप्तत्या नवहस्तम् ।
पट्सप्तत्या दशहस्तं कुण्डं स्थण्डिलं वा भवति । कुण्डाङ्गानां व्याससातनामि-
कण्ठमेखलायोनीनां सम्यग्ज्ञान एव कुण्डं युक्तम् । अन्यथा अत्यन्तमनिष्टम् ।
स्थण्डिलं चतुरस्रमङ्गुलोत्मेधं चतुरङ्गुलोत्मेधं वा । स्थूलद्रव्यहोमे तत्परिमाण-
स्यापयांती स्योत्तरपरिमाणमपि ग्राह्यम् ॥

होमे इतिकर्तव्यताविशेषः

बहु-ऋत्विक्कर्तृके होमे यथाकालं प्रत्याहुत्युद्देशत्यागयोः कर्तुमशक्यत्वात् यजमानो देवतां द्रव्यं च मनसा ध्यात्वा अमुकदेवताया इदं सर्वहोमद्रव्यजातं न ममेति त्यजेत् ॥

ऋत्विजस्त्वाचान्ताः कृतप्राणायामाः प्रत्येकं देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकेन वृतोऽहं अमुकसङ्ख्याकहोममध्ये अमुकांशेन यजमानोपकल्पितामुकद्रव्येण होमं करिष्ये इति सङ्कल्प्य आसनविधिं भूतशुद्ध्यादिकं तत्तद्देवतर्प्यादिन्यासत्रयं कृत्वा अग्नौ देवताध्यानमानसपूजाऽन्ते प्राङ्मुखा वोदङ्मुखा वा जुहुयुः । होमसङ्ख्यासमाप्तौ परिधिपरिस्तरणान्तःपतितं हविः सर्वमग्नौ प्रक्षिपेत् । तद्वहिःपतितं तु न ॥

अनेकदिनसाध्ये तु होमे प्रतिदिवसं कयाचित् सङ्ख्याया संस्थाप्य बहिरक्षण-पूर्वकं शुभदिने समाप्तिं कुर्यात् । प्रतिदिनं होमाद्यन्तयोः प्रधानदेवतां अङ्गदेवताश्च गन्धपुष्पादिभिः अग्निमध्ये पूजयेत् । आरम्भे समाप्तिदिने अग्निमूलमन्त्रेण स्वाहास्व-धासहितमग्निं पूजयेत् । तत्र गन्धादिकं बहिरेव अग्नये दद्यात् ॥

यत्र होम एव प्रयोगविशेषे फलप्रदत्वान् प्रधानं न पुनर्जपाङ्गं तत्र ब्राह्मणभोजनसङ्ख्या तन्त्रे विशेषानुक्तौ स्मृत्युक्ता ब्राह्मा । तत्र लक्षहोमे षष्ट्यधिका नवशती मुख्य पक्षः । विंशत्यधिका पञ्चशती मध्यमः । दशाधिका त्रिशती अधमः ॥

यत्र प्रधानदेवताऽङ्गत्वेन स्मृतितन्त्रोक्तयोरविरोधे समुच्चयपक्षमाश्रित्य ग्रहा अपि पूज्यन्ते तत्र तद्वद्ब्राह्मणभोजनमपि कार्यम् । तत्रोत्तमे पक्षे विंशत्यधिका सप्तशती ब्राह्मणानां भोजनीया । मध्यमपक्षे चत्वारिंशदुत्तरं शतत्रयम् । अधमे च दशाधिकं शतमिति ॥

काम्यहोमद्रव्याणां मानं फलं च

तिलैश्चुल्लकमितैः शतसङ्ख्याकैर्वा प्रत्याहुतिहोमः ज्ञान्यै, आज्येन च कर्षप्रमाणेन । आसमितैरनैरन्नाय । अमृतासमिद्धि कनिष्ठास्थूलाभिः चतुरङ्गुल-प्रमाणाभिः ज्वगोपशमनाय चतुषष्ट्यैश्च । दूर्वाभिः तिष्ठभिस्तिमृभिरायुषे । नृत्तमालकुसुमैः धनाय । उत्पलैः भोगाय । बिल्वदलैः राज्याय । समग्रैः पयैः

साम्राज्याय । मुष्टिमितैः राजैः कन्यास्यै । नन्दावर्तैः कवित्वाय । ^१वञ्जुळमल्लिका-
जातीपुलागैः भाग्याय । बन्धूकजपार्किशुकमधूकैः ऐश्वर्याय । कदम्बैः वश्याय । लवणैः
शुक्तिप्रमाणैः आकर्षणाय । शालितण्डुलैः अर्धमुष्टिमितैः धान्याय । कुङ्कुमगोरोचना-
दिभिः गुञ्जामितैः सौभाग्याय । पलाशपुष्पैः तेजसे कपिलावृतेन चोक्तमानेन । धुतू-
रकुसुमैरुन्मादाय । ^२विषवृक्षनिम्बश्लेष्मातकविभीतकसमिद्धिः दशाङ्गुलप्रमाणाभिः
शत्रुनाशाय । निम्बतैलाक्तैः ^३लवणैः उक्तमानैः मारणाय । काकोल्लक्षपक्षेणैकैकेन विद्वेष-
णाय । तिलतैलाक्तैः मरीचैः विंशत्या कासश्वासप्रशमनाय इति । पुष्पेषु स्थूलमेकैकं,
अल्पानि द्वित्रीणि इति वा क्वेकः । एतानि द्रव्याणि काम्यजपात्रेषु होमेषु तत्तज्जप-
दशांशसङ्ख्याकानि । प्राधान्येन होमे तु सङ्ख्याऽनुक्तौ सहस्रसङ्ख्याकानि । इह च
प्रथमं अमीष्टदेवतायै विज्ञाप्य अमुककर्मसिद्धयर्थं एतावदाहुतीः करिष्यामीति सङ्ख्य-
येत् । कर्पस्तु दशगुञ्जामितमापणोदशकप्रमाणः । शुक्तिः कर्पद्वयम् । मुष्टिस्तु पलम् ॥

पुरश्चरणकाले विहितानि

मनःस्थैर्यशौचमौनमन्तार्थचिन्तननिर्वेदश्रद्धोत्साहकोधाभावसन्तोषेन्द्रियनिग्रह-
प्रक्षर्च्यगुरुप्रणतिसुगन्धामलकखानसुवसनसुरभिष्ठानुलेपनमध्यपत्रवर्जपलाशपत्रावलिमितै-
कवारभोजनप्रक्षालितदर्भास्तीर्णघौतवस्त्रशयनत्रिपवणस्नानादीनि । अशक्तौ तु प्रातः-
स्नानमात्रम् ॥

निषिद्धानि

अभियानृतभाषणकरअविभीतकार्कस्तुहिछायाक्रमणप्रतिग्रहादीक्षितस्त्रीशूद्रपति-
तनास्तिकसंभाषणबहेकमलिनवस्त्रधारणकाम्यकर्माविहितकर्मकांस्यभोजनासत्तद्गोप्यजल-
स्नानकञ्चुकोष्णीषधारणप्राणिहिंसापादुकायानशय्याऽऽरोहणनम्रत्वकुशरहितकरत्वादीनि
अतिभोजनं च ॥

भोज्यानि

शुक्लैकविधात्तं हैमन्तनीवारकङ्कुपष्टिका यवाः शद्धानवहताः मुटवर्जितमैश्वं
कृष्णातिलमुद्गकलायकन्दविज्रेषनारिकेळकदलीलवलीपनसाम्रामलकार्द्रकसामुद्रलवणानु-
दृतसारगन्धपिप्पलीजीरकनारङ्गादीनि ॥

अभोज्यानि

गुडकृत्रिमलवणपर्युषितनिम्बेहर्काद्यादिद्रुपितकाजिकमज्जनचिन्वकजलशुनमृणा-
ळकोद्वर्तनपक्कापमरुचणकगोधूमदेवधान्यादीनि ॥

भोजनपर्यायः

स्येष्टदेवतायै निवेदितं सज्यजनमन्नं मूलेन प्रांश्य मसवारं प्रतिद्रव्यमभिमन्त्र्य
अश्रीयात् । उदकं द्वात्रिंशद्वारं मूलाभिमन्त्रितं पिबेत् ॥

जपादिसमय आवश्यकोपाधौ शुचौ देशे तं निवर्त्य खान्वा शेषं समापयेत् ।
अशक्तौ तु मन्त्रमम्मन्यतरग्नानवस्वपरिवर्तेन केवलं कुर्यादिति ॥

इत्थं कृतपुरश्चरण- सिद्धमनु देवताप्रसादमप्यन्न- स्वातन्त्र्येणोपास्तौ
धार्कमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपर मति कामं काम्यमनुतिष्ठन् पूर्णमनोरथः सुखी
विहरेदिति शिवम् ॥

इति श्रीभागुरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानमेनोमानन्दनाथेन निर्मिते
अभिनवं कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे इयमाकमनिष्पन्न
नाम प्रौढाज्ञापधनुर्थं समाप्तः ॥

तदन्तोल्हासः पञ्चमः—दण्डिनीक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
तनोत्सुमानन्दनाथः तदन्तोल्हासमद्भुतम् ॥
अत्र संविन्महाराज्ञीदण्डनाथाक्रमः स्मृतः ।
दुष्टनिग्रहशिष्टानुग्रहौ यस्या वशंवदौ ॥
प्रसाद्य सचिवेशानीं पञ्चमीक्रममाचरेत् ।
वाग्लौमुपक्रमा यत्र सर्वाङ्गमनवो मताः ॥
दीक्षाविधिरिहापेक्ष्यः आरम्भोल्हास ईक्ष्यताम् ।
सन्ध्या तु तान्त्रिकी न स्यात् सूत्रकारैस्सूत्रणात् ॥
निशीथे किं तु कुर्वीत बालया प्रातराह्निकम् ।
तस्याः खल्विष्टमन्त्रात् प्रागुपदेष्टव्यता यतः ॥

काल्यकृत्यं भाष्टिकं च

साधकस्तावन्निशीथे प्रबुद्धः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरुध्यानादिप्राणायामान्तं
विधिं विदध्यात् । तत्र च श्रीगुरुपादुकायां 'आदौ त्रितारीस्थाने बाक् स्त्रौ इति
बीजद्वयं योज्यम् । ततो हृदयपरमाकाशे स्फुरतः अस्वप्नानन्ददायिनः परसंवित्परिणतैः
अनाहतस्य नादस्य अनुसन्धानेन भस्मितनिसिलकश्मलो मूलं मनसा दशवारमाचर्य
उत्थाय निर्वर्तितावस्थको गृह एव वारुण-मान्त-भास्मनस्त्रानेष्वन्यतमं कुर्यात् ।
वारुणे मूलेन त्रिरुद्रकाञ्जलिदानं शिरसि, त्रिराचमनं, त्रिः प्रोक्षणं च विदध्यात् ।

१ इह सत्त्वात्रत्वेन वाराण्या निशीथोपास्ताऽऽह्निकं दिवा सपर्यां वाजुदेव । इत्यधिकः—

मान्तभास्मनस्त्राने स्मृत्युक्ते एव । अथ वाससी धौते परिधाय विधृतपुण्ड्रः मूलेन त्रिराचम्य द्विः परिमृज्य सक्तुपस्पृश्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नाभिं हृदयं शिरश्चावमृशेत् ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

एवं त्रिराचम्य यागमन्दिरमासाद्य गोमयेनोपलिप्तद्वारस्थण्डिलं द्वारस्य दक्ष-
बामोर्ध्वभागेषु क्रमेण—

ऐं ग्लौं भद्रकाल्यै नमः, भैरवाय, लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः समर्च्य अन्तःप्रविष्टो रत्नवल्लीपुष्पमालावितानकादि-
भिरलङ्कृत्य यागमन्दिरं, ऐं ग्लौं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति
पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामर्घ्यं दक्षभागे निधाय, दीपानभितः
प्रज्वाल्य, गन्धमाल्यादिभिरात्मानमलङ्कृत्य, ताम्बूलसुरभिलवदनो जातीपत्रफल-
लवङ्गैलाकर्पूराख्यपञ्चतिकाभोदितवदनो वा प्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णे ऊर्णामृदुनि शुचिनि
बालान्त्यबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ऐं ग्लौं आधारशक्ति-
कमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेनासनेनोपविश्य,
ऐं ग्लौं शिवादिश्रीगुरुभ्यो नमः ऐं ग्लौं समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो
नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुरुपादुकया श्रीगुरुं
महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ऐं ग्लौं ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेणावृत्तेन
अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोः देहे ^१च क्रमेण न्यासव्यापके कृत्वा स्वस्य
देवतैक्यं भावयन्,

ऐं ग्लौं अपसर्पन्तु ने भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्द्वामपार्थिवभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयकूरदृष्टचवलोक्तेनपूर्वकं
तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम
दक्षमध्यमातर्जनीभ्यामधोमुस्ताभ्यां वामकरतले सप्तशब्दमुपर्युपरि त्रिरभिघातः ॥

^१ च व्यापकं कृत्वा—श्री, अ.

प्राणायामः

अथ नमः इति अङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य अङ्कुशेन शिखां बद्ध्वा श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण तदङ्गुष्ठं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन प्राप्वत् विंशतिधा षोडशधा दशधा त्रिधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

द्वितारीन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं स्वदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचमामुच्चेत् । तत्रादौ ॐ ऐं ह्रीं अं नमः शिरसि । आं ऐं ह्रीं आं नमः मुखवृत्ते । इत्यादिरीत्या क्षान्तमातृकासम्पुटितमुक्तबीजद्वयं मातृकास्थानेषु न्यसेत् ॥ इति द्वितारीन्यासः ॥

करपङ्कगन्यासौ

ऐं ह्रीं अन्धे अन्धिनि नमः अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥
 २ रुन्धे रुन्धिनि नमः तर्जनीभ्यां नमः ॥
 २ जम्भे जम्भिनि नमो मध्यमाभ्यां नमः ॥
 २ मोहे मोहिनि नमः अनामिकाभ्यां नमः ॥
 २ स्तम्भे स्तम्भिनि नमः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

इति पञ्चभिः मन्त्रैः अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं न्यम्य,

ऐं ह्रीं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि हृदयाय नमः ॥
 २ वाराहि वाराहि शिरसे स्वाहा ॥
 २ वराहमुसि वराहमुसि शिखायै वषट् ॥
 २ अन्धे अन्धिनि नमः कवचाय हुम् ॥
 २ रुन्धे रुन्धिनि नमः नेत्रत्रयाय वौषट् ॥
 २ जम्भे जम्भिनि नमः अम्बाय फट् ॥

इति मन्त्रैः हृदयादिषु न्यसेत् ॥ इति करपङ्कगन्यासौ ॥

नेह करन्यासे असमन्तः, तेन करतलन्यासो न भवति ॥

अर्घ्यशोधनम्

ततः श्रीकमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरर्घ्ययोः प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिमण्डलकरणम्, २ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषट् इत्याधारस्थापनम्, २ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्, २ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धजलापूरणम्,

ॐ ग्लौं ब्रह्माण्डाखण्डमम्भूतमशेषमसम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रं पीयूषममावह ॥

इति क्षीरपूरणे मन्वान्तरं चोक्तम्, षडङ्गं, चतुर्नवतिमन्वाभिमन्त्रणाभावः, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणं च विशेषः । अथ विशेषार्घ्यविन्दुभिः सपर्यासामग्रीं पावयित्वा ॥

सप्तार्णमन्त्रपञ्चकन्यासः

अन्वे अन्धिनि नमः इत्यादीन् पञ्चमन्त्रान् उक्तबीजद्वयादिकान् शिरोवदनहृदयगुह्यपादेषु न्यम्य,

अष्टखण्डन्यासः

मूलस्य खण्डैरष्टभिः वक्ष्यमाणेषु स्थानेषु न्यमेत् । यथा—

ॐ ग्लौं ॐ नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि वाराहि वाराहि वराहमुखि
वराहमुखि नमः इति पादादिजानुपर्यन्तम् ॥

२ अन्वे अन्धिनि नमः इत्याजानुकटि ॥

२ रुन्वे रुन्धिनि नमः इत्याकटिनाभि ॥

२ जम्भे जम्भिनि नमः इत्यानाभिहृदयम् ॥

२ मोहे मोहिनि नमः इत्याहृदयकण्ठम् ॥

२ स्तम्भे स्तम्भिनि नमः इत्याकण्ठभ्रूमध्यम् ॥

२ सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववानिचत्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं

कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं नमः इत्याभ्रूमध्यललाटम् ॥

२ ॐ ग्लौं ठः ठः ठः ठः हुं अस्त्राय फट् इत्याललाटब्रह्मरन्ध्रं चेति ॥

मातृकास्थानेषु मूलपदन्यासः

ततो मूलमन्त्रस्य द्विचत्वारिंशत्पदानि 'मातृकास्थानेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं ऐं नमः शिरसि, ह्रीं मुखवृत्ते, ऐं नेत्रयोः, नमो कर्णयोः,
मगवति नासापुटयोः, वार्ताळि कपोलयोः, वार्ताळि ओष्ठयोः, वाराहि
दन्तपङ्क्तयोः, वाराहि ब्रह्मरन्ध्रे, वराहमुखि ^१मुखान्तः, वराहमुखि दक्षदोर्मूले,
अन्वे तन्मध्यसन्धौ, अग्निनि तन्मणिबन्धे, नमो तदङ्गुलिमूले, रुन्धे
तदङ्गुल्यग्रे, रुन्धिनि वामदोर्मूले, नमो तन्मध्यसन्धौ, जम्भे तन्मणिबन्धे,
जग्मिनि तदङ्गुलिमूले, नमो तदङ्गुल्यग्रे, मोहे दक्षोरूमूले, मोहिनि तज्जानुनि,
नमो तत्पादसन्धौ, स्तम्भे तदङ्गुलिमूले, स्तग्मिनि तदङ्गुल्यग्रे, नमो
वामोरूमूले, सर्वदुष्टप्रदुष्टानां वामजानुनि, सर्वपां तत्पादसन्धौ, सर्वबाधिविच-
क्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं तदङ्गुलिमूले, कुरु तदङ्गुल्यग्रे, कुरु पार्श्वयोः,
शीघ्रं पृष्ठे, वश्यं नामौ, ऐं जठरे, ह्रीं हृदि, ठः दक्षकक्षे, ठः अपरगळे, ठः
वामकक्षे, ठः हृदादिहस्तयोः, हुं हृदादिपादयोः, अस्त्राय हृदादिपाद्यन्तम्,
ऐं ह्रीं फट् नमः— हृदादिमूर्धान्तम् ॥ इति ॥

तत्त्वाष्टकन्यासः

ततः ऐं ह्रीं ऐं नमो मगवति वार्ताळि वार्ताळि वाराहि वाराहि
वराहमुखि वराहमुखि इत्यादिरीत्या प्रागुक्तानां अष्टानां खण्डानां प्रत्येकमन्त्रे
क्रमेण हां शर्वाय क्षितितत्त्वाधिपतये नमः, ह्रीं भवाय अम्बुतत्त्वाधिपतये
नमः, ह्रूं रुद्राय वह्नितत्त्वाधिपतये नमः, ह्रैं उग्राय वायुतत्त्वाधिपतये नमः,
ह्रौं ईशानाय भानुतत्त्वाधिपतये नमः, सौं महानेवाय सोमतत्त्वाधिपतये नमः,
हं पशुपतये यजमानतत्त्वाधिपतये नमः, भौं भीमाय आकाशतत्त्वाधिपतये
नमः, इति उक्तेषु पादादिजान्वित्यादिषु अष्टसु स्थानेषु तत्त्वाष्टकं
न्यसेत् ॥

^१ स्वांगेषु न्यसेत्—४२, ४३, ४४.

^२ जिह्वया—धी.

^३ वृत्ते—धी.

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ व्यापकत्रयं मूलेन कृत्वा स्वपुरतः श्वेतपटपट्टदुकूलान्यतमे लिखिते
लेखिते वा सुवर्णरजतताम्रचन्दनपीठादौ लिखिते उत्कीर्णे वा दृष्टिमनोहरे भूपुरत्रय-
सदृशपत्रशतपत्राष्टपत्रपडरपञ्चारच्यश्रविन्दुमये चक्रे कुसुमाञ्जलिं विकीर्य

ॐ ग्लौं वार्ताञ्जियन्त्रस्य प्राणाः इह प्राणाः, ॐ ग्लौं वार्ताञ्जियन्त्रस्य
जीव इह स्थितः, ॐ ग्लौं वार्ताञ्जियन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ॐ ग्लौं वार्ताञ्जि-
यन्त्रस्य बाह्मनःप्राणाः इहायान्तु स्वाहा ॥

इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् ॥

पीठपूजा

ॐ ग्लौं स्वर्णप्राकाराय नमः, सुराब्धये, वराहद्वीपाय, वराहपीठाय,
आं आधारशक्तये, कुं कूर्माय, कं कन्दाय, अं अनन्तनाडाय नमः ॥ इति
पीठस्य मध्ये ॥

ॐ ग्लौं ऋं धर्माय नमः, ऋं ज्ञानाय, लं वैराग्याय, लृं ऐश्वर्याय
नमः ॥ इति तस्य आग्नेयादिदिक्षु ॥

ॐ ग्लौं ऋं अधर्माय नमः, ऋं अज्ञानाय, लं अवैराग्याय, लृं
अनैश्वर्याय नमः ॥ इति प्रागाद्यासु दिक्षु चाभ्यर्च्य ॥

ॐ ग्लौं त्र्यरपञ्चारपडरदलाष्टकशतपत्रसहस्रारपद्मासनाय नमः इति
चक्रमनुना चक्रमिष्टा ॥

ॐ ग्लौं बह्निगण्डलाय नमः, सूर्यमण्डलाय, सोममण्डलाय, सं सत्वाय,
रं रजमे, तं तममे, आ आत्मने, अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, ह्रीं
ज्ञानात्मने नमः ॥ इति च तत्रैव वरिवस्येत् ॥

स्वर्णप्राकाराय नमः इत्याद्या ह्रीं ज्ञानात्मने नमः इत्यन्ताः एते
सप्तविंशतिः पीठमनवो ज्ञेयाः ॥

आसनपूजा

तत २ ह्रीं प्रेतपद्मासनाय सदाशिवाय नमः इति पुष्पैः बिन्दौ
देव्यासनमभिपूज्य,

मूर्तिकल्पनम्

तत्र २ लृ पा ई वराहमूर्तये ठः ठः ठः ठः हुं फट् ग्लौं ऐं इति
मूर्तिकरण्या विद्यया चक्रे देव्या मूर्तिं सङ्कल्प्य,

देवीध्यानम्

हृदि देवीं ध्यायेत् । यथा—

पाथोरुहपीठगतां पाथोघरमेचकां कुटिलदंष्ट्राम् ।
कपिलाक्षित्रितयां घनकुचकुम्भां प्रणतवाञ्छितवदान्याम् ॥
दक्षोर्ध्वतोरीखङ्गौ मुसलमभीतिं तदन्यतस्तद्वत् ।
शङ्खं खेटहलबरान् करैर्दधानां स्मरामि वार्तालीम् ॥

भरिः सुदर्शनम् ॥

देव्याः षोडशोपचारपूजा

अथ वक्ष्यमाणेन प्रकारेण देव्यै मनसा षड्दोषचारानर्पयित्वा भक्तानुग्रहात्तेजोरूपेण
परिणतां ब्रह्मरन्ध्रं प्राप्य बहलासापुटद्वारा निर्गतां कुसुमगर्भिते निजाङ्गलौ सन्निहितां
तां मूर्तिं मूलविद्यया आवाह्य आवाहिता भवेत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्रांप्रदर्शनपूर्वकं
आवाहन-संस्थापन-सन्निधापन-सन्निरोधन-सम्मुखीकरण-अवकुण्ठनानि विधाय वन्दन-
धेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत् । मुद्राप्रकारस्तु श्रीप्रकरणे उक्तोऽनुसन्धेयः । ततः—ऐं
ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि हृदयाय नमः इत्यादिकान् प्रागुक्तान्
षडंगमन्त्रान् २ अन्ये अन्धिनि नमः इत्यादिकान् पंचांगमन्त्रांश्च न्यासोक्तभङ्ग्या
देव्याः तत्तदङ्गे कुसुमेन विन्यस्य, ऐं ग्लौं वाराह्यै पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या
देव्यै पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनलत्रचामरयुगलदर्पणनैवेद्य-
पानीयताम्बूलाख्यानं षोडशोपचारान् कृत्वा, नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
गण्डूपाचमनीयानि च प्रदद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन
प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया चामृतीकरणम्, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्रणम्,
प्राणादिमुद्रांप्रदर्शनं च विवेकम् ॥

देवीतर्पणम्

अथ मूल्यान्ते वार्ताञ्छीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामीति वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्ट-
द्वितीयशकलगृहीतक्षीरविन्दुसहपतितैः दक्षकरोपात्तकुसुमक्षेपैः देवीं दशवारं मन्तव्यं
पूर्वोक्तानां षडङ्गमन्त्राणां अन्ते—हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, शिखाशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः, कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, अम्बशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः. इति क्रमेण देव्यङ्गे अर्गाशामुग्वायुकोणेषु मौञ्जो प्रागादिदिक्षु च षडङ्गानि
मम्पूज्य ॥

ओघत्रययजनम्

पृष्ठतः प्रागपवर्गेऽम्बात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण गुर्वोषत्रयं यजेत् । यथा—

ऐं ग्लौ परमकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
परमेशानन्द, परशिवानन्द (परसिद्धानन्द इति पाठान्तरं). कामेश्वर्यम्बानन्द,
मोक्षानन्द, कामानन्द, अमृतानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति दिव्यौघः ॥

ऐं ग्लौ ईशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, तत्पुरुषानन्द,
अघोरानन्द, वामदेवानन्द, सद्योजातानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति सिद्धौघः ॥

ऐं ग्लौ पञ्चोत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, परमानन्द,
सर्वज्ञानन्द, सर्वानन्द, सिद्धानन्द, गोविन्दानन्द, शङ्करानन्दनाथश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति मानवौघः ॥

आहत्य एकोनविंशतिगुरवः ॥

आवरणार्चनम्

अङ्गाद्यावरणान्तानां अर्चनप्रकारस्तु देव्यर्चनोक्त एव ॥

अथ्रे देव्यग्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ग्लौं जम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, मोहिनी,
स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पञ्चारे प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं अन्धिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, रुन्धिनी,
जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
इति द्वितीयावरणम् ॥

पदकोणस्य कोणमूलेषु प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं आ क्षा ई ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ई ला ई
माहेश्वरी, ऊ हा ई कौमारी, ऋ सा ई वैष्णवी, ऐ शा ई इन्द्राणी, औ या
ई चामुण्डाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्पूज्य,

तस्यैव कोणाग्रेषु मध्ये च प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं य म र यूं यां यौं यूं यै यौं यः याकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां त्वन्धातुं गृह्ण गृह्ण अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा याकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ र म र यूं रां रीं रूं रैं रौं रः राकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां रक्तधातुं पिब पिब अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा राकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ ल म र यूं लां लीं लूं लैं लौं लः लाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मांसधातुं भक्ष्य भक्ष्य अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा लाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ ड म र यूं डां डीं डूं डैं डौं डः डाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मेदोधातुं ग्रस ग्रस अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा डाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- २ क म र यूं कां कीं कूं कै कौं कः काकिनि जम्भय जम्भय मम सर्वगन्तूणां अस्थिधातुं भज्जय भज्जय अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु स्वाहा काकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- २ स म र यूं सां सीं सूं सै सौं स. साकिनि जम्भय जम्भय मम सर्वगन्तूणां मज्जाधातुं गृह्ण गृह्ण अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु स्वाहा साकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- २ ह म र यूं हां हौं हूं है हौं ह. हाकिनि जम्भय जम्भय मम सर्वगन्तूणां शुक्रधातुं पिव पिव अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु स्वाहा हाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति धातुनाथानिष्टा.

षडरस्य दक्षवामपार्श्वयोः क्रमेण—

ॐ स्त्री क्रोधिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ स्तम्भिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

तत्रैव—

२ म्मम्भनमुमलायुधाय नमः ॥

२ आकर्णहलायुधाय नमः ॥

षडरात् बहि देव्याः पुरतः -

ॐ स्त्री धौं कौं चण्डोच्चण्डाय नमः ॥ इति तृतीयावरणम् ॥

अष्टदले मान्यत्—

ॐ स्त्री वार्ताङ्गीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, धाराढी, वराहमुखी, अन्धिनी, रुन्धिनी, जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

तद्वहिः पुरतो देव्याः—

ॐ स्त्री महामहिषाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥

शतपत्रे देवीपुरतोऽष्टत्रिंशद्वलसन्धिषु—

ऐं ग्लौं जम्भिन्यै नमः, इन्द्राय, अप्सरोभ्यः, सिद्धेभ्यः, द्वादशादित्येभ्यः,
अग्नये, साध्येभ्यः, विश्वेभ्यो देवेभ्यः, विश्वकर्मणे, यमाय, मातृभ्यः,
रुद्रपरिचारकेभ्यः, रुद्रेभ्यः, मोहिन्यै, निर्ऋतये, राक्षसेभ्यः, मित्रेभ्यः,
गन्धर्वेभ्यः, भूतगणेभ्यः, वरुणाय, वसुभ्यः, विद्याधरेभ्यः, किन्नरेभ्यः, वायवे,
स्तम्भिन्यै, चित्ररथाय, तुम्बुरवे, नारदाय, यज्ञेभ्यः, सोमाय, कुबेराय, देवेभ्यः,
विष्णवे, ईशानाय, ब्रह्मणे, अश्विभ्यां, धन्वन्तरये, विनायकेभ्यो नमः ॥

तद्वहिः—

ऐं ग्लौं रौं क्षौं क्षेत्रपालाय नमः ॥
२ सिंहवराय देवीवाहनाय नमः ॥

तद्वहिः—

ऐं ग्लौं महाकृष्णाय मृगराजाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

सहस्रारे अष्टधा विभक्ते प्रतिपञ्चविंशत्युत्तरशतद्वलं प्रान्वत् क्रमेण—

ऐं ग्लौं ऐरावताय नमः, पुण्डरीकाय, वामनाय, कुमुदाय, अञ्जनाय,
पुष्पदन्ताय, सार्वभौमाय, सुप्रतीकाय नमः ॥

एते दिग्गजाः सुराभ्येर्वहिर्वा प्रागाद्यास्तु यष्टव्याः । बाह्यप्राकारस्थाद्यास्तु प्रागाद्यास्तु
दिक्षु अथ ऊर्ध्वं च क्रमेण प्रान्वत्—

ऐं ग्लौं क्षौं हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हेतुकभैरवश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

- ३ त्रिपुरान्तकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । त्रिपुरान्तकभैरवश्री०
- ३ अग्निभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अग्निभैरवश्री०
- ३ यमजिह्वभैरवक्षेत्रपालाय नमः । यमजिह्वभैरवश्री०
- ३ एकपादभैरवक्षेत्रपालाय नमः । एकपादभैरवश्री०
- ३ कालभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कालभैरवश्री०
- ३ कराट्टभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कराट्टभैरवश्री०

- ३ भीमरूपभैरवक्षेत्रपालाय नमः । भीमरूपभैरवश्री०
 ३ हाटकेशभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हाटकेशभैरवश्री०
 ३ अचलभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अचलभैरवश्रीपादुकां पूजयामि
 तर्पयामि नमः ॥ इति षष्ठावरणम् ॥

सर्वा अप्यावरणदेवता देव्यभिमुखासीनाः, स्वयं च तत्तदभिमुखः पूजयामि
 इति भावयेत् ॥

देवीपुनःपूजाऽऽदि बलिदानान्तम्

इत्थं षष्ठावराणीमभ्यर्च्य पुनर्देवीं त्रिवारं सन्तर्प्य पुनः षोडशभिः उपचारैः
 उपचर्य श्रीक्रमोक्तेन विधिना होमं तदन्ते बलिदानं च कुर्यात् ॥

होमाकरणपक्षे—देव्याः पुरतो वामभागे हस्तमात्रं सामान्योदकेनोपलिप्य,
 त्रिकोणवृत्तचतुरश्रालोकं मण्डलं परिकल्प्य, रुधिराक्षहरिद्राक्षमाहिषद्वितयसक्तुशर्करा-
 हेतुफलत्रयमाक्षिकमुद्रत्रयमापचूर्णदधिक्षीरघृतेः शुद्धोदनं संमर्द्य, कुक्कुटाण्डप्रमाणान्
 दश पिण्डान् कपित्थफलमानं च एकं पिण्डं विधाय तत्र निधाय, तत्समीपे
 सादिमसद्वितीयतृतीयं चपकं च निक्षिप्य, ऐं ग्लौ क्षौं हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः
 इत्यादिभिः पूर्वोक्तेः दशभिः मन्त्रैः हेतुकादिभ्योऽचलान्तेभ्यो दशभ्यः क्रमेण
 दश पिण्डान् दशदिक्षु दत्त्वा, मध्ये स्थूलमेकं पिण्डं चपकं च ऐं ग्लौ क्षौं क्रीं
 'चण्डोच्चण्डाय नम इति मन्त्रेण तस्मै दद्यात् ॥

फलत्रयम्—त्रिफला । मुद्रत्रयं—हरितं^१ कृष्णं पीतम् ॥

अथ पाणिं प्रक्षाल्य देव्यै पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा प्रदक्षिणनमस्कारोत्तरं जपेत् ॥

वाराहीमन्त्रजपः

यथा—

अम्य श्रीवाराहीमहामन्तभ्य ब्रह्मणे ऋषये नम इति शिरसि, गायत्र्यै
 छन्दसे नम इति मुखे, वाराह्यै देवनायै नम इति हृदये, ऐं ग्लौं बीजाय

^१ च चण्डो—अ१, श्री.

^२ कृष्ण पीत वा—ब२, ब३. शृष्ण सूक्ष्म पीत वा—अ. कृष्णां सूक्ष्म च—अ१.
 कृष्ण कृष्ण सूक्ष्म च—अ.

तरति विपदो घोरा दूरात्परिह्रियते भय-

स्खलितमतिभिर्भूतप्रेतैः स्वयं म्रियते श्रिया ।

क्षपयति रिपूनीष्टे वाचां रणे लभने जयं

वशयति जगत्सर्वं वाराहि यस्त्वयि भक्तिमान् ॥ २ ॥

स्तिमितगतयस्सीदद्वाचः परिच्युतहेतयः

क्षुभितहृदयास्सद्यो नश्यद्दृष्टो गळितौजसः ।

भयपरवशा भयोत्साहा पराहतपौरुषा.

भगवति पुरस्त्वद्भक्तानां भवन्ति विरोधिनः ॥ ३ ॥

किसलयमृदुर्हस्तं क्रिश्येत कन्तुकलीलया

भगवति महाभार क्रीडामरोरुहमेव ने ।

तदपि मुसलं धत्ते ^१हस्ते हलं समयद्रुहां

हरसि च तदाघातैः प्राणानहो तव साहसम् ॥ ४ ॥

जननि नियतस्थाने त्वद्वामदक्षिणपार्श्वयो

मृदुभुजलतामन्दाक्षेपप्रणतितचामरे ।

सततमुदिने गुह्याचागद्रुहां रुधिरासर्व-

रुपशमयतां शत्रून् सर्वानुभे मम दैवने ॥ ५ ॥

हरतु दुरितं क्षेत्राधीश स्वशामनविद्विषां

रुधिग्मदिरामत्तं प्राणोपहागवलिप्रिय ।

अविरतचटकुर्वद्दंष्ट्रास्थिकोटिरटन्मुक्तो

भगवति स ते चण्डोच्चण्ड सदा पुरतः स्थितः ॥ ६ ॥

क्षुभितमकरैर्वीचीहम्नोपरुद्धपरम्परै-

श्चतुस्त्रिभिः क्रान्ता कल्पान्तदुर्ललितोदकैः ।

जननि कथमुत्तिष्ठेत् पाताळमर्षविलादिला

तव तु कुटिले दंष्ट्राकोटी न चेदवलम्बनम् ॥ ७ ॥

तमसि बहुल्ये शून्याटव्या पिशाचनिशाच-

प्रमथकलहे चोरव्याघोरगद्विषमद्वटे ।

क्षुभितमनसः क्षुद्रस्यैकाकिनोऽपि कुतो भयं
 सङ्घट्टपि मुखे मातस्त्वन्नाम सन्निहितं यदि ॥ ८ ॥
 विदितविभवं हृद्यैः पथैर्वराहमुखीस्तवं
 सकलफलदं पूर्णं मन्त्राक्षरैरिगमेव यः ।
 पठति स पटुः प्राप्नोत्यायुश्चिरं कवितां प्रियां
 सुतमुखधनारोग्यं कीर्तिं श्रियं जयमुर्वराम् ॥ ९ ॥ इत्यनुमहाष्टकम् ॥
 देवि क्रोडमुखि त्वदङ्घ्रिकमलद्वन्द्वानुपकात्मने
 मह्यं द्रुष्यति यो महेशि मनसा कायेन वाचा नरः ।
 'तस्याद्य त्वदयोऽग्निपुरहलाघातप्रभूतव्यथा-
 पर्यस्यन्मनसो भवन्तु वपुषः प्राणाः प्रयाणोन्मुखाः ॥ १ ॥
 देवि त्वत्पदपद्मभक्तिविभवप्रक्षीणदुष्कर्मणि
 प्रादुर्भूतनृशंसभावमलिनां वृत्तिं विधत्ते मयि ।
 यो देही भुवने तदीयहृदयान्निर्गतैर्वैलोहितैः
 सद्यः पूरयमे कराब्जचपकं बाम्छाफलैर्मामपि ॥ २ ॥
 चण्डोच्चण्डमखण्डदुष्टहृदयप्रोक्षितरक्तच्छटा-
 हालापानमदाट्टहासजनिताटोपप्रतापोत्कटम् ।
 मातर्मत्सरिपन्थिनामपहतैः प्राणैस्त्वदङ्घ्रिद्वय-
 ध्यानोद्दामरवैर्मवोदयवशात् सन्तर्पयामि क्षणात् ॥ ३ ॥
 वाराहि व्यथमानमानसगळ्त्संज्ञे त्वदाज्ञाबलात्
 सीदद्दैर्यमपाकृताद्भवसितं प्राप्तास्त्रिलोकाहतिम् ।
 क्रन्ददहन्धुजनं कळङ्कितकुलं कण्ठे व्रणोद्यत्कुर्मिं
 पश्यामि प्रतिपक्षमाशु सततं श्रान्तं लुठन्तं पुनः ॥ ४ ॥
 वाराहि त्वमशेषजन्तुषु पुनः प्राणात्मिका स्पन्दसे
 शक्तिव्यासचराचरामिह खलु त्वामेतदभ्यर्थये ।
 त्वत्पादाम्बुजसङ्गिनो मम सङ्घत् पापं चिकीर्षन्ति ये
 तेषां मा कुरु शङ्करप्रियतमे देहान्तरावस्थितिम् ॥ ५ ॥

* स्फुटसप्तम्—४२, ४३, अ, म.

* इमरवेम—४१, ४२, अ.

विश्वाधीश्वरवल्लभे विजयमे या त्वं नियत्यात्मिके
 भूतानां पुरुषायुषावधिकरी पाकप्रदा कर्मणाम् ।
 तां याचे भवतो किमप्यवितथं योऽस्मद्विरोधी जन-
 स्तस्यायुर्मम वान्छितावधि भवेन्मातस्तवैवाजया ॥ ६ ॥
 मातस्सम्यगुपासितुं जडमतिस्त्वां नान्य शक्नोम्यहं
 यद्यप्यञ्चितदेगिकाङ्घ्रिकमलानुक्रोशपात्रस्य मे ।
 जन्तुः कञ्चन चिन्तयत्यकुशलं यस्तस्य तद्वैशसं
 भूयादेवि विरोधिनो मम ^१च ते श्रेयःपदासङ्गिनः ॥ ७ ॥
 द्यामा तामरसारुणत्रिणयनां सोमार्धचूडां जग-
 त्त्वाणव्यग्रहलामुदग्रमुमलामत्रन्तमुद्रावतीम् ।
 ये त्वां रक्तकपालिनीं शिववरागेहे वराहानना
 भावे सन्दधने कथं क्षणमपि प्राणन्ति नेपां द्विपः ॥ ८ ॥

इति निग्रहाष्टकम् ॥

वृन्दाराधनं, गुरुसंतोषणं, शक्तिवटुकपूजा च

अथ योगिनीवीरयुग्मसमुदायात्मकं वृन्दं गन्धादिभि आराध्य, यथाविभवं
 श्रीगुरुं सन्तोष्य, समग्रयौवना लक्षणवती मदनविवशाः तिल शक्तीर्वटुकं चाहूयाम्यज्य
 स्नपयित्वा, मध्यं वार्ताळीबुद्धयैका क्रोधिनीस्तम्भिनीबुद्ध्या च द्वे पार्श्वयोरुपवेद्य,
 चण्डोच्चण्डधिया वटुकं चाग्रे समुपवेद्य द्वितारिनीमःसम्पुटितैः तत्तन्नाममन्त्रैः
 गन्धादिभिः क्षारादिभिश्च सर्वे द्रव्ये सन्तोष्य, मम श्रीवार्ताळीमन्त्रसिद्धिः
 भूयादिति शक्तीः प्रार्थयेत् । ताश्च प्रसीदन्त्वधिदेवता इति प्रतिब्रूयुः ॥

हविःप्रतिपत्तिः

अथ श्रीक्रमोक्तक्रमेण हवि प्रतिपत्तिकर्मादिविज्ञेपार्घ्यनिसर्जनान्तं शेषं
 निर्वर्तयंत । हविःप्रतिपत्तो भूलेन तत्त्वत्रयशोधनमेवेति विज्ञेयः ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रममाचरन् श्यामाक्रमोक्तेन पुरश्चरणप्रकारेण प्रत्यहं सहस्रसङ्ख्याया
लक्षसङ्ख्याकं प्रकृते कलियुगत्वाच्चतुर्गुणितं जपं पुरश्चरणं कृत्वा तद्दशांशं नारिकेलोदकैः
सन्तर्प्य, तद्दशांशं तापिञ्छकुसुमैः तिलैः चुङ्कुमितैः शतसङ्ख्याकैर्वा हरिद्रासण्डैर्वा
तन्त्रान्तरोक्तैः त्रिमध्वकैः हेतुमिश्रैश्च जुहुयात् । इह पञ्चघोषचारात् प्राक्
महाव्याहृत्यादिषु च आज्येनैव होमः । इतरेषु तापिञ्छादिना । एवं सिद्धमन्त्रः
स्वतन्त्रोपास्तौ श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनरतः सत्यां कामनायां पूर्वोक्तेनैव
क्रमेण तत्तत्काम्यानुगुणं होमं कृत्वा सफलमनोरथ आज्ञासिद्धः सुखी विहरेत् ।
इति शिवम् ॥

इति श्रीभासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
विरचिते कल्पसूत्राख्यारिणि नित्योत्सवे अभिनवे
निबन्धे तदन्तोद्वासः पद्यमः सम्पूर्णः ॥

उन्मनोल्लासः पष्ठः—परापद्धतिः

उपोद्धातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
गृणात्युमानन्दनाथ उन्मनोल्लासवैभवम् ॥
आराधनपदं यत्र परा श्रीहृदयात्मिका ।
पदे पदे सुखानि स्युः प्रभुचितविदो न किम् ॥
दीक्षाविधिरिहापेक्ष्य आरम्भोल्लाम ईक्ष्यताम् ।
न तु सन्ध्योपास्तिरुक्ता सूत्रकारैरसूत्रणात् ॥
पञ्चमीमभिराध्याथ पराक्रमपरो भवेत् ।
एतस्मिन् मनवः सर्वे शक्तिबीजादिमा मृता ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् साधकः कल्पे प्रबुद्ध शयन एव स्थित श्रोत्राचमनभस्मधारणे विधाय,
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरोर्ध्यानं वक्ष्यमाणया मूलपूर्विकया सामान्यपादुकया
उक्तसुमुखादिमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं वन्दनं च विधाय, वक्ष्यमाणया रीत्या प्राणानायम्य
ब्रह्मरन्ध्रसम्बन्धिनि सहस्रदलकमले सुखासीनाया वक्ष्यमाणध्यानोक्तमूर्त्याः शक्ति-
बीजाभिन्नायाः पराऽम्बाया चरणयुगळविगच्छदमृतरसविसरपरिप्लुतं ध्यात्वा आत्मानं
मूलं मनसा दशवारमावर्त्य, वहन्नाडीपार्श्वपदमुत्थाय, निर्वर्तितावश्यकः उक्तया भङ्ग्या
विहितदन्तधावनादिस्रान्ध शुचिवासो वसान विधृतपुण्ड्रं संवेण मूलेन
त्रिराचम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नाभि हृदयं
शिरश्चावमृशेत् ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

एवं त्रिराचम्य, यागमन्दिरमासाद्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, यागगृहं च रत्नचलीपुष्पमालिकावितानादिभिश्चालङ्कृत्य द्वारस्य दक्षवामशाखयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

सौः भद्रकाव्यै नमः, भैरवाय, लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः सौः रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामग्रीं स्वदक्षिणभागे निधाय, प्रज्वालितदीपो गन्धमाल्यादिभिरलङ्कृतात्मा जातीपत्रफलैरालवङ्गकर्पूराख्यपञ्चतिके-
नामोदितवदनः प्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णं ऊर्णामृदुनि शुचिनि मूलेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते
सहस्रोक्षिते चासने सौः आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा
पद्मस्वस्तिकाद्यन्यतमेन आसनेनोपविश्य, सौः समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवता-
श्रीपादुकाम्यो नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः सौः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं
इत्येकै ह स क्ष म ल व र यू स ह क्ष म ल व र यी हसौं स्तौः अमुकाम्बा-
सहितामुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति मन्त्रेण मन्त्रकं निजदेशिकमभिवन्द्य
गं गणपतये नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः

अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।
ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सहस्रवार्य युगपद्द्वामपार्णिभूतलत्रिरापातकरास्फोटत्रितयमूरदृष्ट्यव-
लोकनपूर्वकं तारुत्रयेण भौमान्तरिक्षादिव्यान् भेदावभामकान् विघ्नानुत्सारयेत् ।
तारुत्रयलक्षणं तु पूर्वोक्तमेव ब्राह्मम् ॥

प्राणायामः

अथ श्रीकमोक्तेन विधिना भूतशुद्धिमात्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय सौः-
वर्णपूर्वकं मातृकावर्णैः श्रीकमोक्तेन क्रमेण बहिर्मातृकान्यायं कृत्वा षोडशवारमावृत्तेन
मूलेन पूरकं चतुःषष्टिवारमावृत्तेन कुम्भकं द्वात्रिंशद्वागमावृत्तेन रेचकं इति विंशतिधा
षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

मङ्गन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं मुहुरावृत्तेन सौः नमः इति नमोऽन्तेन मूलेन शिरोमुखहृन्मूलाधारेषु न्यासं विधाय, सर्वाङ्गि च व्यापकं कृत्वा, सौः स् हृदयाय नमः, सौः औ शिरसे स्वाहा, सौः : शिखायै वषट्, सौः स् कवचाय हुम्, सौः औ नेत्रत्रयाय वौषट्, सौः : अस्त्राय फट्, इति मूलमन्त्रावयवैर्द्विरावृत्तैः वर्णपङ्क्तं, सर्वेण मूलेन षड्वारमावृत्तेन मन्त्रपङ्क्तं च कुर्यात् । इह मूलमन्तस्य तृतीयोऽवयवः केवलो विसर्गो न त्वकारविशिष्ट इति च ज्ञेयम् ॥

चिदग्रौ सर्वतत्त्वविलापनम्

अथ काकचन्चूपुटाकृतिना मुखेन बाह्यमनिलमन्तराकृष्य संस्तभ्य, मूलं सप्तविंशतिवारमावर्त्य, वक्ष्यमाणक्षित्यादिशिवान्तर्षट्त्रिंशत्तत्त्वात्मकं वेद्यं नाभौ मुद्रितं विभाव्य, पुनः प्रोक्तवारं मूलं जप्त्वा, नम इति शिखाबन्धोत्तरं पुनः पूर्ववत् अनिलमापूर्य, तेन सर्वकारणचिद्रूपमभिमुद्दीप्य, तत्र प्राङ्मुद्रितस्य वेद्यस्य विलयनं भावयित्वा ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरर्घ्ययोः प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिचिन्त्रन्तमण्डलकण्ठम्, अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्त्यै वौषडित्याधारस्थापनम्, उं विधातत्त्वाय पद्मासनाय वौषडिति पात्रनिधानम्, मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धमल्लिापूरणम् ।

ब्रह्माण्डस्त्रण्डसम्भृतमशेषरससंभृतम् ।

आपूरितं महापात्रे पीयूषं अर्घ्यमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामीत्याद्यम्बान्तं प्रागुक्तपङ्क्तद्वयम्, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावश्च विशेषः । ततो विशेषार्घ्यचिन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरिवम्यावस्तुनि ॥

तत्त्वकदम्बस्य हृत्पद्मस्थापनम्

पूर्वं नामौ मुद्रयित्वा तप्तायोद्रवमिव चिदमौ विर्लापितं पट्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बरूपं
वेधं हस्तरोजमानीय स्थापयेत् ॥

पराचक्रनिर्माणम्

अथ सकुसुमक्षेपैः मूलपूर्वकैः वक्ष्यमाणैः मन्त्रैः पराम्बायाश्चक्ररूपं आसनं
निर्मिमीत । यथा—

सौः पृथ्वीयोगपीठाय नमः, अप्, तेजः, वायु, आकाश, गन्ध, रस,
रूप, स्पर्श, शब्द, उपस्थ, पायु, पाद, पाणि, याक्, घ्राण, जिह्वा, चक्षुः,
त्वक्, श्रोत्र, अहङ्कार, बुद्धि, मनः, प्रकृति, पुरुष, नियति, काल, विद्या,
कला, राग, माया, शुद्धविद्या, ईश्वर, मदाशिव, शक्ति, शिवयोगपीठाय
नमः ॥

इत्येवं पराचक्रं निर्माय ॥

यत्ने देव्याः पूजा

प्रक्रमन्धे—

अकलहृशदाह्यामा ध्यात्वा चन्द्रकलावती ।

मुद्रापुस्तलाद्वाहा पातु मां परमा कला ॥

इति ध्यातां सादास्यचन्द्रकलारूपां श्रीपद्मां मूत्रेण हृदयगणे पराचक्रे आवाह्य,
मूलान्ते श्रीपराम्बाऽऽवाहिता भव इत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं आवाहनाद्य-
वगुण्टनान्तं कृत्वा, वन्दनभेनुयोनिमुद्राः प्रदर्श्य, मूत्रेण पुनः पुनरावृत्तेन श्रीपद्मे
पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाषाणार्चनमनीययानवागोगन्धुष्यपुष्पदीप-
नीराजनउन्नमरमुगर्गर्जनैवेष्टयानीयनाम्बुजाम्बान् पोटनोपनागन् विषाद्य, नैवेद्याह-
त्येन पूर्वोत्तरागोत्रे हस्तप्रशासनगङ्गापाचयनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये विहितोत्प-
चतुरधमण्डलकरणम् । मूत्रेण प्रोक्षणम् । एवं इति भेनुमुद्रया अमृतीकरणम्,
मूत्रेण समवागभिमुख्यनम्, प्राण्यारिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । मनो वायवरूपत्वमुद्रा-
सन्दर्ष्टिनीयगङ्गापूजनीयमभिन्दुमहपनिनैः दशज्जेगर्गः कुसुमैः मौ म

प्रकाशरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः ओ विमर्श-
रूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः : प्रकाशविमर्शरूपिणी-
पराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, इति त्रिभिः मन्त्रैः क्रमेण
देव्या मूलाधारहन्मुखेष्वभ्यर्च्य, सौः महाप्रकाशविमर्शरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः इति मन्त्रेण देवीं दशवारं सन्तर्प्य ॥

देव्यां अखिलनत्त्वहोमभावनम्

तामेव कालामिकोटिदीप्तां ध्यात्वा, तस्यां सौः पृथ्वीं जुहोमि स्वाहा, सौः
अपो जुहोमि स्वाहा, इत्यादिरीत्या प्राग्विज्ञाप्य हृदये स्थापितं पद्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बकं
पृथक् पृथक् मनसा जुहुयात् ॥

इह क्रमे अयमेव होमः ॥

गुर्वोघत्रययजनम्

ततो मूलपूर्विकयोक्त्या श्रीगुरुपादुकया मस्तकम्भं श्रीगुरुं त्रिः सम्पूज्य
पुनश्चिदमिमुद्दीप्तं विभाव्य देव्याः पश्चान् प्रागपबर्गे रेखात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण
गुर्वोघत्रयं यजेत् । यथा—

सौः पराभट्टारिकादेव्यम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः,
अघोरानन्दनाथश्री^०, श्रीकण्ठानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
इति दिव्यौघः ॥

सौः शक्तिधरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, क्रोधानन्द-
नाथश्री^०, ध्यम्यकानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
सिद्धौघः ॥

सौः आनन्दानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, प्रतिभा-
देव्यम्बानन्द, ^१वीरानन्द, संविदानन्द, मधुरादेव्यम्बानन्द, ज्ञानानन्द,
श्रीरामानन्द, योगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
मानवौघः ॥

बलिदानम्

ततः त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलं कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति पुष्पेणाभ्यर्च्य, अर्धान्नं सलिलपूर्णं सक्षीरोपादिममध्यमं च पात्रं निधाय, ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भयः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहेति त्रिः पठित्वा बलिं दत्त्वा, तत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि निषिच्य, वामपार्णिषातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदञ्चितवक्तो नाराचमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहयित्वा, पाणी प्रक्षाल्य, मानसिकीः प्रदक्षिणनतीः विधाय, देव्यै पुष्पाञ्जलिं दद्यात् ॥

परामनुजपः

अथ अस्य श्रीपरामहारिकामहामन्त्रस्य भैरवाय ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दमे नमः इति मुखे, पराऽम्बायै देवतायै नमः इति हृदये, सं बीजाय नमः इति गुह्ये, १औः शक्तये नमः इति पादयोः २(कीलकाय नमः इति नाभौ), मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे च न्यस्य, मूलेन त्रिव्यापकं कृत्वा, सां अङ्गुष्ठाभ्यां (हृदयाय) नमः, सीं तर्जनीभ्यां नमः (शिरसे स्वाहा), सूं मध्यमाभ्यां नमः (शिखायै वषट्), सैं अनामिकाभ्यां नमः (कवचाय हुं), सौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः (नेत्रत्रयाय वौषट्), सः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः (अस्त्राय फट्) इति मन्त्रैः कराङ्गन्यासौ कृत्वा,

अकळङ्केति ध्यात्वा,

सौः परादेव्यै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं समर्पयामि, सौः परादेव्यै हं आकाशात्मकं पुष्पाणि पूजयामि, सौः परादेव्यै यं वाय्वात्मकं धूपमाग्रापयामि, सौः परादेव्यै रं अग्न्यात्मकं दीपं दर्शयामि, सौः परादेव्यै वं अमृतात्मकं नैवेद्यं निवेदयामि, सौः परादेव्यै तं सर्वात्मकं ताम्बूलादिसर्वोपचारान् समर्पयामि इति पटुपचारैः मनसा अभ्यर्च्य,

मूलं सहस्रं त्रिशतं शतं वा धीकर्मोक्तेन विधिना जप्त्वा स्तुयीत ॥

१ सौः—स, स१.

२ अयं कुण्डलितो भागः (धी) कोट एव.

परास्तुतिः

यथा—

याऽधोरादिभिर्गैतैः पारम्पर्यक्रमार्गतैर्नाथैः ।
 प्रथते तां विश्वमयीं विश्वातीतां स्वसंविद्ं नौमि ॥ १ ॥
 आनन्दचरणकमलामकलङ्कयशाङ्कमण्डलच्छायाम् ।
 तन्मण्डलाधिरूढां तत्कल्या कलितचित्कलां नौमि ॥ २ ॥
 इच्छादिशक्तिशूलावुजमूलां मूलकुण्डलीरूपाम् ।
 नित्यामप्यणुरूपामणोश्च महतो महीयसीं नौमि ॥ ३ ॥
 मौक्तिकमणिगणरुचिरां शशाङ्कनिर्मोकनिर्मलं क्षौमम् ।
 निवसानां परमेशीं नमामि सौवर्णसम्पुटान्तःस्थाम् ॥ ४ ॥
 भक्तजनभेदभञ्जनचिन्मुद्राकलितदक्षपाणितलाम् ।
 पूर्णाहन्ताकारणपुस्तकवर्येण रुचिरवामकराम् ॥ ५ ॥
 सृष्टिस्थितिलयकृद्भिर्नयनाम्भोजैश्शशीनदहनारख्यैः ।
 मौक्तिकताटङ्काभ्यां मण्डितमुखमण्डलां परा नौमि ॥ ६ ॥
 पद्मगतिपद्मिपङ्करीन् धिक्कृत्याशु स्वभक्तवर्गस्य ।
 कञ्चुकपक्षकनोदनसञ्चितसंवित्प्रकाशिनीं नौमि ॥ ७ ॥
 अध्वातीतं बुद्ध्या बुधाः प्रबुद्धा परं पदं यस्याः ।
 कैवल्यं यान्ति हठान् कटाक्षपातेन ता परा नौमि ॥ ८ ॥
 ॥ षष्ठीदं स्तोत्रं पात्रं स भवेच्च पञ्चवर्गस्य ।
 गुरुचरणकमलभाना सहनानन्देन योगिनाऽभिहितम् ॥ ९ ॥

इति परास्तुति सम्पूर्णा ॥

हविःशेषस्वीकरणम्

अथ—

सौ आत्मतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥
 सौः विधातत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥
 सौः शिवतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

इति मन्त्रैः तत्त्वत्रयशोधनपूर्वकं हविःशेषं स्वीकृत्य, मूलेन देवीं विमृज्य, तेनैव
त्रपरम्भं नीत्वा विंशेपार्थ्यपात्रमामस्तकमुद्धृत्य, “आर्द्रं ज्वलति” इति मन्त्रेण
तदर्घ्यमात्मनः कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा कामकलाऽऽत्मकं देवीरूपं भावयन्नात्मानं
कृतकृत्यो भवेत् ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रमं निर्वर्तयन् श्यामाक्रमोक्तक्रमेण लक्ष्मजपं पुरश्चरणं कलौ
तच्चतुर्गुणितं प्रत्यहमयुतसङ्ख्यायां ग्रहणादिजपप्रत्याज्ञायान्वा कृत्वा, होमतर्पण-
ब्राह्मणभोजनानि क्रमेण दशांशतः कुर्यात् । होमद्रव्यस्य तन्तान्तरेष्ववर्धनात्,
आज्यमेव । ततः सिद्धमनुः काम्यलिप्सुर्यदि श्यामाक्रमोक्तैरेव द्रव्यैः हुत्वा
पूर्णमनोरथः सुखी विहरेत् । एतदेकविश्रान्तिमभिलषतोऽपि अयमेवोपास्तिक्रमः
इति शिवम् ॥

इति भागुरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसेन समानन्दनारेण
निर्मिते अभिनये कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे
पराक्रमनिष्पन्नो नाम उन्मनोनामः षष्ठः सम्पूर्णः ॥

अनवस्थोल्लासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभामुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
नन्दत्युमानन्दनाथोऽनवस्थोल्लासकल्पनात् ॥
साधारणो यत्र सर्वोपास्याना क्रम ईरितः ।
आरम्भोल्लासगीता स्यादिह दीक्षा पृथक् पृथक् ॥
सन्नितायां बाल्या च सर्वेऽङ्गमनयो मताः ।
मन्त्रेऽनुक्तपङ्क्ते तु मायापङ्क्तिर्धजातियुक् ॥

तत्र तावदुक्तगुणः साधकः उक्ते काले मद्गुरो अवाप्तदीक्षाविधिः एतत्क्रमान्ते
वक्ष्यमाणेन प्रकारेण शोधितसिद्धसाध्यादिभावं अवमृष्टश्रवणधनादिकं च स्वेष्टमन्त्रमासाद्य
तत्प्रतिपाद्यदेवताक्रमं यावज्जीवं निर्वर्तयन् ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

इह प्रकृतिभूतात् श्रीक्रमतः काल्यकृत्याह्निकयोः विशेषो यथा—
श्रीगुरुपादुकायामादौ त्रितार्मुत्तरं बाला वाक् ग्लौमिति पञ्चबीजयोजनम्, हृदि
रविविम्बे च तत्तद्देवताध्यानम्, रश्मिजगनुस्मरणम्, यथोचितं तत्र तत्र सम्बुद्धधा-
वीनामूहः, मूलेनार्घ्यदानम्, तन्तान्तरोक्तं तत्तद्व्यादिन्यासत्रयं पङ्क्तं च, अनुक्तौ तु
वक्ष्यमाणं चेति ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथ यागमन्दिरमागत्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, देवताऽऽयतनं च
रत्नवल्लीपुष्पमालावितानादिभिश्चालङ्कृत्य, द्वारस्य दक्षवामशास्त्रयोरूर्ध्वभागे च
क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः भद्रकाञ्च्यै नमः, भैरवाय नमः, लम्बोदराय

नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः ६ रत्नद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय
नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षिणतो निधाय,
दीपानभितः प्रज्वाल्य, दीपौ वा, गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन
जातीपत्रफललवङ्गैलाकर्पूराख्यपद्मवित्तेन वा मुरभिच्छदनः प्रसन्नचेताः स्वास्तीर्णे
ऊर्णामृदुनि, शुचिनि बालानृतीयधीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने
६ आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मस्वस्तिकाद्य-
न्यतमेनासनेनोपविश्य, ६ समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाभ्यो नमः
इति मूर्धनि षट्पाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण, ६ गुं गुरुभ्यो नमः, ६ गं
गणपतये नमः, इति श्रीगुरुं गणपतिं च प्रणम्य, ६ ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण
मुहुर्मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य, देहे च व्यापकं कृत्वा,
आत्मनो देवतैक्यं भावयन्, ६ “अपसर्पन्तु” इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, गुणपद्माम-
पार्ष्णिभूतलत्रिरापातकरास्फोटत्रितयकूरट्टप्रचयलोकनपूर्वकं तालत्रयेण भौमान्तरिक्ष-
दिव्यान् भेदावभासकान् विमानुत्सारयेत् । तालत्रयं तूक्तमेव ॥

प्राणायामः

ततो ६ नमः इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य, अङ्कुशेन शिखां बध्वा, श्रीक्रमोक्तक्रमेण
भूतशुद्धि आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय, मूलेन प्रागुक्तवर्द्धिगतिधा षोडशधा दशधा
सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

मातृकापङ्गन्यासौ

तेजोमयदेवतारूपं भावयन् आत्मानं त्रितारीबालापूर्वकं मातृकान्यासे
तन्तान्तरोक्तं तत्तदेवतापङ्गन्यासं च कृत्वा, अनुक्तौ तु ६ ह्रां हृदयाय नमः,
६ ह्रीं शिरसे स्वाहा, ६ ह्रूं शिखायै वषट्, ६ ह्रै कवचाय हुम्, ६ ह्रौं
नेत्रत्रयाय वीषट्, ६ ह्रः अस्त्राय फट्, इति षडङ्गं न्यस्य ॥

* करपङ्गन्यासौ कृत्वा—अ.

१ ‘कुशेन’ इति बहुकोशपाठः.

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरप्यर्घ्ययोः प्रवेशभङ्गचाञ्तरन्तश्चतुरश्रादिविन्द्वन्तमण्डलकरणम्, ६ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषडित्याधारस्थापनम्, ६ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्, ६ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नमः इति शुद्धजलपूरणम्,

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रे पीयूषं अर्घ्यमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, तत्तद्देवतापङ्क्तं, उक्तपङ्क्तं वा, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावश्चेति विशेषः । अथ विशेषार्घ्यविन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरिवस्यायस्तूनि.

यन्त्रोद्धारः

उपलिप्ताया भुवि क्षीरमिश्रेण सिन्दूरादिना विन्दुत्रिकोणपदकोणाष्टद्व-
चतुर्द्वचतुरश्रात्मकं चक्रं विलिख्य विलेख्य वा, चामीकररजतपद्मलोहरत्नस्फटिका-
द्युत्कीर्णं वा रक्तचन्दनादिनिर्मिते पीठे निवेद्य, ६ अमुकयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणाः,
६ अमुकयन्त्रस्य जीव इह स्थितः, ६ अमुकयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ६ अमुकयन्त्रस्य
वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु श्वाहा इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् । इह मन्त्रे
तत्तद्देवतानामपदोद्देशापक्रममुक्तपदं ज्ञेयम् । अथ ६ आधारशक्तिकमलासनाय
नमः इति मन्त्रेण तत्र पीठे पुष्पाञ्जलिं समर्प्य ॥

चक्रे प्रधानदेवतायाः तद्गदेवतानां च पूजा

स्वहृदि तत्तद्देवतां ध्यात्वा, ६ अमुकायै नमः पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि
नमः इत्यादि सं सर्वान्मकं ताम्बूलं इत्यन्तपट्टपचारैरुपचर्य, ततस्तां देवतां
भक्तानुमहात्तेजोरूपेण पण्डितां ब्रह्मरन्ध्रं प्राप्य बह्मसासापुटद्वारा बहिर्निर्गतां
कुमुदगर्भिणे अञ्जलिं गन्धिधाय मूर्तिमतीं च मूलेन विन्दौ आवाह्य, “आवाहिता
भव” इत्यादिगीत्या यथाष्टिङ्गं आवाहनसंस्थापनमग्निधापनमग्निरोधनमम्बुस्वीकरणाव-

गुण्ठनानि तत्तन्मुद्रया कृत्वा, वन्दनधेनुयोनिमुद्रा प्रदर्श्य, सामान्याध्योदकेन ६
अमुकायै पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाद्याध्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्प-
धूपदीपनीराजनलत्रचामरयुगदर्पणनैवेद्यपानीयताम्रमूलाख्यान् षोडशोपचारान्, नैवेद्याङ्ग-
त्वेन पूर्वोत्तरापोशने हस्तप्रक्षालनगण्डूषकरणाचमनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये
त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्,
मूलेन सप्तवाराभिगन्तणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । ततो मूलान्ते
अमुकदेवताश्रीपादुकां पूजयामि इति मन्त्रेण वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीत-
क्षीरबिन्दुसहपतितैः दक्षकरोपात्तकुसुमैः प्रधानदेवतां त्रिः सन्तर्प्य, तस्याग्रीशासुर-
वायुषु मौळौ प्रागादिदिक्षु च क्रमेण तत्तद्देवतापङ्कजमन्त्रैः ६ हृदयाय नमः
हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि इति क्रमेण पङ्कजमन्त्रैः अङ्गदेवताः समभ्यर्च्य ॥

गुर्वोघत्रययजनम्

प्रधानदेवतायाः पश्चात् प्रागपर्वी दक्षिणसंस्थाक्रमेण तत्तत्तन्तोक्तं गुर्वोघत्रयं
यजेत् । तदज्ञाने तु—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौः ॐ गुरुभ्यो नमः, ६ ॐ गुरुपादुकाभ्यो नमः ।

इति दिव्यौघः ॥

६ ॐ परमगुरुभ्यो नमः, ६ ॐ परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । इति

सिद्धौघः ॥

६ ॐ आचार्येभ्यो नमः, ६ ॐ आचार्यपादुकाभ्यो नमः, ६ ॐ

पूर्वसिद्धेभ्यो नमः, ६ ॐ पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः । इति मानवौघः ॥

इति गुर्वोघत्रयम् ॥

आवरणार्चनम्

त्र्यम्बके देवताऽप्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौः इच्छाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
ज्ञानशक्तिश्री, क्रियाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
प्रथमावरणम् ॥

पडथे प्राग्वत् तन्त्रान्तरोक्तोपलब्धतत्तदेवतापडङ्गमन्तोत्तरं हृदयशक्ति-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । तदज्ञाने ६ द्वां हृदयाय नमः ।
हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यादिरीत्या अङ्गदेवतापूजनं
या ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥

अष्टदले पारिभाषिकपश्चिमादिदिक्षु वाय्वादिविदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः आं ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
ई माहेश्वरी, ऊं कोमारी, ऋं वैष्णवी, लृं वाराही, ऐं माहेन्द्री, ओं
चामुण्डा, अ० महालक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
तृतीयावरणम् ॥

चतुर्दले देव्यम्रदलादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
दुर्गा, वटुक, क्षेत्रपालश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
चतुर्थावरणम् ॥

चतुरश्रेत्वायां यथास्थितप्रागादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः एा इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ रां अग्नये शक्तिहस्ताय नेत्रोऽधिपतये अजवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ टां यमाय दण्टहस्ताय भेताधिपतये महिषवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये नरवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ वां नरुणाय पाण्डहस्ताय सलिलाधिपतये मकरवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये रुरुवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये अश्ववाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याधिपतये वृषभवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

इत्यभ्यर्च्य ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

देवतायाः पुनःपूजा

अथ पुनर्मूलेन देवतां त्रिः सन्तर्प्य, पुनः धूपदीपनैवेद्यताम्रूलानि दत्त्वा ॥

होमः

सति सम्भवे र्थाक्रमे होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवता-
पञ्चोपचारान्ते— ६ इच्छायै स्वाहा इच्छाया इदं न मम इत्यादिरीत्या—आवरणदेव-
तक्रमेण इच्छाऽऽदिभ्यः ईशानान्ताम्यो देवताभ्यः एकैकामाग्याहुतिं मूलेन
प्रधानदेवतायै दशवारं च हुत्वा विधिनेपं निर्वर्तयेत् ॥

होमाकरणपक्षे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—देवताया दक्षिणतः त्रिकोणवृत्त-
चतुरथात्मकं मण्डलं कृत्वा, ६ ॐ न्यापकमण्डलाय नमः इति पुष्परभ्यर्च्य,
अर्घ्यभक्तपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ६ ॐ ह्रीं सर्वविभक्तृद्वयः
सर्वभूतेभ्यो हुं फद् स्वाहा इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा, बलिं प्रदाय, दक्षकरापितं
वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बलुपरि निषिच्य समुद्राद्विभवक्त्रः तादृत्रयं कुर्वन्
बाणमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहयित्वा, योनिमुद्रया प्रणमेत् इति ॥

प्रदक्षिणनत्रिमूलप्रभञ्जनाः

अथ प्रक्षालितपाणिः प्रदक्षिणनतीविधाय, तत्तत्तन्त्रोक्तार्थादिन्यासत्रय-
कराङ्गन्यासध्यानान्ते देवतायै पुन्याञ्जलिं दत्त्वा, मूलेनष्टोत्तरशतवारं जप्त्वा,
पुनन्यासादि कृत्वा, गुह्यातिगुह्येति मन्त्रेण देवनावामहस्ते सामान्यजनेन जपं
समपयेत् । देवतासंस्थे तु गोप्ता त्वं देयेति वाच्यम् । देव्या वामकरे देवस्य
दक्षकरे जन्मनर्त्तनाधिकरणम् ॥

ऋष्यार्दानामज्ञाने—अस्य श्रीअमुकमन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दमे नमः इति मुखे, अमुकदेवतायै नमः इति हृदये, ॐ बीजाय नमः इति गुह्ये, ह्रीं अक्तये नमः इति पादयोः, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे च न्यस्य, मूलेन त्रिज्यापकं कृत्वा, उक्तपङ्क्तं कराङ्गयोः विन्यस्य, तत्तद्देवताऽनुगुणं ध्यात्वा, श्यामाक्रमोक्तान्यतमया मालया श्रीक्रमोक्तविधिना जप्त्वा स्तुयीत ॥

देवतास्तुतिः

यथा—

सच्चित्सुखंरूपं सकलजगद्भाससंश्रयीभूतम् ।
 भक्तेष्वनुग्रहवशात् बहुधोपाम्यात्मकं भजे वस्तु ॥ १ ॥
 पीतारुणादिभासं फलदानायाभिसन्धिभेदेन ।
 आग्नेचनकावयवामामेवे देवतामिहोपाम्याम् ॥ २ ॥
 द्विचतु प्रमुखैर्दोर्भिर्विधृतपरामीतिशूलचक्राद्यै ।
 पालितविश्वत्रितय पायान्मा कोऽपि निरवधिर्भूमा ॥ ३ ॥
 विन्दुत्रिकोणपट्टरद्विपदञ्ज्वेदच्छद्दः सचतुरथैः ।
 चारुणि विहारशीलं चक्रे कलयामि किञ्चन ज्योतिः ॥ ४ ॥
 इच्छाऽऽदिभि तथाऽङ्गं ब्राह्मद्याद्याभिर्गणेश्वरप्रष्टैः ।
 इन्द्रादिभिश्च पञ्चभिरावरणे स्तौमि दैवतं मेवम् ॥ ५ ॥
 एकपादादिशतार्णावधिकैर्मनुभिर्निरुच्यमानात्मा ।
 यन्तमनुदेशिकम्बोपासकभेदातिगा चिदावि म्यात् ॥ ६ ॥
 कल्पोक्तसङ्ख्यजपतद्दशांशहोमादिमोदितम्बान्तम् ।
 वाञ्छितदायि विपक्षत्रयदक्षं भानु साधकत्रेय ॥ ७ ॥
 दीनार्थीनदयारसवशंवदस्मेरमुन्दरापाङ्गा ।
 मूर्तिमती मम मुनिभिर्महनीया भाग्यधोरणी जयति ॥ ८ ॥
 माधारणमपि तद्विदं स्तोत्रमसाधारणप्रभावाङ्गम् ।
 पठतां क्रमावमाने प्रथने पुंसा मनीषितमशेषम् ॥ ९ ॥

इति श्रीमासुरानन्दनाथान्तेवासिना शुभा ।
कृतोमानन्दनाथेन साधकश्रेयसे स्तुतिः ॥

सुवासिनीपूजादि विशेषार्घ्यविसर्जनान्तम्

अथ श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण पञ्चमवर्जं यथार्हपञ्चमसहितं वा सुवासिनीपूजनम्,
तत्त्वत्रयशोधनम्, हविःप्रतिपत्तिं च निर्वर्त्य, मूलेन देवतामावाहनविलोमक्रमेण
आत्मन्युद्वास्य, विशेषार्घ्यं विसृजेत् ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यसपर्यां कुर्वन् श्यामाक्रमोक्तेन क्रमेण पुरश्चरणजपं तत्तत्कल्पोक्तसङ्ख्याकं,
अनुक्तावक्षरलक्षसङ्ख्याकं, कलौ तच्चतुर्गुणितं, प्रत्यहं त्रिसहस्रादिक्रमेण कृत्वा,
होमतर्पणब्राह्मणभोजनानि तत्तद्दशांशं कुर्यात् । होमश्च द्रव्यविशेषादर्शने आज्येनैव ।
अथ सिद्धमन्त्रः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपरो यदि काम्यमभिलषेत्
तदुक्तप्रकारेण जपादिकं विदध्यात् ॥ इति सर्वदेवतासाधारणक्रमः ॥

मन्त्राणां जातिनिर्णयः अधिकारिभेदश्च

अग्नोपदेश्यानां मन्त्राणां सामान्यतो जातिनिर्णयोऽधिकारिभेदश्च निरूप्यते ।

सौत्रामणितन्त्रे—

मायावीजं ब्राह्मणः स्याच्छ्रीवीजं क्षत्रियः स्मृतम् ।

कामवीजं भवेद्वैश्यो वाग्भवं शूद्र ईरितम् ॥

चतुर्वीजपरित्यक्तो मन्त्रः पौलस्त्यसंज्ञकः ।

चतुर्वीजं ब्राह्मणानां क्षत्रियाणां त्रिवीजकम् ॥

बीजद्वयं तु वैश्यानां शूद्राणां त्र्येकबीजकम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः—मा येति ह्येतेषां । श्रीकामबीजवाग्भवेः प्रत्येकं सम्बद्धा मन्त्राः क्रमेण
ब्राह्मणादयः स्युः इत्यर्थः । चतुर्वीजपरित्यक्तः उक्तबीजचतुष्टयरहितः । न तु रिति
प्रत्येकं मणवादिबीजचतुष्टयसम्बद्धाः मन्त्राः इत्यर्थः । दातव्या इति शेषः । इदं च पदं

प्रत्येकमिति च पदं उत्तरत्राप्यनुपज्यते । त्रिवीजकं श्यादिवीजत्रययुक्ता इत्यर्थः ।
बीजद्वयं कामबीजवाग्भवयुक्ता इत्यर्थः । एकमिति वाग्भवबीजयुक्ता इत्यर्थः ॥

अथ मन्त्रविशेषाणां अधिकारिणः । कुलमूलावतारै—

उमामहेश्वरं चैव दक्षिणामूर्त्यधोरकम् ।
हयग्रीवं च वाराहमष्टाक्षरमतः परम् ॥
प्रणवाद्यं वामुदेवं लक्ष्मीनारायणं तथा ।
वर्णत्रये तु दातव्यं नान्यवर्णे कदाचन ॥
नारसिंहं पाशुपतं तथा चैव सुदर्शनम् ।
वर्णद्वये च दातव्यं नान्ययोश्चैव कर्हिचित् ॥
अग्निमन्ताश्च ये केचित् सूर्यमन्ताश्च ये तथा ।
तारादिष्टुणिमन्ताश्च दातव्याश्च त्रिवर्णके ॥
आनुष्टुभं शक्तिमन्तास्तथा विन्ध्यनिवातिनी ।
समनीलसरस्वत्या दातव्याश्चादिवर्णके ॥
मातङ्गिन्युग्रतारा च काळिका श्यामला तथा ।
छिन्नमस्ता च बाला च दातव्या सर्ववर्णके ॥
तारादिस्तु गणेशस्य हरिद्रासंज्ञकस्तथा ।
त्रिवर्णेष्वेव दातव्यं कथितं सर्वसिद्धिदं ॥
त्रिपुरायाश्च ये मन्ताः ये मन्ता वटुकादयः ।
सर्ववर्णेषु दातव्याः पुरन्ध्रीणां विशेषतः ॥
हृद्रादिहुंफट्कारादि सङ्हराणां प्रशस्यते ॥ इति ॥

कलौ सिद्धमन्ताः

अथ कलौ सिद्धमन्ता —

व्यर्ण एकाक्षरोऽनुष्टुप् त्रिविधो नरकेमरी ।
एकाक्षरोऽर्जुनोऽनुष्टुब्धिविधस्तुरगानन ॥
विन्तामणिः क्षेत्रपालश्च भैरवो यक्षनायकः ।
गोपालो मन्त्रवक्त्रश्च चेष्टका यक्षिणी तथा ॥

मातङ्गी सुन्दरी श्यामा ताराकर्णपिशाचिनी ।
शबयैकजटा वामा काळी नीलसरस्वती ॥
त्रिपुरा काळरात्रिश्च कलाविष्टप्रदा इमे ॥ इति ॥

गुरुशिष्ययोः वर्णाश्रमादिव्यवस्था

नारदपाञ्चरात्रे—

ब्राह्मणः सर्वकालज्ञः कुर्यात् सर्वेष्वनुग्रहम् ।
तदभावे द्विजश्रेष्ठः शान्तात्मा भगवन्मयः ॥
क्षत्रविद्दृष्टजातीनां क्षत्रियोऽनुग्रहक्षमः ।
क्षत्रियस्यापि च गुरोरभावादीदृशो यदि ॥
वैश्यः स्यात्तेन कार्यो वै द्वये नित्यमनुग्रहः ।
सजातीयेन शत्रेण तादृशेन महामते ॥
अनुग्रहाभियेकौ च कार्यौ शूद्रस्य सर्वथा ।
वर्णोत्तमेष्व च गुरो सति वाऽपि श्रुतेऽपि वा ॥
स्वदेशतोऽथवाऽन्यत्र नेदं कार्यं शुमार्थिना ।
क्षत्रविद्दृष्टजातीयः प्रातिलोभ्यं न दीक्षयेत् ॥ इति ॥

रुद्रयामले—

न पत्नी दीक्षयेत् भर्ता न पिता दीक्षयेत् सुताम् ।
न पुत्रं च तथा भ्राता भ्रातरं नैव दीक्षयेत् ॥ इति ॥

योगिनीतन्त्रे—

निर्वीर्यं तु पितुर्मृतं तथा मातामहस्य च ।
सौदरस्य कनिष्ठस्य वैरिपक्षाश्रितस्य च ॥ इति ॥

कनिष्ठस्य स्वापेक्षया न्यूनवयस्कस्य यस्य कस्यापि ॥

गणेशविमर्शिन्याम्—

प्रमदाद्य तथाऽज्ञानात् पितुर्दीक्षां मनाचरन् ।
प्रायश्चित्तं ततः कृत्वा पुनर्दीक्षां मनाचरेत् ॥ इति ॥

पितुरित्युपलक्षणं मातामहादीनामपि । प्रायश्चित्तं तु अयुतसावित्रीजपः सर्वत्र, तथा दर्शनात् । सिद्धमन्त्रग्रहणे तु नायं निषेधः ॥

तथा च सिद्धयामळे—

यदि भाग्यवशेनैव सिद्धविद्यां लभेत् प्रिये ।

तदैव तां तु दीक्षेत त्यक्त्वा गुरुविचारणाम् ॥ इति ॥

“सिद्धमन्त्रो न दुष्यति” इति तन्त्रान्तरवचनाच्च । पुण्यतीर्थे उपरागे सति पित्रादेरपि इष्टमन्त्रो ग्राह्य एव । तथाच वैशम्पायनसंहितायां व्यासवचनं शौनकेन प्रति—

प्रसन्नहृदयः स्वस्थः पिता मे कठणानिधिः ।

कुरुक्षेत्रे महातीर्थे सूर्यपर्वणि दत्तवान् ॥ इति ॥

प्रकरणात् मन्त्रमिति सम्बध्यते । शैवागमेऽपि—

भिक्षुभ्यश्च यनस्येभ्यो वर्णिभ्यश्च महेश्वरि ।

गृहस्थो भोगमोक्षार्थी मन्त्रदीक्षा न चाचरेत् ॥

त्यक्ताग्नयः क्रियाहीनाः यतयो ह्यपरिग्रहाः ।

यनस्थास्तादृशा एव वर्णा न्यूनाश्रमी यतः ॥

वर्णा ब्रह्मचारी न्यूनाश्रमी गृहस्थापेक्षया । एवं गृहस्थावतिभिरपि मन्त्रो न ग्राह्य इत्यवगम्यते ॥

वयोभेदेन सिद्धिप्रदा मन्त्राः

अथ बाल्ययौवनवार्धक्येषु सिद्धिप्रदा मन्त्राः क्रमेण—

बीजमन्त्रास्तथा मन्त्रा मालामन्त्रा इति त्रिधा ।

बीजमन्त्रा दशार्णान्तास्ततो मन्त्रा नखावधि ॥

विंशत्यधिकवर्णा ये मालामन्त्रास्तु ते स्मृताः ॥ इति ॥

एत एव अवस्थान्तरेष्वपि द्विगुणजपान् सिध्यन्ति ॥

प्रादक्षिण्यक्रमेणास्माच्चतुष्कत्रितयं परम् ॥
 साध्यं तथा मुसिद्धं च शत्रुश्चेत्यभिधीयते ॥
 एकैकस्मिन् चतुष्केऽपि यस्मिन् कोष्ठे तदक्षरम् ।
 तदाद्युक्तक्रमेणैव सिद्धसाध्यादिकल्पना ॥
 एवं साध्यचतुष्कादौ तत्तुल्यस्थानकोष्ठतः ।
 साध्यसिद्धः साध्यसाध्यः इत्याद्याख्याः क्रमान्मताः ॥
^१सिद्धसिद्धप्रभृत्यर्थं न तत्पोऽशसन्नसु ।
 यत्र यस्य मनोरापो वर्णः सोऽपि तदाह्वयः ॥

स्पष्टोऽर्थः ॥

अर्थतैषां फलानि युलमूलावतारे—

सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यः सिध्यति वा न वा ।
 मुसिद्धस्तत्क्षणादेव अरिर्मूलं न कुन्तति ॥ इति ॥

तन्तराजे—

सिद्धमिद्धो जपान् मिध्येत् द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः ।
 मिद्धः मुसिद्धः संप्राप्ते सिद्धाग्निर्हन्ति गोत्रजान् ॥
 साध्यसिद्धोऽतिसंकेज्ञान् साध्यमाध्योऽतिदुःखकृन् ।
 साध्यमुसिद्धो भजनान् साध्यारि स्वस्त्रियं होतु ॥
 मुसिद्धसिद्धोऽर्धजपात् फलं दद्यात् यथेप्सितम् ।
 मुसिद्धमाध्यो जापाद्यं सिद्धये म्यादतोऽन्यथा ॥
 मुसिद्धे च मुसिद्धस्तु पूर्वजन्मवृत्तश्रमः ।
 तस्मान् तं सर्वसिद्धीनां साधने योजयेन्मनुम् ॥
 मुसिद्धारिगोपेण स्वकुलं गाम्येत प्रुचम् ।
 अरिमिद्धः सुतं हन्यादग्निमाध्यस्तु कन्यकाम् ॥
 तन्मुसिद्धस्तु पत्नी स्वामर्थारिः साधकापहः ॥ इति ॥

संप्राप्ते प्राप्तिमात्रम् । आपाद्यैरित्यादिग्रन्थेन होमवर्णनब्राह्मणभोजनानि गृह्यन्ते ।

ऋणधनशोधनप्रकारः

द्विगुणीकृत्य साध्यस्थं स्वरव्यञ्जनमण्डलम् ।
साधकाख्याजुपा तेन मेळयित्वाऽष्टभिर्हरेत् ॥
शेषः साध्यस्य राशिः स्याद्योजयेत् 'साधकेऽन्यथा ।
साधकाधिकशेषस्तु ऋणी साध्यः शुभावहः ॥
शोधितो न्यूनशेषस्तु वर्णलक्षजपाच्छुभः ॥ इति ॥

साध्यो मन्त्रः, तेन स्वरव्यञ्जनसमुदायेन । अन्ययेति साधकनामगतं स्वरव्यञ्जनसमूहं
द्विगुणीकृत्य साध्यगतस्वरव्यञ्जननिकरेण सम्मेळ्य अष्टभिः हरेत् । शेषं साधकराशिं
जानीयादित्यर्थः । शोधित इति—उक्तेन सिद्धारिकमेण शोधितोऽनुकूलो मन्त्रो यदि
साधकान्यूनशेषः स्यात्तदा यावत्ता वर्णसङ्ख्या न्यूनता तावल्लक्षजपादिना ऋणमपाकृत्य
पुरश्चरणादिकं कुर्यादित्यर्थः । प्रकारान्तराणि चान्यतो ज्ञातव्यानीति दिक् ॥

ऋणीधनीचक्रम्

कोष्ठान्येकादशान्येव धेदेन पूरितानि च ।
अकारादिहकारान्तं लिखेत् कोष्ठेषु तत्त्ववित् ॥
प्रथमं पञ्चकोष्ठेषु ह्रस्वदीर्घक्रमेण ॥
द्वयं द्वयं लिखेत्तत्र विचारे खलु साधक ॥
शेषेष्वेकैकवर्णान्तु क्रमतस्तु लिखेत् सुधीः ।
षट्कालकालवियदग्निसमुद्रवेद-
खाकाशशान्यदहनाः खलु साध्यवर्णाः ।
गुम्फद्विपद्मवियदम्बरयुक्ताशाङ्क-
व्योमान्धिवेदशशिनः खलु साधकार्णान् ॥
नामान्दलादकटवाद्गजमुक्तशेषं
ज्ञात्वोभयोरधिकशेषमृणं धनं स्यात् ॥

१ साधको—अ, म.

२ अयं राहः (धी) कोश एवोपलभ्यते.

प्रासादे प्रणवे तद्वत् सपिण्डाक्षरमन्त्रके ।
 मृत्युञ्जये च पाशाद्ये वैष्णवे चण्डनायके ॥
 व्योमव्यापिनि मायायां मालामन्त्रेष्वघोरके ।
 एकत्रिपञ्चपदसप्तमाङ्गरुद्राक्षरेषु च ॥
 नपुंसके च दन्तार्णे कालिकाश्यामळामनौ ।
 सिद्धकालीचण्डिकयोः मन्त्रे राममनुष्वपि ॥
 गोपालमातृकामन्त्रे हरवल्लभया सह ।
 श्रीविद्या सिद्धविद्या च मातङ्गी भुवनेश्वरी ॥
 पद्मावती मधुमती दत्तात्रेयश्च पार्वती ।
 मित्रेशोड्डीशपट्टीशचर्यामन्दमनुष्वपि ॥
 सप्तप्रणवमन्त्राणां हरिद्रोच्छिष्टयोरपि ।
 आसुरी सुमुखी चैव रेणुका च सरस्वती ॥
 कुम्भोद्भवाणवश्चैव मत्तङ्गणिकस्य च ।
 शावराणां च मन्त्राणां वृद्धजसमनुष्वपि ॥
 कुलामतानां मन्त्राणां सिद्धासीनैव शोधयेत् ।
 बहुरूपाह्वये मन्त्रे जैनयौद्धमनुष्वपि ॥
 सिद्धारित्वादि धनितामृणितां च न शोधयेत् ॥

कूटे कूटाक्षरे मन्त्रे । स्त्रीसमर्पिते स्त्रीविशेषसमर्पिते इत्यर्थः । तथा च तन्त्रान्तरे—

साध्वी चैव सदाचारा गुरुभक्ता जितेन्द्रिया ।
 सर्वमन्तार्थतत्त्वज्ञा सुशीला पूजने रता ।
 गुरुर्योम्या भवेत् सा हि विधवा परिवर्जिता ।

त्रियो दीक्षा शुभा प्रोक्ता मातृश्चाष्टगुणा स्मृता ॥ इति ॥

स्वप्नलब्ध इत्यत्र च कर्तव्यताविशेषो यथा—

स्वप्नलब्धे तु कलशे गुरोः प्राणं निवेश्य च ।
 वटपत्रे कुङ्कुमेन लिखित्वा ग्रहणं शुभम् ।
 ततः शुद्धिमवाप्नोति ह्यन्यथा विफलं भवेत् ॥ इति ॥

इदं तु सद्गुरोरभावे । तत्संभवे तु तत एव गृह्णीयात् इति । प्रासादे प्रासादबीजाद्ये । पाशः पाशबीजम् । व्योमव्यापिनि हकारादौ । मायायां ह्रस्वेऽयाम् । अङ्गे नवाक्षरे । दन्तार्णे द्वात्रिंशदक्षरे । हरिद्रोच्छिष्टयोः तत्तद्गणपत्योः । अणुः मन्त्र इति । केषांचिन्मन्त्राणां शापाभाव उक्तो वातुलागमे—

पुरा शापविहीनं च वर्तते मन्त्रपञ्चकम् ।

श्रीविद्यासालुवं मन्त्रं नृसिंहार्कवराहकम् ॥ इति ॥

तन्त्रान्तरे तु—

मन्त्रादिषु च सर्वेषु ह्रस्वेऽयामबीजकम् ।

श्रीबीजं वा विनिक्षिप्य जपेन्मन्त्रस्य सिद्धये ।

तारसम्पुरितो वाऽपि दुष्टमन्त्रोऽपि सिध्यति ॥ इति ॥

हिरण्यगर्भसंहितायाम्—

स्वनामादिवर्णैः स्वमित्राक्षरैर्वा

मनुं सम्पुटीकृत्य येऽनुस्मरन्ति ॥

स मन्त्रस्तेषां सिध्यतीति शेषः । अनुस्मरणं जपः । तन्त्रान्तरे तु—

यत्र यस्य भवेत् भक्तिविशेषः स मनूत्तमः ।

वैरिकोष्ठमनुप्राप्तः सिद्धिदस्तस्य जायते ॥

गुरोरनुज्ञामात्रेण दुष्टमन्त्रोऽपि सिध्यति ।

गुरुं विलङ्घ्य शास्त्रेऽस्मिन्नाधिकारः सुरेश्वरि ॥ इति ॥

अथापि रिपोरनुकूलेन मन्त्रेण आभिचारार्थं क्रियमाणे साधकस्यैवानिष्टापत्त्या सिद्धार्यादिविचारः कर्तव्य इति तन्त्रराजमतम् । वस्तुतस्तु—

नित्यनैमित्तिकान्मुक्तिः काम्यादैहिकमेव हि ।

प्रयोगात् परलोकस्य हानिमेव तु जायते ॥

इति वचनात् नित्यनैमित्तिकमात्रपरो भवेत् इत्युचितमिति दिक् ॥

मन्त्राणां संस्काराः

छिन्नत्वादिकपञ्चाशदोपशान्त्यै निरूप्यते ।
संस्कारदशकं सप्तकोटिमन्त्रगणे क्रमात् ॥
जननं जीवनं यथात् ताडनं बोधनं तथा ।
अथाभिषेको विमलीकरणाप्यायने पुनः ।
तर्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः ॥

जननं यथा—

भूर्जपत्रे लिखेत् सम्यक् त्रिकोणं रोचनादिभिः ।
वारुणं कोणमारभ्य सप्तधा विभजेत् समम् ॥
एवमीशामिकोणाम्यां जायन्ते तत्र योनयः ।
नययेदमितास्तत्र चिलिखेन्मातृकाः क्रमात् ॥
अकारादिहकारान्तामीशादिवरुणावधि ।
देवीं तत्र समावाह्य पूजयेच्चन्द्रनादिभिः ॥
ततः समुद्धरेन्मन्त्रं जननं तदुदीरितम् ॥

दीपनं यथा—

जपो^१ हंसपुटस्यास्य सहस्रं दीपनं स्मृतम् ॥
(हंसः+मन्त्रः+सोऽहम् ॥)

बोधनं यथा—

नभोवहीन्दुयुक्तापीं मण्डपस्य जपो मनोः ।
सहस्रपञ्चमन्त्रो बोधनं तन् स्मृतं बुधः ॥
(हृन्+मन्त्रः+हृन् ॥)

ताडनं यथा—

महसं प्रजपेदमपुटिनं ताडनं नु तन् ॥
(पट्+मन्त्रः+पट् ॥)

अभिपेको यथा—

वाग्धंसतरैर्जसेन सहस्रं पाथसा मनुम् ।
अभिषिञ्चेत वागाधैरभिपेकोऽयमीरितः ॥
(ऐं हंसः ॐ इति ॥)

विमलीकरणं यथा—

हरिर्वह्चन्वितस्तारी वपडन्तो ध्रुवादिकः ।
सहस्रं तत्पुटं जप्याद्विमलीकरणं मनो ॥
(ॐ त्रों वपट्+मन्त्रः+वपट् त्रों ॐ ॥)

जीवनं यथा—

स्वधावपट्पुटं जप्यात् सहस्रं जीवने मनुम् ॥
(स्वधा वपट्+मन्त्रः+वपट् स्वधा ॥)

तर्पणं यथा—

क्षीराज्ययुतपाथोभिस्तर्पणे तर्पयेन्मनुम् ॥

गोपनं यथा—

जपेन्मायापुटं मन्त्रं सहस्रं गोपनं हि तत् ॥
(ह्रीं+मन्त्रः+ह्रीम् ॥)

आप्यायनं यथा—

बालातार्तीयवीजेन गगनाद्येन सम्पुटम् ।
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रमेतदाप्यायनं मतम् ॥
(ह्रसौः+मन्त्रः+ह्रसौः)
संस्कारदशकं प्रोक्तं मनूनां दोषनाशकम् ॥

अस्यार्थः—विम जे त् तिर्यग्रेखाभिरित्यर्थः । एवं मस्तथा । तत्र पृथुत्रिकोणे योनयोऽल्पानि त्रिकोणानि । नववेदमिताः एकोनपञ्चाशत् । ईशादि ईशान-कोणादि । वरुणावधि स्वाग्रवारुणकोणपर्यन्तम् । देवीं मातृकां देवतां स्वोपास्य-

विष्णुधर्मोत्तरे—

धर्माजितयनक्रीतः यः कुर्याद्देवतार्चनम् । *

उद्धरिष्यत्यसन्देहात् सप्त पूर्वान् तथा परान् ॥

इति विप्रातिरिक्तविषयम्,

सम्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणं स्वयमाहरेत् ।

शद्धानीति कृत्यक्रीतं कर्म कुर्वन् पतन्त्यधः ॥

इति भविष्योक्तेः । अयं च निषेधो ब्राह्मणस्य नित्यार्चनं एव, न तु नैमित्तिके काम्ये च ॥

लक्षपुष्पार्चनादौ तु कृत्यक्रीतमर्पाप्यनं ।

इति मन्त्रकोशकारोक्तेः । परोपवनादे चौर्येणापि कुसुममादेयम् ॥

देवतायै च कुसुममन्नेयं मनुरब्रवीत् ॥

इति वचनम् । याचितपुष्पार्चनस्य वगदपुगणं अपराधेषु गणितत्वाच्च याचनमपि जलोपान्त एव निषिद्धम्, तीरादन्यत्र याचने तु न दोष इति प्रयोगपारिजातोक्तेः । तत्रैव स्वजात्याहृतं पुष्पं द्रव्येण आर्त्तमायं कृत्वा पूजयेदिति । अनेन विप्रस्यापि कृत्यक्रीतार्चनाभ्यनुज्ञा दृष्टा ॥

वर्जनीयानि

कृमिकीटावपन्नानि शीर्णपर्युषितानि च ।

स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च ॥

उपहतिस्तु मलादिना ।

निर्गन्धं केदाकीटादिदूषितं चोग्रगन्धकम् ।

मलिनं तुच्छमम्पृष्टमाप्रातं मयिक्रासितम् ॥

अशुद्धभाजनानीतं स्नात्वा नीतं च याचितम् ॥

स्नात्वेति मध्याह्नानोत्तरमानयने निषेधः । निर्गन्धेष्वपि केषां चिदुपादानमुक्तं स्वच्छन्दसारे—

निर्गन्धपुष्पजातीषु पलाशकुसुमैरपि ।

जपावन्धूकपुष्पैश्च मन्दारैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

पुष्पसारसुधानिधौ—

पुष्पं वस्त्रे न बध्नीयात् शिरसा न वह्नेद्दुग्धः ।

नयेत् पत्रपुटेनैव पाणिनाऽऽलम्ब्य वाग्यतः ॥

आश्वलायनः—

नाग्निना सह पुष्पं वा जलं चान्नं न चानयेत् ।

जलाग्निगन्धपुष्पाक्षं न मूर्ध्नाऽग्नेन बाहयेत् ॥

ग्रन्थान्तरे—

देहोपरि धृतं यच्चाप्यधोवल्लधृतं च यत् ।

वामहस्ते धृतं यच्च जलेन क्षालितं च यत् ॥

देयतास्तत्र गृह्णन्ति पुष्पं निर्माल्यतां गतम् ।

समित्पुष्पकुशादीनि वहन्तं नाभिवादयेत् ॥

तद्वारी चैव नान्यान् हि निर्माल्यं तत् भवेत्तयोः ।

शुष्कं पर्युषितं कृष्णं भूमिगं नार्पयेत् सुमन् ॥

चम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ॥ इति ॥

सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च

भविष्यपुराणे—

जातीशमीकुशाः कङ्कुमल्लिकाकरवीरजम् ।

नागपुष्पागकाशोकरक्तनीलोत्पलानि च ॥

चम्पकं वकुळं चैव पद्मं विल्वं पवित्रकम् ।

एतानि सर्वदेवानां विहितानि समानि च ॥

विष्णुधर्मोत्तरे—

धर्मांजितधनक्रीतैः यः कुर्यादेवतार्चनम् । *

उद्धरिष्यत्यसन्देहात् सप्त पूर्वान् तथा परान् ॥

इति विप्रातिरिक्तविषयम्,

समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मण. म्वयमाहरेत् ।

शद्धानीतैः क्रयक्रीतैः कर्म कुर्वन् पतत्यथ ॥

इति भविष्योक्तेः । अयं च निषेधो ब्राह्मणस्य नित्यार्चनं एव, न तु नैमित्तिके काम्ये च ॥

लक्षपुष्पार्चनादौ तु क्रयक्रीतमपीष्यते ।

इति मन्त्रकोशकारोक्तेः । परोषयनादेः चौरेणापि कुमुममादेयम् ॥

देवतार्थं च कुमुममस्नेयं मनुग्रवीत् ॥

इति वचनात् । याचितपुष्पार्चनस्य बराहपुगणे अपराधेषु गणितत्वाच्च याचनमपि जलोपान्त एव निषिद्धम्, तीरादन्यत्र याचने तु न दोष इति प्रयोगपारिजातोक्तेः । तत्रैव स्वजात्याहतं पुष्पं द्रव्येण आर्त्तार्थं कृत्वा पूजयेदिति । अनेन विप्रस्यापि क्रयक्रीतार्चनाभ्यनुज्ञा दृष्टा ॥

वर्जनीयानि

कृमिकीटावपन्नानि शीर्णपर्युषितानि च ।

स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च ॥

उपहतिस्तु मल्लदिना ।

निर्गन्धं केसकीटादिवृषितं चोग्रगन्धकम् ।

मलिनं तुच्छसंस्पृष्टमाघातं स्वविकासितम् ॥

अशुद्धमाजनानीतं म्वात्वा नीतं च याचितम् ॥

स्नात्वेति मध्याह्नान्नोत्तरमानयने निषेधः । निर्गन्धेष्वपि केषां चिदुपादानमुक्तं
स्वच्छन्दसार—

निर्गन्धपुष्पजातीषु पलाशकुसुमैरपि ।

जपाचन्धकपुष्पैश्च मन्दारैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

पुष्पसारसुधानिधौ—

पुष्पं वस्त्रे न चघ्नीयात् शिरसा न वह्नेद्दुषः ।

नयेत् पत्रपुटेनैव पाणिनाऽऽलम्ब्य वाम्यतः ॥

आश्वलायनः—

नामिना सह पुष्पं वा जलं चान्नं न चानयेत् ।

जलामिगन्धपुष्पान्नं न मूर्ध्नोऽग्नेन बाहयेत् ॥

ग्रन्थान्तरे—

देहोपरि धृतं यच्चाप्यथोवस्त्रधृतं च यत् ।

वामहस्ते धृतं यच्च जलेन क्षादितं च यत् ॥

देवतास्तत्र गृह्णन्ति पुष्पं निर्माल्यतां गतम् ।

समित्पुष्पकुशादीनि वहन्तं नाभिवादयेत् ॥

तद्धारी चैव नान्यान् हि निर्माल्यं तत् भवेत्तयोः ।

शुष्कं पर्युषितं कृष्णं भूमिगं नार्पयेत् सुमम् ॥

चम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ॥ इति ॥

सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च

भविष्यपुराणे—

जातीशमीकुशाः कङ्कुमल्लिकाफरवीरजम् ।

नागपुलागकाशोकरक्तनीलोत्पलानि च ॥

चम्पकं वकुळं चैव पद्मं बिल्वं पवित्रकम् ।

एतानि सर्वदेवानां विहितानि समानि च ॥

कङ्कु कुटजकम् । दुर्गायां विहितानि देवीपुराणे—

ऋतुकालोद्भवैः पुष्पैः मल्लिकाजातिपुष्पकैः ।
 किङ्कुबैश्चम्पकैश्चैव ^१किंकरातैश्च पाटलैः ॥
 वकुलैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैस्तिरीटकैः ।
 करवीरार्कपुष्पैश्च शिङ्गुपैश्चापराजितैः ॥
 सितै रक्तैस्तथा पीतैः कृष्णैश्चैव चतुर्विधैः ।
 सितरक्तैस्तथा पुष्पैः पद्मैश्चापाण्डुरैस्तथा ॥
 दमनैः सिन्दुवारैश्च सुरभिमरुवकैस्तथा ।
 मञ्जरीभिः कुशानां च विल्वपत्रैः सुशोभनैः ॥
 रक्तान्वितैस्तथा सर्वैः जलजैः स्थलसम्भवैः ।
 पत्रपुष्पैर्यथान्यायं सर्वौपधिमयैः शुभैः ॥
 धान्यानां सर्वपत्रैश्च पुष्पैश्चैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

रक्तो रक्तवर्णः । विल्वपत्रं पूजने राजसूयफलम् । करवीररत्नजा अमिष्टोमफलम् ।
 वकुलन्वजा वाजपेयफलम् इति प्रयोगपारिजाते पुष्पसारसुधानिधौ च ।

शिवार्चने निषिद्धानि पत्रपुष्पफलानि च ।
 तानि देव्या प्रदाम्तानि अनुक्तानि विशेषतः ॥

इति ताराभक्तिमुधाऽर्णवे । रुद्रयामलशक्तियामलयो —

सुन्दरीभैवीकाळीतारात्रयविवस्वताम् ।
 विना तुलस्या या पूजा सा पूर्णा न कदाचन ॥
 सावित्री च भवानी च दुर्गादेवी सरस्वतीम् ।
 योऽर्चयेत् तुलसीपत्रं सर्वं कामैः स ऋष्यति ॥ इति ॥

“ विल्वैर्वा तुलसीपुष्पैः ” इति गृह्यनामसाहस्रे ललितार्चने स्मर्यते ॥

केशाचित्कालावधिः

तत्र हेमाद्रौ—

पङ्कजं पञ्चरात्रं स्याद्दशरात्रं तु विल्वकम् ।
 तुलस्यैकादशाहं तु पुनः प्रशाख्य पूजयेत् ॥

वोपदेवः—

विल्यापामार्गजातीतुळसिशमिशताकेतकीभृङ्गवृक्षा-

कुंदांभोजादिदर्भा मुनितिलतगरा ब्रह्मकल्हारमग्नः ।

चम्पा चारातिकुम्भी दमनमखका विल्वतोहानि शस्ताः

त्रिंशस्यङ्कार्यरीशोदधिनिधिवसुभू भूयसा भूय एवम् ॥

त्रिंशादयो विल्वप्रभृतीनां दिनसङ्ख्यावाचकाः । मुहुरावर्त्त्याश्च ॥

विहितनिषिद्धानि

पाटला च शमीपत्रं दुर्गायास्तु हिताहितम् ॥

विहितनिषिद्धमित्यर्थः ॥

तिलकं मालती बाणस्तुळसी भृङ्गराजकम् ।

तमालं शिवदुर्गार्थं निषिद्धविहितं भवेत् ॥

बाणो भाषया कसाला ॥

जयः काशः श्वेतपद्मं श्वेतमन्दारकं तथा ।

दुर्गायाश्चैव विष्णोश्च निषिद्धविहितं भवेत् ॥

जट्-३३३-॥

अगस्तिरतिमुक्तं च त्रिरीटं च हरे हरौ ।

अपामार्गस्य पुष्पं च दुर्गायाश्च हिताहितम् ॥

अतिमुक्तो माधवीलता । त्रिरीटं लोघम् ॥

निषिद्धानि

अक्षतानर्कधुत्तूरौ विष्णोर्नैवार्पयेत् सुधीः ॥

अक्षतनिषेधः सालग्रामपर एव न तु मूर्त्यामिति हेमाद्रिः ॥

चन्द्रकं केतकी कुन्दं केसरं कुटजं जपाम् ।

शङ्करे नार्पयेत् विद्वान् मालतीं यूपिकामपि ॥

शक्तौ कूर्वाकर्मन्दारान् माल्यं तगरं रवौ ।

विनायके तु तुळसीं नार्पयेत् जातुचिद्बुधः ॥

इहार्कनिषेधो दुर्गेतरविषयः, विहिनेषु तस्याप्युपादानात् ॥

मध्यमं फलरूपं कुसुमम्

जम्बूदाडिमजम्भीरचिञ्चिणीत्रीजपूरकाः ।

रम्भा धात्री च बदरी रसालः पनसोऽपि च ॥

एषां फलैर्यज्ञेहेवं ॥

देवमित्युपलक्षणं देव्या अपि ॥

अधमम्

तुळसी वकुळो वृक्षः चम्पकश्च सरोजिनी ।

विल्वकल्हारदमनास्तथा मरुवकं कुशः ॥

वृषादिवल्लयपामार्गा विष्णुकान्ता मुनिद्रुगः ।

धात्रीयुतानामेतेषां पत्रैः कुर्यात् सुरार्चनम् ॥

इह तुळस्यादीनां पूर्वोक्तानां केषां चित् वकुळादिपत्रप्रायपाठेऽपि नाधमत्वम् ।
पत्रैरित्युपलक्षणं फलस्यापि ॥

पर्युपितकुसुमविचारः

भविष्यत्पुराणे—

न पर्युपितदोषोऽस्ति जलजोत्पलचम्पके ।

तुळस्यगस्त्यवकुळे विल्वे गङ्गाजले तथा ॥

अन्यत्र—

तुळस्या विल्वपत्रे च जलजेषु च सर्वशः ।

न पर्युपितदोषोऽस्ति मालाकारगृहेषु च ॥ इति ॥

पर्युपिनापवादः

पारिजाते—

जलं पर्युपितं त्याज्यं पत्राणि कुसुमानि च ।

तुळस्यगस्त्यविल्वानि गात्रं वारि न दुष्पति ॥ इति ॥

स्कान्दे—

तस्य माला भगवतः परमप्रीतिकारिणी ।

शुष्का पर्युषिता वाऽपि न दुष्टा भवति कचित् ॥

तस्येत्युपक्रमात् दमनकस्य । भगवत इत्युपलक्षणं भगवत्या अपि ॥

पर्युषितमात्रस्यापि ग्राह्यत्वम्

प्रयोगपारिजाते—

यद्वा पर्युषितैश्चापि पुष्पाद्यैरविकारिभिः ।

गन्धोदकेन चैतानि त्रिः प्रोक्ष्यैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

अथवा बिल्वतुलसीपत्रैर्वकुळपुष्पैः ।

शुष्कैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

सर्वस्यैतस्यापवादः

ग्रन्थान्तरे—

देवीपूजा सदा कार्या जलजैः स्थलजैरपि ।

विहितैर्वा निषिद्धैर्वा भक्तियुक्तेन चेतसा

सर्वपुष्पैः सदा पूजा विहिताविहितैरपि ।

कर्तव्या सर्वदेवानां भक्तिरेवात्र कारणम् ॥ इति ॥

इतोऽपि विस्तारोऽन्यत्र द्रष्टव्यः इति दिक् ॥

निबन्धाध्ययनमहिमा

एतन्निबन्धाध्ययनेनापि सर्वदेवतोपास्तिफलं भवति । तदुक्तं भगवता

सूत्रकृता—

य इमां दशखण्डीं महोपनिषदं महात्रैपुरसिद्धान्तसर्वस्वभूतामधीने स
सर्वेषु यज्ञेषु यष्टा भवति । यं यं क्रतुमधीने तेन नेनास्वेष्टं भवति इतीह श्रूयते
इत्युपनिषदिति शिवम् ॥ इति ॥

अत्रार्पणे इत्यध्ययनविधेः अर्थज्ञानभाव्यकनया अस्य निबन्धस्य स्पष्टदशकार्थावग-
मकत्वात् इति शिवम् ॥

ग्रन्थकर्तृप्रशस्तिः

नित्योत्सवो निवद्धोऽयं यथार्थाविभवं मया ।
भ्रमप्रमादम्बरलिनं ममादधनु तद्विदः ॥
अनेन यामध्यगेण ममाराध्या कथंचन ।
प्रीयतां देशिकात्मा मे देवी श्रीललिताऽम्बिका ॥
विश्वाश्चर्यतपोमयविश्वामित्रपिंगोत्रतिलकेन ।
श्रीबालकृष्णार्पितस्नुनेन लक्ष्म्यम्ययोपन्यायेन ॥
श्रुतपेटवोपनाम्ना चोलाधिपभोगेन्दुमान्येन ।
नाटककाव्यादिश्रुता महितमहाराष्ट्रजातिर्हर्षेण ॥
त्रय्यन्तनत्त्वशीलनदलित^१ जगच्छत्र[च्छास्त्र]जालमोहेन
भारत्युपास्यभाम्भकरमग्निदेशिकलब्धदेशनाम्नायम् ॥
आम्नायतन्त्रजालालोकपरेणार्यमम्भद्रायजुषा ।
ललितापदाञ्जरोलम्बेन जगन्नाथपण्डितवरेण ।
कल्पवृक्षेण स्मार्णवकरिषेदमिनेष्विह व्यतीतेषु ।
नव्य. क्रोधनशरदि न्यबन्धि नित्योत्सव शिवप्रार्थ्य ॥

इति श्रीमद्भामरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसेन उमानन्दबायेन
निर्मिते अभिनवे कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे साधारणकर्म-
निरूपणो नाम अनेनस्थोलनः सप्तमः समाप्तिमगमत् ॥

इति नित्योत्सवनिबन्धः समाप्त

श्रीगुरुचरणारविन्दार्पणमस्तु

^१ जगच्छत्र—ब२, ब३ ; जगच्छक्ति—अ१ ; जगन्नाकुच्छमूहेन—म.

नित्योत्सवोदाहृतग्रन्थग्रन्थकारसूची

ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या	ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या
अगस्त्यसंहिता	२१२	प्रयोगपारिजातः २१७, २१८,	
आश्वलायनः	११९	२२०, २२३	
कादिमत्तम्	८७	बोपदेवः	२२१
कुन्डमूलावतारः . . . २०६, २१०, २१२		भविष्यपुराणम् २१७, २१८, २१९, २२२	
कुलाण्वः ४१, १३६, १४१, २१२		मन्त्रकोशः	१५६
गणेशविमर्शिनी	२०७	मन्त्रकोशकारः	२१८
ग्रन्थान्तरम्	२१९, २२३	मन्थानभैरवतन्त्रम्	२
ज्ञानार्णवः १४, ४४, ५१, ७२, ९७, १६६		मुहूर्तचिन्तामणिः	१६८
डामरम्	७९	योगिनीतन्त्रम्	२०७
तन्त्रराजः ६, १३६, १४२, २१०, २१४		रत्नसागरः	२१२
तन्त्रसारः	११, २१७	रहस्यनामसाहस्रम्	२२०
तन्त्रान्तरम् ४, १४३, २१३, २१४-२		रुद्रयामलम् १६८, २०७, २१२-२, २२०	
ताराभक्तिसुधारण्वः	२२०	लिङ्गपुराणम्	१६१
देवीपुराणम्	२२०	बराहपुराणम्	२१८
देवीयामलम्	२६०	वातुल्यगमः	२१४
नारदपाञ्चरात्रम्	१६०, २०७	वामकैधरतन्त्रम्	८४
पद्मशरः	१६१	विद्यार्णवः	५८
पारिजातः	२२२	विष्णुः	१६०
पुण्यसारसुधानिधिः . . . २१९, २२०		विष्णुप्रमोत्तरम्	२१८